

RAKENDUSKAVA	Eesmärk 1 (Objective 1)
	Abikõlblik piirkond: Eesti
	Period: 2007 – 2013
	CCI number: 2007EE161PO002
	Elukeskkonna arendamise rakenduskava
SEIRE LÕPPARUANNE	Aruande aasta: 2007-2015
	Seirekomisjoni poolt kinnitatud:

SISUKORD

1. LÜHIKOKKUVÕTE	6
2. EXECUTIVE SUMMARY	21
3. RAKENDUSKAVA ELLUVIIMINE.....	37
3.1. Olulisemad majandusarengud perioodil 2007-2015.....	37
3.2. Olulisemad probleemid ja riskid	40
3.2.1. Probleemid	40
3.2.2. Riskid	42
3.3. Seosed ja mõjud valdkondade üleselt.....	43
3.3.1. Panus ja seosed Lissaboni strateegia, Euroopa 2020 ja Eesti 2020 eesmärkidega ja riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga	44
3.3.2. Panus ja seosed Läänemere strateegiaga	48
3.3.3. Panus ja seosed horisontaalsete teemadega.....	49
4. JUHTIMIS- JA KONTROLLISÜSTEEMID, JÄRELEVALVE JA AUDIT	55
4.1. Muudatused juhtimis- ja kontrollisüsteemides.....	55
4.2. Järelevalve.....	58
4.3. Auditid.....	67
4.4. Rikkumised, ettekirjutused, tagasinõuded.....	73
5. SEIRE JA HINDAMINE	77
5.1. Rakenduskava seire	77
5.2. Läbiviidud hindamised ja uuringud.....	80
6. TEAVITAMINE JA KOMMUNIKATSIOON	86
7. PRIORITEETSETE SUUNDADE ELLUVIIMINE	93
7.1. Rakendamine prioriteetses suunas „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse“	94
7.1.1 Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs.....	94
7.1.2. Finantsteave.....	112
7.1.3. Vahendite vastastikune täiendavus.....	114
7.1.4. Hinnang rakendamisele	114
7.2. Rakendamine prioriteetses suunas “Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”	115
7.2.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs.....	115
7.2.2. Finantsteave.....	132
7.2.3. Ülevaade direktiivide täitmisest	133
7.2.4. Vahendite vastastikune täiendavus.....	133
7.2.5. Hinnang rakendamisele	134
7.3. Rakendamine prioriteetses suunas „Energiamajanduse arendamine“	135
7.3.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs.....	135
7.3.2. Finantsteave.....	149
7.3.3. Ülevaade direktiivide täitmisest	149
7.3.4. Vahendite vastastikune täiendavus.....	149
7.3.5. Hinnang rakendamisele	150
7.4. Rakendamine prioriteetses suunas „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“	151
7.4.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs.....	151
7.4.2. Finantsteave.....	174
7.4.3. Vahendite vastastikune täiendavus.....	176
7.4.4. Teise fondi tüüpi kulutused	177
7.4.5. Hinnang rakendamisele	177

7.5. Rakendamine prioriteetses suunas „Hariduse infrastruktuuri arendamine“	179
7.5.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs	179
7.5.2. Finantsteave	191
7.5.3. Vahendite vastastikune täiendavus	193
7.5.4. Teise fondi tüüpi kulutused	193
7.5.5. Hinnang rakendamisele	193
7.6. Rakendamine prioriteetses suunas „Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“	194
7.6.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs	194
7.6.2. Finantsteave	202
7.6.3. Vahendite vastastikune täiendavus	203
7.6.4. Hinnang rakendamisele	203
7.7. Rakendamine „Horisontaalse tehnilise abi“ ja „Tehniline abi“ suundades	204
7.7.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs	204
7.7.2. Finantsteave	206
7.7.3. Hinnang rakendamisele	206
8. SUURPROJEKTIDE JA MAHUKATE PROJEKTIDE RAKENDAMINE (ERF/ÜF) ...	208
8.1. Suurprojektide rakendamine	208
8.2. Mahukate projektide rakendamine	211
9. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED	214
10. ARUANNE FINANTSKORRALDUSVAHENDITE KOHTA	214
LISAD	220
LISA 1. TUUMIKINDIKAATORID KUMULATIIVSELT ERF JA ÜF	220
LISA 2. RAKENDAMINE PRIORITEETSETE SUUNDADE LÕIKES	221
LISA 3. RAKENDAMINE MAAKONDADE LÕIKES	224
LISA 4. KUMULATIIVNE FINANTSTEAVE	226
LISA 5. SERTIFITSEERITUD KULUD JA LAEKUMISED EUROOPA KOMISJONILT*	228
LISA 6. PAIKAVAATLUSTE KATVUS	229
LISA 7. VAIDED perioodil 2007-2015	230
LISA 8. MÕJU HORISONTAALSETELE TEEMADELE	239
LISA 9. ABIKÕLBLIKE KULUDE JAOTUMINE SEKKUMISVALDKONDADES	240
LISA 10. TEISE FONDI TÜÜPI KULUTUSTE RAHASTAMISTABEL	242
LISA 11. JKS AUDITID Perioodil 2015-2016	243
LISA 12. RIKKUMISED 2009-2016	260
LISA 13. RAKENDUSKAVA PRIORITEETSED SUUNAD JA MEETMED	269
LISA 14. FINANTSINSTRUMENTIDE RAKENDAMINE	271
LISA 15. LÕPULEVIIDUD SUURPROJEKTID	280
LISA 16. PAISUD, MILLEL ON TAGATUD KALADELE LÄBIPÄÄS	285

LÜHENDID

AA	Auditeeriv asutus
ABT	Asfaltbetoonitehas
EARK	Elukeskkonna arendamise rakenduskava
EAS	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
EIB	Euroopa Investeerimispank
EK	Euroopa Komisjon
EL	Euroopa Liit
EMHI	Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut
ELMO	Rahandusministeeriumi Euroopa Liidu maksete osakond
ERF	Euroopa Regionaalarengu Fond
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
HEV	Hariduslike erivajadustega
HTA	Horisontaalne tehniline abi
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
IARK	Inimressursi arendamise rakenduskava
IVKH	Ida-Viru Keskhaigla
JKS	Juhtimis- ja kontrollisüsteem
JM	Juhtministeerium
KA	Korraldusasutus
KATA	Kohalike avalike teenuste arendamine
KAUR	Keskkonnaagentuur
KIK	SA Keskkonnainvesteeringute Keskus
KKI	Keskkonnainspeksioon
KKM	Keskkonnaministeerium
KOV	Kohalik omavalitsus
LMS	Läänemere strateegia
LPA	Linnaliste piirkondade arendamine
MA	Makseasutus
MAK	Eesti maaelu arengukava
MARK	Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MTÜ	Mittetulundusühing
PER	SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla
PKT	Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine
PRS	Prioriteetne suund
RA	Rakendusasutus
RHS	Riigihangete seadus
RM	Rahandusministeerium
RMK	Riigimetsa Majandamise Keskus
RSKS	Riiklik struktuuritoetuste kasutamise strateegia
RÜ	Rakendusüksus
SA	Sihtasutus
SFCS	Struktuurifondide kesksüsteem
SFOS	Struktuurifondide operatsioonisüsteem
SiM	Siseministeerium
SKP	Sisemajanduse koguprodukt
SoM	Sotsiaalministeerium

TA	Tehniline abi
TRO	Toetuse rahuldamise otsus
TS	Toetuse saaja
TÜK	SA Tartu Ülikooli Kliinikum
VMT	Väljamakse taotlus
VV	Vabariigi Valitsus
ÜF	Ühtekuuluvusfond
ÜKP	Ühtekuuluvuspoliitika
ÜKT	Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine

1. LÜHIKOKKUVÕTE

Seirearuanne kajastab „Elukeskkonna arendamise rakenduskava“ (*rakenduskava või EARK*) elluviimist perioodil 2007-2013, hõlmates nii finants- kui sisulist informatsiooni rakenduskava prioriteetsete suundade (*PRS*) rakendamise kohta perioodil 01.01.2007-31.12.2015. EARK juhtministeerium (*JM*) on Keskkonnaministeerium (*KKM*). Seirearuanne tugineb PRS rakendusasutuste (*RA*) (*KKM*, Siseministeerium (*SiM*), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (*MKM*), Haridus- ja Teadusministeerium (*HTM*), Sotsiaalministeerium (*SoM*), Rahandusministeerium (*RM*)) koostatud PRS-de seirearuannetele.

Aruandes kajastatakse esmalt rakenduskava elluviimist tervikuna ning seejärel üksikasjalikumalt suundade kaupa. Aruande üldosas (pt-d 3–6) käsitletakse rakenduskava elluviimisel tekkinud olulisemaid probleeme, muudatusi, järelevalve-, seire- ja hindamistegevuse tulemusi ning teavitamisalast tegevust.

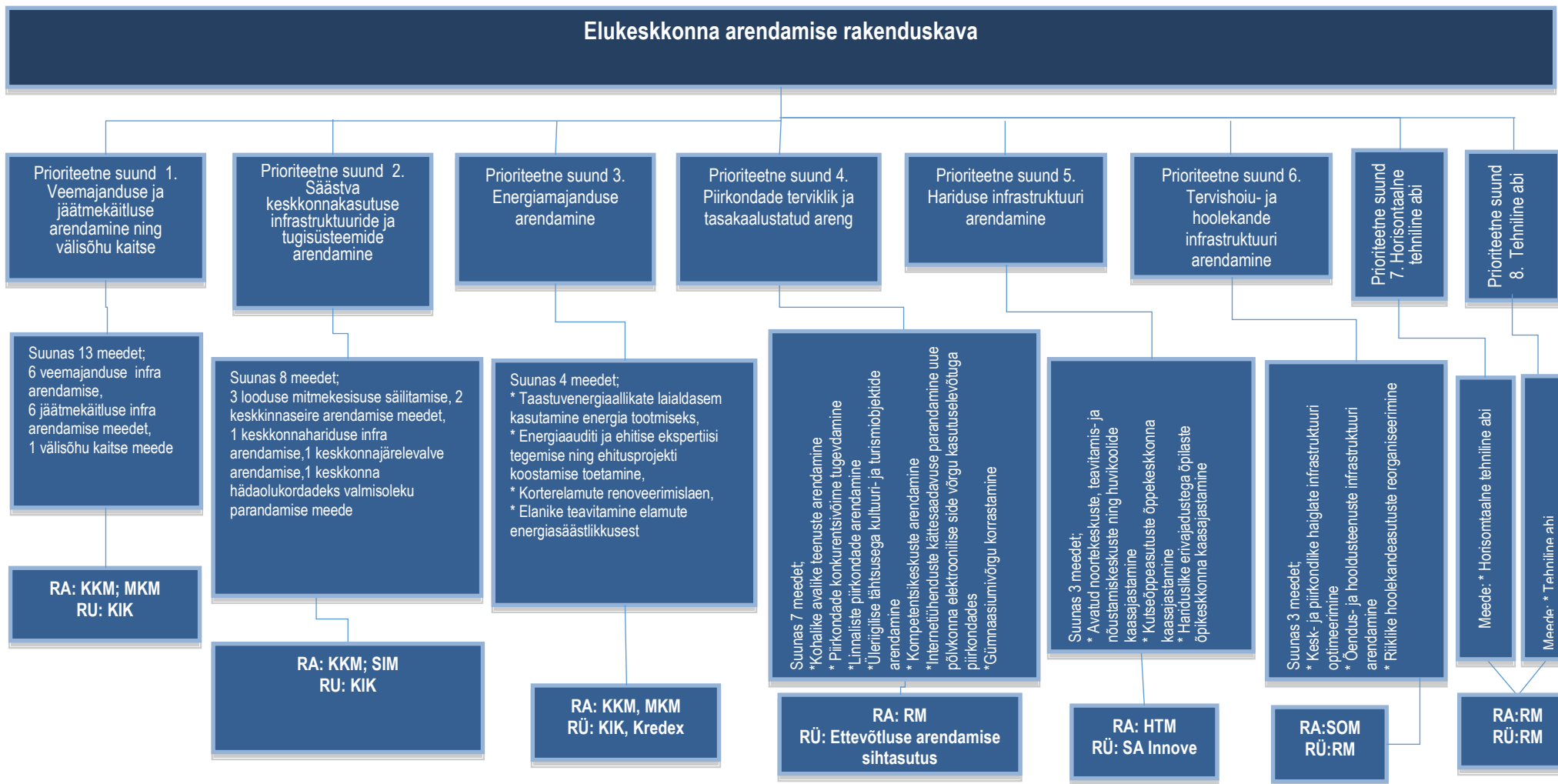
Iga PRS-i osas antakse ülevaade eesmärkide täitmisest nii sisuliste indikaatorite kui taotluse rahuldamise otsustega võetud kohustuste ning väljamaksete kaudu. Ülevaate põhjal antakse kokkuvõttev administratsiooni hinnang rakendamisele. Eraldi alapeatükid kirjeldavad suurprojektide ja mahukate projektide rakendamist.

EARK-s on kaheksa suunda, mis omakorda jagunevad 16 alasuunaks ja 40 meetmeks, mida viidi ellu nii investeringute kavade (17 tk), programmide (6 tk) kui ka avatud taotlemise (15 tk) kaudu. Horisontaalse tehnilise abi (*HTA*) ja tehnilise abi (*TA*) meetmeid (2 tk) viidi ellu riigieelarve koostamise korra alusel. Meetmetest ülevaade on joonisel 1. **2015. aasta lõpuks olid lõpetatud kõik 40 meetet.**

Eesmärkide saavutamine ja edusammud

Rakenduskava eesmärkide saavutamist võib hinnata heaks, kuna Kokku on EARK-i PRS-e 67-st indikaatorist 46 indikaatori sihttase saavutatud või ületatud. 8 indikaatorit saavutas üle 90%-i soovitud sihttasemest. 2 indikaatori saavutustaset jäi vahemikku 80%-90%. Vaid 16% indikaatorite saavutustase jäi alla 80% soovitud tulemusest. Rakendusasutuste ja rakendusüksuste hinnangul on eesmärgid üldiselt saavutatud. Eesmärkide saavutamist analüüsisid ka mitmed läbiviidud hindamised ja uuringud. Hindamistest ja uuringutest on kokkuvõtte toodud peatükis 5.2.

Kõik EARK meetmed on andnud panuse inimese elukeskkonna paranemisse ja seeläbi on tõusnud inimeste elukvaliteet. Puhas joogivesi, liikumisvõimaluste paranemine kergliiklusteede võrgustiku näol või kõrgtehnoloogilise aktiivravi kvaliteedi tõus mõjutavad positiivselt inimeste tervise olukorda otseselt. Suur panus on tehtud, et lastele ja psüühilise erivajadusega inimestele tagada paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused. Investeringud töökohtade loomisesse, kaasajastatud õppimise keskkonnad kutseõppes annavad panuse eneseteostamisel. Puhta loodukeskkonda panustamisel on veekogude ökoloogiline seisund on muutunud paremaks ja taastatud on olulisi elupaikke ja maastikke, rajatud ja rekonstrueeritud reoveepuhastite kaasabil on peaaegu 50% langenud heitvee orgaaniliste reoainete reostuskoormus veekogudele. Jäätmekäitlus taristu arendamisega koos on paranenud ja inimeste sortimis harjumused, mistõttu jõuab üha rohkem liigiti kogutud jäätmeid ringlusesse.

Joonis 1. EARK struktuur (Allikas: KKM)

Prioriteetsete suundade kokkuvõte

Prioriteetses suunas 1 „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse“ on 16 indikaatorit ning täidetud on 9 indikaatori sihttase. Nelja indikaatori tase on enam kui 90%.

Enamus alasuuna Veemajanduse infrastruktuuri arendamine finantsvahenditest on suunatud meetmesse „Veemajanduse infrastruktuuri arendamine“ ning seetõttu on meetme mõju alasuuna rakendamisele suurim. Kokku sai meetmest rahastust 139 projekti kogusummas 470 miljonit eurot.

Meetme rakendamist ja eesmärkide saavutamist võib hinnata heaks. Puhas joogivesi on tänu elluviidud projektidele tagatud 301 207 inimesele. Ühisveevärgiga on ühinenud täiendavalt ligikaudu 30 000 inimest. Kvaliteetse kanalisatsiooni teenusega liitumise võimalus on viidud 63 000 inimeseni. Ühiskanalisatsiooniga on ühinenud täiendavalt 28 000 inimest. Eestis on ühisveevärgiga ühendatud 86% elanikkonnast (2015a) ja ühiskanalisatsiooniga 83% elanikkonnast. Rahandusministeeriumi tellitud hindamine "Perioodi 2007-2013 struktuurivahendite mõju regionaalarengule" toob välja eelkõige veemajanduse projektide positiivse mõju, kuna üle Eesti on paranenud kvaliteedinõuetele vastava joogivee kättesaadavus. Uuring toob välja, et toetused on oluliselt kaasa aidanud maakondade arengule ja võimaldanud teha investeringuid, mida oma jõududega sellises tempos poleks teha suudetud. Raha on suunatud peamiselt valdkondadesse, kus investeringuvajadused on olnud kõige suuremad. Ületäidetud on indikaator „Joogiveevarustussüsteemide ja –töötusjaamade rekonstrueerimise tulemusena nõuetekohase joogiveega kindlustatud rahvastik“. Joogivee nõuetele vastavuse tagamine on riigile ja kohalikele omavalitsustele prioriteet, mistõttu taotleti esialgselt rohkem investeringuid joogivesüsteemide korrastamiseks. Lisaks oli põhjuseks joogiveetöötluste kehvem seis kui programmiperioodi alguses prognoositi. Ainuüksi Kohtla-Järve ja Narva veeprojektide tulemusel saavutati tulemuseks 100 000 inimest. Lisandusid kõik muud piirkonnad, kus tehti investeringuid joogiveekvaliteedi vastavuse tagamiseks.

Rahastatud projektide tulemusel on asulareovee direktiivi nõuetele vastavus tagatud 82% üle 2000 ie reoveekogumisaladel (31.12.2014) võrrelduna 59% 2006. aasta lõpu seisuga. Kvaliteedinõuetele vastav joogivesi on tagatud 97% ühisveevärgiga liitunud elanikest.

Projektide raames on rekonstrueeritud 690 km joogiveetorustikke ning 42 veetöötusjaama, rajatud 725 km joogiveetorustikke ja 68 veetöötusjaama. Lisaks on rekonstrueeritud 480 km kanalisatsioonitorustikke ja 88 reoveepuhastit ning rajatud on 870 km kanalisatsioonitorustikke ja 7 uut reoveepuhastit. Eestis tervikuna on ligikaudu 10 000 km ühisveevärgi-ja kanalisatsiooni torustikke, seega on antud finantsperioodi jooksul uuendatud või rajatud ligikaudu 1/3 torustikest. 480 km amortiseerunud ühiskanalisatsioonitorustike rekonstrueerimisega on vähendatud pinnasesse lekkivat orgaanilist reostust 135 tonni võrra aastas.

Perioodi 2007-2013 raames rajatud ja rekonstrueeritud reoveepuhastite kaasabil on pea 50% langenud heitvee orgaaniliste reoainete reostuskoormus veekogudele, mille tulemusel Eesti pinnaveekogumitest on 60% (2014. a) juba täna heas või väga heas seisundis.

Hoolimata mahukatest investeeringutest käesoleval rahastusperioodil rahastatakse Eesti veemajanduse valdkonda (üle 2000 ie suurusega asulates) EL liitumislepinguga võetud kohustuste täitmiseks perioodil 2014-2020.

Meetme „Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel“ elluviimine oli edukas. Kokku on 2015. a lõpu seisuga likvideeritud jääkreostus 14 riiklikult tähtsal (TOP75 objektide nimekirjas) objektil. Meetme „Jääkreostusobjektide inventariseerimine ja ohutustamine“ raames tehti 2015. aasta lõpuks veel täiendavaid töid kaheksal objektil, eesmärgiga likvideerida põhjaveele kõrge ohtlikkusega vedelkütuste mahutid ning lõplikult korrastada Härma ja Laekvere endised asfaltbetoonitehased. Likvideeritud vedelkütuse mahutid juba reostasid või kujutasid reaalselt ohtu keskkonnale. Kõik tööd toimusid riiklikult tähtsatel objektidel, kus oht inimese tervisele ja keskkonnale on suurem kui maakondlikel objektidel. Tööd said võimalikuks, kuna programmi raames valminud eeltöödega olid arengud loodetust kiiremad.

Vooluveekogude tervendamise projektide tulemusena rahastati avatud taotlusvoorudest kokku 57 projekti. Meetme tulemusena on kalade ränne tagatud 71 lõhelaste jõgedele rajatud paisul. Keskkonnaministeeriumi tellitud uuringust selgub, et kalapääsude rajamise positiivne mõju jõgede ökoloogilisele seisundile on ilmne. Rändetõkete poolt põhjustatud probleemid on paljude jõgede puhul üheks peamiseks ökoloogilist kvaliteeti langetavaks teguriks. Nende probleemide lahendamine aitab olulisel määral kaasa jõgede hea ökoloogilise seisundi saavutamisele ja säilitamisele.

Programmi „Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks“ peamiste tulemustena on inventariseeritud 919 inimtekkelist paisu, mis kajastuvad Keskkonnaagentuuri poolt hallatavas paisude registris ja Maanteameti andmebaasis. Inventariseeritud on 86 riigi- või reformimata riigimaal asuvat inimtekkelist tõkestusrajatist ning hinnatud neil kalade rändetingimuste tagamise vajalikkust.

Investeeringute kava „Vooluveekogude seisundi parandamine“ raames rahastati 2 projekti. Keskkonnaagentuuri projekti „Vooluveekogude seisundi parandamine“ töid tehti 10 jõel, Investeeringute kava abil sai taasavatud lõhilaste kudemisrändeks kolm jõge ning avatud pool-siirdekaladele rändeks Kasari jõgi. Lisaks osteti Pärnu jõel Jändja pais. Paisu ostmise eesmärk on leida paisule lahendus kalade läbipääsu tagamiseks EL 2014-2020 vahenditest. Paisu ostmine tagab selle, et EL 2014-2020 perioodi lõpuks on kogu Pärnu jõel kalade rändetingimused tagatud.

Kokku on kalade läbipääs on tagatud 89 paisul ning täiendavalt on vaja see tagada 79 objektil, koguvajadus ca 20 mln eurot.

Eesti kogemused looduslähedaste kalapääsude rajamisel ning nende hilisemal korrapärasel funktsioneerimisel on pigem positiivsed. Kalapääsude efektiivsuse uuringute tulemused on näidanud, et enamuse olemasolevatest looduslikest kalapääsudest toimivad efektiivselt, kalapääsude rajamise või paisutuse likvideerimise tulemusena on kalade rändetingimused paranenud, kalastiku seisund ja sellest tulenevalt ka veekogude ökoloogiline seisund on muutunud paremaks.

EL toetused on olnud olulise tähtsusega paljude jäätmeäitluse väljakutsete lahendamisel, eriti vanade nõuetele mittevastavate prügilate sulgemisel ja korrastamisel ning uue jäätmete taaskasutuse taristu rajamisel.

Jäätmekäitluse areng tänu finantsperioodile 2007-2013 on olnud kiire. Muudatused on toimunud mitmes valdkonnas, kuid eelkõige on vähenenud olme- ja muude tavajäätmete ladestamine, st, et Eesti on väljunud ladestamiskesksest jäätmekäitlusmudelitest (2010 ladestati ca 70 %, 2014 alla 10%). Alasuuna peamised eesmärgid saavutati. Kõik nõuetele mittevastavad tavajäätmeprügilad (39tk) on suletud ja korrastatud. Välja on arendatud optimaalne tavajäätmeprügilate võrgustik. Meetmest „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine” viidi ellu kokku 37 projekti, tänu millele jäätmete taaskasutusvõimalused on mitmekesisemad ja jäätmete taaskasutamise, sh ringlussevõtu osakaal, on suurenenud. Samuti on lõpetatud tegevused meetmetes „Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate sulgemine ja korrastamine“ ning „Põlevkivienergeetika jäätmeheidlate (tuhaväljade) sulgemine ja tuhaarastussüsteemi uuendamine“. Korrastatud on üle 60 ha ning neutraliseeritud leelisvee kogus on 184 414 m³/a. Projektides seatud eesmärgid korrastatud ala ja neutraliseeritud leelisvee koguse kohta täideti. 2015. aasta lõpuks pidid kõik nõuetele mittevastavad prügilad ja jäätmeheidlad olema suletud ja korrastatud ning see on tehtud.

Indikaatori bioloogilise jäätmete osakaal ladestatavates jäätmetes saavutustase jäi saavutamata. Aasta 2013 uuringu järgi oli bioloogilise jäätmete osakaal segaolmejäätmetes 48 massiprotsenti. Senist trendi arvestades on see aga jõudsalt vähenenud. Bioloogilise jäätmete ladestamise hulk on vähenenud aga ka seetõttu, et segaolmejäätmeid ladestatakse oluliselt vähem.

Jäätmekäitluse arendamisel lähtutakse üha enam jäätmehierarhia põhimõttest, mistõttu võimalusel eelistatakse hierarhias kõrgemal olevaid lahendusi. Kõige parem on jäätmeteket vältida, kuid oluline on arendada ka jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. Jäätmekäitlusrõhke arendamisega koos on paranenud ka inimeste sortimisharjumused, mistõttu jõuab üha rohkem liigiti kogutud jäätmeid ringlusse.

Meetme „Säästva transpordi arendamine“ projekti tulemusena on rekonstrueeritud Tallinnas 7,7 km trammiteed, s.h. ehitati ka 0,9 km uut trammiteed. Rekonstrueeriti 2,9 km depoo teid ja depoo sissesõidu teed ning rekonstrueeriti 6 veolajaama. Ehitati ümber kõik kaheksa trammiliini 4 peatust, mille raames pöörati suurt rõhku jalakäijate ohutusele ning mugavusele ja asendati 24 km kontaktvõrgu kaablit selliselt, et oleks võimalik kasutusele võtta uued trammid. Projekti tulemusena on võimalik kasutada uusi tramme suunal Viru ring – Tondi; Viru ring – Kadrioru ja Viru ring – Ülemiste jaam (uus suund). Trammidega sõitjate arvu on mõjutanud kaks olulist tegurit. Kõige rohkem on mõju valdanud viimaste aastate trammiliinide rekonstrueerimine (rekonstrueerimisel on Kopli suund). Teiseks, suur hulk Tallinnas töötavaid inimesi on kolunud elama Tallinna lähiümbrusesse ja nende teenindamiseks on lisandunud uusi bussiliine.

Prioriteetses suunas 2 „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine“ on 14 indikaatorit, neist üheksa indikaatori sihttasemed on täidetud või ületatud. Meetme „Looduse mitmekesisuse säilitamine“ projektide tulemusena on loodud soodsad tingimused taastatud elupaikade säilitamiseks ja nende soodsa seisundi taastamiseks. Meetme rakendamist saab lugeda kokkuvõtvalt heaks. Koostöös rakendusüksusega on projektid edukalt ellu viidud ning saavutatud eesmärgid. Aasta 2015 lõpuga oli taastatud pindala 3202 ha. Taastatud elupaikade pindala ületati tänu suurepindalaliste soo-alade taastamisele. Toetatud projektid on andnud olulise panuse hooldatavate poollooduslike koosluste pindala suurendamiseks ja nende koosluste seisundi parandamiseks. Looduskaitse arengukava näeb

ette, et hooldatavate poollooduslike koosluste pindala peab tõusma praegu hooldatavalt 25 000 ha-lt 45 000 ha-ni aastaks 2020.

Poollooduslike koosluste taastamiseks ja säilitamiseks on soetatud 1051 looma (903 veist ja 148 lammast). Taastatud on 12 kaitsealust parki ja rajatud on üks ohustatud liikide taastamiskeskus (Tallinna Loomaia ja SA Lutreola Liigikaitaselabor).

Programmi „Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“ elluviijaks oli Keskkonnaamet (KKA). Programmi raames koostati 276 kaitsekorralduskava 423 kaitstavale alale. Kaitsekorralduskavadega hõlmatud kaitstavate alade pindala on 724 829 ha. Liikide tegevuskavasid koostati 139 ning need olid 219 liigile. Liikide tegevuskavadega hõlmatud leiukohtade arvuks jäi kokku 39 249. Võetud pindalaline eesmärk ületati 30%. Programmi raames koostati kaitsekorralduskavad ligikaudu 60%-le kõigist Natura loodusaladest. Eestis on kokku kaitsealuseid liike 570. Programmi raames valminud kavad on oluliseks töövahendiks kaitse korraldamisel, suurem osa kavadest on tänaseks kas kinnitatud või rakendusasutusele kinnitamiseks edastatud ning kavad on oluliseks lähtekohaks kaitsekorralduslike tööde planeerimisel ja elluviimisel.

Saavutustaset ei täitnud indikaator hooldustehnika arv, mille täitmine osutus asjakohatuks. Eesmärgi täitmine ei olnud mõistlik, kuna töö teostamiseks vajaminevaid teenuseid pakuti turul piisavalt.

Alasuuna „Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine“ rakendamist võib pidada heaks. Ellu viidud on edukalt kokku 13 projekti ja tulemused saavutatud. Mitteformaalse loodusharidusega tegelejaid oli enne rahastamisperioodi palju, kuid selles valdkonnas puudus süsteemsus. Probleemiks oli loodusharidusega tegelevate asutuste, ühingute ja inimeste ning nende pakutava loodusõppe kvaliteedi ebaühtlane tase, ning ruumide ja õppevahendite väga kehv seisund. Nõustamise, koolituse ja arendusega olid võimelised järjepidevalt tegelema vaid suuremad keskused nt Tartu Keskkonnahariduse Keskus, Sagadi ja Palupõhja Looduskoolid, Pärnu Noorte Loodusmaja. Potentsiaali omasid loodushariduse edendamisel kaitsealad ja rahvuspargid. Rahastamise perioodi jooksul on väljaarendatud on 33 keskust, mis on piisav optimaalne hulk ning pakutavate õpikohtade arv on suurenenud 2313 võrra.

RMK ja Keskkonnaameti loodusmajade ja keskuste võrgustik on üle-eestiline, mistõttu said meetmest osa kõik Eesti maakonnad. Tänu uutele ekspositsioonidele ja õppeklassidele ning kaasaegsetele õppevahenditele on nüüdsest paremad võimalused pakkuda keskkonnahariduslikke tegevusi nii mudilastele, kooliõpilastele kui ka täiskasvanutele.

Õpilaste osalemine keskkonnahariduslikes programmides on tõusnud järsult. Keskkonnaameti keskkonnahariduslikes programmides kasvas osalejate arv 23 % s 2016 aastal võttis Keskkonnaameti korraldatud programmides osa vähemalt 30 000 õpilast. RMK projekti tulemusena osalejate arv loodushariduslike programmides suurenes 2015. aastal võrreldes 2009. aastaga lausa 2/3 võrra. Vastavalt siis osalejad erinevatel keskkonnahariduslikel tegevustel (programmid, konkursid, erinevad teema- ja õppepäevad, sündmused ja loodusringid) 2009.a. 38 000 ja 2015.a. 63 011.

Alasuuna „Keskkonnajärelevalve arendamine“ meetme „Keskkonnajärelevalve arendamine“ kõikide projektide tegevused lõpetati 2015. aasta jooksul. Meetme raames hangiti Keskkonnainspektsiooni suutlikuse suurendamiseks nii keskkonnajärelevalve vahendeid ja tehnikat, eriotstarbelisi sõidukeid kui ka infotehnoloogilisi vahendeid.

Kokkuvõttes võib hinnata alasuuna „Keskkonnaseire arendamine” elluviimist edukaks. Projekt „Hüdromeetrilise, meteoroloogilise ja rannikumere seirevõrgu moderniseerimine keskkonnaseire võimekuse tõhustamiseks“ kulges edukalt ja kõik tegevused on lõpuni viidud. Projekti lõppemisega on meteoroloogilise ja hüdrooloogilise seire valdkonna nõuded ja eesmärgid sel ajahetkel täidetud. Ilmateenistuse seirevõrgu moderniseerimine algas juba aastal 2001. Ilmateenistuse seirevõrkude uuendamine on toimunud pika aja jooksul ja selle aja jooksul on jälle osa seadmeid vananenud ja uuendamise vajadus on jaamades vähemalt 50% ulatuses. Nende hulgas on automaatmõõteseadmed meteojaamadele ja infrastruktuuri uuendamine. Perioodi 2014-2020 vahenditest suurendatakse kõrgemates õhukihtides tehtavate vaatluste võimekust (automaatsondijaam) ja hüdrometeojaamade seadmete töö usaldusväärsuse suurendamiseks uuendatakse kalibreerimislabor. Kalibreerimislaborit uuendatakse meteoroloogia- ja hüdroloogiajaamades olevate arvukate mõõteseadmete täpse ja usaldusväärse töö tagamiseks ja kontrolliks. Kõik see on vajalik prognooside usaldusväärsuse tõstmiseks ja mõõteseadmete täpse ja usaldusväärse töö tagamiseks.

Meetme „Keskkonnaseire ja andmehõive arendamine“ programm saavutas planeeritud tulemused - uuring kasutajate vajaduste kaardistamiseks on tehtud ning valmis on keskne keskkonnaseire andmete infosüsteem vee-, mulla ja eluslooduse seireandmete hoidmiseks ja käsitlemiseks koos ametniku rakendusega vee, mulla ja eluslooduse jaoks. Projekti raames arendati ja töötati välja seireandmestiku haldamiseks, kasutamiseks ja avalikustamiseks vajalikud töövahendid vastavalt kasutajate vajadustele. Loodi eeldused keskkonnaseire andmete laekumiseks ühtsesse infosüsteemi ja sihtrühmadele paraneb andmete kättesaadavus ja kvaliteet. Tekivad võimalused teha paremaid otsuseid ja anda paremaid hinnanguid keskkonnaseisundi kohta.

Alasuuna „Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine” ainus meede on edukalt elluviidud. Projektid olid suunatud keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku tagamiseks ning merereostuse tõrjevõimekuse suurendamiseks. Näiteks hangiti lokaliseerimise ja likvideerimise varustust, loodusõnnetuste poolt tekitatud tagajärgede likvideerimise varustust kui ka naftareostuse korjetööde varustust. Põhinimekirja kuulus ka 28,3 miljonit euro suuruse toetusega Politsei- ja Piirivalveameti suurprojekt „Multifunktsionaalne reostustõrje laeva soetamine“. Laev võeti kasutusse 2012. aasta augustis.

2015 aasta alguses lisandus investeeringute kava lisanimekirja Politsei- ja Piirivalveameti projektiga „Merereostuse lokaliseerimise ja likvideerimise varustuse ning vahendite soetamine“, mille raames osteti uus reostustõrje auto, tõstuk ning 5 reostustõrje vahendeid sisaldavat konteinerit.

Lõpetatud projektide tulemusena on suurenenud suurte metsatulekahjude samaaegne kustutusvõime ning rannikureostuse likvideerimise võimekus, loodi parem võimekus maismaal naftareostuse korjeks ja lokaliseerimiseks, samuti on kiirenenud päästetöödega alustamise aeg, mis vähendab keskkonnakahjusid. Lisanimekirja projektide vahenditega suurendati Päästeameti võimekust tulekahjude avastamisel ning lokaliseerimisel ning Politsei- ja Piirivalveameti valmisolekut ja võimekust merereostuse lokaliseerimisel ja likvideerimisel.

Prioriteetses suunas 3 „Energiamajanduse arendamine“ on 6 indikaatorit, ühe indikaatori sihttase on täidetud kolme indikaatori saavutustase on üle 88%.

Kokkuvõtvalt hindab RA ja RÜ alasuuna „Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse" tulemusi igati heaks. Rekonstrueeritud ja taastuvenergiele üle viidud neli katlamaja: Koeru alevis, Kurtna alevis Saku vallas, Orissaare alevis ja Võhma linnas. Keskkonnakoormust on vähendanud ka neli koostootmisjaama, mis rajati Järvemaal Oisu ja Aravete lähedal, Tartumaal Ilmatsalus ja Lääne-Virumaal Vinnis. Uusi kaugkütte ühendusi rajati 2,7 km ja torusid rekonstrueeriti 28,7 km. Saavutatud on soojakadude kokkuhoid aastas 19 636 MWh/a ja kokkuhoitav CO₂ on 104 t/a. (kokku hoitakse umbes 70-ne ligi 2000 m² köetava pinnaga maja soojusenergia vajadus). Analoogne toetusmeede jätkub ka 2014-2020 programmiperioodil oluliselt suuremas mahus. Taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia on planeeritud sihttaseme eesmärki (491 GWh) ületanud 307%. Eelkõige on selle taga biomassist, biogaasist, puidust ja tuuleenergiast aga ka jäätmekütusest elektri tootmise kasv.

Alasuuna „Energiasäästu arendamine elamumajanduses“ rakendamist võib pidada väga heaks ja eesmärki täidetuks, sest elanike teadlikkus korterelamute renoveerimise kasulikkusest on väga kõrge ning tänu renoveerimisele on võimalik vähendada pikas perspektiivis eluasemete püsikulusid ja tõsta korterelamu väärtust ja eluiga. Lisaks elanike teadlikkusele on finantseeritud projektide puhul arvestuslik keskmine energiasääst energiaauditite põhjal ligi kaks korda suurem kui meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ raames eesmärgiks algselt seati ehk 20%. Tegelikult saavutati kuni 2000 m² suletud netopinnaga elamutel energiasäästuks 40,13% ja üle 2000 m² suletud netopinnaga elamutel seati energiasäästuks 30% ja tegelikult saavutati peale renoveerimist 40,29%.

2014. aasta lõpuks renoveeriti „Korterelamute rekonstrueerimislaenu“ abiga 615 korterelamut (sihttase 1120, millest täideti 55%). Kõigi nimetatud majade keskmine arvutuslik energiasääst oli ligi 43%. Tegelik energiasääst peale korterelamute rekonstrueerimist oli kohati isegi suurem, osadel juhtudel võis korterelamu tegelik energiasääst olla isegi 70%. Hinnanguliselt tähendab sellise hulga elamute ja säästu puhul ligi 60 GWh aastas kokkuhoitud kütteks minevat energiat ehk ca 12 500 t CO₂ jääb õhku paiskamata.

Prioriteetses suunas 4 „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ kokkuvõttes võib indikaatorite sihttasemete saavutamist pidada heaks, prioriteetse suuna 12 indikaatorist 8 puhul jõuti rakenduskavas toodud sihttasemeteni. Mitme indikaatori puhul on sihttasemed ka oluliselt ületatud. Kahe väljundnäitaja (Säästva linnatranspordi arendamisele suunatud projektide arv, Rajatud kergliiklusteede pikkus) ületäitmine näitab nii huvi kui vajadust säästvate liikumisviiside arendamise järele. Kergliiklemise kasutamise suurendamise eelduseks peetakse eelkõige teevõrgustiku sidusust ja liiklemise ohutust. Väljundindikaatorite ületäitmise raames panustati mõlemasse eesmärki loodetust suuremal määral, mida võib hinnata positiivseks. Nelja alatäidetud indikaatorite sihttasemete ja tegelike saavutustasemete vahe on eeskätt tingitud indikaatorite väärtuse üleplaneerimisest rakenduskava tasandil.

Piirkondade arendamise eesmärgil tehtud investeeringute ja toetatud tegevuste skaala on olnud lai ning sisult mitmekülgne. Rakendatud meetmed ning ellu viidud tegevused on aidanud erineval viisil kaasa atraktiivse elukeskkonna kujundamisele ning uute töökohtade loomisele. Kui perioodi alguses oli enamus regionaalvaldkonna investeeringuid suunati sotsiaalse ning külastuskeskkonna parandamisele, siis viimastel aastatel suunati rohkem toetusi ettevõtluskeskkonna arendamisele ja uute töökohtade loomisele piirkondades. Meetme vahendite regionaalne jaotus on üldjoontes omanud regionaalset arengut tasakaalustavat mõju. Absoluutsummas kõige rohkem vahendeid on läinud Harju-, Ida-Viru- ja Tartu maakonda. Enim toetusi inimese kohta on jagatud Hiiu-, Võru- ja Saare maakonda. Toetusi on jagunud 188 kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumile.

Prioriteetse suuna meetmed on aidanud leevendada mitmeid kitsaskohti. Avalikele teenustele suunatud meetmete abil loodi juurde üle 1800 uue lasteaiakoha, mis eeskätt väljaspool suuremaid linnapiirkondi on aidanud likvideerida lasteaiakohtade nappust. Tõhustatud on maapiirkondade alakasutatud hoonete funktsionaalsust, tuues sinna kokku ja mitmekesistades erinevaid avalikke teenuseid. Linnapiirkondadele suunatud meetmest on antud tõhus panus linnapiirkondade säästva liikuvuse ja inimsõbraliku linnaruumi arengusse, rajatud on muuhulgas ligemale 120 kilomeetrit uusi kergliiklusteid. Kergliiklusvõrgustiku välja arendamisel oli tegemist tõhusa toega. PKT ettevõtluskeskkonna suunal lõpetatud projektide tulemusena on loodud juurde üle 1660 töökoha (küsitluse tulemused 2015.a). Külustusinfrastruktuuri projektidest (uuringus analüüsiti 44 projekti, mille lõppemisest oli uuringu teotamise ajaks möödunud vähemalt aasta; kokku on toetatud 54 projekti) on kasu saanud 570 ettevõtet. Väga edukaks on kujunenud toetust saanud üleriigilise tähtsusega külustusobjektid. Kuus rajatud regionaalset kompetentsikeskust pakuvad nii piirkonnas kui ka laiemalt Eestis valdkonna ettevõtetele uudset teadusuuringute taristut ja oskusteavet, mis omakorda panustab sektorite majandusaktiivsuse kasvu. Rajatud on 1864 km lairiba baasvõrku, mis loob sideettevõtjatele võimaluse varustada kiire internetiühendusega ca 83,8 tuhat inimest. Viis uut regionaalset gümnaasiumit on üle riigi ühed esimesed kaasaegsed eraldiseisvad gümnaasiumid ning märgivad edukat algust riikliku gümnaasiumivõrgustiku korrastamise programmile.

Kuigi riigisisised regionaalsed erinevused on endistviisi suured, siis aastate jooksul on mõnevõrra vähenenud piirkondade tööhõivemäär, sissetulekute ja ettevõtlusaktiivsuse regionaalsed erinevused võrreldes Tartu- ja Harjumaaga. Samuti on suuremate linnade rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu peegeldav Tallinna ja Tartu sisemajanduse koguprodukt lähenenud ELi keskmisele strateegias seatud sihtidest mõnevõrra kiiremas tempos. Prioriteetse suuna meetmed on panustanud 2005-2015 regionaalarengu strateegia eesmärkidesse, aidates kaasa inimeste põhivajaduste tagamisele igas Eestimaa paigas ning eri piirkondade püsivale konkurentsivõimele. Perioodi 2014-2020 regionaalvaldkonna struktuurivahendite toel jätkatakse erinevaid toetusmeetmeid, mis on välja töötatud uue regionaalarengu strateegia põhimõtete alusel. Linnapiirkondadesse suunatakse toetusi lasteaiakohtade nappuse leevendamiseks ja säästliku linnaliikuvuse ning linnaruumi edendamiseks. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamiseks väljaspool Tallinna ning Tartu linnapiirkondi toetatakse tegevusi tööhõive edendamiseks regionaalse ettevõtlus-, inkubatsiooni-, külustustaristu näol, ühendusvõimaluste arendamiseks teenuste ja töökohtadeni jõudmiseks ning linnaruumi kaasajastamiseks elu- ja ettevõtluskeskkonnana atraktiivsemaks muutmisel. Samuti jätkuvad meetmed näiteks koolivõrgu korrastamiseks, esmatasandi tervisekeskuste arendamiseks ja lairiba baasvõrgu laiendamiseks juba valdkonna ministriumite eestvedamisel.

Prioriteetses suunas 5 „Hariduse infrastruktuuri arendamine“ on viis eesmärki, mille poole liikumist mõõdeti kaheksa indikaatoriga, neist seitse saavutasid oma sihtmäära. Ühe tulemusindikaatori (Kutseõppeasutuste õppepraktikabaaside kaasajastatud õppeseadmete ja – vahendite osakaal) püstitatud eesmärk oli liialt ambitsioonikas ja saavutustase täideti 65% ulatuses.

Aruandlusperioodi lõpuks (2015) on renoveeritud või ehitatud kokku 51 avatud noortekeskust, teavitamis- nõustamiskeskust või huvikooli. Aruandlusperioodi lõpuks (2015) on kaasajastatud 11% noorsootöö taristust. Toetati kokku 31 kutseõppeasutuse renoveerimist ja kaasaegsete tingimuste loomist. Kaasajastatud on 4040 elamiskohta õpilaskodudes. Tehtud

investeeringud võimaldavad kutseõppeasutustes koolitada tänase tööturu nõudmisele vastavaid oskustöölisi ja keskastme spetsialiste. Kõikides Eesti kutseõppeasutustes on meetme tulemusel sisustatud ajakohased õppetöökojad ning teooriaõppeklassid. Samuti pöörati hoonete ehitamisel ja renoveerimisel suurt tähelepanu edasiste ekspluatatsioonikulude vähendamisel. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti kutseõppeasutuste infrastruktuur ja õppetöökäsitatavad seadmed ja tehnoloogiad võimaldavad tööturu nõudmistele vastavaid töötajaid koolitada ning renoveeritud hooned on energiasäästlikud.

Kutseõppeasutuste infrastruktuuri ajakohastamine on olnud oluline ka Eesti erinevate regioonide arengus. On loodud eeldused, et kutseõppeasutustest kujunevad edaspidi välja regionaalsed või valdkondlikud arenduskeskused, mis oleksid toeks piirkonna majanduse arengule.

Olulise aspektina tuleb rõhutada, et investeeringud kutseõppeasutuste infrastruktuuri tagavad kaasaegse ja kvaliteetse kutseõppe, kui ka selle kättesaadavuse nii noortele esmaõppijatele, kui ka täiskasvanud täiendus- ja ümberõppijatele. Täiendus- ja ümberõpet vajavate inimeste hulk suureneb iga aastaga seoses vajalike koolitusmahtude pideva suurenemisega teadmistepõhisele majandusele üleminekul.

Meetme „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine“ raames lõpuks on õppimis- ja elutingimused parandatud 1841 HEV õpilasel ja eesmärgiks oleva 9 toetust saanud HEV kooli asemel on toetust saanud 19 HEV kooli. Indikaatori ületamise tingis, et tegemist oli väljundindikaatori alplaneerimisega rakenduskavas. Indikaatori saavutustaseme täitmist mõjutasid oluliselt HEV koolivõrgus läbi viidud muutused koolide arvu optimeerimiseks.

Investeeringute tulemusena on toetatud nii munitsipaal- kui ka riigikoole eesmärgiga korrastada hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud koolide võrk. Perioodi jooksul on täielikult korrastatud ja sihtgrupi erivajadusele vastavalt sisustatud kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste ning psüühikahäiretega õpilaste koolid, mis on üleriigilise teeninduspiirkonnaga.

Nüüdisajastatud on kahe meelepuuetega (nägemis- ja kuulmispuuded) õpilaste kooli õpilaskodud Tartus ning ühel Tallinnas. Elukeskkonnad on kohandatud puudespetsiifilistele vajadustele vastavaks, parandades seeläbi õpilaste elukvaliteeti ja iseseisvat hakkamasaamist, mis omakorda toetab meelepuuetega noorte eneseteadvuse ja –väärikuse kasvu.

Investeeringute abil on renoveeritud suurem osa intellektipuudega õpilaste koolide õppehoonetest ja õpilaskodudest. Hooned, sh san-sõlmed on muudetud ligipääsetavaks ka raske liikumispuudega õpilastele. Liikumise soodustamiseks, rehabiliteerivate tegevuste läbiviimiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks on rekonstrueeritud harjutusväljakuid, ehitatud õuerajatisi ning hangitud vahendid õppekeskkonna loomiseks raske ja sügava puudega lastele.

Kokkuvõttes on meetme „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine“ raames korrastatud enamik hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud koolide võrgust. Nüüdisajastatud keskkond on loonud igakülgsed võimalused õpilaste võimete täielikumaks väljaarendamiseks ning mõjub positiivselt ja motiveerivalt koolide personalile. Vajadus investeeringuks jääb programmiperioodist 2014-2020 veel kuni 6 objektile, seejärel võib HEV koolide võrgu korrastatuks lugeda.

Prioriteetses suunas 6 „Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“ on kolm eesmärki, mille poole liikumist mõõdetakse 7 indikaatoriga. Viie indikaatori sihttase saavutati. Kahe indikaatori saavutase oli samuti kõrge, ületades 84%-i. Hinnang PRS-i rakendamisele tervikuna on hea, kuna rakenduskavas seatud eesmärgid on täidetud.

PS üks eesmärk oli arendada aktiivravi infrastruktuuri, et luua eeldused haiglate funktsionaalselt terviklikuks toimimiseks, mille võib programmiperioodi lõpuga lugeda peamiselt täidetuks. Projektide tulemusena ehitati/rekonstrueeriti aktiivravi osutamiseks kasutatavat pinda 89 420 m², mis teeb 138% eesmärgist ja planeeritud sihttase 65 000 m² ületati ca 1,4-kordselt. Väljundindikaatori täitmine paranes perioodi lõpus (2015. a kasvas indikaatori täitmine 50 protsendipunkti) eelkõige tänu kiirele finantsprogressile. Siiski ei õnnestunud selle tulemusena kõiki statsionaarse ravi osakondi ühtsesse hoonekompleksi koondada ja tulemusindikaator kahes või enamal erinevas hoonekompleksis statsionaarset eriarstiabi osutavate haiglate osakaal jäi saavutamata. Sihtasutuse (SA) Ida-Viru Keskhaigla (IVKH) statsionaarsest ravist on enamik arstlike erialade statsionaarsed osakonnad koondatud ühte hoonekompleksi Kohtla-Järve Ahtme linnaosas, kuid statsionaarne taastusravi ja osa laboreid, arvestades projekti eelarvet, jäid edasi paiknema Kohtla-Järve Järve linnaosas (üksuste vahe 18 km). SA-l Tartu Ülikooli Kliinikum (TÜK) jäi ühtsesse kompleksi rajamata kõrvakliinik, mis planeeritakse koondada Maarjamõisa meditsiinilinnakusse 2014-2020 programmiperioodil. SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla (PER) projekti tulemusel paiknevad kõik rakenduskavas eesmärgiks seatud aktiivravi üksused ühes hoonekompleksis, kuid kompleksis oleva patoloogia korpuse kaasajastamine lükkus uude programmiperioodi. Seega jätkatakse perioodil 2014-2020 pädevuskeskustena töötavate piirkondlike haiglate (SA TÜK ja SA PER) raviüksuste kaasajastamist ning kavandatud on ehitada/rekonstrueerida veel 45 000 m² pinda.

Eesmärk tagada õendus- ja hooldusteenuste parem kvaliteet ja kättesaadavus saavutati. Programmiperioodi lõpuks ehitati/rekonstrueeriti kokku 76 672 m² pinda 1 764 voodikohaga, sh 1 130 juurde loodud voodikohaga. Projektide tulemusena ehitati/rekonstrueeriti mõnevõrra vähem, sest indikaatori planeerimisel ei osatud arvestada olemasolevat abipinda, mis osadel õendushaiglatel jäi aktiivravihaiglatega ühisesse kasutusse (nt köögid, desinfektsiooniruumid, pesumajad jne). Seetõttu kavandatud sihttaset 100% ei täidetud, kuigi voodikohtade arvu sihttase programmiperioodi lõpuks ületati. Sellega kaeti õendusteenuste osas esmane statsionaarse teenuse infrastruktuuri vajadus. Ambulatoorse ehk koduõenduse osa peaks samale tasemele saama tervisekeskuste meetme tegevuse tulemusena 2014–2020 perioodil.

Eesmärk luua lastele ja psüühilise erivajadusega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused on programmiperioodi lõpuks samuti saavutatud. Lastele mõeldud hoolekandeasutusi on kavandatud seitsme asemel kaheksa seoses Tilsa Lastekodu projekti lisandumisega. Psüühilise erivajadusega inimestele mõeldud hoolekandeasutusi on kavandatud kuue asemel üheksa. Kui riiklike asenduskodude reorganiseerimine viidi perioodil 2007-2013 lõpule, siis erihoolekandeasutuste reorganiseerimisega jätkatakse ka perioodil 2014-2020 ja planeeritud on luua psüühilise erivajadustega inimestele 1400 kvaliteetset teenuskohta.

Prioriteetses suunas 7 „Horisontaalne tehniline abi“ suunas on neli indikaatorit. Hinnang indikaatorite saavutamisele on väga hea, sest programmiperioodiks seatud eesmärgid on saavutatud ning on täidetud ka sihtindikaatorid. Arvestades tehnilise abi nii meetmete finantskui ka sisulist arengut, on koondhinnang tehnilise abi rakendamisele tervikuna väga hea.

EARK finantsprogress

EARK eelarve Euroopa Liidu (EL) osalus oli 1 548 899 259 eurot. 31.01.17 seisuga on välja makstud abikõlblikke kulusid summas 1 547 678 357 eurot (EL osalus) ehk 99,9%. **Seega võib rakenduskava finantsprogressi lugeda väga heaks.** Suurima panuse annab esimene suund – abikõlblikke summasid väljamakstud 625 827 881 eurot (40% kogu rakenduskava EL osalusest) ning neljas suund 387 113 567 eurot (25% rakenduskava EL osalusest).

Kokku on lõpetatud finantsperioodil EARK-st 4835 projekti. Prioriteetse suundade eesmärgid on edukalt täidetud ning vahendeid meetmete vahel ümber suunates oli võimalik teha ka lisategevusi, millega sai esialgselt planeeritud eesmäärke tõhusamalt täita.

Kõikides prioriteetsetes suundades, v.a tehniline abi ja horisontaalne tehniline abi, on rahastatud projekte, millel on positiivne mõju regionaalsele arengule¹. Maakondliku jaotuse järgi võeti kohustusi kõige enam Harjumaal (505,5 mln), Ida-Virumaal (281,2 mln) ja Tartumaal (164,3 mln), kuid maakonnas elavate inimese kohta on enim kohustusi Järvamaal (2149 eurot), Lääne-Virumaal (1659 eurot) ja Ida-Virumaal (1647 eurot). Kõige vähem on kohustusi võetud Hiiumaal (12,9 mln), inimese kohta on see 1283 eurot. Väljamakseid on kõige enam tehtud Harjumaal (505,5 mln), Ida-Virumaal (281,2 mln) ja Tartumaal (164,2 mln), kõige vähem väljamakseid on tehtud Hiiumaal (12,9 mln) ja Põlvamaal (32,6 mln). Täpsemalt vt lisa 3.

Vahendite kasutamise jaotus sekkumisvaldkondadesse on toodud aruande lisa 9. Kõige rohkem on raha investeeritud reoveepuhastusse ja haridusasutustesse (vastavalt 317,9 mln ja 292,7 mln), mis oli ka rakenduskava koostamisel planeeritud. Vaatamata käesoleval perioodil tehtud investeeringutele veemajandussektorisse ei suuda Eesti selles valdkonnas täiel määral täita EL direktiivide nõudeid. Investeeringud veemajandusse jätkuvad ka perioodil 2014-2020.

Perioodil 2007-2015 tuvastati kokku 253 rikkumist. Kõige rohkem rikkumisi on seotud hankereeglite mitte-järgimisega. Kokku on programmperioodil tagasi nõutud 15 508 318,71 eurot.

EARK-i viidi läbi 608 projekti auditit. Mitteabikõlblikke kulusid leiti 3 199 160,58 eurot, kokku tehti 218 olulist tähelepanekut. Enim tähelepanekuid tehti hangete korrektse läbiviimise valdkonnas, millel oli ka suurim finantsmõju.

- Prioriteetne suund 1 „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse“

Prioriteetne suund moodustab oma eelarvega (625,8 mln eurot) 40% rakenduskava Euroopa Liidu (edaspidi EL) osalusest. Prioriteetse suuna finantsprogressi võib kokkuvõtlikult hinnata väga heaks – aasta lõpu seisuga on tegevused ellu viidud kogu prioriteetse suuna mahu ulatuses, lisaks panustas meetmes "Säästva transpordi arendamine" toetuse saaja omavahendite arvelt lisavahendeid, et viia lõpuni meetmes vajalikud ning abikõlblikud tööd, mille jaoks toetusvahendeid ei jätkunud. Omaosaluse suurendamisega suudeti projekt edukalt ellu viia. Prioriteetse suuna eesmärgid on edukalt täidetud ning paindlikult vahendeid

---

¹ PRS 7 ja 8 TA projektide eesmärk oli tagada rakenduskavade tõhus ja tulemuslik elluviimine.

meetmete vahel ümber suunates oli võimalik teha ka lisategevusi, millega sai esialgselt planeeritud eesmäärke tõhusamalt täita. PRS-s lõpetati 271 projekti.

- Prioriteetne suund 2 „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine“

Prioriteetne suund moodustab oma eelarvega (92,4 mln eurot) 5,8% rakenduskava Euroopa Liidu (edaspidi EL) osalusest. PRS-s lõpetati 165 projekti. Prioriteetse suuna finantsprogressi võib kokkuvõtlikult hinnata väga heaks – aasta lõpu seisuga viidi tegevusi ellu kogu prioriteetse suuna mahu ulatuses.

- Prioriteetne suund 3 „Energiamajanduse arendamine“

Prioriteetne suund moodustab oma eelarvega (28,7 mln eurot) 2% rakenduskava Euroopa Liidu (edaspidi EL) osalusest. PRS-s lõpetati 3721 projekti. Prioriteetse suuna finantsprogressi võib kokkuvõtlikult hinnata väga heaks. Eesmärgid said täidetud ja välja on makstud 100% ühenduse osalusest - 28 760 242 eurot.

- Prioriteetne suund 4 „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“

Antud suund moodustab oma eelarvega (387,1 mln eurot) 25% selle rakenduskava kogueelarvest. Prioriteetse suuna raames lõpetati kokku 427 projekti. Toetuse väljamaksmine on olnud üldjoontes plaanipärane, kokku on välja makstud 99,29% prioriteetse suuna eelarvest.

- Prioriteetne suund 5 „Hariduse infrastruktuuri arendamine“

Prioriteetne suund moodustab oma eelarvega (211,9 mln eurot) 13,7% rakenduskava Euroopa Liidu (edaspidi EL) osalusest. PRS-s lõpetati 182 projekti. Finantsvahendite kasutamist hindavad RA ja RÜ väga heaks. Kõikide meetmete kinnitatud projektide eelarved saavutasid 100% planeeritud PS5 kogueelarvest.

- Prioriteetne suund 6 „Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“

Prioriteetne suund moodustab oma eelarvega (172,3 mln eurot) 11% rakenduskava Euroopa Liidu (edaspidi EL) osalusest. PRS-s lõpetati 38 projekti. Hinnang PS finantsprogressile on kõiki meetmeid arvestades väga hea. Vaadates probleeme, millega perioodil silmitsi seisti, on lõpptulemus väga positiivne. Välja on makstud 100 % suuna eelarvest.

- Prioriteetsed suunad 7 „Horisontaalne tehniline abi“ ja 8 „Tehniline abi“

Perioodi vältel aktsepteeriti ja lõpetati 116 HTA projekti, mille eelarved moodustasid prioriteetse suuna eelarvest 100%. Projektidele tehti väljamakseid 28 553 403 euro ulatuses. Maksete osakaal oli 100% projektide eelarvetest ning nii 2014. a kui ka 2015. a toimunud toetuse kasutamise kontrollid (nii projektauditid kui ka paikvaatlused) olid ilma tähelepanekuteta, mistõttu võib anda HTA taotletud vahendite kasutamisele hinnanguks väga hea.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava tehnilises abis (edaspidi *EARK TA*) on lõpetatud kokku 31 projekti (neist aktiivsed olid 13 projekti) kogueelarvega 792 739 eurot, moodustades prioriteetse suuna eelarvest 94%. Hinnang kasutamisele on **väga hea**. Alates 2014. aastast andis meetme määruse muudatus võimaluse *EARK TA* abi vahenditest rahastada rakenduskavade meetmetepõhiseid uuringuid ja hindamisi. *EARK TA*-st telliti 13 vajalikku hindamist ja uuringut.

Kokkuvõttev hinnang

Juhtministeeriumi kokkuvõttev hinnang EARKi elluviimisele (nii finants- kui ka sisulisele progressile) on väga hea. Enamik seatud ja indikaatoritega mõõdetavaid eesmärke saavutati või ületati ning rakenduskava eesmärgid üldjuhul saavutati. Indikaatorite sihttasemete täitmine läks hästi kõikides prioriteetsetes suundades. Kokku on EARK-i PRS-e 67-st indikaatorist 46 indikaatori sihttase saavutatud või ületatud. 8 indikaatorit saavutas üle 90%-i soovitud sihttasemest. 2 indikaatori saavutustaset jäi vahemikku 80%-90%. Vaid 16% indikaatorite saavutustase jäi alla 80% soovitud tulemustest. Kõik prioriteetsed suunad on ka finantsprogressi osas olnud väga edukad, väljamaksete protsendiks kujunes lõpuks igas suunas üle 99%. Suuremaid probleeme ei esinenud ning seetõttu püsisid projektid ajakavas.

Kõige enam omavad rakenduskava projektid mõju keskkonnahoiule (4462 projekti, 92,2% kõikidest lõpetatud projektidest). 18,5% lõpetatud projektidest (896) omavad mõju regionaalsele arengule, 5,8% kodanikuühiskonna arengule (282), 8,2% võrdsete võimaluste (397) ja 6,6% infoühiskonna edendamisele (319). Rahaliselt suurim panus horisontaalsetele teemadele on PRS 4 ja 1 lõpetatud projektidel (vastavalt 377,5 mln ja 623,9 mln) (vt lisa 8).

Kokku on perioodil loodud 3482 töökohta. Meestele loodud juurde 1074 uut töökohta. Naistele on loodud 2407 uut töökohta (vt lisa 1). Enim töökohti loodi prioriteetse suuna 4 „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ projektide elluviimise tulemusena ning kõige vähem töökohti on tekkis PRS-i 2 ja PRS-i 3 projektide tulemusena. Tuumikindikaatori tulemuslikkuse hindamisel on üheks probleemiks see, et ei ole võimalik hinnata, kas tegemist on alaliste või ajutiste töökohtadega. Seetõttu on keeruline hinnata, kas töökohtade loomisel on olnud majandusele lühiajaline või pikaajaline positiivne mõju.

Mahukate projektide rakendamist võib hinnata väga heaks. Kõik projektid lõpetati tähtaegselt. Harku valla Ühtekuuluvusfondi veemajandusprojektiga garanteeriti projektipiirkonna elanikele kvaliteedinõuetele vastav joogivesi, reovesi kogutakse kokku juhtakse reoveepuhastisse ning puhastatakse nõuetekohaselt. Projekti Trammiliini nr 4 taristu rekonstrueerimise käigus rekonstrueeriti 7,677 km trammiteed, rekonstrueeriti 2,934 km depoo teed ja depoo sissesõidu teed, rekonstrueeriti 6 veoalajaama ja parandati ligipääs ja ohutus kaheksas kõigis liinil olevates peatustes. Projekti Kohtla-Järve põlevikivitööstuse ohtlike jäätmete keskkonnanõuetele mittevastava prügila sulgemine eesmärk - prügila keskkonnaseisundi stabiliseerumine ja reostuskoormuse vähenemine – on saavutatud. Ladestust lähtuv keskkonnareostus on minimeeritud ning seeläbi on minimeeritud nõrgveereostus, kõrvaldatud lenduva tolmu, gaaside (divesiniksulfiid), fuusside järvedest lendunud fenoolide ja muude orgaaniliste ühendite heide õhku. Vt ptk 8.2.

Kõik suurprojektid on edukalt lõpetatud tähtaegselt ning eesmärgid saavutati. Projekti Narva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide tulemusena on Narva linna elanikud ja ettevõtted 100% kindlustatud nõuetekohase ühisveevärgi ja kanalisatsioonisüsteemiga. Projekti Kohtla-Järve piirkonna veevarustusüsteemide rekonstrueerimine raames kindlustati projektipiirkonna tarbijatele nõuetele vastav joogivesi. Multifunktsionaalne laev soetati aastal 2012 ja projekti abil on tunduvalt tõusnud merereostuse tõrje võimekuse tase. Kahe piirkondliku haigla projekti tulemusel paranes kõrgtehnoloogilise aktiivravi (sh vähiravi) kvaliteet kogu Eesti elanikkonnale ja loodi eeldused piirkondlike haiglate väjaarendamiseks meditsiinitehnoloogia pädevuskeskusteks kogu tervishoiusüsteemile perioodil 2014-2020.

Vt ptk 8.1.

Perioodi jooksul kõige mahukamad probleemid olid seotud riigihangete seaduse (*RHS*) rikkumise ja riigihangete tulemuste vaidlustamisega. *RHS*-i rikkumine põhjustas rikkumise varasel avastamisel viivitusi projektide käivitamisel ja elluviimisel, mis omakorda mõjutas negatiivselt nii indikaatorite saavutustasemetete täitmist kui finantsprogressi. Perioodi lõpupoole kerkis probleemiks ka projektide pingeline ajagraafik lähtudes programmiperioodi lõpptähtajast. Kõik käivitunud projektide planeerinud tegevused lõpetati tähtaegselt ehk hiljemalt 31.12.2015.

Seirekomisjoni koosolekul 08.02.2017. a osales 12 seirekomisjoni liiget või asendusliiget, lisaks 1 vaateja Euroopa Komisjonist (*EK*) ning ning 13 vaatejat ministriumitist.

Vastuvõetud otsused: Kinnitada seire lõpparuanne, arvestades *EK* ja seirekomisjoni liikmete kommentaare.

2. EXECUTIVE SUMMARY

The monitoring report reflects the implementation of “The Operational Programme for the Development of the Living Environment” (hereinafter *operational programme*) in 2007–2013 by involving the financial and substantive information on the implementation of the priority axes (*PRS*) during the period of 1 January 2007 to 31 December 2015. The head ministry of the operational programme is the Ministry of the Environment. The monitoring report is based on the monitoring reports of priority axes, compiled by the implementing bodies of the priority axes (the Ministry of the Environment, the Ministry of the Interior, the Ministry of Economic Affairs and Communications, the Ministry of Education and Research, the Ministry of Social Affairs, and the Ministry of Finance).

In the report, the implementation of the operational programme will be first reflected in its entirety, and then in more detail by axes. The main issues occurring during the implementation of the operational programme, the amendments, the results of audit, monitoring and assessment activities, and notification activities will be discussed in the general part (Chapters 3–6) of the report.

In every part of the priority axes, an overview is given about meeting the objectives in both substantive indicators, as well as performing obligations undertaken by acceding to an application, and through payments. On the basis of the overview, a summary assessment is made on the implementation by the administration. The individual subchapters describe the implementation of major and large projects.

The operational programme includes eight axes that are divided into 16 sub-axes and 40 measures that shall be carried out through investment plans (17), programmes (6), and open application (15). The measures of horizontal technical assistance (*HTA*) and technical assistance (*TA*) (2) will be carried out under the procedure of drafting the state budget. An overview of the measures is given in Figure 1. **By the end of 2015, all 40 measures were completed.**

Achievement of objectives and progress

Achieving the objectives of the operational programme can be assessed as good, as the target level of 46 indicators of the priority axis of the operational programme out of 67 has been achieved or exceeded. 8 indicators achieved over 90% of the desired target level. The target level of 2 indicators ranged between 80%–90%. The target level of only 16% of the indicators remained below 80% of the expected result. According to implementing bodies and units, the objectives have mostly been achieved. The achievement of objectives has also been analysed through a number of evaluations and studies. A summary of the evaluations and studies is given in Chapter 5.2.

All measures of the operational programme have contributed to the improvement of the human living environment and thereby raised the quality of life for people. Clean drinking water, improved mobility opportunities in the form of the network of cycle and pedestrian tracks, or the increase in the quality of high-technology active treatment have a direct positive impact on human health. We have made a significant contribution to guaranteeing better living, studying, and working conditions for children and persons with a mental disability. Investments into creating jobs and modernised studying environments in vocational training contribute to self-fulfilment. As for a clean natural environment, our contributions have

improved the ecological status of water bodies, and important habitats and landscapes have been restored; the built and reconstructed water treatment plants brought about an almost 50% reduction in the pollution load of organic pollutants in wastewater to water bodies. With the development of the waste management system, the sorting habits of people have improved, which is why more and more separately collected waste is recycled.

In priority axis 1 “Development of water and waste management infrastructure and protection of ambient air”, there are 16 indicators and the target level of 10 indicators has been achieved. The achievement level of three indicators is over 90% of the target level.

Most of the financial resources of the sub-axis “Development of water economy infrastructure” are allocated to the measure “Development of water economy infrastructure”, which is why this measure has the biggest impact on the implementation of the sub-axis. Altogether, 139 projects of this measure received funding in a total amount of 470 million euros.

The implementation of the measure and achievement of objectives can be assessed as good. The projects have provided clean drinking water to 301,207 people. Additionally, about 30,000 people have joined the public water supply system. 63,000 people have been made aware of the high quality sewage service option. Additionally, about 28,000 people have joined the public sewerage system. In Estonia, about 86% of the population are connected to the public water supply system (as at 2015) and 83% of the population to the public sewerage system. The assessment “The impact of the structural funds of 2007–2013 on the regional development of Estonia” commissioned by the Ministry of Finance highlights, first and foremost, the positive impact of the water economy projects, as the availability of drinking water meeting the quality requirements has improved all over Estonia. The study points out that the funds have contributed significantly to the development of rural municipalities and allowed them to make investments that they would not have been able to make at such a pace with their own resources. The funds are mainly allocated to areas where the needs for investments have been the greatest. The target level of the indicator “Population that has been granted drinking water complying with the standards as a result of the reconstruction of water supply systems and water treatment plants” has already been exceeded. Ensuring that drinking water complies with the standards is a priority for the state and local governments, which is why more investments than originally planned were required to restore the water supply systems. Contributing to that was also the fact that the state of the water treatment plants was worse than estimated at the beginning of the programme period. As a result of the water projects carried out in Kohtla-Järve and Narva alone, 100,000 people gained access to quality drinking water. All other areas where investments were made to ensure the compliance of drinking water with the quality standards added to that number.

As a result of the financed projects, urban waste water complies with the requirements of the directive in 82% of waste water collection areas with a PE of over 2,000 (as at 31 December 2014) compared to 59% at the end of 2006. Drinking water that complies with the quality standards has been granted to 97% of the people who have joined the public water supply system.

While carrying out the projects, 690 km of water pipelines and 42 water treatment plants have been reconstructed and 725 km of water pipelines and 68 water treatment plants have been built. In addition, 480 km of sewage pipelines and 88 wastewater treatment plants have been reconstructed and 870 km of sewage pipelines and 7 new wastewater treatment plants have

been built. In Estonia as a whole, there is about 10,000 km of public water supply and sewage pipelines, so during this financial period, around one third of the pipelines were reconstructed or built. The reconstruction of 480 km of decaying sewage pipelines reduced the amount of organic pollution leaking into the soil by 135 tons per year.

The wastewater treatment plants that were built or reconstructed during the period of 2007 to 2013 have brought about a 50% reduction in the pollution load of organic pollutants in wastewater to water bodies, as a result of which 60% of Estonian surface water bodies (as at 2014) are in a good or very good condition already today.

In spite of substantial investments during this funding period, the field of water management in Estonia (in urban communities with a PE of over 2,000) will be funded in the period of 2014–2020 for meeting the commitments taken with the Treaty of Accession to the EU.

The implementation of the measure “Clean-up of past contamination in former military and industrial sites” was successful. As at the end of 2015, contamination has been eliminated on a total of 14 objects of national importance (included in the list of TOP 75 objects). By the end of 2015, the measure “The establishment of inventories and safe inclusion of the residual pollution objects” saw some additional work done on eight objects to eliminate liquid fuel tanks with a high risk to groundwater and finally restore the former asphalt plants in Härma and Laekvere. The eliminated liquid fuel tanks already polluted or posed a real threat to the environment. All of the work was done on objects of national importance where the threat to the people and environment was more substantial than in the case of regional objects. The work was made possible due to the fact that the groundwork for the programme had been completed faster than expected.

As a result of the projects improving the condition of fluvial bodies of water, a total of 57 projects from the open application round were funded. As a result of the measure, fish migration is guaranteed by dams constructed on 71 salmon rivers. The study commissioned by the Ministry of Environment finds that the positive impact of creating fish passages on the ecological status of rivers is apparent. Problems caused by migration barriers are one of the main factors decreasing the ecological quality of many rivers. Solving these problems will substantially contribute to the achievement and preservation of good ecological status of rivers.

The programme “The establishment of inventories of barriers on fluvial bodies of water to improve the conditions of migration for fish” has mainly resulted in establishing an inventory of 919 man-made dams that can be seen in the registry of dams administered by the Environment Agency and the database of the Road Administration. 86 man-made barriers constructed on state or unreformed lands have been inventoried and the need to ensure fish migration on these lands has been evaluated.

Two projects were funded under the investment plan “Improving the conditions of fluvial bodies of water”. The project of the Environment Agency “Improving the conditions of fluvial bodies of water” was carried out on 10 rivers. The investment plan aided in re-opening three rivers to ensure the spawning migration of salmon and opening the Kasari River for migration to semi-diadromous fish. In addition, Jändja dam on the Pärnu River was purchased. The aim of purchasing the dam was to find a solution for the dam to ensure fish passage from the EU funds for the period of 2014 to 2020. Purchasing the dam will guarantee

that migration is ensured for fish on the entire Pärnu River by the end of the EU period of 2014 to 2020.

In total, fish passage is ensured on 89 dams and additionally, it needs to be ensured on 79 objects, which requires about 20 million euros.

Estonia's experiences in establishing nature-like fish passages and guaranteeing their regular functioning later on are rather positive. The results of studies on the efficiency of fish passages have revealed that most of the existing natural fish passages function efficiently, the migration of fish has improved as a result of establishing fish passages or eliminating dams, and the condition of the fish fauna, and in consequence, the ecological status of water bodies have also changed for the better.

EU funds have been crucial to solving many challenges imposed by waste management, especially in closing and rehabilitating old landfills that are non-compliant with the requirements and establishing new waste recycling plants.

The development of waste management has been rapid as a result of the financial period of 2007 to 2013. In many areas, changes have taken place, the most important of which is that the depositing of domestic and other non-hazardous waste has decreased i.e. Estonia is no longer using the deposit-centred waste management model (in 2010, about 70% of waste was deposited; in 2014, under 10% of waste was deposited). The main objectives of the sub-axis have been achieved. All (39) landfills for non-hazardous waste that were non-compliant with the requirements have been closed and rehabilitated. An optimal network of landfills for non-hazardous waste has been developed. Under the measure “The development of waste collecting, sorting and recovery”, 37 projects were implemented, as a result of which waste recycling options have diversified and the amount of waste recovery, incl. recycling, has increased. Also, the activities in the measures “The closure and rehabilitation of landfills non-compliant with the requirements of the oil shale industry ” and “The closure of extractive waste facilities of oil shale energy (ash fields) and the renewal of ash disposal systems” have been carried out. Over 60 ha of land has been rehabilitated and 184,414 m³/a of alkaline water has been neutralised. The objectives set by the projects for rehabilitated areas and neutralised alkaline water were achieved. By the end of 2015, all landfills and extractive waste facilities that were non-compliant to the requirements were to be closed and rehabilitated and this task has now been completed.

The target level of the indicator concerning the percentage of biodegradable waste in deposited waste was not achieved. According to the study of 2013, the percentage of biodegradable waste in mixed municipal waste is 48 percentages by weight. However, considering the current trend, it has declined substantially. The decrease in depositing biodegradable waste has occurred also due to the fact that mixed municipal waste is deposited significantly less.

The development of waste management is based more and more on the principle of waste hierarchy, which is why, if possible, the solutions placing higher in the hierarchy are preferred over others. It is best to avoid waste generation, but it is also important to develop the preparation for waste reuse and recycling. With the development of the waste management system, the sorting habits of people have improved, which is why more and more separately collected waste is recycled.

As a result of the project of the measure “Development of sustainable transport”, 7.7 km of tram tracks have been reconstructed, including 0.9 km of new tram tracks that were constructed, in Tallinn. 2.9 km of depot tracks and depot entry tracks were reconstructed and six traction substations were reconstructed. All eight stops of tram line No. 4 were reconstructed, during which great emphasis was placed on the safety and comfort of the pedestrians, and 24 km of catenary wire was replaced in order to be able to start using new trams. As a result of the project, people can use the new trams in the following directions: Viru ring – Tondi; Viru ring – Kadriorg; Viru ring – Ülemiste jaam (new direction). The number of people using trams for transportation has been influenced by two factors. The greatest influence has been the reconstruction of tram lines (Kopli direction is under reconstruction) in recent years. Another factor is that many people working in Tallinn have moved to the areas surrounding Tallinn and a number of bus lines have been added to service these people.

In priority axis 2 “Development of infrastructures and support systems for the sustainable use of environment”, there are 14 indicators, the target level of nine of which is achieved or exceeded.

As a result of the projects of the measure “Preserving biodiversity”, favourable conditions have been created for preserving restored habitats and the recovery of their favourable state. In general, the implementation of the measure can be assessed as good. The projects have been carried out successfully in cooperation with the implementing unit and the objectives have been achieved. By the end of 2015, 3,202 ha of area was restored. The area of the restored habitats was exceeded as a result of restoring large marsh areas. The supported projects have contributed significantly to the increase in the area of maintainable semi-natural habitats and improvement in the condition of their communities. The Nature Conservation Development Plan provides for the area of the maintainable semi-natural habitats to increase from the currently maintained 25,000 ha to 45,000 ha by 2020.

1,052 animals (903 bovines and 148 sheep) have been purchased to restore and maintain the semi-natural communities. 12 protected parks have been restored and a conservation centre for endangered species (Species Conservation Research Lab of Tallinn Zoo and Foundation Lutreola) has been founded.

The programme “Drawing up of conservation management plans for protected areas and action plans for species to preserve biodiversity” was carried out by the Environmental Board. Within the framework of the programme, 276 conservation management plans were drawn up for 423 protected areas. The area of protected areas that are covered with management plans is 724,829 ha. 139 species action plans were created for 219 species. The number of habitats covered by species action plans was 39,249. The objective set in terms of area was exceeded by 30%. Within the framework of the project, conservation management plans were drawn up for almost 60% of all of the Natura nature reserves. In Estonia, there are 570 protected species. The plans that were drawn up within the framework of the programme are an important tool for managing conservation and, by now, most of them are approved or communicated to implementing bodies to be approved; in addition, the plans are an important starting point for planning and carrying out conservation management activities.

The target level of the indicator concerning the number of maintenance equipment was not achieved, as it proved irrelevant. Reaching the objective was not reasonable, because the services required for the performance of the work were freely available on the market.

The implementation of the sub-axis “Development of environmental education infrastructure” can be assessed as good. 13 projects have been successfully carried out and the objectives have been achieved. Before the financing period, there were many people, who had no formal environmental education, involved in the field but there was no structure to the field. The problem was the uneven level of institutions, associations and individuals involved in environmental education and the quality of environmental education they were providing, as well as the poor state of classrooms and teaching aids. Only larger centres, such as Tartu Environmental Education Centre, Sagadi and Palupõhja Nature Schools, as well as Pärnu Nature and Technology House, were able to provide counselling, training and development consistently. Protection areas and national parks had potential in promoting environmental education. During the financing period, an optimal amount of 33 centres has been established and the number of study places provided by these establishments has increased by 2,313.

RMK and the Environmental Board have a nationwide network of nature houses and centres which is why all Estonian counties were involved in the measure. As a result of new exhibitions, study classes and modern teaching aids, there are now better opportunities to provide environmental education activities to kids, students and adults.

The participation of pupils in environmental education programmes has risen sharply. The number of participants in the environmental education programmes of the Environmental Board increased by 23%, which means that at least 30,000 pupils undertook the programmes organised by the Environmental Board in 2016. As a result of the project organised by RMK, the number of participants in environmental education programmes increased by as much as two-thirds in 2015 compared to 2009. Respectively, the number of pupils taking part in different environmental education activities (programmes, competitions, various theme and study days, events and nature classes) was 38,000 in 2009 and 63,011 in 2015.

In 2015, the activities of all the projects of the measure “Development of environmental inspection” of the sub-axis “Development of environmental inspection” were stopped. Environmental inspection tools and technology, special-purpose vehicles, as well as IT tools were obtained within the framework of the measure to increase the capability of the Environmental Inspectorate.

In conclusion, the sub-axis “Development of environmental monitoring” was carried out successfully. The project “Modernisation of hydrometric, meteorological and coastal maritime monitoring network to improve the capacity of environmental monitoring” was successful and all of the activities have been carried out. The project has provided that the requirements and objectives of the field of meteorological and hydrological monitoring have been achieved for the moment. The modernisation of the monitoring network of the Estonian Weather Service began already in 2001. The monitoring networks of the Estonian Weather Service have been upgraded over a long period of time and during this time, some of the devices have become outdated, which is why the stations need to be upgraded in the extent of at least 50%. This includes equipping meteorological stations with automatic meter reading devices and upgrading the infrastructure.

The funds from the period of 2014–2020 will be used to increase the capacity of the inspections carried out in the higher atmospheric layers (automatic probe stations) and the calibration laboratory will be updated to increase the reliability of the devices operated in hydrometeorology stations. The objective of updating the calibration laboratory is to ensure accurate and reliable operation and surveillance of the many meter reading devices in meteorological and hydrometeorological stations. All of this is necessary to improve the reliability of forecasts and ensure the accuracy and reliability of the data gathered by meter reading devices.

The programme of the measure “Development of environmental monitoring and data acquisition” has achieved the desired results – the survey aiming to map the needs of users has been carried out and the central information system for environmental monitoring data has been created to store and administer water, soil and wildlife monitoring data; the system includes an app for officials for water, soil and wildlife. Within the framework of the project, tools necessary to administer and use the monitoring database, as well as to make it public were developed and produced according to the needs of the users. Preconditions were created to enable monitoring data to be stored in a single information system and improve the availability and quality of the data for target groups. This enables relevant individuals to make better decisions and assessments about the state of the environment.

The only measure of the sub-axis “Improvement of preparedness for environmental emergencies” has been successfully implemented and all of the supported projects have been completed. The projects were aimed to ensure preparedness for environmental emergencies and increase the capacity to combat marine pollution. For example, equipment was procured for localisation and elimination, as well as for elimination of consequences of natural disasters and clean-up of oil pollution. The main list also included a large project “Purchasing a multifunctional pollution response ship” supported by the Police and Border Guard Board with 28.3 million euros. The ship was launched in August 2012.

At the beginning of 2015, the project “Purchasing equipment and facilities for localisation and elimination of marine pollution” of the Police and Border Guard Board was added to the additional list of the investment plan, within the framework of which a pollution response vehicle, truck and five containers containing pollution response facilities were purchased.

As a result of the completed projects, the ability to eliminate extensive forest fires simultaneously and the capacity to eliminate coastal pollution have increased; additionally, the capacity to locate and clean-up oil pollution on land has improved, and it takes less time to start rescue work, which reduces environmental damage. The facilities of the projects included in the additional list increased the capacity of the Estonian Rescue Board to discover and locate forest fires and the preparedness and capacity of the Police and Border Guard Board to locate and eliminate marine pollution.

In priority axis 3 “Development of energy management”, there are 6 indicators; the target level of one indicator is achieved and the achievement level of three indicators is over 88%.

Overall, the results of the sub-axis “Use of renewable energy sources and protection of ambient air” were considered good by the implementing bodies and units. Four boiler plants were reconstructed in the small town of Koeru, in the village of Kurtna in Saku Rural Municipality, in the small town of Orissaare and in the town of Võhma and they are now using renewable energy. Four cogeneration plants were established near Oisu and Aravete in

Järva County, in Ilmatsalu in Tartu County and in Vinni in Lääne-Viru County; these plants have helped reduce the environmental burden. 2.7 km of new district heating connections were established and 28.7 km of pipes were reconstructed. As a result of this, annually, there was 19,636 MWh/a less of heat loss and 104 t/a less of CO₂ emission (in total, it amounts to saving on the heating demand of about 70 buildings with a heated surface of around 2,000 m²). A similar support measure will be implemented in the programme period 2014–2020 but in a significantly larger volume. The objective for the planned target level of electricity produced from renewable sources (491 GWh) has been exceeded by 307%. This has come as a result of the increase in the production of electricity from biomass, biogas, wood, wind energy and waste fuels.

The implementation of the sub-axis “Development of energy savings in housing“ can be assessed as very good and the objective as achieved, as the residents are well aware of the benefits of the renovation of apartments and the fact that, in the long perspective, renovation can help reduce the fixed costs of housing and increase the value and lifetime of an apartment building. In addition to the awareness of the residents, based on energy audits, the estimated average energy savings are, in the case of financed projects, twice as high as the objective initially set within the framework of the measure “Renovation loan for apartment buildings” i.e. 20%. In reality, 40.13% of energy savings was achieved in the case of residential buildings with a closed net area of up to 2,000 m² and 30% of energy savings was desired but, after renovation, 40.29% was achieved in the case of residential buildings with a closed net area of over 2,000 m².

By the end of 2014, 615 apartment buildings were renovated with the help of “Renovation loan for apartment buildings” (the target level was 1,120, 55% of which was achieved). On average, all of the mentioned buildings had about 43% of energy savings. After the renovation of the apartment buildings, the actual energy savings were sometimes even higher, in some cases they might have even been 70%. Annually, such amount of buildings and savings means that about 60 GWh less of energy is produced for heating and about 12,500 tons less of CO₂ is emitted into the atmosphere.

In priority axis 4 “Integral and balanced development of regions”, the achievement of the target levels of indicators can be considered good; the target levels established in the operational programme were achieved in the case of eight indicators out of the 12 indicators of the priority axis. The target levels of several indicators were exceeded by a significant amount. The fact that two output indicators (the number of projects dealing with the development of sustainable urban transport and the length of established cycle and pedestrian tracks) were exceeded shows an interest and need for the development of sustainable means of mobility. The coherence of road networks and road safety are considered as prerequisites for increasing the use of non-motorised transport. Within the framework of the exceeded output indicators, contributions of a larger extent than expected were made for both objectives, which can be considered positive. The difference between the target levels and the actual achievement levels of the four underachieved indicators resulted primarily from over-planning the value of the indicators on the level of the operational programme.

The scale of supported activities and investments made for the purpose of the development of regions has been broad and diverse in content. In various ways, the implemented measures and carried out activities have contributed to the shaping of an attractive living environment and creating of new jobs. At the beginning of the period, most of the regional investments were used for the improvement of the social and visiting environments but in recent years,

more funds have been used to develop the business environment and create new jobs in regions. The regional division has generally had a balancing effect on regional development. In absolute amount, most of the funds have been used in Harju, Ida-Viru and Tartu County. Per capita, most of the funds have been distributed to Hiiu, Võru and Saare County. Overall, funds have been implemented in the territories of 188 local government units.

The measures of the priority axis have helped alleviate the number of bottlenecks. By means of measures aimed at public services, over 1,800 new kindergarten places have been created, which has helped alleviate the shortage of kindergarten places outside the larger urban areas. The functionality of underused buildings in rural areas has been improved by bringing to such places and diversifying various public services. The measure aimed at urban areas has significantly contributed to the development of sustainable mobility in urban areas and people-friendly urban space; in addition, almost 120 km of new cycle and pedestrian tracks have been constructed. The support in developing the network of non-motorised transport was immense. As a result of the projects completed with regard to the business environment of RCE regions, 1,660 new jobs have been created (survey results from 2015). 570 enterprises have contributed from the projects of the visiting infrastructure (the survey examined 44 projects, from the completion of which at least one year had passed by the time the survey was launched; altogether, 54 projects were supported). The visiting sites with national importance that were supported have become very successful. Six regional competence centres are offering a novel research infrastructure and their know-how to enterprises in the region or elsewhere in Estonia, which in turn contributes to the increase of economic activity in the sectors. In addition, 1,864 km of basic wideband network have been established, which creates an opportunity for communications undertakings to provide fast internet access to about 83,800 people. Five new regional upper secondary schools have become one of the first independent modern upper secondary schools in Estonia and they mark a successful beginning to the programme managing the national upper secondary school network.

Although nationwide, regional differences are still significant, they have somewhat diminished in the regions over the years in terms of employment rate, income and business activity when compared to Tartu and Harju County. The gross domestic products of Tallinn and Tartu have moved closer to the EU average in somewhat of a faster pace than set by the objectives in the strategy, which also showcases an increase in the international competitiveness of larger cities. The measures of the priority axis have contributed to the objectives of the regional development strategy in the period 2005–2015 by helping to ensure that the basic needs of people are met in every corner of Estonia and to sustain the competitiveness of different regions. The structural funds of the regional sectors for the period 2014–2020 will allow continuing the implementation of different support measures which have been created on the basis of the principles of the new strategy of regional development. Funds will be distributed to urban areas to alleviate the shortage of kindergarten places and develop sustainable urban mobility and urban space. To improve the competitiveness of regions outside the urban areas of Tallinn and Tartu, activities promoting employment will be supported with a regional business, incubation and visitor infrastructure; activities aimed at developing connections to ensure that people can get to services or work and modernising urban space by making it more attractive as a living and business environment are also supported. The measures managing the school network, developing primary health centres and expanding the basic wideband network will be continued under the leadership of relevant ministries.

In priority axis 5 “Development of educational infrastructure”, there are five objectives, the achievement of which was assessed by eight indicators, seven of which achieved their target level. The objective of one of the result indicators (share of modernised study equipment and tools in apprenticeship bases of vocational schools) was too ambitious and the achievement level of this indicator was fulfilled to the extent of 65%.

By the end of the reporting period (2015), 51 open youth centres, information and counselling centres and hobby schools had been renovated or established. By the end of the reporting period (2015), 11% of the youth work infrastructure had been modernised. The renovation of 31 vocational schools and the modernisation of the conditions in the schools was supported. 4,040 residences were modernised in the student residence halls. The investments made enable vocational schools to train skilled workers and mid-level professionals according to market demand. As a result of the measure, all Estonian vocational schools have modern classrooms equipped for training and theoretical studies. In the process of constructing and renovating the buildings, much emphasis was also put on reducing future operational costs. In general, the infrastructure of Estonian vocational schools and the teaching devices and technology they are now equipped with enable them to train workers who meet the requirements of the market; in addition, the renovated buildings are also energy efficient.

The modernisation of the infrastructure of Estonian vocational schools has also played an important part in the development of various regions of Estonia. Preconditions are now established to ensure that vocational schools become regional or provincial development centres supporting the development of the economy of a relevant area in the future as well.

An important aspect to be emphasised is that the investments made in the infrastructure of vocational schools provide for modern and quality vocational training, as well as for accessibility to it for young people interested in initial training and adults interested in in-service or re-training. The amount of people requiring in-service or re-training increases manifold each year with regard to the continuous increase in the necessary amount of training as a result of the transition to a knowledge-based economy.

Within the framework of the measure “Modernisation of the educational environment of students with special educational needs”, the studying and living standards have been improved for 1,841 students with special educational needs and funding has been provided for 19 schools for students with special educational needs instead of nine schools, which was the initial objective. The objective was exceeded because the output indicator was under-planned in the operational programme. The achievement of the achievement level of the indicator was also heavily influenced by the changes that had taken place in the network of schools for students with special educational needs in order to optimise the number of such schools.

As a result of the investments, municipal and state schools have been supported to upgrade the network of schools aimed at students with special educational needs. During the period, the schools for students with special educational needs and the schools for students with mental disabilities that are located within the national service area were fully upgraded and equipped according to the special needs of specific target groups.

The student residence halls of two schools, one in Tartu and the other in Tallinn, for students with sensory disabilities (visual and hearing impairments) have been modernised. The living environment has been modified to fit the needs of specific disabilities – this improves the

quality of life and self-sufficiency of the students, which, in turn, also helps increase the self-awareness and self-esteem of the young students with sensory disabilities.

The investments have helped renovate the majority of the academic buildings and student residential halls for students with mental disabilities. The buildings, including san-assemblies, have become easily accessible to everyone, including students with severe mobility impairments. To promote mobility, rehabilitative activities and active leisure, practice fields have been reconstructed, outdoor structures have been constructed and facilities have been procured to be able to create a proper learning environment for children with severe and profound disabilities.

In general, the majority of the network of schools aimed at students with special educational needs have been upgraded within the framework of the measure “Modernisation of the educational environment of students with special educational needs”. The upgraded environment has created all kinds of opportunities to further develop the abilities of the students and it has a positive and motivating effect on the school staff. In the period 2014–2020, the need for investments remains for up to six objects but after which, the network of schools for students with special educational needs may be considered fully upgraded.

In priority axis 6 “Development of the health care and welfare services infrastructure”, there are three objectives, the achievement of which is assessed by seven indicators. The target level of five indicators was achieved. The target level of two indicators was also high, exceeding 84%. The overall assessment to the implementation of the priority axis is good, as the objectives set in the operational programme are achieved.

One of the objectives of the priority axis was to develop the infrastructure of active treatment to establish preconditions to ensure the functional and integral operation of hospitals; by the end of the programme period, the objective can mostly be considered achieved. As a result of the projects, 89,420 m² of area was constructed/reconstructed in order to provide active treatment, which exceeded the intended objective by 138% and the intended target level of 65,000 m² was exceeded 1.4-fold. The achievement of the output indicator improved by the end of the period (in 2015, the achievement of the indicator increased by 50 per cent) mostly due to rapid financial progress. However, it has failed to produce the results that would enable concentrating all the departments of inpatient care into a single building complex and the achievement level of hospitals providing specialised care in two or more different building complexes did not amount to 0%. From in-patient care, most of the in-patient departments of different medical fields in the Ida-Viru Central Hospital Foundation have been concentrated into a single building complex in Ahtme district in Kohtla Järve, but in-patient rehabilitation and some of the laboratories are still located in Järve district in Kohtla-Järve (the distance between the units is 18 km) due to the limited budget of the project. In the case of the Tartu University Hospital Foundation, all of the departments are centralised in one building complex, except the ear clinic, which is planned to be relocated to the Maarjamõisa medical campus within the period of 2014–2020. As a result of the project of the North Estonia Medical Centre Foundation, all of the active treatments units that were targeted as objectives in the operational programme were concentrated into one building complex but the modernisation of the pathology department was postponed until the next programme period. Hence, the modernisation of the treatment units of regional hospitals working as competence centres (Tartu University Hospital Foundation and North Estonia Medical Centre Foundation) will be continued in the 2014–2020 period and plans have been made to construct/reconstruct 45,000 m² more of surface area.

The objective was to ensure better quality and availability of nursing and care services and it was achieved. By the end of the programme period, a total area of 76,672 m² with 1,764 beds was constructed/reconstructed; the number of the beds has increased by 1,130. As a result of the projects, somewhat less was constructed/reconstructed, because the indicator could not have been taken into account in the planning of the existing assistance areas that some nursing hospitals or active treatment hospitals had in common (such as kitchens, disinfection rooms, laundries, etc.). Therefore, the intended target level of 100% was not achieved, even though the target level of the number of beds was exceeded by the end of the programme period. With this, the primary infrastructural necessity for providing inpatient nursing service was provided. Within the period of 2014–2020, outpatient or home nursing should achieve the same level with the help of the activities carried out in the measure of health centres.

The objective was to create better living, studying and working conditions for children and people with mental disabilities and this has finally been achieved by the end of the programme period. For children, eight social welfare institutions are to be established instead of the initially planned seven as a result of the addition of the project of Tilsi Children’s Home. For people with mental disabilities, nine social welfare institutions are to be established instead of the initially planned six. When the reorganisation of national substitute homes was completed within the period of 2007–2013, then the reorganisation of social welfare institutions for people with special needs will also be continued in the period of 2014–2020, during which 1,400 high-quality service provision establishments are to be established for people with mental disabilities.

In priority axis 7 “Horizontal technical assistance”, there are four indicators. The achievement of the indicators is assessed as very good, as the objectives set for the programme period have been achieved and the target levels of indicators have been met. Considering the financial and substantial development of technical assistance, the overall assessment of the implementation of technical assistance as a whole is very good.

Financial progress of the operational programme

The participation of the European Union (hereinafter EU) in the budget of the operational programme was 1,548,899,259 euros. As at 31 January 2017, the amount of eligible costs disbursed was 1,547,678,357 euros, i.e. 99.9% of the EU participation. **Hence, the financial progress of the operational programme may be considered very good.** The greatest contributions are made by the first axis with disbursed eligible costs in the amount of 625,827,881 euros (40% of the total EU participation of the operational programme) and the fourth axis with 387,113,567 euros (25% of the EU participation of the operational programme).

Within the financial period, a total of 4,835 projects have been completed from the operational programme. The objectives of the priority axes have been successfully achieved and it was possible to carry out additional activities while redirecting facilities between the measures, which is why the objectives were achieved more easily than expected.

All the priority axes, excluding technical assistance and horizontal technical assistance, include funded projects with a positive effect on regional development². By regional division, the most obligations have continually been undertaken in Harju County (505.5 million euros), Ida-Viru County (282.1 million euros), and Tartu County (164.3 million euros), but per the number of people residing in the counties, the most obligations have been undertaken in Järva County (2,149 euros), Lääne-Viru County (1,659 euros) and Ida-Viru County (1,647 euros). The least obligations have been undertaken in Hiiu County (12.9 million euros) where the sum per person is 1,283 euros. The most payments have been made in Harju County (505.5 million euros), Ida-Viru County (281.2 million euros) and Tartu County (164.2 million euros); the least payments have been made in Hiiu County (12.9 million euros) and Põlva County (32.6 million euros). See Annex 3 for further details.

The distribution of funds in the fields of intervention is shown in Annex 9 to the report. The largest investments have been made in sewage treatment and educational institutions (317.9 million and 292.7 million, accordingly), which had been planned during the preparation of the operational programme. Despite the investments made in the water management sector in the current period, Estonia is unable to fully comply with the requirements of the EU directives in the area of water management. Investments will be made in water management also during the next funding period of 2014–2020.

Within the period of 2007–2015, a total of 253 violations were identified. Most of the violations were caused by non-compliance with public procurement regulations. In total, 15,508,318.71 euros were reclaimed within the programme period.

A total of 608 projects of the operational programme were audited. Ineligible costs were found in the amount of 3,199,160.58 euros and a total of 218 important observations were made. Most observations were made in the field of proper conduct of procurements, which also had the greatest financial impact.

- Priority axis 1 “Development of water and waste management infrastructure and protection of ambient air”

The budget of the priority axis (625,8 million euros) amounts to 40% of the EU participation in the operational programme. The financial progress of the priority axis can be assessed as very good – as at the end of the year, activities have been carried out in the whole extent of the priority axis; in addition, the recipient of the funding in the measure “Development of sustainable transport” made a contribution of additional resources from their own resources to ensure the completion of the necessary and eligible activities of the measure, for which there was not enough funding. The objectives of the priority axis were successfully completed and it was possible to carry out additional activities while redirecting facilities between the measures, which is why it was easier than expected to achieve the initial objectives. 271 projects were completed within the priority axis.

- Priority axis 2 “Development of infrastructures and support systems for the sustainable use of environment”

The budget of the priority axis (92.4 million euros) amounts to 5.8% of the EU participation in the operational programme. 165 projects were completed within the priority axis. The

---

² The objective of the projects of PRS 7 and 8 TA was to ensure that the implementation of the implementation programmes was efficient and effective.

financial progress of the priority axis can be assessed as very good – as at the end of the year, activities were carried out in the entire extent of the priority axis.

- Priority axis 3 “Development of the energy sector”

The budget of the priority axis (28.7 million euros) amounts to 2% of the EU participation in the operational programme. 3,721 projects were completed within the priority axis. The financial progress of the priority axis can be assessed as very good. The objectives were achieved and payments were made in the amount of 100% of the community participation – 28,760,242 euros. In total, 3,721 projects were completed within the financial period.

- Priority axis 4 “Integral and balanced development of regions”

The budget of this axis (387,1 million euros) amounts to 25% of the total budget of the operational programme. 427 projects were completed within the priority axis. The payment of funds has been mostly consistent; payments have been made in the amount of 99.29% of the budget of the priority axis.

- Priority axis 5 “Development of educational infrastructure”

The budget of the priority axis (211,9 million euros) amounts to 13.7% of the EU participation in the operational programme. 182 projects were completed within the priority axis. Operational bodies and units assess the use of financial instruments as very good. The budgets of the approved projects of all the measures amounted to approximately 100% of the planned total budget of priority axis 5.

- Priority axis 6 “Development of the health care and welfare services infrastructure”

The budget of the priority axis (172.3 million euros) amounts to 11% of the EU participation in the operational programme. 38 projects were completed within the priority axis. The financial progress of the priority axis can be assessed as very good. Considering the problems faced, the final result is extremely positive. Payments have been made in the amount of 100% of the budget of the axis.

- Priority axes 7 “Horizontal technical assistance” and 8 “Technical assistance”

During the period, 116 HTA projects were accepted and completed; the budgets of the projects amounted to 100% of the budget of the priority axis. Payments were made to projects in the amount of 28,553,403 euros. Payments amounted to 99.99% of the budget of the projects and the controlling of the use of funds (project audits and on-the-spot visits of inspection) that were carried out in 2014 and 2015 included no observations, which is why the use of the funds of the HTA can be assessed as good.

Within the technical assistance of the operational programme for the development of living environment, 31 projects (13 of which were active) were completed with a total budget of 792,739 euros, amounting to 94% of the budget of the priority axis. The assessment on the use is **very good**. Since 2014, the amendment to the measure of the regulation has provided an opportunity to finance studies and assessments based on the measures of operational programmes with the funds of the technical assistance of the operational programme. 13 necessary assessments and studies were commissioned from the technical assistance of the operational programme.

Summary assessment

The summary assessment for the implementation (financial as well as substantial progress) of the operational programme given by the leading ministry is very good. Most of the objectives that were set and measurable by indicators were achieved or exceeded and the objectives of the operational programme were mostly achieved. 46 indicators of the priority axis of the operational programme out of 67 has been achieved or exceeded. 8 indicators achieved over 90% of the desired target level. The target level of 2 indicators ranged between 80%–90%. The achievement of the target levels of indicators went well in all priority axes. All priority axes were also very successful in terms of financial progress; eventually, there was a 99% pay-out rate in all the axes. There were no major problems and therefore, the projects remained on schedule.

The projects of the operational programme have the greatest influence on the management of the environment (4,462 projects, 92.2 % of all completed projects). A total of 18.5% of the completed projects (896) have an impact on regional development, 5.8% on the development of the civic society (282), 8.2% on equal opportunities (397), and 6.6 % on the development of the information society (319). Completed projects in PRSs 4 and 1 have the largest financial impact on horizontal matters (377.5 million and 623.9 million, accordingly) (see Annex 8).

Within the period, a total of 3,482 new jobs have been created. A total of 1,074 new jobs have been created for men. A total of 2,407 new jobs have been created for women (see Annex 1). The most jobs have been created as a result of carrying out projects of priority axis 4 “Integral and balanced development of regions” and the least jobs have been created as a result of projects of PRS 2 and PRS 3. One of the problems in assessing the effectiveness of the core indicator is that it is impossible to assess whether the jobs are permanent or temporary. This makes it difficult to assess whether the creation of jobs has had a short-term or long-term positive effect on economy.

The progress of major projects can be considered good. All the projects were completed on time. The water management project of the Cohesion Fund of Harku Rural Municipality ensured that the residents are granted with drinking water complying with the necessary quality standards and that wastewater is collected and discharged into a wastewater treatment plant where it could then be cleaned properly. During the reconstruction of the infrastructure of the tram line No. 4, 7,677 km of tram tracks, 2,934 km of depot tracks and depot entry tracks and six traction substations were reconstructed and the accessibility to and safety of all eight stops of the mentioned tram line were improved. The objective of the project dealing with the closure of the landfill in Kohtla Järve that is non-compliant with the requirements of the oil shale industry was to stabilise the state of the environment and reduce the pollution load, which have both been successfully achieved. Environmental pollution caused by sedimentation has already been brought to a minimum; by means of that, leachate has been minimised and the emission of fugitive dust, gases (hydrogen sulphide), fugitive phenols from lakes containing fuses and other organic compounds into the atmosphere has been eliminated. See chapter 8.2.

All the large projects were successfully completed on time and the objectives were achieved. As a result of the project dealing with water supply and sewage systems in Narva, the residents and enterprises of Narva gained access to the public water supply and sewage system. Within the framework of the project concerning the reconstruction of water supply systems in Kohtla-Järve, the consumers living in the area were provided with drinking water compliant with all the necessary requirements. The multifunctional ship was purchased in

2012 and as a result of the project, the capacity to combat marine pollution has increased significantly. As a result of the project of the two regional hospitals, the quality of the high-technology active treatment (including cancer treatment) improved for the benefit of the entire population of Estonia and preconditions were established for developing regional hospitals into the centres of competence of medical technology for the entire healthcare system during the period of 2014–2020. See chapter 8.1.

The biggest problems that occurred during the period were related to the violation of the Public Procurement Act and challenging the results of public procurement. As the violation of the Public Procurement Act was found early, it caused delays in starting and carrying out projects, which in turn had a negative impact on meeting the achievement levels of indicators and on financial progress. At the end of the period, problems also arose from tight time schedule of projects based on the final deadline of the programme period. All the launched projects were completed on time, i.e. by 31 December 2015, at the latest.

A total of 12 members or alternate members of the monitoring committee, as well as 1 observer from the European Commission (EC) and 13 observers from the ministries attended the monitoring committee meeting on 8 February 2017.

Resolutions passed: confirm the final monitoring report, considering the comments of the EC and members of the monitoring committee.

3. RAKENDUSKAVA ELLUVIIMINE

Järgnev peatükk annab ülevaate rakenduskava elluviimist mõjutanud olulistest majandusarengutest ning peamistest rakendamisega seotud probleemidest ning riskidest. Käsitletakse valdkondlikes prioriteetides, strateegiates ning õigusaktides toimunud muudatusi, kirjeldatakse seoseid ja panust olulisematesse Eesti ja EL strateegiadokumentidesse ning struktuurifondide horisontaalsetesse teemadesse.

3.1. Olulisemad majandusarengud perioodil 2007-2015

Konkurentsivõime

Eesti reaalse konvergensti³ tempo on olnud kiire ning jõudsalt on lähenetud ELi keskmisele. Eesti sisemajanduse koguprodukt moodustas 2015. aastal EL28 keskmisest 74 protsenti, samas 2006. a oli vastav näitaja 64%.

Eesti majanduse kohanemine algas seejuures juba 2007. aastal, mil majanduse kasvutempo hakkas seoses majandustsükli pöördumisega järkjärgult vähenema. 2008. aasta keskpaigani võis kohanemist pidada ootuspäraseks ning majanduse konkurentsivõimet parandavaks arenguks. Vahetult pärast 2008-2009 majandussurutist oli majanduskasvu taastumine kiire, kuid viimastel aastatel on majanduskasv jäänud ootustele ja potentsiaalile alla. 2015. aastal jäi majanduse reaalkasv potentsiaalile alla, ulatudes 1,1%ni. Seejuures on majanduskasv püsinud peamiselt tugeval eratarbimisel, mida on toetanud reaalpalka ja tööhõive kasv ning madal tööpuudus. 2015. a aastal oli eratarbimise reaalkasv pärast kriisi kiireim ning ulatus 4,8 %ni.

Kaubanduspartnerite majanduskasv on olnud oodatust tagasihoidlikum, mis piirab ka Eesti eksporditava sektori kasvu. Eesti ekspordi turuosa maailmas vähenes mõnevõrra 2013-2014. aastatel. Ühe põhjusena võib nimetada langust Venemaa, Ukraina ja Kasahstani arvelt. Majanduse polariseerumine konkurentsivõime mõttes kasvab: osade ekspordi kaubagruppide konkurentsivõime paranemisega kaasneb samaaegne struktuurse kaubandusdefitsiidi kasv teistes kaubagruppides. Samas 2013. aasta lõpu seisuga eksportis 14 364 ettevõtjat, mida on kaks korda rohkem kui aastal 2006. Ekspordivate ettevõtjate arvukus näitab, et on tekkinud tugev baas ekspordikogemust omavatest ettevõtjatest, mille pinnalt saavad edaspidi kasvada ka ekspordimahud.

Eesti viimase 10 aasta keskmine tootlikkuse reaalkasv on olnud kiirem kui Euroopas keskmiselt (ka 2009. aasta langust arvesse võttes). Kui 2006. aastal oli Eesti tootlikkus hõivatu kohta 60,7 % ELi keskmisest, siis 2014. aastal (mille kohta on saadaval viimased andmed) ulatus tootlikkus 73,8%ni ELi keskmisest. Aga SKP inimese kohta ELga võrdluses jätkuvalt madal, mille peamiseks põhjuseks on just suhteliselt madal tootlikkus. Tootlikkuse madal tase on seotud nii väikese koguteguritootlikkuse kui ka kapitalimahukusega. See tähendab, et ettevõtted on vähe investeerinud, kasutatakse palju inimressurssi, valmistatakse suhteliselt odavat toodangut ning osutatakse madala lisandväärtusega teenuseid. Samas 2013. a lõpu seisuga oli Eestis 1000 elaniku kohta juba 53,1 tegutsevat ettevõtjat, mida on 69% võrra enam kui 2006. aastal.

---

³ Reaalne konvergenst kirjeldab tulutasemete ühtlustumist ja seda mõõdetakse tavaliselt reaalse sisemajanduse koguproduktina ühe elaniku kohta.

Eelmise majandustsükli buumiaastail ületas tööjõukulude kasvutempo tootlikkuse oma. Majanduslanguse järgselt suurenesid välisnõudluse paranemise toel tööde mahud nii tööstussektoris kui ka enamikes teenindusharudes, mis läbi müügitulud kasvasid ja kasumlikkus taastus. Oluline mõju oli ettevõtete tegevuskulude, eelkõige tööjõukulude kärpimisel, millega kaasnes efektiivsuse kasv ja konkurentsivõime suurenemine. Viimastel aastatel on tööjõukulude kasv ületanud tootlikkuse kasvu. ehk tööjõukulude suurenemine ei ole oluliselt reageerinud majanduskasvu aeglustumisele püsivate tööturu pingete tõttu. Reaalne tööjõuühiku kulu muutus oli 2014. aastal 4,3%.

Konkurentsi tase Eesti töötlevas tööstuses ja teenuste valdkonnas on teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega võrreldes keskmisel tasemel. Eestis on uuenduslik IKT-teenuste sektor ja head ettevõtlusega alustamise tingimused. Eksport hõlmab aga sellegipoolest peamiselt madal- ja kesktehnoloogilisi tooteid ja investeringud on viimastel aastatel pigem vähenenud.

Tootlikkuse jätkusuutlikkuse suurendamiseks on muu hulgas panustatud konservatiivse eelarvepoliitikaga. Riigivõlg on väga väike ja finantsvarade kasvatamiseks planeerib valitsus struktuurselt tasakaalus eelarveid või ülejäägiga eelarveid. Jõukamatele EL riikidele järele jõudmiseks ning tootlikkuse kasvu ja võrdsuse tagamiseks on vaja suuri avaliku sektori kulutusi. Arendamist vajavad aktiivne tööturupoliitika, taristu, täiendusõpe ja kutsehariduse kättesaadavus.

Edaspidi on Eesti pikaajaline kasvuvõimekus prognooside kohaselt 3 protsenti. Hoogsam kasv on piiratud nii elanike arvu vähenemise kui ka praeguseks välja kujunenud tootmisstruktuuri, -sisseseade ja -tehnoloogia tõttu, mida on varasemaga võrreldes keerulisem ja kulukam täiendada.

Energia

Riigi konkurentsivõimet üha enam mõjutavaks teguriks on majanduse ressursi- ja energiamahukus ning erinevate sektorite võime saavutada ressursi- ja energiasäästu läbi uute tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtu. Majanduse struktuuri ja geograafilist asendit peegeldab ka Eesti energiatarbimine. Vähesese energiatarbimise ja põlevkivienergeetika tõttu on CO₂ heitkogused üsna suured. Eestis on viimastel kümnenditel kasvuhoonegaaside (KHG) heitkoguseid märkimisväärselt vähendatud. Kui 1990. aastal oli KHG arvestuslik heitkogus väljendatuna süsinikdioksiidi ekvivalendina ligikaudu 40 mln tonni, siis 2014. aastal oli kasvuhoonegaaside inventuuri kohaselt heitmeid 21 mln tonni (v.a LULUCF sektor), mis tähendab ligikaudu 47% vähenemist võrreldes baasaastaga. Taastuvenergia osakaal oli 2014. aastal lõpptarbimises 26,5%.

Üldine energia lõpptarbimine püsis aastatel 2004-2013 vahemikus 32-34 TWh. Täna ja kümne aasta tagust energiatarbimise taset sektorite kaupa võrreldes paistab silma tööstuse (osakaal kogutarbimisest ca veerand) energiatarbimise kahanemine – tööstuse summaarne energiatarbimine on kahanenud ligikaudu 1000 GWh. Samas on energiatarbimine teistes lõpptarbimise sektorites (transport, kodumajapidamised, teenindussektor) enam-vähem sarnases ulatuses (keskmiselt 500 GWh) kasvanud. Enim energiat ehk ligikaudu kolmandik kasutatakse seejuures kodumajapidamiste sektoris.

Teadus

Eesti riik on aasta-aastalt pidanud vajalikuks üha enam toetada teadmispõhise majanduse arendamist ning panustanud selleks nii innovatsiooni kui teadus- ja arendustegevuse võimekuse tõstmisesse ja investeringute suurendamisse.

Akadeemilise teadustegevuse kvaliteet ja maht on Eestis kasvanud. Välja on kujundatud kvaliteedikonkurentsil põhinev, toimiv ja arenev teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) süsteem ning ettevõtlussektori tugistruktuur. Eestist on saanud riik, kus viimasel kümnendil on teadus- ja arendustegevuse (TA) kogukulutuste kasv suhtena SKP-st olnud kiireim Euroopas. 2014. aastal ulatusid TA kulutused 1,46%ni SKPst, kusjuures erasektori TA kulud olid ainult 0,64% SKPst.

EL struktuurivahendite toel on uuele tasemele jõudnud Eesti teadusasutuste uurimistöö keskkond, seda nii kaasaegsete ruumide kui aparatuuri mõttes – teadustöö keskkond ei ole Eestis kunagi varem olnud nii hea ja mõnedki laborid on jõudnud maailma tipptasemele väga lähedale.

Tööhõive

Majanduslanguse aastatel tööhõive määr nii linnas kui ka maal kahanes ning alates 2011. aastast on see taas tõusuteel. 2015. aasta üldine tööhõive määr oli 76,2%. Tähelepanu väärib asjaolu, et tööhõive määr on maapiirkondades pärast majanduslangust taastunud kiiremini kui linnalistes asulates. Tööhõive määr maapiirkondades oli 2014. aastal 73,2%, samas 2005. aastal oli sama näitaja 65,4% ja 2008. aastal 73,3%. Probleemiks on samas töötajate oskuste pakkumise ja nõudluse mittevastavus, mis põhjustab struktuurset tööpuudust ning samuti vähendab tööjõu pakkumist väljaränne.

Seoses majanduslangusest tingitud töökohtade vähenemisega suurenes 2010. aastal hüppeliselt ka pikaajaliste töötute hulk. Kui 2008. aastal moodustasid pikaajalised töötud kõigist töötutest 31%, siis 2011. aastal 57%. Pikaajalise töötuse määr kogutööjõus on näidanud stabiilset langustendentsi. 2015. aastal moodustasid pikaajalised töötud kõigist töötutest 38% ning pikaajalise töötuse määr oli 2,4%.

Seoses töökohtade vähenemisega majanduslanguse perioodil on keskmisest kiiremini suurenenud noorte töötuse määr, ulatudes 2010. aastal 32,9%-ni. Siiski hakkas näitaja seejärel jõudsalt vähenema ning 2015. aastal langes noorte töötus 13,1%ni, mis on aga endiselt ülejäänud tööealise elanikkonnaga võrreldes kaks ja pool korda kõrgem.

Vaatamata majanduskriisi ajal suurenenud tööpuudusele on inimeste majanduslik aktiivsus ja tööjõus osalemise määr näidanud viimastel aastatel stabiilset kasvu. Positiivse trendina on osa tööpuuduse suurenemisest põhjustatud mitteaktiivse elanikkonna vähenemisest ja varem tööturul eemal olnud inimeste tööotsingute alustamisest.

Haridus

Suur osa Eesti tööjõust (vanusegrupis 25-64) on kas põhi- või üldkeskharidusega ega oma erialast haridust (kutse- või kõrgharidus). 2009. aastal oli selliseid inimesi 35%. 2015. aastaks vähenes eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute osakaal 29,2%ni, kuid langus on olnud võrdlemisi aeglane. Kõige enam on erialase hariduseta inimesi 25–29-aastaste seas, keskmisest enam on neid ka 30–40-aastaste ja 60–64-aastaste seas. Madala haridustasemega mitteõppivate noorte osakaal (2015. a 11%) ei ole viimase 10 aasta jooksul oluliselt

vähenenud. Samuti ka elukestvas õppes osaluses ei ole märgata positiivseid kestlikke arenguid.

Siiski on viimastel aastatel väljalangevus üldhariduskoolide päevasest õppes vähenenud ja edasiõppijate osakaal põhihariduse lõpetajate hulgas on olnud stabiilne. Positiivne on ka täiskasvanute osaluse kasv kutseõppes. Kutsehariduses on vähenenud õpingute katkestajate arv. Peamiseks negatiivseks trendiks eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute osakaalu vähenemisel on aga õpingute jätkamise vähenemine peale gümnaasiumi.

Demograafilistest arengutest tulenev õpilaste arvu vähenemine mõjutab kõige enam gümnaasiumivõrku ning seejärel kõrgkooli. Prognooside kohaselt väheneb lähiaastatel kõrghariduse esimesel astmel õppijate arv ligikaudu 5% aastas. Põhikoolide ja kutseõppeasutuste arv on viimastel aastatel vähenenud ning seega kohandumine demograafiliste arengutega on olulisel määral toimunud.

live

Eesti tulevased demograafilised trendid sarnanevad Euroopa üldiste trendidega. Viimase kümnendi kõrgeim sündimuskordaja oli Eestis aastatel 2008 ja 2010, mil ühe naise kohta sündis keskmiselt 1,72 last. Alates 2010. aastast on sündimuskordaja vähenenud. Vähenemine peatus 2014. aastal, mil näitaja näitas mõnevõrra tõusu olles 1,54 (2013. aastal 1,52). Iibe langus 1990ndatel ei ole tänaseks tööealise elanikkonna osakaalu veel mõjutanud, kuid märkimisväärne mõju ilmneb juba lähiaastatel. Rahvastiku vähenemine toimub põhiliselt tööealiste inimeste (15-64-aastaste) arvelt ning 20 aasta pärast elab Eurostati prognooside kohaselt Eestis üle 100 000 tööealise inimese vähem.

3.2. Olulisemad probleemid ja riskid

Peatükk annab esimeses osas ülevaate peamistest probleemidest ja nende lahendamiseks kasutusele võetud abinõudest. Teises osas kirjeldatakse kaardistatud riske, nende ennetamist ning maandamist rakenduskava elluviimisel.

3.2.1. Probleemid

Perioodi rakendamisel kõige olulisemad probleemid olid seotud riigihangete seaduse järgimise ja omafinantseeringu tagamisega. Perioodi lõpus lisandusid tihedast ajagraafikust tulenevad probleemid projektide elluviimisega.

- Riigihangete seaduse (RHS) rikkumine ja riigihangete tulemuste vaidlustamine (PRS 1, PRS 2, PRS 4, PRS 5, PRS 6):

Programmperioodi läbivaks probleemiks oli riigihangete temaatikaga seonduv. Finantsperioodi algusaastatel märkimisväärse hulga projektide elluviimine venis riigihangete vaidlustamise tagajärjel, mis on tingitud turul valitsevast ülepakkumisest ning ehitussektori majanduslanguse järgsest taastumisest. See tekitas väga tiheda konkurentsi ning soovi iga hinna eest ehitustööde hankeid võita. Rolli mängis ka toetuse saajate ning nende projektijuhtide kogenematus hankedokumentide ettevalmistamisel ja riigihangete läbiviimisel. Oluline aspekt on komplitseeritud riigihangete seadus, mis annab palju ruumi tõlgendamiseks olukorrast sõltuvalt. Lisaks tuli pikaajalistel toetuse saajatel pidevalt kohaneda seaduse muudatustega ning õppida kasutama riigihangete registri e-hangete korraldamise võimalust.

Riigihangetega seonduvate probleemide leevendamiseks keskendusid RÜ-d hangetealasele nõustamisele enne hanke väljakuulutamist ning ka hilisemas staadiumis.

- Omafinantseeringu tagamine (PRS 1, PRS 2, PRS 4):

Paljudel toetuse saajatel oli raskusi omafinantseeringu leidmisel. Sageli ei olnud ettevõtetel taotluse esitamise hetkel projekti elluviimiseks vajalikku omafinantseeringut. Osade projektide puhul said omafinantseeringu tagamisega seotud küsimused probleemiks ka projekti elluviimise etapis. Ühe lahendusena töötati välja skeem veeprojektide omafinantseeringu katmiseks laenu toel, mida sai taotleda mh ka KIK-st. 2012. a muudeti kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFs) § 34 lõikes 51 sätestatud piirangut KIK-st laenuandmisel KOV-de poolt veedirektiivide nõuete täitmiseks elluviidavate ning struktuurivahenditest rahastatavate veeprojektide omaosaluse katteks.

- Projektide lõpetamine (PRS 1, PRS 2, PRS 4, PRS 5):

Kõik käivitunud projektide tegevused planeeriti lõpetada hiljemalt 31.12.2015. See aga tõi kaasa pingelise ajagraafiku. RÜ-de ja toetuse saajate koostööl said projektid lõpetatud ja eesmärgid täidetud.

- Maksete peatamised EK poolt

Perioodi jooksul on rakenduskava raames olnud probleemiks ka maksete peatamised EK poolt. Probleemide lahendamiseks on vajadusel tugevdatud või parendatud rakendussüsteeme, viidud läbi täiendavaid kontrolle ja auditeid või esitatud vajalikke selgitusi. Tänapäevaks on kõik maksete peatamisega seotud probleemid lahendatud. EARK makseid on peatatud neljal korral:

- 1) 11.04.2011 kirjaga peatas EK EASi MARK pr suuna 1 ja EARK pr suuna 4 maksed seetõttu, et Euroopa Kontrollikoda leidis oma auditi käigus EASi projektides mitmeid võimalikke hangete rikkumisi, mis viitasid EK hinnangul süsteemsele probleemile. Enamus tähelepanekuid võeti Euroopa Kontrollikoja poolt pärast Eesti poolseid selgitusi auditi aruandest maha. Lisaks tegi EAS oma hangete kontrollisüsteemis parendusi, millest saadeti ametlik ülevaade ka EKle. EASi süsteemi parenduste info saamise järgselt avas EK oma 09.06.2011 kirjaga maksed.
- 2) 21.10.2011 peatas EK kõikide rakenduskavade maksed tulenevalt AA poolt läbi viidud makseasutuse auditist, mille tulemusel anti makseasutusele kategooria III. Põhjuseks oli see, et makseasutusel puudus tõendatav ülevaade RÜ/RA kontrollidest, sh kas kontrollid on piisavad või ei. Kuna EK jaoks ei olnud piisav, et süsteemide toimimise osas tugineb MA tööprotseduuride kirjeldustele, KA poolt tethud vastavuse hindamisele ning nende täitmises AA süsteemiaudititele ning ei vii ise läbi järelevalvet selle üle, kuidas RÜ/RA kulude nõuetele vastavust tagavad, peatas EK maksed. Probleemi lahendamiseks (august-detsember 2011) viis makseasutus läbi ulatusliku kõiki projekti- ja JKS auditeid hõlmava analüüsi, kaardistas kõikide RÜde protseduurid ja kontrollid ja viis läbi hulgaliselt paikvaatlusi tuvastamaks, kas RÜd olemasolevaid protseduure järgivad. AA viis 2011 detsembris läbi auditi punktis 3 nimetatud MA tegevuste hindamiseks ning MA sai järelauditi käigus JKS toimimisele kategooria II. Järelauditi kategooria II tulemusel avas EK Eestile detsembris 2011 maksed.
- 3) 03.04.2012. a kirjaga peatas Euroopa Komisjon Eestile toetuse maksed nelja rakendusüksuse (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Veeteede Amet, Sihtasutus Innove, Sotsiaalministeerium) riigihangetega seotud meetmete raames, sest oli

tuvastatud, et rakendusüksuste poolt tehtavad riigihangete kontrollid ei olnud piisavad. Elukeskkonna arendamise rakenduskavas puudutas maksete peatamine Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, Sihtasutuse Innove ja Sotsiaalministeeriumi meetmeid. Riski maandamiseks koostati tegevuskava riigihangete kontrollide tugevdamiseks. Tegevuskava raames parendati 2012. a I poolaastal rakendusüksustes hangete kontrolle (uwendati riigihangete kontrolli-lehti, viidi läbi koolitusi, vajadusel värvati täiendavat personali) ning kontrolliti tagantjärele üle riskantsed hankemenetlused (sh tehti tuvastatud rikkumise raames vajalikud finantskorrektsioonid). Pärast tegevuskava elluviimist viidi rakendusüksustes perioodil mai-august 2012. a läbi riigihangete kontrolli süsteemiauditid, mille tulemusel hinnati Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Sihtasutuse Innove süsteemid piisavalt toimivaks (kategooria II), Sotsiaalministeeriumi süsteemid aga olulisi parendusi vajavaks (III kategooria).

Süsteemiauditite tulemusel teatas Euroopa Komisjon 13.08.2012 kirjaga Ares(2012)966662, et Sotsiaalministeeriumi meetmete maksed on jätkuvalt peatatud ning taastas 28.09.2012 kirjaga Ares(2012)1143228 Eestile toetuse maksed kõigis seni peatatud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Sihtasutus Innove meetmetes.

Sotsiaalministeeriumi meetmetes maksete taastamiseks rakendati siseriiklikult kuni 2012. a kontrollitud hangetele rakendada 3% suurust ühtse määra alusel korrektsiooni, millele andis 11.09.2013. a positiivse hinnangu ka auditeeriv asutus. Samuti toimus hangete kontrolli süsteemide tugevdamine Sotsiaalministeeriumis ning tehti täiendav süsteemiaudit, mille tulemusel andis auditeeriv asutus Sotsiaalministeeriumi hangete kontrolli süsteemile 25.10.2013. a positiivse hinnangu (kategooria II). 30.01.2014. a tegi EK Eesti tehtud täiendavate kontrollide, 3% korrektsiooni rakendamise ning auditi II kategooria valguses ametliku otsuse SOM maksete taastamiseks.

4) 14.02.2013 peatas Euroopa Komisjon tulenevalt auditeeriva asutuse auditite aastaaruandes välja toodud vea määra, mis ületas 2%, Eestile ajutiselt majanduskeskkonna arendamise ja elukeskkonna arendamise rakenduskava maksed. Maksete taastamiseks soovis Euroopa Komisjon iga-aastase finantskorrektsioonide aastaaruande ennetähtaegset esitamist. Aruande põhjal veendus Euroopa Komisjon, et korrektsioone on piisavas mahus tehtud ning taastas peatatud maksed 12.03.2013.

3.2.2. Riskid

Struktuurivahendite administratsioon hindab kord aastas struktuurivahendite rakendamisega seotud riske. Riskide hindamist koordineerib korraldusasutus (KA), kes lisaks rakendusasutustele (RA) ja rakendusüksustele (RÜ) ka ise riske hindab. Riskide hindamiselt saadud informatsiooni kasutatakse sisendina struktuurivahendite rakendamise süsteemis kvaliteedijuhtimiseks ning tagasiside saamiseks kriitilisemate tööprotsesside ja probleemide kohta. Riskide kaardistamisel lähtutakse kokkulepitud eesmärkidest: tagada rakenduskavades seatud eesmärkide täitmine, maksimeerida väljamakseid, minimeerida tagasinõudeid. Asutused kaardistavad ning hindavad oma vastutusala tegevusi (riske ei hinnata prioriteetse suuna põhiselt) puudutavaid riske (mõju ja tõenäosust), võttes arvesse eelneva aasta realiseerunud probleeme ja järgneva aasta tegevusprioriteete.

Põhivaldkonnad, mille raames riske hinnati: 1) poliitika kujundamine; 2) toetuse andmine; 3) projektide rakendamine; 4) seire ja 5) muud teemad (IT, personal, pädevus jm). Võrreldes

varasemate aastatega muutus ka hindamise metoodika – senise 3-astmelise tulemuste skaala asemel (madal, keskmine ja kõrge risk) võeti kasutusele 4-astmeline skaala:

- 1) väheoluline risk (probleemid, mis ei vaja hetkel reageerimist);
- 2) madal risk (probleemid vajavad perioodilist jälgimist, kuid ei nõua spetsiaalseid uusi tegevusi);
- 3) tingimuslik risk (probleemid, mis nõuavad pidevat jälgimist ning mille maandamiseks on vajalik koostada tegevuskava)
- 4) kriitiline risk (probleemid, mis nõuavad kohest tegutsemist spetsiaalse tegevuskava alusel).

Perioodi algusaastatel olid riskid seotud eelkõige SF rakendamise ettevalmistamisega. Alustati õigusaktide väljatöötamisega ning RA osakondade vahelise tööjaotuse planeerimist. Enim tuvastati kõrgeid riske planeerimise ja poliitikate kujundamise valdkonnas, kus paljud riskid on seotud nii meetme määruste ja investeeringute kavade koostamise ja nende täitmise tingimustega kui ka otsustus- ja rakendusprotsessi venimisega. Riskiks hinnati võimalust et ei saavutata rakenduskavade eesmärkide täitmist. Kõrge riskina toodi välja, et meetme määruste koostamise protsess oli kohati väga aeglane, mis aeglustas SF vahendite rakendamist.

Rakendamise jooksul enim riske olid seotud rakenduskava eesmärkide saavutamise ja minimaalsete tagasimaksete tagamise eesmärgiga. Nt toodi välja riski, et eesmarke ei pruugi saavutada, kui ei tule piisavalt taotlejaid. RA ja RÜ ühistööna risk ei realiseerunud. Tehti teavitamistööd taotlejate hulgas ja korraldati infopäevi. Kriitiliseks riskiks tõusis projektide oluline kallinemine. Tagajärjeks oli vajadus projektides ettenähtud tegevusi vähendada mistõttu oli ohus projekti eesmärkide saavutamise ja seeläbi oli ohus ka rakenduskava eesmärgid. Risk ei realiseerunud ja rakenduskavas seatud eesmärgid said täidetud.

Esile tõsteti ka rikkumiste (mitteabikõlblike kulude) ja tagasinõuete oht toetuse kasutamisel riigihangete seaduse eiramise tõttu. Põhjuseks oli RHS-i ebapiisav tundmine ja tõlgendamine (nii administratsioonis kui toetuse saajate tasandil). Riski maandamiseks täpsustas KA riigihangete järelevalve põhimõtted juhendis ja koolitas RÜ-sid. Riiklikul tasandil viis RM-i riigihangete ja riigiabi osakond läbi riigihangete alaseid koolitusi, et tagada asutuste ja isikute nõustamine.

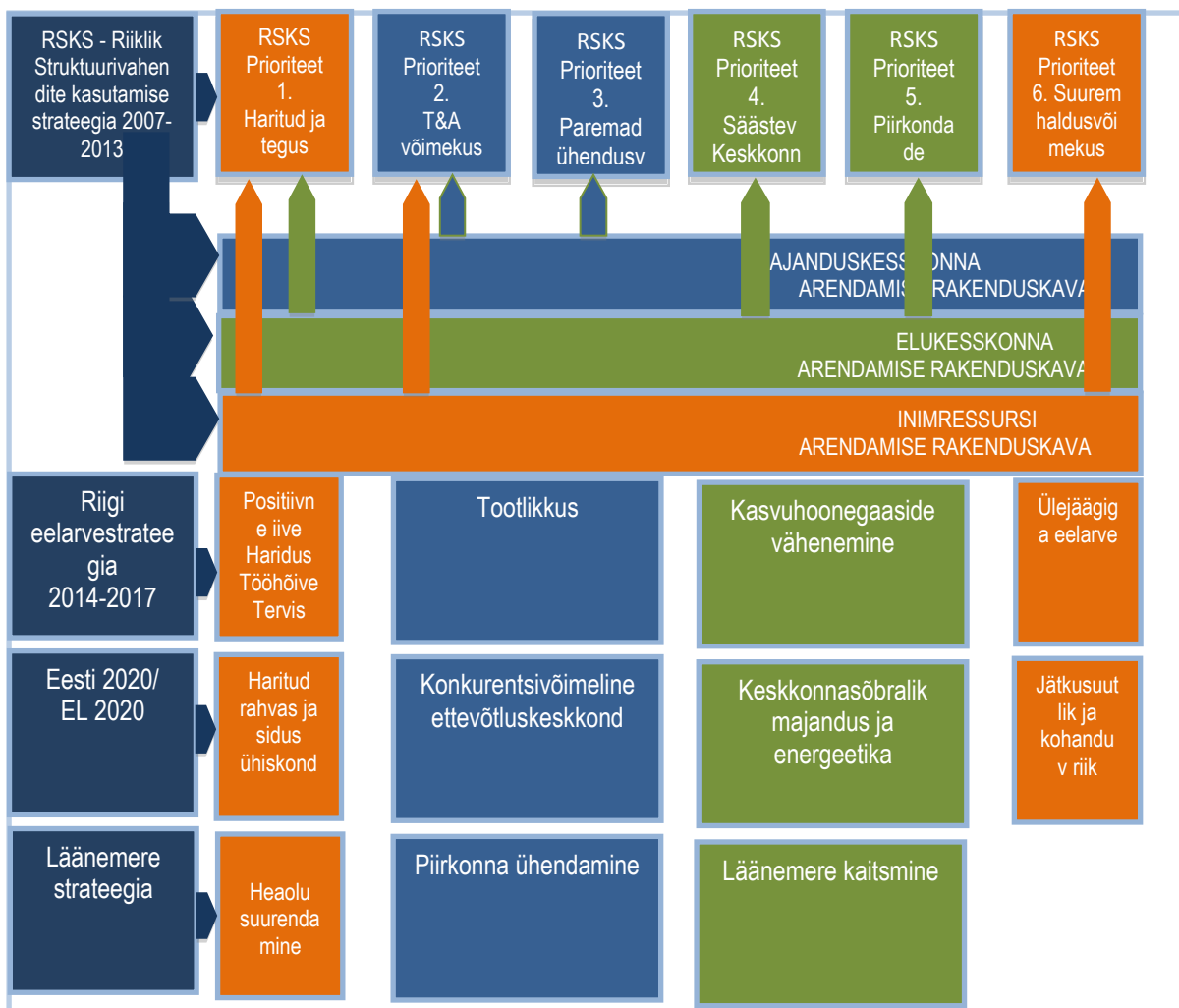
Perioodi lõpupoole sai arvestatavaks riskiks vabade vahendite planeerimine ning kasutamine. Riskina toodi välja, et määruste, investeeringute kavade, programmide muutmisel kooskõlastused venivad, mille tõttu toetuse kasutamine ja väljamaksed viibivad, mis omakorda võib viia tagasinõueteeni ja eesmärkide mittesaavutamiseni. Maandamistegevusena leiti, et muudatused saadetakse varem mitteametlikult kooskõlastamiseks, mis ka toimus ning risk ei realiseerunud.

2015. aasta riskide hindamise kokkuvõttena asutuste üleselt perioodiga 2007-2013 seotud riske kriitiliseks ei hinnatud, samuti ei hinnatud kriitiliseks ühtegi perioodiga 2007-2013 seotud riski KA. Perioodi jooksul tekkinud riske on asutused maandanud jooksvalt ning järeltegevused on loetud piisavaks.

3.3. Seosed ja mõjud valdkondade üleselt

Rakenduskavade koostamisel tugineti lisaks valdkonna põhiste strateegilistele arengudokumentidele ja prioriteetidele riiklikule struktuuritoetuste kasutamise strateegiale (RSKS). Abi andmisel arvestati ka Läänemere strateegia (LMS), Lissaboni strateegia, Eesti 2020/Euroopa 2020 eesmärkide, horisontaal-poliitikate ja abimeetmete omavahelise

sünergiaga (vt joonis 9 ja tabel 1). Alapeatükkides 3.4.1-3.4.4 on üksikasjalikumalt kirjeldatud prioriteetse suuna ning valdkonnaüleste poliitikate seoseid ja mõjusid.

Joonis 2. Rakenduskavade seosed eelarvestrateegia, Riiklikule struktuuritoetuste kasutamise strateegia, LMS ja Eesti 2020/Euroopa 2020 eesmärkidega (Allikas: KA)

Tabel 1. PRS-de seosed RSKS, LMS ja Euroopa 2020/Eesti 2020 eesmärkidega.

Pr suund	RSKS	Lissabon	Eesti 2020	Euroopa 2020	LMS
PRS 1	x	x		x	x
PRS 2	x				x
PRS 3	x	x	x	x	x
PRS 4	x	x	x	x	x
PRS 5	x		x		x
PRS 6	x	x			x

x – panustab eesmärkide saavutamisse

3.3.1. Panus ja seosed Lissaboni strateegia, Euroopa 2020 ja Eesti 2020 eesmärkidega ja riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga

Euroopa 2020

Lissaboni strateegia ehk kuni 2010. a kehtinud majanduskasvu ja tööhõive strateegia kohaselt pidid liikmesriikide jõupingutused keskenduma kahe olulise ülesande lahendamisele

– tugevama kestva majanduskasvu saavutamisele ning suurema arvu ja paremate töökohtade loomisele. Need võimaldasid alustada vajalikku üleminekut teadmispõhisele konkurentsivõimelisele majandusele, mida iseloomustab majanduskasv, tööhõive, sotsiaalne ühtekuuluvus ja keskkonnasäästlikkus. **Euroopa 2020** on Lissaboni strateegiale järgnenud 10-aastane strateegia, mille eesmärgiks on „nutikas, jätkusuutlik ja kaasav kasv“ läbi suurema riikidepoolse ja Euroopa tasandi koordineerimise. Konkurentsivõime kava 'Eesti 2020' on Eesti strateegia Euroopa 2020 eesmärkide saavutamiseks. Kava kirjeldab peamisi poliitikasuundi ja meetmeid Eesti konkurentsivõime tõstmisel, seab eesmärgid 2015 ja 2020 aastaks kooskõlas EL riikide poolt kokku lepitud Euroopa 2020 strateegia eesmärkide ja Eesti väljakutsetega.

Euroopa 2020 strateegia eesmärkidesse panustasid kõik prioriteetsed suunad. PRS 1 kõigi meetmete tegevused mõjutasid otseselt prioriteedi „Jätkusuutlik majanduskasv: ressursitõhusama, loodussäästlikuma ja konkurentsivõimelisema majanduse arendamine“ eesmärkide saavutamist. Veemajanduse arendamine edendab Eesti keskkonnastrateegia 2030 ja Eesti 2020 eesmärkide elluviimist, panustades jätkusuutlikku majanduskasvu loodussäästlikuma ja ressursitõhusama veemajandusega, sh veeteenuse parema kättesaadavusega. Pinna- ja põhjavee kaitsmisega mõjutatakse ELi veepoliitika raamdirektiivi veekogumite hea seisundi saavutamise eesmärki ning ELi Läänemere piirkonna strateegia Läänemere kaitsmise eesmärgi saavutamist. Säästlikum loodusressursikasutus, millega kaasnevad väiksemad ressursi- ja saastetasud, võimaldab saavutada efektiivsemat ja konkurentsivõimelisemat tootmist. Jätkusuutliku majandamise üks eeldusi on muuhulgas veeressursi piisavus ja selle kvaliteet.

Euroopa 2020 strateegia ressursisäästu eesmärgi üks osa on elurikkuse kui ressursi säilitamine ja jätkusuutlik kasutamine ning sellesse panustasid PRS 2 projektid. Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava EL-i elurikkuse strateegia näeb ette muuhulgas EL-i linnu- ja loodusdirektiivi täieliku täitmise ehk kaitstavate liikide ja elupaikade soodsa seisundi saavutamise, ökosüsteemide ja nende teenuste säilitamise ja taastamise ning invasiivsete võõrliikide vastu võitlemise (vt ptk 7.2.3). Looduse mitmekesisuse säilitamise alasuunas elluviidavad meetmed aitavad otseselt kaasa EL elurikkuse strateegia, EL linnu- ja loodusdirektiivi ning sellega seoses ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava ja Euroopa 2020 eesmärkide täitmisele.

PRS-i 4 alasuund „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ panustas aruka ja jätkusuutlikku majanduskasvu prioriteetidesse ettevõtluseks vajaliku keskkonna soodustamise (turismitoodete väljaarendamise ja tööstus- ja ettevõtlusaladele avalike juurdepääsude, sh kommunikatsioonide arendamise kaudu) ja kiire lairibaühenduse arendamisega.

PS5 toetab kaudselt konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ põhieesmärke luues eeldused haridusvaldkonda ja tööhõivet toetavate tegevuste elluviimiseks sobiva infrastruktuuri.

Uuendatud Euroopa majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020“ kontekstis oli PS seotud kaasava majanduskasvu eesmärgiga, mille raames soovitakse 2020. a tõsta tööhõive määr 20–64-aastaste elanike seas 75%-ni. Läbi tervishoiu- ja hoolekandainvesteeringute panustati ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega võitluse eesmärki. Kehv tervis on üks faktor, miks inimesed tööturul lahkuvad, mis omakorda soodustab vaesusriski sattumist. Hoolekandainvesteeringud on aga eelduseks, et soodustada raske- ja pikaajalise psüühilise erivajadusega noorte ja tööealiste isikutele sotsiaalset kaasatust, tööturule jõudmist ning seeläbi vaesusriskist väljumist.

PS toetas ka Eesti „Euroopa 2020“ eesmärkide saavutamiseks loodud strateegias ehk konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ seatud eesmärgid tõsta tööhõive määr vanusegrupis 20–64 aastaks 2020 76%-ni, suurendada tööjõus osalemise määr 15-64 aastaste 75%-ni ja vähendada suhtelise vaesuse määr 15%-ni. Poliitika põhisuundade osas olid PS meetmed kõige enam seotud suundadega 4. „Aktiivse tööturupoliitika mõju suurendamine ning rahastamise jätkusuutlikkus“, kus investeeringud puuetega inimeste ja eakate elukeskkonda parendasid nii nende enda kui perekonnaliikmete ligipääsu tööturuteenustele ning tööturule ja 5. „Tervena elatud eluaastate suurendamine läbi tervisekäitumise parandamise ja õnnetusjuhtumite edasise vähendamise ning läbi tervishoiutaristu arendamise“, kus investeeringud panustasid vananeva ja väheneva elanikkonna vajadusi ja võimalusi arvestava tervishoiutaristu arendamisse. Lisaks toetasid investeeringud hoolekande ja tervishoiu infrastruktuuri üldise ressursisäästlikkuse eesmärgi, mis on kooskõlas „Keskkonnasõbralik majandus ja energeetika“ valdkonna põhisuunaga 13. „Majanduse üldise ressursi- ja energiamahukuse vähendamine“.

Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga (RSKS) 2007-2013 määratleti üldised strateegilised tegevussuunad Euroopa Liidust aastatel 2007-2013 Eestile eraldatavate struktuurivahendite kaasabil abikõlblike valdkondade arendamiseks. RSKS on oma olemuselt valdkondadevaheline ja -ülene planeerimisdokument, millega pandi paika üldine lähenemine Eesti sotsiaalmajandusliku arengu suunamiseks aastatel 2007-2013.

Struktuurivahendite strateegia hõlmas kõiki potentsiaalselt abikõlblikke tegevusi ning nendega samadele eesmärkidele suunatud ja/või lisanduvuse kriteeriumi kaudu seotud tegevusi, olenemata, kas neid tegevusi rahastati EL perioodi 2007-2013 struktuurivahenditest või ainult teistest siseriiklikest allikatest. Just selline struktuurivahendite strateegia laiendatud ulatus tagas terviklikuma lähenemise vastavate valdkondade arengu ja rahastamise planeerimisele ning lõi aluse rahakasutuse suuremaks tõhususeks ja tulemuslikkuseks.

RSKSi üldeesmärgiks oli kiire jätkusuutlik areng. Antud üldeesmärk kätkes endas kolme alameesmärgi:

- majanduse konkurentsivõime kasv;
- sotsiaalse sidususe kasv;
- keskkonna kasutamise säästvuse kasv.

Lisaks on RSKS välja toodud kuus prioriteeti ja nende eesmärgid.

Kõik nimetatud strateegiad on tihedalt vastastikku seotud ja teineteist mõjutavad. RSKS üldeesmärk ja alaeesmärgid on sõnastatud selliselt, kindlustamaks Eesti seniste ja tulevaste poliitikate vahel järjepidevus, kuna samalaadne eesmärk on Eesti majanduspoliitikal ja struktuurivahendite kaasamisel olnud juba aastaid. Tulenevalt Eesti hetkeolukorrast on majanduse konkurentsivõime kasvu ning samaaegse sotsiaalse sidususe ja keskkonna kasutamise säästvuse kasvu kui arengu jätkusuutlikkuse kasvu võtmetegurite sihid endisel asjakohased ja välja toodud ka Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärkideks.

RSKSi elluviimiseks kujundati kolme struktuurivahendite rakenduskava peale kokku 16 prioriteetset suunda, neile alaeesmärgid ning indikaatorid. Iga prioriteetse suuna all on meetmed oma eesmärkide ja tegevustega.

RSKS prioriteedid ja seosed

RSKS eesmärkidesse panustasid kõik EARK prioriteetsed suunad, välja arvatud TA ja HTA suunad. Meetmed panustasid kõige enam RSKS prioriteetsesse suunda „Säästev keskkonnakasutus“, kuna enamus meetmeid on suunatud just keskkonnasäästlikkuse edendamisele/suurendamisele, seda eelkõige PRS-s 1, mille eelarve moodustab 40% rakenduskava eelarvest (EL osalusest).

- RSKS prioriteetsesse suunda „Haritud ja tegus rahvas“ panustasid PRS-de 2, 4, 5 ja 6 tegevused nagu eestikeelse õppe kvaliteedi ja paindlikkuse tõstmine, võrdsete võimaluste loomine võimetele ja huvidele vastavaks elukestvaks õppeks, noorsootöö kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine ning keskkonnahariduse taristu arendamine. Kvalifitseeritud tööjõu pikaajalise pakkumise suurendamiseks tegeleti töötuse ja mitteaktiivsuse ennetamisega, kus võtmetegevusteks oli kutse- ja karjäärinõustamise arendamine, mida toetasid noorsootöö infrastruktuuri ja kutsehariduse infrastruktuuri arendamise meetmed.

Inimeste ja riigi konkurentsivõime püsimiseks kiiresti muutuvast majanduskeskkonnas on võtmetähtsusega ligipääs paindlikule ja kvaliteetsele haridussüsteemile, elukestva õppe võimaluste olemasolule, haiguste ennetamisele ja kvaliteetsetele tervishoiuteenustele kättesaadavusele ning kvalifitseeritud tööjõu pakkumisele ja tööelu kvaliteedile. RSKS prioriteet „Haritud ja tegus rahvas— oli otseselt suunatud Lissaboni strateegia üldsuunise „Rohkem ja paremaid töökohti— täitmisele.

Hariduse üheks väljakutseks on kõigi elanike ligipääs ühiskonna ja majanduse ootustele vastavale kvaliteetsele haridusele. Õppekeskkonnast sõltub paljuski õppe kvaliteet. Õppe kvaliteedi tõstmine, kättesaadavuse ja efektiivsuse parandamine on seatud eesmärgiks ka Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“. Struktuurivahendite toel on arendatud hariduse infrastruktuuri kutseõppeasutustes, hariduslike erivajadustega õpilaste õppeasutustes ja avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskustes ning huvikoolides. Õppekvaliteedi tõstmiseks on jätkatud õppekavaarendustega kõigil haridusastmetel.

- RSKS prioriteetsesse suunda „Teaduse- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv“ panustasid PRS 4 elluviidud kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisprojektid ning internetiühenduste toetus. Kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisprojektide raames rajati ning renoveeriti tootmisele ja logistikale suunatud avalikku tehnilist infrastruktuuri (juurdepääsuteed, vee- ja kanalisatsioonisüsteemid, maaparandussüsteemid, välisvalgustus, elektri- ja sidevõrgud, kütetetrassid).

- RSKS prioriteetsesse suunda „Säästev keskkonnakasutus“ panustasid prioriteetsete suundade 1, 2, 3 ja 6 tegevused. Veemajanduse infrastruktuuri toetati ligi 470 miljoni euroga ja projektide käigus ehitati välja ja renoveeriti kvaliteetse joogivee saamiseks veevarustussüsteeme. Veekogude seisundi parandamiseks rajati reoveekogumissüsteeme ja –puhasteid, likvideeriti jääkreostuskoldeid, veekogude ökoloogilise seisundi parandamiseks tegeleti kalade rändeteede avamisega.

Jäätmekäitluse alasuunas toetati keskkonnanõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate korrastamist, põlvkivitööstuse ja –energeetika jäätmeheidlate ohutustamist, uute keskkonnanõuetele vastavate prügilate rajamist ja olemasolevate ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste ladestusala laiendamist, samuti jäätmete kogumise, sortimise ning taaskasutusse suunamise parandamist.

PRS 2 meetmetega toetati keskkonnahariduse edendamiseks taristu rajamist, kaitsekorralduskavade ja liigitegevuskavade koostamist. Keskkonnaseire valdkonnas elluviidud projektid aitavad kaasa teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvule ning säästvale keskkonnakasutusele. Loodusliku mitmekesisuse kaitse arendamisel keskenduti kaitsealade kaitsekorralduskavade ja ohustatud liikidele tegevuskavade koostamisele ja elluviimisele.

Kolmanda suuna meetmed aitavad eelkõige kaasa globaalsele keskkonnohoidule, energiaressursside säästlikumale kasutamisele ja riigi energiajulgeoleku kasvule. Eesti energiasüsteemis tervikuna on tänu energiatõhususe investeeringutele vähenenud soojuse tarve ning soojuse- ja elektrihaad.

- RSKS prioriteetsesse suunda „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ panustasid PRS 4 tegevused, kuna kõik suuna meetmed olid suunatud tasakaalustatud regionaalsele arengule ning piirkonnaspetsiifiliste probleemide lahendamisele. Mõju avaldavad ka PRS-s 2 tehtud projektid, sest meetmete projektid toimusid valdavalt väljaspool Tallinna ning toetuse saajate seas olid ka mittetulundusühingud (MTÜ).

3.3.2. Panus ja seosed Läänemere strateegiaga

EARK veemajanduse infrastruktuuri arendamise projektid on tihedalt seotud valdkonnaga „Nitraatide ja fosfaatide keskkonda sattumise vähendamine normaalpiirini“ (NUTRI), mille eesmärk on vähendada merre sattuvate toitainete koguseid vastuvõetava tasemeni. NUTRI valdkonda ei panusta aga joogiveevarustussüsteemide rajamine/rekonstrueerimine, kuna need tegevused ei ole suunatud veekeskkonna kaitsele.

Jäätmemajanduse projektid panustasid kaudselt valdkonda „Elu- ja keskkonnaohtlike ainete kasutamise ja mõju vähendamine“ (HAZARDS). Nõuetele mittevastavate prügilate juures oli probleemiks seal tekkiv nõrgvesi, mis võib sisaldada nii toitaineid kui ka ohtlikke aineid. Seega, kui suleti ja korrastati nõuetele mittevastavad prügilad, rajati uued prügilad või ladestati vähem jäätmeid, vähenes ka toitainete ja ohtlike ainete sattumine pinna- ja põhjavette. Põlevkivitööstuse ja –energeetika jäätmekäitluse projektide panus LMS valdkonda HAZARDS on otsene. Põlevkivi põletamisel tekkiv tuhk ja põlevkiviõli tootmisel tekkiv poolkoks on ohtlikud jäätmed, mille ladestamisel on tekkiva nõrg- ja sademevee tõttu oluline negatiivne mõju keskkonnale. Suletud ja korrastatud põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavatest prügilatest ning suletud tuhaväljadest lakkas ka ohtlike ainete ärakanne vooluveekogude kaudu Läänemerre. Otsene mõju valdkonda HAZARDS on ka jääkreostuse likvideerimise projektidel.

LMS valdkond „Inimtegevusest puutumatute alade ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamine, sh kalanduse“ (BIO) seab eesmärgiks säilitada looduslikud alad ja bioloogiline mitmekesisus, sh kalandus – selle eesmärgi saavutamiseks on otseselt seotud vooluveekogude seisundi parandamise ja tõkestusrajatiste inventariseerimise meetmed ning alasuuna „Loodusliku mitmekesisuse säilitamine“ meetmed. Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud ning taastatud on 3202 hektarit elupaikku ja maastikke.

Prioriteetse suuna „Energiamajanduse arendamine“ projektid ei panustanud otseselt ühtegi LMS prioriteetsesse valdkonda, kuid otsene panus on kõikidel projektidel LMS alaeesmärki „Kliimamuutustega kohanemine, riskide ennetamine ja lahendamine“. Suurima panuse andsid

meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ ja „Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks“ projektid. Kuigi energiaauditite läbiviimisele ja energiasäästlikkuse alase teadlikkuse tõstmisele suunatud projektide tulemusena ei vähenenud otseselt saasteainete heitkogused või soojakaod, olid need ometi vajalikud eelsammud energiasäästu saavutamisel pikemas perspektiivis.

Prioriteetse suuna 4 „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ KATA, LPA, PKT ja ÜKT meetmed panustasid kõige rohkem Läänemere strateegia (LMS) 12. valdkonda (Läänemere piirkonna atraktiivsuse säilitamisele ja suurendamine eelkõige hariduse, turismi ja tervishoiu edendamise kaudu). Lisaks 12. valdkonnale panustasid KOMP meetme projektid ka LMS 7. valdkonda („Regiooni uurimis- ja innovatsioonivõime maksimaalne kasutamine“), PKT meetme projektid 8. valdkonda („Väike- ja keskmise suurusega ettevõtluse soodustamine, selle reeglistiku rakendamine, inimressursi kasutamise tõhustamine“) ja LPA meetme projektid 11. valdkonda („Sise- ja välistranspordi ühenduste arendamine“). Nendes kolme valdkonda panustab aga selgelt vähem projekte kui 12. valdkonda. Lisaks veel INT meetme projektid, mis on nii üldise iseloomuga (IT taristu arendamine), et nad panustavad kogu strateegia elluviimisse ja seega kaudselt kõikidesse LMS prioriteetidesse.

Prioriteetse suuna 5 meetmetest panustasid meede 2.5.1 ja 2.5.2 otseselt Läänemere strateegia prioriteetsetesse valdkonda 12 „Säilitada ja suurendada Läänemere piirkonna atraktiivsust, eelkõige hariduse, noorsoo, turismi, kultuuri ja tervishoiu valdkonna meetmete kaudu“. Meede 2.5.3 panustas strateegiasse kaudselt.

PS „Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“ seosed LMSga olid kaudsed, eelkõige alasuunaga tervishoiu infrastruktuuri arendamine. LMSi uuendatud tegevuskavas (jaanuar 2013) oli eraldi valdkond „Tervishoid – inimeste tervise, sh selle sotsiaalsete aspektide parandamine ja edendamine“, kuid suuna tegevused seda otseselt ei mõjutanud.

Eelneva töi välja ka Technopolis Groupi ja CPD hindamine „Elukeskkonna arendamise rakenduskava raames elluviidavate projektide panuse hindamine „Läänemere strateegia“ prioriteetsetesse suundadesse“ (2013), et infrastruktuuri kaasajastamine LMSi tervishoiualaste tegevuste elluviimisele otseselt kaasa ei aita. Pigem luuakse investeringutega taristusse eeldused teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi suurendamiseks. Niisamuti pole investeringud taristusse LMSi tervise valdkonnas eraldi prioriteet.

3.3.3. Panus ja seosed horisontaalsete teemadega

EARK seirekomisjonis kinnitati 27.09.2007. a prioriteetsete suundade üldised valikukriteeriumid, mille koostamisel arvestati ka eeldatava mõju vajadusega horisontaalsetele teemadele. Prioriteetse suuna üldiste valikukriteeriumide kehtestamise eesmärgiks oli tagada projektide üldine hea kvaliteet ja leida projektid, mis kõige enam aitavad kaasa RSKS prioriteetide, prioriteetsete suundade, horisontaalsete teemade ja meetmete eesmärkide täitmisele.

EARK-s kirjeldatud horisontaalsete teemade mõju arvestati meetmete tingimuste väljatöötamisel läbi toetatavate tegevuste ja potentsiaalsete taotlejate määratlemise ja projektide taotluste vastavus- ja hindamiskriteeriumide kehtestamisel. Kõikide meetmete koostamisel on arvestatud, et meede ei tohi omada negatiivset mõju horisontaalsetele teemadele, küll aga on mõningatel meetmetel ja prioriteetsetel suundadel neutraalne mõju (vt

tabel 2). Projektide mõju horisontaalsetele teemadele seirati struktuurivahendite kesksüsteemi (SFCS) kaudu, RÜ sisestas struktuurivahendite operatsioonisüsteemi (SFOS) projekti lõpparuannete alusel kõigi lõpetatud projektide kohta andmed, sh projekti mõju horisontaalsetele teemadele.

Kõige enam omavad rakenduskava projektid mõju keskkonnahoiule (4460 projekti), mis on igati ootuspärane, kuna tegemist on elukeskkonna arendamise rakenduskavaga ning keskkonnahoid on üks olulisemaid märksõnu projektide rakendamisel. Kokku omab mõju regionaalsele arengule 894, kodanikuühiskonna arengule 279, võrdsete võimaluste 394 ja infoühiskonna edendamisele 316 projekti. Rahaliselt suurim panus horisontaalsetele teemadele on PRS 4 ja 5 lõpetatud projektidel. (vt lisa 8).

Tabel 2. Rakenduskava PRS-de panus ja seosed horisontaalsete teemadega

Pr.suund	keskkonnakaitsed	võrdõiguslikkuse edendamine	infoühiskonna arendamine	kodanikuühiskonna arendamine	tasakaalustatud regionaalareng
Suund 1	XX	O	O	O	XX
Suund 2	XX	O	X	O	XX
Suund 3	XX	X	O	X	XX
Suund 4	XX	XX	XX	XX	XX
Suund 5	XX	XX	XX	XX	XX
Suund 6	X	O	O	O	XX
Seosed:	toetab otseselt XX	toetab kaudselt X	neutraalne o		

Mõju keskkonnahoiule

Keskkonnahoidu ning regionaalsele arengule panustavad enim PRS-d 1, 2, 3 ja 4. Vähem mõjutavad keskkonnahoidu ja regionaalset arengut PRS 6 Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine. Investeeringud vee- ja kanalisatsioonisüsteemi arendamisse on andnud häid tulemusi. Nõuetekohase veevarustuse ja kanalisatsiooniteenuse osutamiseks vajalike ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni süsteemide arendamine ei ole ainult taganud inimestele kvaliteetse teenuse vaid on vähendanud oluliselt keskkonda sattuvat reostust. Lisaks on esimese prioriteetses suunas likvideeritud jääkreostus 14 objektil, mis vähendab keskkonnareostust oluliselt.

Prügilate sulgemine ja korrastamine on vähendanud oluliselt koormust vee- ja õhukeskkonnale. Korraldatud jäätmeveo elluviimine on vähendanud järsult jäätmete ladestamist ja aidanud tõsta olmejäätmete liigiti kogumise taset.

Jäätmekäitluse arendamisel lähtutakse üha enam jäätmehierarhia põhimõttest, mistõttu võimalusele elistatakse hierarhias kõrgemalolevaid lahendusi. Jäätmekäitlutaristu arendamisega koos on paranenud ka inimeste sortimisharjumused, mistõttu jõuab üha rohkem liigitikogutud jäätmeid ringlusse.

Kohtla-Järve põlevkivitöötuse nõetele mittevastava prügila sulgemisprojekt ning samuti lõpetatud Kohtla-Järve põlevkivitööstuse nõetele mittevastava prügila põlengu likvideerimise projekti mõjul on oluliselt vähenenud ohtlike ainete koormus Purtse jõe valgalal ning Läänemerre, samuti välisõhule.

Voolveekogude tervendamine aitab kaasa eesmärgi hea veekogude seisundi parandamisele. Investeeringud olid konkreetselt suunatud probleemsete veekogumite seisundi parandamisele ning Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud veemajanduskavades seatud eesmärkide täitmisele.

Oluline mõju keskkonnanahoiule on alasuuna “Loodusliku mitmekesisuse säilitamine” meetmetel. Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud ning taastatud on 3202 hektarit elupaikku ja maastikke. Võõrliikide arvukust on piiratud kokku 2203 hektaril.

Taskaalustatud regionaalareng

Rakenduskavas kirjeldatud horisontaalsete teemadega arvestati meetmete tingimuste väljatöötamisel läbi toetatavate tegevuste ja potentsiaalsete taotlejate määratlemise ning projektide taotluste vastavus- ja hindamiskriteeriumide kehtestamisel. Kõikide meetmete koostamisel arvestati, et meede ei tohi omada negatiivset mõju horisontaalsetele teemadele, küll aga on mõningatel meetmetel ja prioriteetsetel suundadel neutraalne mõju. Projektide mõju horisontaalsetele teemadele seiratakse SFCS kaudu, rakendusüksus sisestab SFOSi projekti lõpparuannete alusel kõigi lõpetatud projektide kohta andmed, sh projekti mõju horisontaalsetele teemadele.

Eestis käimasoleva haldusreformi eesmärgiks on, et kohalikele elanikele pakutakse kvaliteetsemaid ja kättesaadavamaid avalikke teenuseid ning paraneb piirkonna konkurentsivõime. Eesmärgiks on seatud, et kõikidel KOV-i üksuste oleks tugevam kohaliku elu korraldamise võimekus ja et oleksid suuremad valikuvõimalused kohaliku elu korraldamisel.

Esimese prioriteetse suuna meetmed mõjutavad infrastruktuuri arendamise ning elukeskkonna parandamise kaudu piirkondlikku konkurentsivõimet. Meetme „Veemajanduse infrastruktuuri arendamine” on soodustanud suuremate ja tugevamate vee-ettevõtete loomist. Positiivset mõju regionaalsel tasandil avaldavad ka ohtlike põlevkivitööstuse ja põlevkivienergeetika jäätmeheidlate sulgemiseks suunatud investeeringud, mis on seatud riiklikuks prioriteediks järele aitamaks Ida-Viru piirkonda, muutes sealset elukeskkonda ohutumaks ning atraktiivsemaks. Ka teine suund mõjutab regionaalarengut eelkõige läbi kaitsealade infrastruktuuri investeeringute, mis on regionaalselt tasakaalustava mõjuga, parandades elutingimusi ja tõstes piirkondade konkurentsivõimet pealinnaregioonist väljaspool. Kõik looduse mitmekesisuse säilitamisele suunatud projektid on regionaalse suunitlusega, sest kõik projektid viiakse ellu maapiirkondades.

Alasuuna, “Energiasäästu arendamine elamumajanduses” meetmed panustasid Eesti elamufondi jätkusuutlikkuse arengusse. Toetustegevused olid kasutatavad üle-eestiliselt ja see lõi võimaluse ka vähem edukatel piirkondadel panustada elamufondi korrastamisse, vähendada energiatarbimisest tingitud majanduslikke raskusi ning samuti elavdada tööjõuturgu läbi toetatavate tegevustega kaasneva ehitustegevuse. Energiasäästu saavutamine elamumajanduses oli suunatud regionaalselt kõikidele piirkondadele, valikukriteeriumites ei olnud eelistusi välja toodud.

PRS4 panustas piirkondade konkurentsivõimesse läbi kõikide meetmete. Meetmed panustasid oma tegevustega otseselt eesmärki “tagada kõigi piirkondade jätkusuutlik areng, tuginedes piirkondade sisestele arengueeldustele ja eripäradele ning pealinnaregiooni ja teiste linnapiirkondade konkurentsivõime kvalitatiivsele arendamisele”. Kavandatavad konkreetsemad tegevused haakusid eeskätt strateegia alaesmärkide “inimeste põhivajaduste parem tagatus igas Eesti paigas” ning “piirkondade püsiva konkurentsivõime tagamine”

elluviimiseks kavandatud tegevussuundadega. Projektid olid eeskätt suunatud regionaalse arengu tasakaalustamisele, regionaalse ja kohaliku iseloomuga probleemide lahendamisele ning kohalike arengueelduste tõhusama ärakasutamise toetamisele. Seetõttu peeti projektide hindamiskriteeriumide väljatöötamisel silmas, et need võimaldaksid meetmete eesmärkide seisukohast mõjusaimate ja jätkusuutlikumate projektide valikut piirkondades.

Meetme „Kohalike avalike teenuste arendamine“ mõju avalike teenuste arendamisele on perioodi jooksul märkimisväärne. Toetatud projektide tulemusel paranes avalike teenuste kättesaadavus väljaspool suuremaid linnapiirkondi ning seeläbi tõusis ka piirkondade atraktiivsus ning elanike heaolu. Lisaks avalike teenuste kätte arendamisele on loodud väljaspool linnapiirkondi sadu töökohti. Meetme toel on oluliselt parandatud haridustaristu seisundit ning aidatud leevendada lasteaiakohtade nappust maapiirkondades. Lisaks objektide põhjalikule kaasajastamisele, tõsteti varem alakoormatud objektide funktsionaalsust ka täiendavate teenuste pakkumiseks eelduste loomisega.

Meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ toetusel loodud uued või uue kvaliteediga külastusobjektid toovad piirkondadesse enam külastajaid ning pikendavad nende kohalviibimise aega. Seeläbi on kasvanud piirkondade atraktiivsus külastuskeskkonnana. Lisaks konkreetsetele objektidele saavad külastajate arvu kasvust ning eriti nende piirkonnas viibimise aja pikenedes kasu ka teised piirkonnas asuvad ettevõtted.

PS5 mõju regionaalsele arengule on olnud positiivne. Enamik projekte viidi ellu väljaspool Harjumaad. Maakondade lõikes kõige suurem toetuse summa per capita on Järvamaal (453,53 eurot inimese kohta), järgnevad Valgamaa (283,74 eurot) ja Raplamaa (281,48 eurot).

PS5 rakendamisel arvestati õppeasutuste ja noortekeskuste paiknemist, hariduse ja teenuste kättesaadavust ning nende mõju kohalikule tööturule. Kutseõppeasutused on olulised regionaalarengu seisukohalt, nende kaasajastamine avaldab positiivset mõju ümberkaudsetele piirkondadele. Noortekeskuste arendamine väljaspool suuri keskuseid avardab tunduvalt eneseteostamise võimalusi.

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu eesmärgil oli vajalik tervishoiu- ja hoolekandeteenuste ühtlase kättesaadavuse tagamine kõigis Eesti piirkondades. Meetmes 2.6.1 loodi eeldused eriarstiabi kättesaadavuse tagamiseks kesk- ja piirkondlike haiglate tasandil, mis toetab tervishoiusüsteemi tervikuna. Meetmes 2.6.2 ehitati lastele ja psüühilise erivajaduseta inimestele nõuetele vastavad hoolekandetasutused kõikides regioonides. Meetmes 2.6.3 sai projektidega kaetud kõik maakonnad, sh Harju ning Tartu maakonnas oli kolm, Ida-Viru ja Põlva maakonnas kaks projekti. Lisaks loodi projektide tulemusel juurde õdede ja hooldajate töökohti, kokku 849 töökohta, mis mõjutas seeläbi positiivselt regionaalset arengut.

Mõju võrdsete võimaluste edendamisele

Võrdsete võimaluste edendamisse panustavad enim PRS-d 4 ja 5, lisaks ka PRS 6. PRS-del 1, 2 ja 3 on pigem neutraalne mõju.

Otseselt võrdsete võimaluste tagamisele oli suunatud prioriteetses „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ suunas KATA meede, mis hõlmas tegevusi sotsiaalse turvalisuse parandamisega seotud avaliku infrastruktuuri arendamiseks (lastehoiuasutuste, hooldekodude, laste- ja naiste turvakodude jm sotsiaal-, tervishoiu- ja tööhõiveteenuste osutamiseks vajalike

avalike infrastruktuuride investeeringud). Toetuse abil on korda tehtud või rajatud 78 kooli, 57 lasteaeda, 45 kultuuriobjekti, 26 sotsiaalobjekti ning 1 ühistranspordiobjekt. Samuti toetati sotsiaalse turvalisusega seotud avalikku infrastruktuuri ning lapsehoiu infrastruktuuri LPA meetmes. KATA ja LPA meetmete projektid aitasid enamuses kaasa võrdsete võimaluste suurendamisele, kuna neis lähtuti naiste ja meeste vajadustest kohalikul tasandil, parandamaks avalike teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning inimeste sotsiaal-, majandus- ja kultuurielus osalemise võimalusi. Meetmed on aidanud leevendada inimeste linnadesse koondumise ja valglinnastumisega seotud probleeme. Meede on avaldanud eeskätt mõju linnakeskkonna inim- ja külastussõbralikumaks muutmisele ning transpordiprobleemide lahendamisele (sh kergliiklus ja ühistransport). Samuti on meetmest elluviidud projekte, mis aitasid vähendada lasteaiakohtade puudumisest tingitud probleeme.

Suunas 6 on positiivne mõju võrdsete võimaluste edendamisele kõikidel meetme 2.6.1 ja 2.6.2 projektidel ning üheksal projektil meetmes 2.6.3. Rakenduskavas nähti ette, et tervishoiu- ja hoolekandeteenuste kättesaadavus pidi olema õiglane ja kõigile ühiskonnagruppidele tagatud ühetaoliselt vastavalt vajadusele. Vastav tulemus ka kavandatud projektides saavutati. Ehitatud hooned vastavad Majandus- ja kommunikatsiooniministri määruses „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“ esitatud tingimustele (sh liikumisvõimalused hoone väliselt). Hoonetes ja nende ümber on loodud liikumiskeskond, kus liikumisvõimalused on tagatud inimeste erivajadusi arvestades ning rajatud taristu on võrdselt kasutatav kõikidele, sh puuetega (erivajadustega) inimestele.

Meetmes 2.6.2 loodi spetsiifiliselt lastele ja psüühilise erivajadustega inimestele väga head elamis-, õppimis- ja töötamistingimused, mis tagas neile senisest parema juurdepääsu haridusele, tervishoiu- ja tööturuteenustele ning parendas nende võimalusi osaleda majandus- ja ühiskonnaelus.

Mõju infoühiskonna edendamisele

Infoühiskonna edendamisse panustavad PRS- 4 ja 5. Teistes PRS-del on mõju pigem vähene või neutraalne.

Prioriteetses suunas „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ aitas infoühiskonna arendamisele otseselt kaasa INT meede, mille raames olid tegevused suunatud investeeringute toetamisele lairibaühenduste rajamiseks turutõrkepiirkondades. Meetme rakendamine aitas seeläbi parandada ligipääsu digitaalsele teabele piirkondades, kus ebapiisavate ühendusvõimaluste tõttu oli infoühiskonna arengust seni vähem osa saadud. Valmis 1864 km baasvõrku, mis loob sideettevõtjatele võimaluse varustada kiire internetiühendusega ca 83,8 tuhat inimest.

Tervishoiu infrastruktuuri planeerimisel ja kaasajastamisel arvestati infoühiskonna edendamisega peamiselt meetmes 2.6.1. Projektidega rajatud uued hooned vastavad kõigile kaasaegse meditsiintehnoloogia nõuetele, sisaldades arvestatava hulga tipptasemel tehnoloogiat ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (sh hoone automaatika, infoedastamise tehnoloogiad). Kaasaegne tehnoloogia nt diagnostika valdkonnas võimaldab arstiabi erinevatel tasanditel haiguste paremat diagnoosimist ja raviskeemide väljatöötamist. Niisamuti löid tekkinud võimalused soodsa keskkonna tervishoiuteenuse osutajate infovahetuse ja koostöö edendamiseks ning ressursside (nii inim- kui tehnoloogiliste ressursside) optimaalsemaks kasutamiseks.

Mõju kodanikuühiskonna arengule

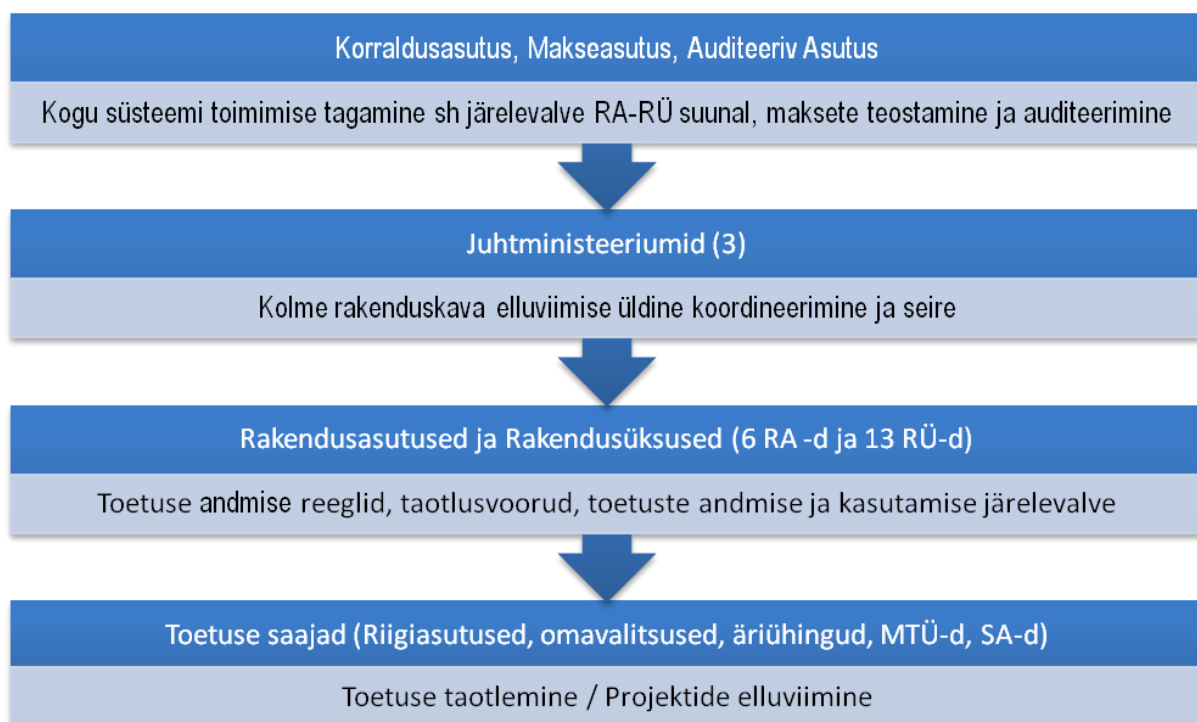
PRS 4 ja 5 projektid aitavad kaasa kodanikuühiskonna arengusse, kuna toetuse saajateks on MTÜ-d, sihtasutused ja KOV-d. PRS 1, 2,3 ja 6 projektidel on infoühiskonna edendamisele vähene või neutraalne mõju.

Prioriteetses uunas 5 oli mõju kodanikuühiskonna arengule positiivne 52 projektil ehk ca 29% lõpetatud projektidest. Peamiselt panustavad kodanikuühiskonna arengusse meetme 2.5.1 projektid. Meetme rakendamine loob lastele, noortele ja täiskasvanutele võimaluse huvihariduse, teabe ja koolituste kättesaamiseks kaasaegsetes tingimustes, mis omakorda loob aluse inimeste kaasamiseks aktiivsesse ellu ja laiendab valikuvõimalusi ühiskonna arengusse panustamisel.

4. JUHTIMIS- JA KONTROLLISÜSTEEMID, JÄRELEVALVE JA AUDIT

Peatükk kirjeldab rakendamise kontrollitegevuses toimunud peamisi arenguid kõikide rakenduskavade üleselt. Võimalusel on analüüs tehtud EARK lõikes. Juhtimis- ja kontrollisüsteemide (JKS) toimimine on toetuse vahendamise õiguse ehk akrediteeringu aluseks. JKS on kehtestatud asutustes protseduuride ja töökordade kaudu. Olulisemad muudatused JKS-s asutuste kaupa on kirjeldatud ptk-s 4.1.

JKS üheks osaks on RÜ-de, RA-de, KA ning makseasutuse (MA)⁴ järelevalvetegevus (vt joonis 10). Järelevalvetegevust on detailsemalt kirjeldatud ptk-s 4.2. Kontrollitegevuse kvaliteedile annavad tagasisidet auditeeriva asutuse (AA) läbiviidavad süsteemi- ja projektauditid. Põhjalikumalt on nii projektide kui asutuste JKS-ga seotud auditeid kirjeldatud peatükis 4.3. JKS, järelevalve ja auditite tulemusel tuvastatud rikkumised ja tagasinõuded on kajastatud ptk-s 4.4.

Joonis 3. Kontrollisüsteemi toimimine (Allikas: KA)

4.1. Muudatused juhtimis- ja kontrollisüsteemides

Kõige suuremaks muudatuseks programmiperioodi jooksul KA ja makseasutuse struktuuris oli, et alates 01.01.2014 ühines KA makseasutusega ning KA hakkas muuhulgas täitma 1083/2006 art 61 kohaseid sertifitseeriva asutuse ülesandeid. Muudatuse tulemusel koosnes KA edaspidi kolmest rahandusministeeriumi osakonnast: välisvahendite osakond, riigieelarve

⁴ Kooskõlas EK 28/02/2014 kirjaga Ares(2014)540858 on alates 2014. a korraldusasutuse ja makseasutuse funktsioonid perioodi 2007-2013 osas ühendatud ning korraldusasutus täidab ka sertifitseerimisega seotud ülesandeid. Sellest tulenevalt koosneb korraldusasutus nüüd kolmest rahandusministeeriumi osakonnast: Euroopa Liidu struktuurivahendite ja välisvahendite osakond, riigieelarve osakond ning Euroopa Liidu maksete osakond ning makseasutust enam rakendussüsteemis ei ole.

osakond ja EL maksete osakond (kes jätkas KA koosseisus sertifitseerimise funktsiooni täitmist). Lisaks koondati kogu õigusraamistiku ning tööprotseduuride nõuete väljatöötamine/muutmine ning RÜ ja RAde üle tehtav järelevalve EL maksete osakonnast kõik kokku välisvahendite osakonda. Muudatus lihtsustas struktuurivahendite administratsiooni struktuuri, korraldusasutuse sisene ülesannete jaotus muutus selgemaks, kaotati dubleerivad ülesanded ning vähenes halduskoormus nii KA sees kui RÜde suunal.

Muuhulgas muutus rikkumistest teavitamise protsess ning rikkumise aruanded esitatakse senise AFCOS-e asemel KA-le. Samuti muutus Euroopa Pettustevastase Ameti teavitamise kohustus avastatud rikkumistest senise AFCOS-e asemel KA ülesandeks.

Teine suurem muudatus toimus 01.07.2014. a, mil loodi Rahandusministeeriumi koosseisu uus osakond – välisvahendite rakendamise osakond (VRO). VRO täidab RA ja RÜ ülesandeid prioriteetsetes suundades „Horisontaalne tehniline abi“, „Tehniline abi“ ja „Suurem haldusvõimekus“ (kuni 30.06.2014. a täitis nimetatud ülesandeid Rahandusministeeriumis EL struktuurivahendite ja välisvahendite osakond) ning RÜ ülesandeid elukeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetses suunas „Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“ (kuni 30.06.2014. a täitis viimati nimetatud ülesandeid Sotsiaalministeeriumi finants- ja varahalduse osakonna rakendusüksuse talitus). Uus osakond loodi tulenevalt vajadusest tagada järelevalvefunktsioonide selgus ja muuta ülesannete jaotus RA, RÜ ja toetuse saaja vahel selgemaks. Sotsiaalministeeriumi kui RÜ funktsioonid ja personal toodi Sotsiaalministeeriumist üle, kuna programmperioodi 2014-2020 vastavate meetmete RÜ-ks on Vabariigi Valitsuse poolt kavandatud Rahandusministeerium.

Muudatusi, rakendusasutuse (KKM) juhtimis- ja kontrollisüsteemides (edaspidi JKS) mis oleks mõjutanud PRS 1-3 elluviimist perioodi vältel ei tehtud. Toimused täpsustused tulenevalt struktuurimuudatustest. 2009. a lõpus muudeti rakendusasutuse struktuuri – välisfinantseerimise osakond on alates 28. detsembrist 2009. a kantsleri otsealluvuses. Tulenevalt struktuurimuudatustest on tehtud muudatused VFO ja teiste struktuuritoetuste kasutamise seotud osakondade põhimääruses.

KIK-s valmistati ette 2009. aastal juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjeldus ning ühine toetuse vahendamise protseduur. 2010. aasta alguses loodi KIKi struktuuri eraldi järelevalveüksus, mille peamiseks ülesandeks on toetuse saajate poolt tehtud kulude abikõlblikkuse tagamine, sh nii väljamaksetaotluste menetlemise käigus kulude abikõlblikkuse kontroll kui ka projektide paikvaatluste läbiviimine ning rikkumiste menetlemine. Jooksvalt täiendati ja tõhustati kontrolli projektide elluviimise üle. Kehtestati projektide ajakavas püsivuse seire ja järelevalve kord, mis muuhulgas sätestas detailsemalt sanktsioonid toetuse elluviimise ajakavas mahajäänud toetuse saajatele. Uuendati hangete kontrollimise protseduuri Perioodi lõpupoole uuendati lõpetatud projektide järelkontrolli protseduuri. Lisaks täiendati väljamaksetaotluste menetlemise protseduuri ning väljamaksetaotluse ja ettemakse kontrolllehti. Lisaks täiendati projekti lõpparuande vormi tulu teenimist puudutava punktiga ning muudeti finantsjuhtimise protseduuri seoses määruse „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse kasutamise ja väljamaksmise aruannete esitamise tähtajad ja kord ning aruannete vormid“ muutmisega. Samuti arendati edasi perioodi 2014-2020 tööprotseduure lähtudes korraldusasutuse suunistest. 2015. aastal täpsustati väljamaksetaotluste menetlemise protseduuri ja täpsustati kontrolllehti. Samuti täiendati ja ajakohastati rikkumise kahtluse menetlemise ning finantskorrektsiooni tegemise protseduuri.

Siseministeeriumi kui rakendusasutuse ja rakendusüksuse EAS juhtimis- ja kontrollisüsteeme on järjepidevalt tõhustatud, suuremaid parandusi viidi sisse perioodil 2011-2013. Rakendusüksus on viinud läbi mitmeid struktuurimuudatusi, oluliselt tõhustanud riigihangete kontrolli protseduuri, kasutusele on võetud väga detailsed kontroll-lehed, samuti on tegeletud riigihangete läbiviimise ja kontrollimise kompetentsi tõstmisega. Rakendusasutuse JKSi muudatused on samuti seisnenud olemasolevate tööprotseduuride täiendamises, peamiselt projektivaliku dokumenteerimise täpsemaks muutmises ning rakendusüksuse üle teostatava järelevalve põhimõtete sõnastamises.

2015. aastal viidi meetmete rakendusasutuse ülesandeid Siseministeeriumis täitnud regionaalarengu osakond Rahandusministeeriumi koosseisu. Märkimisväärseid muutusi juhtimis- ja kontrollisüsteemides ning meetmete rakendamises see endaga kaasa ei toonud.

EASi juhtimis- ja kontrollisüsteemides ei toimunud 2015. aastal olulisi muudatusi. Olulisim muudatus EASi JKSi 2015. aastal oli 1.06.2015 rakendunud struktuurimuudatus, mille tulemusena on EASs vähem tugiüksusi ning endised ettevõtlus- ja innovatsioonikeskus ja ekspordi divisjon moodustavad ühise ettevõtluse ja ekspordikeskuse. Muudatus oli tingitud vajadusest tugiüksustes olevad sarnased tegevused uute finants- ja tugiüksuse ning arendusüksuse alla koondada. Endised personaliüksus, turundus- ja kommunikatsioonüksus ning IT üksuse arendusmeeskond liideti arendusüksusega ning büroo ja IT toe funktsioonid finants- ja tugiüksusega. Nüüd on viie põhitegevusüksuse asemel neli ja üheksa tugiüksuse asemel kuus üksust.

27.12.2011 jõustusid SA Innove põhikirja muudatused, mille kohaselt on sihtasutuse uus ametlik nimi Sihtasutus Innove. Muudetud põhikirja kohaselt on SA Innove põhieesmärgiks elukestva õppe arendustegevuste koordineerimine ning vastavate programmide ja projektide ning Euroopa Liidu (EL) struktuuritoetuste sihipärane ja efektiivne rakendamine. SA Innove juhatus 05.04.2012 käskkirjaga nr 1.1-4/99 kinnitati sihtasutuse struktuuriüksuste eesmärgid ja põhiülesanded. Struktuuritoetuste agentuuri eesmärgiks on korraldada toetuste taotlemist, rahastamist ja järelevalvet toetuse saajate ning nende poolt rakendatavate projektide ja programmide üle. Nimetatud eesmärgi täitmiseks on struktuuritoetuste agentuuris struktuuritoetuse keskus, mille koosseisus on investeringute üksus. Investeringute üksuse põhiülesanne on korraldada Elukeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetse suuna Hariduse infrastruktuuri arendamine toetuste andmist, väljamaksete ja seirearuannete menetlemist, avalikkuse ja toetuse saajate ja taotlejate teavitamist ja seireandmete kogumist ning prioriteetsete suuna seirearuande koostamist.

2015. aastal SA Innove juhatus käskkirjaga muudeti struktuuritoetuste agentuuri koosseisu. Investeringute keskus ja elukestva õppe keskus liideti ja uus ühendatud koosseis nimetati elukestva õppe keskuseks. RA muutis ministri käskkirjaga juhtimis- ja kontrollisüsteemide osaks olevat „Perioodi 2007-2013 struktuuritoetuste järelevalve korda“. Muudatuse tulemusena kirjeldati toetuse tagasinõudmise menetlus juhul, kui RÜ ja toetuse saaja on samas asutuses. Teisi olulisi muudatusi RA juhtimis- ja kontrollisüsteemides ei teinud.

Perioodil 2007-2013 toimus prioriteetses suunas 6 „Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“ kolm olulist JKS muudatust, mis omasid suurimat mõju PS rakendamisele.

Selleks, et rakendussüsteemi tugevdada, RA ja RÜ struktuuri lihtsustada ning läbipaistvamaks muuta, liikus RÜ alates 1. juulist 2014. a SoMist RMi välisvahendite rakendamise osakonda.

RA tasandil jõustus 01.10.2014 SoMi põhimääruse muudatus, millega loodi välisvahendite osakond. Selle põhjuseks oli paremini ja tõhusamalt koordineerida EL struktuurivahendite strateegiadokumentide, sh rakenduskavade ministeeriumi valdkondi käsitlevate osade väljatöötamist, enim puudust kannatavate isikute abifondi rakenduskava koostamist ning muude välisabist ja -lepingutest rahastatavate programmide ja rakendussüsteemide väljatöötamist ja toimimist.

Aasta hiljem 01.11.2015 ühendati välisvahendite, finants- ja varahalduse ning arendus- ja personaliosakonna arendusüksus uueks strateegia ja eelarve osakonnaks. Strateegia ja eelarve osakonna põhiülesanne on koordineerida kogu valitsemisala strateegiate ning nende rakendusdokumentide ettevalmistamist, elluviimist, seiret ja hindamist. Osakond vastutab valitsemisala, ELi ja Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni vahendite planeerimise ja rakendamise eest. Seega koondati uude osakonda kogu SoMi valitsemisala eelarve ja strateegiate koordineerimine ning kavandamine, et tulemuslikumalt neid valdkondi hallata ja juhtida.

Prioriteetses suunas 7 ja 8 toimus perioodi jooksul suurem muudatus juhtimis- ja kontrollisüsteemides algselt 2011. aastal, kui HTA ja tehnilise abi töökord eraldati KA üldisest juhtimis- ja kontrollisüsteemist, mil rahandusministeeriumi rakendusasutuse ja -üksuse funktsioonidele liideti inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetne suund „Suurem haldusvõimekus“. Selles tulenevalt hakkas kehtima ühine töökord tehnilise abi ja suurema haldusvõimekuse prioriteetsel suundadel, kuid sisulist muudatust tööprotsessides ei toimunud. 2014. a toimus teine muudatus juhtimis- ja kontrollisüsteemides, kus tehnilise abi rakendusüksus liikus rahandusministeeriumi välisvahendite osakonnast välisvahendite rakendamise osakonda.

4.2. Järelevalve

Struktuurivahendite järelevalve on lähtuvalt perioodi 2007-2013 struktuuritoetuste seadusest oma ülesehituselt 3-tasandiline: RÜ järelevalve taotlejate/toetuse saajate üle, RA järelevalve RÜ üle ja RM-i, kui korraldusasutuse järelevalve RA ja RÜ tegevuse üle. Järelevalve toimub dokumentide kontrolli ja paikvaatluste abil.

Järelevalve tulemusel avastatud rikkumisi ja tagasinõuded on kajastatud koos auditist tulenevate leidudega eraldi peatükis 4.4.

Korraldusasutuse (sh makseasutuse) järelevalve rakendusasutuse ja rakendusüksuse üle

KA ja MA on koostöös RÜde ja RAdega programmiperioodi jooksul järjest järelevalvet tugevdanud, töötades välja detailsemaid juhiseid, koordineerides kontrolle, luues valdkondlikke spetsialistide või teemade võrgustikke ja korraldades kohtumisi. Järelevalve tugevusest annab tunnistust auditite aastaaruannetes välja toodud aastased vea määrad, mis on EK poolt talutavast määrast 2% oluliselt allpool (2013. a 0,46%, 2014. a 0,089% ja 2015. a 0,464%). Seega kokkuvõttes juhtimis- ja kontrollisüsteemid toimivad, kuigi sõltuvalt aastast on olnud ühes või teises valdkonnas parendustegevused vajalikud.

KA (sh MA kuni aastani 2013) teostas kokku 235 erinevat kontrolli kas paikvaatluse või dokumentide kontrolli (*desk based*) vormis. Lisaks teostati igapäevaseid või tsentraalseid kontrolle SFOSi sisestatud maksetaotluste, tagastuste ja rikkumise aruannete üle. Kontrollide aluseks olid iga-aastased kontrolliplaanid, mis koostati riskide alusel, võttes arvesse nii läbi

viidud auditeid kui ka varasemaid kontrolle ning muid riskikohti. Perioodi jooksul kontrolliti kõiki põhiprotsesse, kuid kõige enam kontrollitud valdkonnad tulenevalt riskidest ja tuvastatud probleemidest olid järgmised:

- maksetaotluste menetlemine (sh tööprotseduuride järgimine, kulude pistelise kontrolli valimimetoodikate piisavus ja rakendamine, kulude abikõlblikkus)- 67 kontrolli;
- riigihanked- 347 kontrolli;
- tulu teenimine- 17 kontrolli;
- tagastused- 12 kontrolli;
- taotluste hindamine ja projektide valik- 8 kontrolli;
- tulemuste saavutamine- 8 kontrolli.

Põhiosa kontrollide käigus tehtud soovitustest olid seotud tööprotseduuride parendamise ning tööprotseduuride ja tegelike tegevuste vastavusega. Mitteabikõlblikke kulusid, mille tulemusel tehti tagasinõuded tuvastati 1 482 088 euro ulatuses. Kõige suurema finantsmõjuga tähelepanekuid tuvastati riigihangete kontrollide tulemusel (1 113 935 eurot). Samuti tuvastati mitteabikõlblikke kulusid maksetaotluste kontrollide tulemusel. Lisaks on KA kontrollidega ennetatud mitteabikõlblikke kulusid.

2008. a töötas KA välja omapoolse kontrolli põhimõtted ja protseduurid, mille alusel alustas **KA 2009. a** pistelisi kontrolle RÜdes ning RAdes veendumaks selles, et struktuuritoetuse andmise ja kasutamise seotud ülesandeid teostatakse korrektselt, piisavas mahus ning hea kvaliteediga. KA kontrollide aluseks olid peamiselt riskide hindamine, RÜ ja RA JKSide kirjelduste, JKSide auditite ja projektiauditite aruannete ning järeletoimingu analüüsi ja järelevalve paikvaatluse järeletoimingu analüüsi tulemused ning rikkumiste aruannete analüüsi tulemused. KA poolne kontroll jagunes peamiselt kaheks suureks valdkonnaks:

- kontroll projektivaliku protsessi üle;
- kontroll RAde ja RÜde järelevalvetegevuste (sh hangete eelkontroll, väljamakse taotluse kontroll, paikvaatlus, JKK audit, projektiaudit, auditite järeletoimingud) üle.

KA 2009. a. I poolaasta kontrolliplaan nägi ette kõikide asutuste järelevalvega seotud kontrolliprotseduuride läbivaatamist ning eeskätt riigihangete kontrolli ulatuse ja detailsuse kaardistamist. Lisaks ülalmainitule teostas KA pistelisi kontrolle projektiauditite ja järelevalve paikvaatluste järeletoimingu teostamise kohta SFOSi kaudu ning tehti esimesed kontrollid taotluste menetlemise ja hindamise protseduuride jälgimise osas.

Kuna auditid ning samuti asutuste riskide hindamine on esile toonud probleeme ja võimalikke riskikohti riigihangete läbiviimisel, **keskendus KA 2009 a. esmajärjekorras riigihangete järelevalvesüsteemi tõhustamisele**. KA kaardistas RÜde olemasolevad riigihangete läbiviimise protseduurid ning koostas protseduuride kaardistamise ja analüüsi tulemusel uue riigihangete kontrolli ja eelkontrolli juhendi. Juhendi lõplik versioon valmis ning saadeti RÜdele kasutamiseks 2010. a veebruari alguses.

2009. a alustati KA eestvedamisel ka „Perioodi 2007-2013 struktuurivahendite abil soetatud vara säilitamise ja sihtotstarbelise kasutamise järelkontrolli läbiviimise juhis rakendusüksustele” juhendi koostamist (nn varade 5 a säilitamise juhend). Juhend oli RÜdele abivahendiks varade säilitamise ja sihipärase kasutamise kontrollimisel. Lisaks valmis juhend SFOSi paikvaatluste mooduli täitmiseks ning hankemenetluse õiguspärasuse kontrolli juhend järelevalve teostamisel.

MA viis aastal 2009. a RÜdes läbi finantskontrolle, et tagada EKle esitatavate kuluaurannete korrektsus.

KA jätkas riigihangete kontrolli tõhustamist ka **2010. a** riigihangete järelevalve protseduuride analüüsimisega ning kohapealsete kontrollide läbiviimisega selleks, et veenduda, kas protseduure ka tegelikkuses rakendatakse. Jätkati ka koolituste korraldamist nii administratsioonile kui toetuse saajatele.

2010. a jõustus STSi muutmise seadus, millega tugevdas KA kontrollifunktsiooni veelgi, sätestades üheselt, et RAde poolt välja töötavad programmid esitatakse RMile kooskõlastamiseks. Programmide kooskõlastamine on vajalik, et vältida ohtu, et toetuse andmist reguleerivates horisontaalsetes õigusaktides kehtestatu ei kajastu meetme tingimustes, toetatavaid tegevusi kavandatakse topelt või tegevused ei vasta rakenduskava või meetme eesmärkidele.

2010. a keskendus KA keskendus järelevalvetegevuste osas RÜde kontrolliprotseduuride vastavuse väljaselgitamisele riigihangete kontrollimise, paikvaatluste läbiviimise ja väljamaksetaotluste menetlemise valdkonnas. 2010. a veebruaris valmisid miinimumnõuded riigihangete kontrolli protseduuride osas ning valdavalt võtsid RÜd KA poolt sätestatud nõuded ka 2010. a jooksul üle. 2010. a jätkati riigihangete teemaliste koolituste läbiviimisega.

KA järelevalves RÜde üle oli 2011. a fookuses **paikvaatluste teostamine ning riigihangete kontrollimine** ning väikesemas ulatuses projektivaliku protsess.

Paikvaatluste kontrollid viidi läbi 12 RÜst viies ning need kõik lõppesid korraldusametuse tähelepanekute ja soovustega, seda enamasti protseduuride täiendamise kohta. Olulisemad tähelepanekud töökorralduse osas on tehtud kontroll-lehe vähese informatiivsuse või ebakvaliteetse täitmise kohta (EAS, TJA, Archimedes), andmete SFOSi kandmise kohta (SA Archimedes, RIA, EAS) ning selle kohta, et projektijärgsed kontrollid olid protseduurides reguleerimata (TJA, SA Archimedes, RIA).

Riigihangete kontroll hõlmas kuues erinevas RÜs 10 riigihanget, millest vaid üks lõppes tähelepanekuteta, kolme riigihanke osas (EAS 2 tk, RIA) soovitas KA alustada tagasinõude menetlust ning ülejäänud viie osas on tehtud tähelepanek edaspidiseks hanke paremaks läbiviimiseks, mis olemuselt on suunatud riigihanke läbiviijale ehk toetuse saajale. Kontrollide tulemusel tehti enim tähelepanekuid, mis olid seotud pakkujate kvalifitseerimistingimustega (tehtud pooltele kontrollitud hangetele).

MA kontrollid keskendusid 2011. a kõikides RÜdes nelja protsessi (**kuluaurannete koostamine, väljamaksetaotluste menetlemine (sh kuludokumentide pisteline kontroll) ning tagasinõuete menetlemine ja kohapealsed kontrollid**) kontrolli, mõnede RÜde kontrollid lükkusid edasi ka 2012. a.

Kuluaurannete koostamise protseduuri kontrolliti kõikides RÜdes ning enamikele tehti soovitus kontroll-jälje põhjalikumaks muutmise kohta, mis on rakendusüksuste poolt ka tehtud. **Väljamaksetaotluste menetlemise kontroll** teostati 2011. a kaheksas RÜs, mille tulemusel tehti arvukalt soovitusi, kuid need olid pigem väheolulised, kuna olid seotud detailidega kontroll-jälje täiendamiseks. Pistelise kuludokumentide kontrolli tulemusel otsustati, et vajalik on RÜde praktika ühtlustamine. Selleks uuendati MA, KA ning nelja RÜ koostöös valimi moodustamise aluseid ning kontrollimise põhimõtted, mille ellurakendamine

algas 2012. a. **Tagasinõuete** menetlemise protseduuride kontroll viidi 2011. a läbi kolmes RÜs (EAS, SA Archimedes ja Maanteeamet) ning selle tulemusel tehti soovitusi protseduuride täpsustamiseks (nt õigusaktis olevad menetlustähtajad protseduuridesse, rikkumiste kvartaalse aruandluse esitamise regulatsioon). Ülejäänud RÜde kontrollid toimusid 2012. a.

Tulenevalt RAde suhteliselt erinevast järelevalve ulatusest ja tegevustest ning vajadusest järelevalve tugevdamise järele otsustas KA, et **alates 2012. a toimub RA järelevalve RÜ üle osaliselt KA juhendamisel ja koordineerimisel**. See tähendab, et korraldusasutuse poolt on sõnastatud kontrolli eesmärk ning ette on valmistatud kontroll-lehed, mida kasutavad kõik RAD. Sellega tagati ühetaoline kontrollimine ning tulemusi on võimalik paremini kogu süsteemile laiendada. Järelevalve valdkonna juhendmaterjalidest uuendati 2011. a tagasinõuete ja tagasimaksete juhendit ning alustati järelevalve üldjuhendi ning tulu teenivate projektide juhendi uuendamist, mis valmivad 2012. a esimeses pooles. Järelevalve üldjuhendi uuendamine on oluline, kuna tegemist on peamise rakendusüksuste järelevalvetegevust reguleeriva dokumendiga.

KA järelevalves RÜde üle oli 2012. a fookuses väljamakse taotluste ja riigihangete kontrolli protseduurid ning spetsiifilisemate valdkondadena personalikulude abikõlblikkust ning riigiabi ergutava mõju tingimuse kontrollimine:

1. Väljamakse taotluste protseduuride kontrollid koos projekti abikõlblikkuse kontrollimisega viidi läbi kõigis RÜdes ning need lõppesid soovitustega töökorralduse täiendamise kohta, mitteabikõlblikke kulusid ei tuvastatud.
2. Personalikulude abikõlblikkuse kontroll viidi läbi kahes RÜs (Archimedes, EAS), kus ühes (EAS) tuvastati väikeses mahus mitteabikõlblikke kulusid (83,12 eurot). RAdele tehti soovitus põhjalikumalt kontrollida esitatud tööajatabelite vastavust kehtestatud nõuetele (EAS, Archimedes).
3. Riigihangete kontroll hõlmas ühte RÜd (Archimedes). Kontrolli käigus ei tehtud tähelepanekuid, mis vajanuks järeltegevusi.
4. Riigiabi ergutava mõju kontrollimist RÜs kontrolliti EASis 23 projekti ja tehti 8 tähelepanekut. Korraldusasutus palus läbi viia üksikasjaliku analüüsi, et välja toodud projektides selgitada ergutava mõju olemasolu või selle puudumine, võttes seeläbi arvesse vajadust selgitada asjakohased meetmed.

KA ja RAde koostöös kontrolliti taotluste menetlemise ja hindamise protseduuri, programmide kulude abikõlblikkust ja tegevuste eesmärgipärasust, SFOS andmekvaliteeti ning toimingute kestuse nõude kontrolliprotseduuri:

1. Taotluste menetluse ja hindamise protseduuri kontrolli viisid RAD (HTM, MKM) läbi neljas RÜs (Archimedes, RIA, KredEx, EAS). Kontroll hõlmas 10 erinevat meetet. Kontrolli tulemusel tehti 20 tähelepanekut, kuid järeltegevusi on vaja teha 3 rakendusüksusel 5 tähelepaneku osas. Kontrolli tulemusel leiti, et üldiseks probleemiks on andmete kandmine SFOSi ning kontrolli-lehtede täitmise kvaliteet, kuid kumbki hindamismenetluse sisulist poolt ei mõjuta. Sisulisema probleemina ilmnes hindamise protseduuri läbiviimise kvaliteet, mis sisaldas endas nt hindamistulemuste aritmeetilist kokkuarvutamist ja hindamiskomisjoni koostumise protokollimist (puudutab küll vaid kahte kontrollitud RÜd).

Sisulise puudusena tuvastati, et EASi kahe meetme ekspertide hindamisaruannetes ei ole alati eksperti antud hinne see, mis ta oleks pidanud olema hindamismetoodika järgi, samas oli kontrollija eriarvamus minimaalne ja muudatusi hindamistulemustes ei

- põhjustanud. Teise sisulise puudusena võiks veel esile tuua meetme määruses sätestatud taotluste menetlemise tähtajast mittekinnipidamist (esines 2 RÜ-s, puudutab 3 meedet).
2. Programmide kulude abikõlblikkuse ja tegevuste eesmärgipärasuse kontrolli viisid läbi RAd (HTM, MKM) kolmes RÜs (Archimedes, RIA, EAS). Tähelepanekud puudutasid peamiselt väljamakse taotluste vormistuslikku poolt ning hangete maksumuse kajastamist. Kontrolli tulemusena leidsid RAd, et kuludokumentide aluseks olevad tegevused vastavad ja on kooskõlas programmi eesmärkidega. Kontrolli käigus tuvastati ka mitteabikõlblikke kulusid summas 789,18 eurot, kuna toetuse saaja ei järginud riigihangete läbiviimise üldpõhimõtteid. Teised tuvastatud puudused on peamiselt väljamaksetaotluste vormistuslikku poole, trükivigade kohta kuludokumentides ning dokumentide puudumise kohta.
  3. SFOS andmekvaliteedi kontrolli viidi läbi kõikides RÜdes, mille tulemusel selgus, et korrigeerimist vajavaid andmevälju SFOSis esines kõikidel RÜdes. KA on täpsustanud SFOS kasutajajuhendit andmeväljade täitmise juhistega selleks, et tagada kvaliteetsema sisendi saamine infosüsteemi.
  4. Toimingu kestuse kontrollimise protseduuri peale projekti lõppu kontrollisid RAd (HTM, MKM) kolmes RÜS (RIA, TJA, Archimedes), kellele 2011. a puudus töökorralduses selliste kontrollide läbiviimise protseduur. Kontrolli tulemusel tehti 14 tähelepanekut töökorralduse täpsustamiseks, mis ei oma finantsmõju.

MA viis 2012. a RÜdes läbi kolme protsessi (kuluaruannete koostamine sh kuludokumentide pisteline kontroll, väljamaksete määrus ning tagasinõuete menetlemine) kohapealsed kontrollid.

1. Kuluaruannete koostamise protseduuri kontroll teostati 6 RÜs (EAS, KredEx, Archimedes, VTA, MNT, RIA), sealjuures abikõlblikkuse kontrolle kahes RÜs (EAS, Archimedes), mille tulemusena soovitati tööprotseduure täpsustada.
2. Väljamaksete määruuse kontroll teostati 2012. a 5 RÜs (EAS, KredEx, Archimedes, VTA, RIA), mille tulemusel tehtud soovitusel on pigem väheolulised ja seotud detailidega kontroll-jälje täiendamiseks.
3. Tagasinõuete menetlemise protseduuride kontroll viidi 2012. a läbi 5 RÜs (EAS, KredEx, Archimedes, VTA, RIA), mille tulemusena soovitati tööprotseduure täpsustada.

KA 2013. a I poolaasta kontrolliplaanis oli neli temaatilist kontrolli: **riigihangete kontrolliprotseduur ja riigihanke vastavus riigihangete seadusele**, projektist saadava **tulu mahaarvamise nõuete täitmise kontroll**, **kulude abikõlblikkus** (lihtsustatud kulud) ning **toetuse saajate teavitamine** toetusega kaasnevatest nõuetest.

KA 2013. II poolaasta kontrolliplaanis oli kaks temaatilist kontrolli: **projektide menetlemine ja hindamine investeringute kavade puhul** ning **kulude abikõlblikkus**. Lisaks jätkus teisel poolaastal juba 2013. I poolaastal alanud tulu teenimise kontrollimine.

1. **Riigihangete** vastavust riigihangete seadusele (RHS) kontrolliti Archimedeses (kontrolliga alustati 2012. a), mille tulemusena tuvastati enim kvalifitseerimistingimustega seotud puudusi ja tehti ettepanek alustada tagasinõude menetlus. Riigihangete vastavust RHS-ile kontrolliti ka KredExis ja RMis. Mõlema kontrolli käigus tuvastati, et hankija ei ole kontrollinud maksuvõla puudumist. Samuti leiti mõlema asutuse kontrolli käigus, et hankedokumentides ei sisaldu kogu RHS-is nõutud teave, aruanded ei ole esitatud tähtaegselt ning rikutud on teavitamisreegleid. Kahel juhul leiti RM projektis ebaselgeid kvalifitseerimistingimusi.

2. Projektist saadava **tulu mahaarvamise nõuete täitmise kontrolliga** alustati märtsis 2013. a ning kontrollitegevused lõpetati detsembris. Kontrolliti KredExi, RIA, Archimedese, Rahandusministeeriumi, MKMi ja meetme „Transpordi infrastruktuuri arendamine“ rakendusüksuste (Maanteeamet, TJA), EASi ning Innove protseduure. KredExi ja RIA kontrollid lõppesid märkusteta. Teistes asutustes tehti kontrollide tulemusel kokku mitmeid tähelepanekuid, millest olulisematena soovitati teostada pistelist projektide kontrolli (EAS, Archimedes), täiendada aruande vorme ja kontroll-lehti tulu teenimist puudutavate küsimustega, võtta kasutusele EK metoodika kohased finantsanalüüsi kontroll-koha ning teavitada toetuse saajat projekti lõppedes ülesjäävatest tuluga seotud kohustustest. Tulu teenimise kontrolli käigus tehtud soovitude järeltegevuste tähtaeg on 2014 I poolaasta.
3. **Lihtsustatud kulude abikõlblikkust** kontrolliti: Archimedese rakendusüksuses, kontrolli tulemusel puudusi ei tuvastatud.
4. **Toetuse saajate teavitamist toetusega kaasnevatest nõuetest** kontrolliti EAS, Archimedese ja RIA RÜdes. Kontrolli tulemusel veenduti, et kõik kontrollitud RÜdes täidavad minimaalseid teavitamisega seotud nõudeid, kuid informatsiooni tuleks pakkuda erinevatel viisidel (õigusaktide kõrval lihtsalt lahti seletada), mis võimaldaks nõuetest sisuliselt aru saada.
5. **Projektide menetlemise ja hindamise protseduure** kontrolliti EAS-is ja Archimedeses. Soovitusi tehti kontrollijälje tagamise ja tähtaegadest kinnipidamise osas.
6. **Kulude abikõlblikkuse kontrollimise** delegeeris KA 2013. aasta II poolaastal RAdele. Kontrollid viidi läbi EAS-is (nii SIM kui MKM poolt), Archimedeses, RIAs ja TLJs. Kontrolliti kulude abikõlblikkuse ja väljamaksete protsessi toimimist, testiti pisteliselt kulude abikõlblikkust ja rakendusüksuse kontroll-lehti veendumaks RÜ protseduuride järgimises. Kontroll hõlmas osades asutustes ka riigihangete õiguspärasuse kontrolli. Enim tuvastati probleeme dokumentide formaalse kontrolli etapis. Paaris projektis tuvastati puudusi personalikulude arvestamisel, kulu- ja tasumist tõendavate dokumentide kontrollis ning tegevuste ja kulude abikõlblikkusega seoses.

MA viis 2013. a läbi igapäevaseid maksete ja finantskorrektsioonide kontrolle SFOSi info baasil. Protseduuride poolelt kontrolliti TJA väljamaksete määruse nõuete täitmist. Kontrolli tulemusel tehti kaks finantsmõju mitte omavat tähelepanekut protseduuri täiendamiseks.

2014. a algusest ühines MA KAg ning kõik järelevalve kontrollid liikusid EL maksete osakonnast välisvahendite osakonda ehk KA poolne järelevalve hakkas alates 2014. a toimuma KA ühest osakonnast. KA 2014. aasta I poolaasta kontrolliplaanis oli kokku neli temaatilist kontrolli:

1. **Riigihangete lepingu muudatuste ja tellija reservi kasutuse kontroll**
Kontrolli eesmärgiks oli konkreetse projekti riigihankeid puudutava dokumentatsiooni alusel hinnata, kas toetuse saaja on järginud riigihangete seadust ning selle põhjal hinnata RÜ kontrollisüsteemide toimivust.
2. **Projekti lõpp- ja vahearuanete menetlemise kontroll**
Kontrolli eesmärgiks oli kontrollida kõikide RÜde projektide lõpp- ja vahearuanete menetlemise protseduure. Tegemist oli RAdele delegeeritud kontrolliga, kus ressursi paremaks kasutamiseks viis Tallinna Lennujaamas, TJAs, RIAs ning KredExi RA asemel kontrolli läbi KA. Tähelepanekuid tehti kokku viie RÜ osas (RM, KIK, KredEx, TLJ ning EAS), millest ükski ei omanud finantsmõju.
3. **Kulude abikõlblikkuse kontroll TJAs** (RAle delegeeritud)

Tegemist oli MKMle delegeeritud kontrolliga, mille eesmärgiks oli teostada järelevalvet kulude abikõlblikkuse väljamaksete protsessi toimimise üle, kontrollides väljamaksetaotlusi ning testides nendes pisteliselt kulude abikõlblikkust ja RÜ kontrolllehti veendumaks, kuidas RÜ oma protseduuri järgib. Kontrolli käigus tehtud tähelepanekud ei omanud finantsmõju. Tähelepanekud puudutasid info tähtajast hilisemat SFOSi sisestamist, dokumentide säilitamist a-ni 2025 ning kontroll-lehtede täitmise kvaliteeti (kontroll-jälje tagamine).

4. **Projektide menetlemise ja hindamise kontroll**

Eesmärgiks oli kontrollida investeringute kava projektide taotluste menetlemise protsessi vastavust meetme määrusele ning kehtivatele õigusaktidele koos projektide valikulise testimisega. Kontroll hõlmas järgmisi aspekte: investeringute kava koostamine ning investeringute kavasse arvatud projektide ettepanekute ja taotluste menetlemine.

KA 2014. a II poolaasta kontrolliplaanis oli kokku kolm temaatilist kontrolli:

1. **Riigihangete õiguspärasuse kontrollide** läbiviimise testimine valimi alusel EASis ja Innoves.
2. **Maksetaotluse kontroll.** 2014. a II poolel viisid RAd läbi maksetaotluste protsessi KA poolt delegeeritud kontrolli hinnates valimi alusel projektide kulude abikõlblikkust. Kontroll teostati kuues RÜ-s: Archimedeses, Innoves (HTM); KIKis (KKM); EASis (MKM, RM) ja RMis (RM). Kontroll hõlmas ka riigihangete õiguspärasuse hindamist juhul, kui riigihange valimisse sattunud maksetaotlusega seotud oli. Kokku tehti 29 tähelepanekut, millest 6 olid seotud finantsmõjuga (sh potentsiaalse finantsmõjuga). Suurima finantsmõjuga tähelepanekud olid seotud riigihangete protseduuride ebakorrekse järgimise (3 tähelepanekut, finantsmõju 108 431 eur) ning rikkumistega personalikulude arvestuses (3 tähelepanekut, finantsmõju 1 447 eur). Finantsmõjuga tähelepanekud puudutasid kahte RÜd (1 KIK ja 5 RM), kahte rakenduskava (IARK ja EARK) ning horisontaalset tehnilist abi.
3. **Tulu teenimise arvestusreeglite täitmise kontrollimine ESFi projektides.** Kontrolli eesmärgiks oli ESFist kaasrahastatavatest projektidest võetud valimi alusel hinnata kas RÜ on järginud tulu teenivatele projektidele kohalduvate reeglite täitmist ning kas tulu teenimine/mitteteenimine on tõendatud ning kas teenitud tulu on arvestatud õigesti.
4. **Järelkontrollide valimi moodustamise ja järelkontrollide ajakava kontroll.** Kontrolliga hõlmati RIA, Innove, RM, TJA ning Tallinna Lennujaam. KA kontrolli eesmärgiks oli veenduda RÜ JKSi toimimises ja piisavuses.

Lisaks sellele teostas KA rakenduskavade üleselt igapäevaseid ja tsentraalseid kontrole infosüsteemi sisestatud maksetaotluste, tagastuste ja rikkumise aruannete üle. Maksete ja tagastuste kontroll toimus riskide alusel, rikkumise aruannete kvaliteedikontrolli teostati kõikide rikkumise aruannete üle. Probleemide tuvastamisel paluti RÜl makset, tagastust või rikkumise aruannet korrigeerida, vajadusel tühistada.

2015.- 2016. a jooksul on 30.08.2016 seisuga lõpetatud 27 KA kontrolli, mille tulemusel tehti üksikuid finantsmõjuga tähelepanekuid (osad neist said hilisemas faasis selgituse) ning rohkem anti soovitusi protseduuride täiendamiseks ja paremaks järgimiseks ning tegevuste või kontrollide parendamiseks. Kontrollide viidi läbi järgmistes valdkondades:

1. Järelkontrollide valimi koostamise meetodikat kontrolliti Archimedeses, EASis ja KIKis. Kontrolli käigus tähelepanekuid ei tehtud.
2. Projekti tegevuste kontrollimine projekti vältel ehk paikvaatluste protsessi kontrolliti Archimedeses, EASis, Innoves, RIAs, RMis ja MKMs. Tähelepanekuid tehti kontrollide

ajastuse ja mahu osas, samuti protseduuridele jälgimise ja info SFOSi sisestamise osas ning tehti ettepanekuid tööprotseduuride täpsustamiseks.

3. Valimipõhist kuludokumentide kontrolli testiti Archimedeses, Innoves ja RMis. Samuti tehti tähelepanekuid protseduuride täpsustamiseks või täpsemaks jälgimiseks.
4. Projekti aruannete menetlemist kontrolliti HTMs, MKMs, EASis ja Archimedeses. MKMle tähelepanekuid ei tehtud. Teistele tehti tähelepanekuid aruannete menetlemise protseduuride täiendamiseks, protseduurid järgimiseks, tähtaegadest kinnipidamiseks ning aruannete SFOSi sisestamiseks.
5. Tulu teenimise kontrollid viidi läbi Archimedeses, KIKis, RIAs ja kahel korral EASis. Mõnel juhul oli vajadus täpsustada finantsanalüüsi, juhiti tähelepanu asjaoludele, mida RÜ oleks pidanud analüüsis eelnevalt hindama või alusandmetes üle kontrollima.
6. Väljamaksetaotluste menetlemist kontrolliti Archimedeses, EAS, KIK ja RIA. EASi kontrolli käigus tuvastati mitteabikõlblik kulu 130,67 eurot seoses liiklusvahendi kütusekulude ja kasutusrendi kulude arvestamise meetodikas tuvastatud veaga.
7. Vähesse tähtsusega abi andmist kontrolliti SA Archimedeses ja EAS'is. Kontrolli käigus tehti tähelepanekuid, mis on suunatud edaspidiseks järgimiseks ja sihtasutusel Archimedeses tuli täiendada ka oma protseduure abi andmise korraldamisel.

Lisaks teostas KA rakenduskavade üleselt igapäevaseid ja tsentraalseid kontrole infosüsteemi sisestatud maksetaotluste, tagastuste ja rikkumise aruannete üle. Maksete ja tagastuste kontroll toimus riskide alusel, rikkumise aruannete kvaliteedikontrolli teostati kõikide rikkumise aruannete üle. Probleemide tuvastamisel paluti rakendusüksusel makset, tagastust või rikkumise aruannet korrigeerida, vajadusel tühistada.

KA poolne järelevalve on andnud KA-le kindluse, et delegeeritud ülesandeid täidetakse piisavalt kvaliteetselt. Vajalike järelevalvete elluviimist on KA jooksvalt jälginud ning tuvastatud puudustega on RÜd ja RAd nõuetekohaselt tegelenud.

RA järelevalve RÜ üle

Järelevalve toimus dokumentide kontrolli ja paikvaatluste abil. Nende toimingute sagedusele ja ulatusele olid kehtestatud erinevad valimid sõltuvalt abimeetmest.

PRS-s 1, 2 ja 3 teostas KKM (RA) järelevalvet SA KIK-i (RÜ) üle ning PRS 3 ka MKM (RA) SA Kredexi (RÜ) üle. Toetuse kasutamise järelevalve käigus on RA-d analüüsinud projektide tulemuste saavutamist, hangete ja maksetaotluste kontrollimist, rikkumiste ja tagasinõuete menetlemist, toetusest kasutamisest teavitamist, objektide tähistamise ja säilitamise kontrolli RÜ-s ning projektide lõpparuannete menetlemist. Eesmärgiks oli veenduda, kas projekti tulemus ja selleni jõudmine on kooskõlas rahastatud taotluse (rahastamise otsuse), meetme tingimuste ja STS-ga ning vastavad andmed SFOS-i sisestatud ja vastavad algdokumendile. Prioriteetsetes suundades 1-3 RA leidis, et RÜ tegevus oli toetuse andmise ja kasutamise koordineerimisel tõhus, tegeleti mittevastavuste vältimisega ja kui need toimusid, avastati valdavalt juba RÜ esmase kontrolli käigus. Meetmete peamised eesmärgid on projektide elluviimisega saavutatud

PRS-s 4 teostas SiM (RA) järelevalvet EAS-i (RÜ) üle nii jooksvate järelevalvetoimingutega (RÜ aruannete kinnitamine, meetme komisjonide koosolekud, taotluse nõuetele vastavuse kontroll ning hindamise toimingute korrektsuse ja põhjendatuse jälgimiseks, RÜ tegevuse kohta esitatud väite lahendamine) kui valimi põhjal teostatavate paikvaatlustega.

PRS-s 5 teostas HTM (RA) järelvalvet SA Innove (RÜ) tegevuste üle paikvaatluste käigus ning *desk-based* meetodil. RA tegi kord kvartalis RÜ koostatud rikkumisaruannete kontrolli ning tagasimaksete aruannete analüüsi. Rikkumiste aruannete järelvalve toimus SFOS-i põhjal, kvartaalsete tagasimaksete aruannete analüüs toimus SFCS-s koostatud aruande põhjal. Tagasimaksete aruande analüüs andis sisendi järelvalve planeerimiseks. Lisaks kvartaalsele järelvalvele tegi RA valimipõhist ning riskidest tulenevat järelvalvet. Samuti teostati KA koordineerimisel tellitud kontrollid. Läbiviidud järelvalvete tulemusena võib RÜ JKS-i kontrollitud tööloikude osas hinnata toimivaks.

PRS-s 6 kontrollis RA (SoM) dokumentide säilitamist, projektide kulude abikõlblikkuse kontrolli teostamist, rikkumisaruannete koostamist, toetuse tagasinõudmiste menetlemist, rikkumiste hindamist/kinnitamist, riigihangete kontrolli teostamist ja paikvaatluste ajakava planeerimist. Peamisteks probleemideks on protseduuriereglitest mitte kinni pidamine (protokollimisel, koosolekute korraldamisel, dokumentide koostamisel), ajalised nihked dokumentide menetlemisel, sh kirjadele vastamisel.

RÜ järelvalve Toetuse saaja üle

PRS 1-3 tehti kokku esimese suunas paikvaatlusi 270, teises suunas 165 ja kolmandas suunas 267 (vt lisa 6). Rahastusperioodi lõpupoolele oli iseloomulik järelkontrollide teostamine, mis KIK-is aktiivsemalt algas 2015.a. 2014. a alguses kehtestati KIKis projekti kestuse kontrolli ehk järelkontrolli protseduur. Järelkontroll viiakse läbi projekti abikõlblikkuse perioodi lõpust kolme kuni viie aasta jooksul, sõltuvalt toetuse saajale kehtivast varade säilitamise ja sihtotstarbelise nõude kohustuse perioodist. Järelkontroll hõlmab endas projekti tulemuste seiret, vara säilimise ja sihtotstarbelise täitmise kontrolli, toetuse saaja jätkusuutlikkuse seiramist.

RÜ projektikoordinaatorite ja järelvalvespetsialistide poolt teostatav on suunatud eelkõige vigade ja rikkumiste ennetamisele. Tugevat järelvalvet näitab asjaolu, et KIK-ist rahastatavate projektide rikkumiste osakaal moodustab vaid 0,7% heakskiidetud projektide mahust ning KIK-ist rahastatavate projektide auditeerimisel on leitud auditeeritud kulude mahust vigu 0,08%.

Prioriteetses suunas 4 viidi kokku läbi 242 paikvaatlust. Sellest 2015. aastal viidi EASi järelvalve spetsialistide ja konsultantide poolt prioriteetse alasuuna meetmetes läbi 108 paikvaatlust, mille käigus tehti 21 tähelepanekut. Peamised probleemid olid seotud ehituste dokumentatsiooniga. Probleemseid projekte oli enim meetmes 2.4.5. Kompetentsikeskuste arendamine. Projekti järgseid paikvaatlusi ehk järelkontrolli viidi läbi 1, mille käigus tehti 2 tähelepanekut. Hinnang järelkontrollile on „üldjoontes korrektne“.

Kokkuvõttes võib hinnanguliselt väita, et EASi järelvalve kvaliteet meetmete projektide üle on aastate jooksul oluliselt kasvanud. Alates 2011 on EAS järjepidevalt täiendanud ning tõhustanud oma kontrollisüsteeme, sh enim probleeme tekitanud riigihangete valdkonnas. Oluliselt rohkem kõrvalekaldeid toetuse kasutamise tingimustest avastatakse juba rakendusüksuste kontrollide käigus.

Prioriteetses suunas 5 viidi läbi perioodi jooksul 182 paikvaatlust. 2015.aastal läbi 49 paikvaatlust 45 projektile. 2016. aasta jaanuaris ja veebruaris viidi seoses projektide hilisema lõppemisega täiendavalt läbi 19 paikvaatlust. Analüüsides paikvaatlustel tuvastatud puuduseid, võib öelda, et 2015-2016 paikvaatlustel on tähelepanekuid tehtud 50%

paikvaatlustest, nendest 79% 2016. aastal paikvaadeldud projektidele. Tähelepanekute suur osakaal oli tingitud sellest, et projektide ajakava oli väga pingeline ja seoses sellega esines ka rohkem puuduseid projektide elluviimisel. Järelkontrollle on paikvaatlustest tehtud 14 korral 12-le projektile, mille osas puuduseid ei tuvastatud.

Prioriteetses suunas 6 tehti programmiperioodil paikvaatluseid kõikidele projektidele vähemalt üks kord projekti eluea jooksul, mahukamatele ja probleemsematele projektidele tehti paikvaatluseid vähemalt kaks korda. Kokku tehti programmiperioodil 38 paikvaatlust ja paikvaatlustega sai kaetud kõik projektid.

RÜ tegi paikvaatluste raames rohkem ettekirjutusi, mis sisaldasid hangetega seotud täiendavate dokumentide esitamise päringuid, soovitusi raamatupidamise sise-eeskirja muutmiseks või juhiseid projektiga seotud dokumentide säilitamiseks. Ettekirjutuste osas on toetuse saajad üldjuhul andnud vastused kõikidele ettekirjutustele (täiendavate selgituste esitamine, dokumentide edastamine, raamatupidamise sise-eeskirja muutmine jne).

Järelkontrollle tehti 2015. a vaid meetme 2.6.3. „Õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine“ viiele projektile. Järelkontrollide raames olulisi tähelepanekuid toetuse saajatele ei tehtud, v.a projekt „SA PJV Hooldusravi Hiiu ravikeskuse ehitamine“, mille raames tõstasid dokumentatsiooni säilitamise ja tähistamisega seonduvad küsimused. 11.03.2016 seisuga olid järelepaikvaatluse raames tehtud tähelepanekud täidetud.

Rikkumiste ennetamise olulisemaks meetmeks oli riigihangete eelkontroll ja hangete kontrollis neljasilma printsiibi rakendamine, kuna olulisemad rikkumised programmiperioodil 2007-2013 olid seotud just hangetega. Toetuse saajate nõustamine ja juhendamine oli samuti oluline meede rikkumiste ennetamisel. Toetuse saajate teadlikkus mõjutas projektide rakendamist, mistõttu tuli RÜ-l luua varakult kontakt toetuse saajatega ja neid küsimuste tekkimisel kohe juhendada (proportsioonid, hanked, kulud, VMT-d jms).

EARK TA ja HTA meetmete raames on programmiperioodi lõpuks läbi viidud korralisi paikvaatlusi toetuse saajate juures vähemalt korra projekti rakendamise perioodi jooksul. Tehnilise abi 31 lõpetatud projektist (sh on ka projektid, mis on SFOSi sisestatud, kuid millest ei ole tehtud ühtegi väljamakset) on paikvaadeldud 42% projektidest. Eelarve osas oli paikvaatlusega kaetud 91% kinnitatud projektide eelarvetest. HTA 116st lõpetatud projektidest on kontrollitud 92% kõikidest HTA projektidest. Eelarveliselt oli aga HTA kohapealsete kontrollidega kaetud 99% projektide kinnitatud eelarvetest. Paikvaatluste tulemusel avastati mitteabikõlblikke kulusid väga väikeses mahus (0,0004% eelarvete mahust).

4.3. Auditid

JKS auditid

Kindluse saamiseks kulude abikõlblikkuses ja asutuste JKS-de toimimises toimuvad projektide ja JKS auditid. AA on RM-i finantskontrolli osakond, kes võib oma toiminguid delegeerida RA-de ja RÜ-de audiitoritele või osta teenust välisaudiitorilt. Projektiauditite soovitude ja järeltegevuste elluviimist järelevalvab AA, JKS auditite järeltegevuste maandamist järelevalvab KA.

Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakonna (*edaspidi: FKO*) tellimusel viis AS KPMG Baltic ajavahemikul 07. mai kuni 29. juuni 2007. a läbi vastavusauditi „Keskkonnaministeeriumi valmisoleku hindamine rakendusasutuse ülesannete täitmiseks Euroopa Liidu struktuurivahendite rakendusperioodil 2007-2013“ Auditi tulemusena jõudsid auditi läbiviijad järeldusele, et KKM-i kui rakendusasutuse JKS-des esineb üksikuid olulisi puudusi, mille likvideerimisel on saavutatud valmisolek struktuurivahendite rakendamiseks. Järeloimingute tulemusena jõudsid audiitorid järeldusele, et KKM kui rakendusasutuse ülesannete täitja struktuurivahendite rakendamisperioodi 2007-2013 juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjeldusse tehtud täiendused on olulises osas vastavuses järeloimingute eesmärgis toodud õigusaktides ja juhendmaterjalides sätestatud nõuetega.

Vastavalt perioodi 2007-2013 struktuuritoetuse seaduse § 9 lõikele 2 ja FKO 2009. aasta tööplaanile viis FKO läbi JKS auditi KKM-is ajavahemikul 24. augustist kuni 23. oktoobrini 2009. a. Audiitorite hinnangul on KKM-s selge ülesannete ja vastutuse jaotus olulises osas tagatud, asjakohased protseduurid rahastatavate projektide valikuks on olulises osas tagatud, asjakohane info ja strateogia toetuse saajatele juhiste andmiseks on olulises osas tagatud ning sisse on seatud olulises osas piisavad ja asjakohased juhtkonna kontrollid. Auditi käigus olulisi tähelepanekuid ei tehtud.

2015. a viis AA läbi JKS auditid viies struktuuritoetuse rakendamisega seotud asutuses. Archimedeses, KIK-is, EAS-is, Innoves ja RM-is. Läbi viidi seitse erinevat JKS auditit, sealhulgas üks JKS auditi järelaudit (Archimedeses) ning kuus JKS auditit (KIK-is, EAS-is, Innoves, Archimedeses, RM-is), mis olid eelmise auditeerimise aastaaruande esitamise hetkel läbiviimisel ning lõpetati käesoleval aastal.

JKS auditite käigus süsteemseid, kõikidele asutustele laienevaid probleeme ei leitud, auditeeritavate JKSe hinnati järgmiselt⁵:

- SA KIK (seotud rakenduskavad **EARK**, IARK)
- 2015. a lõppes KIKi kui RÜ poolt ajavahemikul 01.01.2013-30.06.2014 teostatud riigihangete õiguspärasuse kontrollide JKS audit (lõpparuanne nr II-164/2014). Audit hõlmas põhinõuet 4 ning selle käigus tehti kaks olulist tähelepanekut, hinnang: II kategooria.
- KA (seotud rakenduskavad IARK; EARK, **MARK**)
- KA JKS auditiga (lõpparuanne nr II-172/2015) hinnati MA poolt 2014. a EK-le deklareeritud tagastuste asjakohast kajastamist EK-le esitatavates kuluaruannetes; hinnang: kategooria I.

2016. a viis AA läbi JKS auditid kõikides struktuuritoetuse rakendamisega seotud RÜs ja ühes RAs. Läbi viidi viis erinevat JKS auditit, sealhulgas kolm JKS auditit, mis oli eelmise auditeerimise aastaaruande esitamise hetkel läbiviimisel ning lõpetati käesoleval aastal.

JKS auditite käigus süsteemseid, kõikidele asutustele laienevaid probleeme ei leitud, auditeeritavate JKSe hinnati järgmiselt⁶:

- SA Kredex ja MKM (seotud rakenduskavad IARK; **EARK**; MARK)

JKS auditiga (lõpparuanne nr I-124/2015) hinnati rahastamisvahenditest tehtud kulude ja tegevuste abikõlblikkust; hinnang: kulud ja tegevused on olulises osas abikõlblikud.

⁵ Loetelus sisalduvad vaid IARK puudutavad JKS-id

⁶ Loetelus sisalduvad vaid EARK-i puudutavad JKS-id

- SA Archimedes, EAS, SA Innove, RIA, RM, Tallinna Lennujaam ja Tehnilise Järelevalve Amet (seotud rakenduskavad IARK; **EARK**; MARK)

JKS audititiga (lõpparuanne nr I-123/2015) anti hinnang rakendusüksuste juhtimis- ja kontrollisüsteemide tõhususele järelkontrollide läbiviimisel (sh kestvusnõude kontroll); hinnang: kategooria I.

- SA KIK ja EAS (seotud rakenduskavad IARK; **EARK**; MARK)

JKS auditiga (lõpparuanne nr II-184/2016 ja II-185/2016) hinnati juhtimis- ja kontrollisüsteemide tõhusust struktuuritoetuste programmiperioodi 2007-2013 tulu teenivate projektide kontrollimisel; hinnang: EAS II kategooria, SA KIK I kategooria.

Analüüsides eelnevalt välja toodud peamisi JKS auditite tähelepanekuid asutuste lõikes, olid need põhinõuete osas kokkuvõetavad järgmiselt⁷:

- Põhinõue 1: Selge kohustuste määratlus, jaotus ja lahusus asutuses nii asutusesiseselt kui teiste asutustega.

Olulisi puuduseid ei tuvastatud.

- Põhinõue 2: Asjakohased protseduurid rahastatavate projektide valimiseks.

Puuduseid ei tuvastatud.

- Põhinõue 3: Asjakohane info ja strateegia toetuse saajatele juhiste andmiseks.

Puuduseid ei tuvastatud.

- Põhinõue 4: Piisavad ja asjakohased juhtkonna kontrollid.

- SA KIK ei ole järelkontrolli valimi koostamisel arvestanud VKE-dele kehtiva kestvuse nõude tähtsusega, millest tulenevalt võivad kontrollid jääda õigel ajal teostamata;
- RIA ei ole järelkontrolli ajastamisel arvestatud riigiabi otsusest tulenevate tingimustega ja seetõttu on teostanud otsusega seotud projektidele järelkontrolli liiga vara;

- Põhinõue 5: Piisav kontroll-jälg.

Puuduseid ei tuvastatud.

- Põhinõue 6: Usaldusväärne raamatupidamise, seire ja finantsaruandluse IT-süsteem.

Puuduseid ei tuvastatud

- Põhinõue 7: Ennetavad ja parandavad meetmed juhuks kui audit tuvastab süsteemseid vigu.

Puuduseid ei tuvastatud.

Läbiviidud JKS auditite tulemusena toodi välja mõningaid puuduseid asutuste JKSi. Üksikuid puuduseid esines järelkontrollide läbiviimisel.

Kokkuvõttes on varasemate aastate auditite läbiviimisel JKSi tuvastatud mõningaid probleeme riigihangete kontrollimisel, kuid tegevuskavad JKSi parendamiseks on nüüdseks ellu viidud ja järelevalve toimib tõhusalt. AA on läbi viinud mitmeid horisontaalsete teemade auditeid (järelkontrollide läbiviimine, topeltfinantseerimine, tagasinõuete tegemine, seire) ning teinud mõningaid ettepanekuid JKSi tõhustamiseks. Mitmed soovitused on tänaseks ka rahuldavalt täidetud. Analüüsi tulemusena andis AA alljärgneva koondhinnangu struktuuritoetuste rakendamise JKSi.

Üldkokkuvõttes on AA arvamusel, et struktuuritoetuse JKS toimib, kuid mõningad parendused on vajalikud (II kategooria ehk keskmise tasemega kindlustunde⁸).

⁷ Loetelus sisalduvaid vaid EARK-i puudutavad põhinõuded

⁸ Average level of assurance (as defined in the Guidance Note on Annual Control Reports and Opinions – COCOF 18/0220/09).

KA kokkuvõte JKS auditite tähelepanekute maandamistegevusele:

Korraldusamet kinnitas 10.05.2016 uuendatud Auditite, KAMIN ja TPK koostamise juhendi (kättesaadavad tervikdokumentidena struktuurfondid.ee kodulehelt (ekstranet)), millega täpsustati rakendusametuse ja -üksuse ülesandeid ja järelevalve teostamise põhimõtteid. Üheks tegevuste täpsustamise vajaduse aluseks olid sarnased tähelepanekud erinevates AA poolt läbi viidud auditites. Kinnitatud juhendite järgselt on rakendusametused ja -üksused alustanud oma TPKde täiendamist.

Auditites välja toodud tähelepanekute alusel on RAd ja RÜd tõhustasid oma juhtimis- ja kontrollisüsteeme. Enamus auditite tähelepanekute maandamistegevusi on teostatud tähtaegselt ja nõuetekohaselt ning nende järeltegevuse piisavust on kinnitanud ka AA (tähelepanek suletud). 08.03.2017.a seisuga on kõik JKS ja 17.03.2017.a seisuga on kõik projektiauditite järeltegevused lõpetatud ja auditid suletud.

Perioodil 2003-2016 viidi läbi 251 projektiauditit. Mitte abikõlblike kulused (EL osa) avastati kogu auditeeritud kuludest 0,31%. Lõpetatud tähelepanekute põhjal on tuvastatud mitteabikõlblike kulused kokku 1 144 185,88 eurot. Kõige enam tehti märkuseid hangete korrektse läbiviimise ja struktuuritoetuse eesmärgipärase kasutamise kohta. Lisaks tehti vähemal määral märkusi raamatupidamise õigsuse, teavitamise ja avalikustamise kohta.

2016. a oli AA projektiauditi valimis⁹ oli 63 VMT-d¹⁰ summas 67 421 647,34 eurot. **2 VMT-d summas 860 089,01 eurot lisandusid täiendavalt seoses EK-le viimase kulude deklareerimisega detsembris. Seega moodustas 2015. a EKle deklareeritud kuludest AA valim 7,5 %.**

EARK veamäär oli kokku 0,27 %. **Eelmisel (2015) aruandeaastal oli vastavalt mitteabikõlblike kulused 65 724,73 eurot ja EARK veamääraks 0,23%.**

Üldinfo AA 2015. aasta valimi moodustamisest ja leitud vigadest.

2015. a oli AA projektiauditi valimis¹¹ oli 67 VMT-d¹² 53 849 511,56 eurot. See moodustas 2014. a EKle deklareeritud kuludest 13,3 %. Täiendavalt tegi AA riskipõhise valimi ESF 2014. a sertifitseeritud kulude osas, et tagada piisav ESF katvus, suuremate sertifitseeritud kuludega projektide hulgast valiti professionaalset hinnangut kasutades valimisse 5 projekti 28 VMT-d koguväärtusega 2 000 385,88 eurot.

Projektiauditite tulemusena tehti 10 olulist tähelepanekut (finantsmõju kogusummas 66 109,43 eurot). Enim tähelepanekuid tehti hangete läbiviimise kohta (6 tähelepanekut), mis olid ka suurima finantsmõjuga (63 388,24 eurot ehk 95,88% tuvastatud mitteabikõlblikest kuludest).

Läbi viidud projektiauditite tulemusena tuvastati referentsperioodil mitteabikõlblike kulused kokku summas 66 109,43 eurot ehk **0,13%** auditeeritud kulude kogumahust.

⁹ Valimi moodustamisel kasutab AA statistilist valimi moodustamise meetodikat (rahaühikupõhine meetod).

¹⁰ Üldkogum moodustati väljamaksetaotlustest, varem moodustati sertifitseerimisperioodil rahastatud projektidest.

¹¹ Valimi moodustamisel kasutab AA statistilist valimi moodustamise meetodikat (rahaühikupõhine meetod).

¹² Üldkogum moodustati väljamaksetaotlustest, varem moodustati sertifitseerimisperioodil rahastatud projektidest.

Mitteabikõlblikke kulusid väljaspool referentsperioodi tuvastati 116 992,09 eurot. Arvestades auditi toimingute käigus tuvastatud vigu ja nende põhjal leitud kõige tõenäolisemaid vigu, on võimalik 70% kindlustunde määraga öelda, et **kõige tõenäolisem viga (most likely error)** üldkogumis ei ületa **1 893 888,34 eurot (0,464% üldkogumist)**.

AA auditeeris 2015. a EARK-is 41 projekti (v.a. TA suund) summas 28,7 mln eurot s.o 51,4% kõigist auditeeritud kuludest. Mitteabikõlblikke kulusid tuvastati 65 724,73 eurot ehk 0,23%.

Tabel 3. Tuvastatud mitteabikõlblikud kulud rakenduskava ja fondi lõikes.

Rakenduskava	Auditeeritud sertifitseeritud kulud (euro)	Avastatud mitteabikõlblikud kulud (euro)	Mitteabikõlblikud kulud väljaspool referentsperioodi (euro)
Elukeskkonna arendamine (ERF, ÜF) ¹³	28 707 401,16	65 724,73	116 992,09

Allikas: AA 22.08.2016

Analüüsid peamisi projektiauditi tähelepanekuid ja tuvastatud mitteabikõlblikke kulusid, selgub, et sertifitseerimisperioodile finantsmõju omanud rikkumisi tuvastati enim seoses riigihangete läbiviimisega – nendega seotud tähelepanekute mitteabikõlblikud kulud moodustavad 95,88% tuvastatud mitteabikõlblikest kuludest. Sellele järgnevad struktuuritoetuse eesmärgipärase kasutamise seotud rikkumised, mis moodustavad 4,01% mitteabikõlblikest kuludest.

Referentsperioodile finantsmõju omavate tähelepanekute arv on väiksem kui varasematel aastatel: 2013. aastal tehti finantsmõjuga 23 tähelepanekut ning 2014. aastal oli see arv 14. Käesoleval aastal tuvastati finantsmõjuga kulusid 9 tähelepanekus. Seega on vigade esinemise sagedus võrreldes eelnevate aastatega langenud. 2014. a oli 0,35 finantsmõjuga tähelepanekut auditeeritud projekti kohta ning 2013. a 0,78 tähelepanekut projekti kohta. Sama suhtarv 2015. aasta kohta on 0,13.

Vigu tuvastati vaid 5 väljamaksetaotluses 67st, kusjuures kolmel juhul nendest oli vea määr üle 2%. Kõigel kolmel juhul olid vead seotud hangete läbiviimisega. Tegemist oli kolme erineva rakendusüksuse projektiga.

Kuigi AA auditite käigus tuvastatud vea määr on madal näitab 2014-2015 raporteeritud rikkumiste aruandlus, et RÜ-de järelevalve tuvastab projektides vigu ehk esimese tasandi kontroll (RÜ järelevalve) toimib nõuetekohaselt. Näiteks RÜ-de järelevalve on leidnud ja raporteerinud 2014. aastal rikkumise juhtumeid suurusjärgus 9 miljonit eurot ning 2015. aastal on seniste andmete kohaselt RÜ-d tuvastanud rikkumisi 3,7 miljoni euro ulatuses.

AA hinnangul viitab madal vea määr asjaolule, et RÜ-de juhtimis- ja kontrollisüsteemid on oluliselt tugevnenud. RÜ-de tõhusaid juhtimis- ja kontrollisüsteeme kinnitavad ka viimaste juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditite tulemused.

¹³ CCI number: 2007EE161PO002.

Arvestades projektauditite 2015. a tulemusi on AA arvamusel, et sertifitseeritud kulud on olulises osas vigadest vabad ning struktuuritoetuse JKS toimib, kuid mõningad parendused on vajalikud.

Detailne informatsioon projektaudititest on AA 2015. aasta auditeerimise aastaaruandes (leitav Rahandusministeeriumi kodulehel: <http://www.fin.ee/valisvahendite-auditid>). Ülevaate annab tehtud projektaudititest lisa 12.

Esimeses suunas Perioodi 2007-2013 viidi läbi kokku 89 projekti auditit. Auditeeritud kulude summa (ELosa) oli kokku 190 324 144 eurot. Suurimas mahus auditeeriti veemajanduse infrastruktuuri arendamise meetet. Kokku oli nimetatud meetme puhul auditeid 68. Projektauditite tulemusena tuvastati mitteabikõlblikke kulusid lõpetatud tähelepanekute põhjal 171 615 eurot (EL osa).

Projektauditites väljatoodud olulised tähelepanekud (2015-2016.a) puudutasid järgnevaid valdkondi:

- Riigihangete läbiviimine Ligikaudu 2/3 tähelepanekutset on seotud riigihangetega. Riigihangetest tulenevate rikkumiste vähendamiseks teeb RÜ tihendat koostööd toetuse saajaga. Lisaks vähendab rikkumiste võimalust, et RÜ suunab toetuse saajad hankeid korraldama läbi e-riigihangete keskkonna.
- Struktuuritoetuse eesmärgipärane ja sihipärane kasutamine (kulude abikõlblikkus)
- Dokumentatsiooni koostamine ja esitamine

Aastal 2015 prioriteetse suuna 13 meetmest viidi läbi 16 projekti auditit. Auditeeritud kulud summas 3 200 473,08 eurot EL osa. Kokku tunnistati aastal 2015 esimeses prioriteetses suunas mitte-abikõlblikuks kulusid summas 1964,8 euri.

Teises prioriteetse suuna 8 meetmest tehti perioodil 2007-2016 prioriteetses suunas kokku 15 projekti auditit. Auditeeritud kulu EL osa oli 36 854 189 eurot. Auditite tulemusel tehti väheolulisi märkuseid. Märkused puudutasid eelkõige riigihangete läbiviimist.

Kolmandas prioriteetse suuna projektide osas aastal 2015 ja 2016 auditeid läbi ei viidud. Kokku on prioriteetses suunas läbiviidud perioodil 2007-2015 20 auditit. Auditeeritud kulude summa oli kokku 13 343 942,49 eurot (EL osa). Auditite tulemused ühtegi finantskorrektsiooni ei tehtud. Auditid lõppesid kas ilma märkusteta või väheoluliste märkustega.

Neljanda prioriteetse suuna 7 meetme ja 429 projektist auditeeriti kokku 2007-2016 neljandas suunas 74 korral. Auditeeritud osa maht moodustas 67 897 227 eurot (EL osa). Kokku leiti toetuse osas mitteabikõlblikke kulusid lõpetatud tähelepanekute osas 702 266 eurot.

Olulised finantsmõju omavad märkused puudutasid peamiselt erinevaid hangetega seotud rikkumisi, nagu näiteks hangete osadeks jagamine; ehitushanke raames asjade ostmine, mis ei ole ehitustöödeks vajalikud; mitteõiguspärane hankemenetluse valik. Probleeme esines ka personali- ja üldkulude arvestamisel. Üksikutel juhtudel oli projekti raames abikõlblikuks loetud projektiga mitteseotud kulusid. Väheolulisemates märkustest võib esile tõsta hankemenetluse etappide dokumenteerimist ja riigihangete aruannete mittetähtaegset esitamist Riigihangete Registrile. Samuti ei olnud mõne projekti puhul tagatud toetuse andmise ja kasutamise seotud dokumentide säilimine vastavalt tingimustele ja seatud tähtajale.

Viienda prioriteetse suuna 182 lõpetatud projektist auditeeriti perioodil 2007-2016 auditeeriva asutuse poolt 32 projekti, auditeeritud kulud kokku summas 36 768 073 eurot (EL osa). Kokku tehti 32 projektauditi põhjal 19 olulist tähelepanekut. Auditites tuvastatud mitteabikõlblike kulude summa lõpetatud tähelepanekute põhjal oli 83 709 eurot (EL toetus). Olulised tähelepanekud puudutasid kas hangete korrektset läbiviimist või struktuurivahendite eesmärgipärast kasutamist.

Kuuendas prioriteetses suunas viidi perioodil 2007-2016 läbi 20 projektauditit. Kogu perioodi jooksul oli projektauditite valim summas 60 367 949 eurot (EL osa). Mitteabikõlblike kulused on projektauditites kirjeldatud kokku summas 348 181,36 eurot ja mitteabikõlblike kulude osakaal oli 1,16%. Projektauditite raames 8 korral toodi välja olulisi tähelepanekuid. Kõik projektauditite raames tõstatunud olulised tähelepanekud olid seotud hangetega – vale hankemenetluse liik vms.

4.4. Rikkumised, ettekirjutused, tagasinõuded

Perioodil 2007-2016 tuvastati EARK raames kokku 262 rikkumist. (vt lisa 12), finantsmõjuga 15 508 318,71 eurot. Sellest aastal 2015 avastati 27 rikkumist finantsmõjuga 665 337,8 eurot ja aastal 2016 avastati rikkumisi 27 finantsmõjuga 1 404 328,91 eurot. Enim rikkumisi tuvastati esimeses ja neljandas suunas. Pettuste kahtlusi on seisuga 31.01.2017 üheksa, mille uurimine ei ole lõpetatud.

Tagasinõudeid on tehtud kokku 8 503 845,13 eurot, mis sisaldab finantskorrektsioone, mis on toetuse saajatelt tagasi küsitud ehk nii laekunud, laekumata kui lootusetuks tunnistatud tagastusi. Ei sisalda ainult eelarve vähendamisega finantskorrektsioone ehk selliseid mitteabikõlblikuks tunnistatud kulusid, millega on kaasnenud küll projekti eelarve vähendamine, aga mis suudeti tuvastada enne toetuse osa väljamaksmist vt tabel 4. Tagasinõutud summasid oli võimalik kasutada meetme eesmärkide täitmiseks.

Kõige enam on tagasimakseid neljandas suunas (3 940 639,81 eur) ning esimeses suunas (2 571 566,02eur). Vt tabel 4.

Tabel 4. Finantskorrektsioonidega seotud tagasinõutud toetus perioodil 2007-2016

Prioriteetne suund, meede		Fond	Tagasinõuded (EL osalus, EUR)
2.1.Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine			2 571 566,02
2.1.1.	Veemajanduse infrastruktuuri arendamine	ÜF	110 984,44
2.1.2.	Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine	ÜF	8 431,38
2.1.3.	Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate sulgemine ja korrastamine	ÜF	0,00
2.1.4.	Vooluveekogude seisundi parandamine (investeeringute kava)	ÜF	0,00
2.1.5.	Jääkreostuse likvideerimine endisel sõjaväe- ja tööstusaladel	ÜF	0,00
2.1.6.	Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine	ÜF	2 446 066,20

2.1.7.	Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste ladestusala laiendamine	ÜF	0,00
2.1.8.	Põlevkivienergeetika jäätmeohidlate sulgemine ja tuhaärrastussüsteemi uuendamine	ÜF	0,00
2.1.9.	Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste rajamine Kagu-Eestisse	ÜF	0,00
2.1.10.	Vooluveekogude seisundi parandamine (avatud taotlemine)	ÜF	6 084,00
2.1.11.	Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks	ÜF	0,00
2.1.12.	Säästva transpordi arendamise toetamise tingimused ja kord	ÜF	0,00
2.1.13.	Turismitoodete arendamise toetamine	ERDF	0,00
2.2 Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine		ERDF	179 749,13
2.2.1.	Keskkonnajärelevalve arendamine	ERDF	0,00
2.2.2.	Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine	ERDF	0,00
2.2.3.	Looduse mitmekesisuse säilitamine (avatud taotlemine)	ERDF	157 144,02
2.2.4.	Keskkonnaseire arendamine	ERDF	0,00
2.2.5.	Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks	ERDF	789,18
2.2.6.	Looduse mitmekesisuse säilitamine (investeeringute kava)	ERDF	19 780,18
2.2.7.	Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine	ERDF	2 035,75
2.2.8.	Keskkonnaseire ja andmehõive arendamine	ERDF	0,00
2.3 Energiamaajanduse arendamine		ERDF	2 710,15
2.3.1.	Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest	ERDF	2 262,77
2.3.2.	Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemine ning ehitusprojekti koostamise toetamine	ERDF	447,38
2.3.3.	Korterelamute renoveerimislaen	ERDF	0,00
2.3.4.	Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks	ERDF	0,00
2.4 Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng		ERDF	3 940 639,81
2.4.1.	Kohalike avalike teenuste arendamine	ERDF	692 345,09
2.4.2.	Linnaliste piirkondade arendamine	ERDF	152 922,58
2.4.3.	Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine	ERDF	2 247 425,92
2.4.4.	Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine	ERDF	809 680,75
2.4.5.	Kompetentsikeskuste arendamine	ERDF	38 265,47

2.4.6.	Internetiühenduste kättesaadavuse parandamine uue põlvkonna elektroonilise side võrgu kasutuselevõttuga piirkondades	ERDF	0,00
2.4.7.	Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine	ERDF	0,00
2.5 Hariduse infrastruktuuri arendamine		ERDF	704 361,56
2.5.1.	Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine	ERDF	121 819,40
2.5.2.	Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine	ERDF	401 331,57
2.5.3.	Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine	ERDF	181 210,59
2.6 Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine		ERDF	1 104 818,46
2.6.1.	Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine	ERDF	890 311,78
2.6.2.	Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine	ERDF	64 542,09
2.6.3.	Õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine	ERDF	149 964,59
2.7. Elukeskkonna arendamise OP tehniline abi			0,00

KOKKU

sh makstud

8 503 845,13

7 413 127,07

Vabatahtlikke tagastusi tehti kokku perioodil 2007-2016 summas 1 630 274,5 ning tagastusi, mis olid seotud muude kulude vähendamisega, tulude võrra abikõlblike summa vähendamisega oli kokku 5 541 175,62 eurot.

Kõige rohkem rikkumisi on seotud hankereeglite mitte-järgimisega. Kõige enam avastati rikkumisi hangete kontrolli etapis. Enamasti leiti vead projekti dokumentatsiooni kontrollides. Peamised toetuse saaja vead riigihangete teostamisel on olnud:

- hankedokumentides olevad hindamiskriteeriumid ei ole kooskõlas RHSiga;
- pakkujaid ei ole võrdselt koheldud;
- tehniline kirjeldus on piirav;
- valitud on ebaõige menetlusliik;
- ehitustööde hankelepingu raames on ostetud asju või tellitud teenuseid, mille ostmine või tellimine koos ehitustöödega ei ole hankelepingu esemeks;
- hankelepingu muutmise või hanke osadeks jaotamisega seotud teemad.

Rikkumisi leidsid eelkõige RÜ projektikoordinaatorid (esimese astme kontroll) või järelevalve spetsialistid (teise astme kontroll), väga harva algas rikkumismenetlus auditite tulemustest. Enamasti leiti vead projekti dokumentatsiooni kontrollides.

Rikkumiste vältimiseks/ennetamiseks/avastamiseks tehti koolitusi nii RÜ-s kui ka RA-s kolleegidele kogemusi jagades. Ka osaleti majavälistel valdkonna koolitustel. Aktiivselt tehti koostööd politseiga pettuste paremaks uurimiseks ja tõendamiseks.

EAS alustas hangete süvakontrolliga alates 2011. aasta keskpaigast ning 2009-2011. aastal läbiviidud hangete osas tõi see tagantjärele 2012. ja 2013. aastal kontrollides kaasa suhteliselt suures mahus tuvastatud hangete rikkumisi ja sellega seonduvalt ka suure mahus toetuse tagasinõudmisi. Seoses perioodi lõpuga suurenes 2015. aastal taas kontrollitavate riigihangete maht, mis tõi kaasa ka suurema rikkumiste arvu. Samas tuleb tõdeda, et suurem osa tuvastatud rikkumistest ei omanud pärast vastavasisulist analüüsi finantsmõju.

Kokkuvõttes on perioodi jooksul olukord paranenud ja tagastuste hulk väiksem kui perioodi keskel. See oli tingitud peamiselt kahest tegurist: vähenes käimasolevate projektide arv ning toetuse saajate teadlikkust suudeti tõsta. Järjest rohkem pöördub taotlejad ja toetuse saajad RÜ-de poole riigihangete alaste küsimustega enne hankete avaldamist kontrolli.

Järgnevas tabelis toodud projektide finantskorrektsioonide osas pole aruande esitamise seisuga veel selge, kas tagasi nõutud summad laekuvad täies mahus, osaliselt või osutub toetuse tagasi saamine võimatuks, kuna nende finantskorrektsioonide osas on pooleli kas kohtumenetlus/kriminaalmenetlus või toimub tasumine toetuse saaja poolt maksegraafiku alusel:

Tabel 5. Selgumata finantskorrektsioonide laekumine

TAGASTUSE NR	PROJEKTI VIITENUMBER	PROJEKTI NIMI	TOETUSE SAAJA NIMI	LAEKUMATA LIIDU OSALUS (eurodes)	KOHTUMENETLUS/ KRIMINAALMENETLUS
34714	2.2.0301.11-0114	Mullutu-Loode hoiuala hooldamine	Mullutu Loodushoiu Selts	35 985,60	X
38184	2.4.0101.09-0054	Tõrva lasteaia "Mõmmik" rekonstrueerimine	Tõrva Linnavalitsus	13 008,26	X
38876	2.1.0601.09-0008	Ladestatavate plastjäätmete taaskasutamise ehitusmaterjalide tootmiseks	Rexest Grupp OÜ	504 310,78	X
39896	2.4.0101.10-0109	Mustvee Kultuurikeskuse rekonstrueerimine	Mustvee Linnavalitsus	51 699,44	
				605 004,08	

5. SEIRE JA HINDAMINE

Käesolev peatükk annab ülevaate struktuurivahendite seire- ja hindamissüsteemi peamistest tegevustest ja rakenduskavaga seotud muudatustest aruande aastal.

5.1. Rakenduskava seire

Toetuse andmise ja kasutamise seiret viisid läbi RA-d koostöös rakendusüksustega.

Toetuse saajad esitasid RÜle seirearuanded sisu- ja finantsnäitajate osas kord kalendriaastas jaanuaris. RA-d jälgisid perioodi kestel pidevalt kõikide meetmete eesmärkide täitmist ja indikaatorite saavutamist. Igakuiselt uuendati informatsiooni meetmete eelarvete täitmise ja riigieelarveliste vahendite kasutamise kohta. Koostöös Rahandusministeeriumiga toimusid vastavalt vajadusele seirekohtumised, mille raames anti ülevaade meetmete edenemisest ja vahendite kasutamisest.

EARK seireks moodustati seirekomisjon EARK elluviimisega seotud ministeeriumide ning valitsusväliste sotsiaal-majanduslike partnerorganisatsioonide esindajatest. Seirekomisjoni ülesanne oli jälgida struktuuritoetuste kasutamist, hinnates seda, kas rakenduskava elluviimine on olnud tulemuslik, mõjus ja efektiivne. Vajadusel on seirekomisjon teinud ettepanekuid muudatusteks. EARK iga aastased seirearuanded koostati PRS aruannete põhjal. PRS aruanded kinnitati RAde poolt moodustatud valdkondlike komisjonide poolt.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2014 seirearuande **seirekomisjoni korraline koosolek toimus 18. juunil 2015. a** Tallinna Loomaaia keskkonnahariduskeskuses. Koosolekul andsid RAde esindajad ülevaate kõikide prioriteetsete suundade 2014. a seire aastaaruannetest ja meetmete rakendamise (lõpetamise) hetkeseisust. Rakenduskava 2014. aasta seirearuanne kiideti ühehäälselt heaks.

Seirekomisjoni liikmetele anti ülevaade struktuurivahendite 2014-2020 perioodi planeerimise ja rakendamise alustamise olukorrast. Järgnenud arutelu EK esindaja rõhutas uuel perioodil tulemusi hindamiste vajalikkust. Seirekomisjoni poolt koosolekul täiendavaid ettepanekuid ei tehtud, koosoleku protokoll ning muud materjalid on kättesaadavad juhtministeeriumilt.

Lisaks seirekomisjoni koosolekul jagatavale infole andis juhtministeerium kogu rakendamise perioodi vältel jooksvalt seirekomisjonile infot rakendatavatest veeprojektidest. 2015. ega 2016. a uusi rakenduskava muudatusi ei algatatud.

EK ettepanekud ja soovitused:

2014. aruanne sisaldab palju detailset infot, mis kirjeldab numbrilisi saavutusi. Parandada tuleks saavutuste presenteerimise taset ning aruanne peaks sisaldama rohkem infot selle kohta, mida on investeeringutega saavutatud. Aruandes peaks välja tooma rakenduskava üldisema mõju ja Rohkem tähelepanu tuleks panna saavutustele ja mõjule. Komisjon soovib näha analüüsi, kuidas on projektide mõju horisontaalsetele teemadele.

Väga tervitatavad on projektinäited ja parema seose loomiseks soovitatakse lisada ka projekti maksumuse, sealhulgas Euroopa Liidu osaluse.

KA seiretegevused

EL perioodil 2007-2013 oli korraldusasutuse ülesanne tagada eelkõige rakenduskavade elluviimise kvaliteet, koordineerides liikmesriigi seirekohustuste täitmist ning tagades kesksete aruandluskohustuste täitmise Euroopa Komisjoni ees. KA vaatas rakendamise tõhustamise eesmärgil igal aastal läbi rakenduskava elluviimisel tehtud edusammud, peamised saavutatud tulemused, raha kasutamise ja muud tegurid. KA osales seires vastavalt oma pädevustele, sh seirekehandites, koostas administratsioonile abiks juhendeid ning toetas ja hõlbustas seiretegevusi vastavate struktuurivahendite IT-süsteemidega. Perioodi teises pooles hakkas KA lõimima struktuurivahendite seiret riigi muu seirega, et tagada andmete kvaliteet ja sidusam kasutus. KA struktuurivahenditega seotud seiretegevus jagunes järgmiselt:

- struktuurivahendite kasutamise seire;
- rakenduskavade seirearuannete kooskõlastamine;
- rakenduskavade elluviimisega seotud komisjonides osalemine;
- N+ reegli seire;
- aastakoosoleku korraldamine korraldusasutuse ja Euroopa Komisjoni vahel;
- hindamiste korraldamine;
- struktuurivahendite lisanduvuse hindamine;
- struktuurivahendite strateegiline aruanne;
- struktuurivahendite hindamine.

Struktuurivahendite kasutamise seire

KA struktuurivahendite kasutamise seire protsessi eesmärgiks oli tagada KA-le ülevaade rakendamise hetkeseisust ja tuvastada olulised tõrked struktuurivahendite rakendamisel. Selleks jälgis KA jooksvalt struktuuritoetuse registri kesksüsteemist väljavõetud finantstulemusi rakenduskava raames võetud kohustuste ja väljamaksete mahu osas, kõrvutades andmeid eelnevate aruandlusperioodide kohta esitatud andmetega. KA analüüsis kvartaalselt rakendusasutuste esitatud infot rakenduskavades sisalduvate meetmete rakendamise kohta ning korraldas RA-de ja RÜ-dega seirekohtumisi, sh *ad hoc* kohtumisi, spetsiifiliste küsimuste (nt meetmete avamise, kohustuste võtmise ja väljamaksete progress, indikaatorite täitmine, eesmärkide saavutamine, juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivus, auditite ja hindamiste tulemused, suurprojektid, riskid jm) aruteluks. KA andis struktuurivahendite info edasi sisendina kord kvartalis esitatavasse riigi majandus- ja eelarve ülevaatesse ning majandusaasta aruandesse.

Rakenduskavade seirearuannete kooskõlastamine

Seirekohustuste täitmiseks kehtestas KA seirearuande koostamise juhendi ning prioriteetse suuna ja aastaaruande koostamise eest vastutasid RA-d. KA esitas oma vastutusala sisendid (rikkumised jne) ning kommenteeris RA-de kujundatud sisu. KA esitas seisukohad juba prioriteetse suuna aruandluse tasandil, et tagada võimalikult head seireandmed aastases seirearuandes. Seejuures aruande analüüsil KA hindas selle vastavust KA poolt kehtestatud seirearuande koostamise juhendile, pöörates erilist tähelepanu aruande terviklikkusele ja heale loetavusele.

KA kontrollis üle aruandes esitatud kvantitatiivse informatsiooni ning jälgis, et informatsioon vastaks kvartaalsetes aruannetes ja seirekohtumistel välja toodud teemadele ning oleks analüüsitud piisava põhjalikkusega. Aruande analüüsil kontrollis KA samuti tegevuste vastavust valdkondlikele strateegiatele ja prioriteetidele, horisontaalsete teemade kajastamist, õigusaktide muudatuste kajastamist ning suurprojektide sisulist progressi. KA jälgis rakenduskava eesmärkide saavutamist ja andis oma hinnangu indikaatorite täitmise progressile.

Pärast seirearuande kinnitamist seirekomisjonis seiras KA võimalike märkuste arvestamist seirearuandes enne aruande kinnitamist ja esitas aruande komisjonile.

Rakenduskavade elluviimisega seotud komisjonides osalemine

EL perioodi 2007-2013 seire oli komisjonide tasandil jaotatud rakenduskava seirekomisjoniks ja selle all olevateks prioriteetsete suundade komisjonideks. KA esindajad osalesid mõlemal tasemel, et tagada infovahetus, kasuliku valdkondliku info levik, KA arvamuse kujundamine ning seisukohtade esindamine.

Rakenduskava seirekomisjoni tasandil esindas KA-d põhiliikmena KA juhataja ning perioodi teises pooles KA sisemiste ümberkorralduste järel (mil võeti suund riigi seire ühtlustamisele) asendusliikmena valdkonna eest vastutav analüütik. Viimane oli ka prioriteetse suuna komisjoni liige ning osales eelkõige prioriteetse suuna aruande ja aastaaruande sisulises kommenteerimises.

N+ reegli seire

KA vastutas n+ reegli täitmise eest, kuivõrd Eestil oli kohustus taotleda (teha kulusid) kindlaks määratud perioodi jooksul (n+2/3 aasta jooksul) Euroopa Komisjonilt toetuse vahendeid vastava aasta Euroopa Liidu eelarvesse kavandatud summade ulatuses. Et täita vastavalt komisjoni poolt Eestile seatud sihttasemed, kehtestati KA eestvedamisel valitsuse tasandil kohustuslikest sihtväärtustest ambitsioonikamad aastased sihttasemed, mis oli täiendav vahend EL toetuse kasutamise protsessi jälgimiseks ja juhtimiseks, võimaldades võtta varakult kasutusele abinõud toetuse kasutamise kiirendamiseks.

Samuti jagati rakenduskavas vahendite kasutamisega seotud kohustused rakendusasutuste valitsemisalade vahel, mis läbi muutus selgemaks iga rakendusasutuse vastutus eesmärkide täitmisel. N-ö varajase hoiatussüsteemi eesmärk oli tagada programmiperioodi lõpuks rakenduskavades toodud EL osaluse summade ära kasutamine ja nõutud omafinantseeringu panustamine. KA jälgis sihttasemete saavutamist ning kohtus vajadusel RA-de ja RÜ-dega. Kokkuvõttes tagati n+ reegli järgimine.

Aastakoosoleku korraldamine korraldusasutuse ja Euroopa Komisjoni vahel

Osana aastapõhisest seireprotsessist toimusid KA ja Euroopa Komisjoni vahel aastakoosolekud. Selleks tagas KA materjalide ettevalmistuse vastavalt Euroopa Komisjoni esitatud teemadele. Samuti korraldas aastakoosoleku toimumise järgselt korraldusasutusele ja laiemalt administratsiooni liikmetele esitatud märkustele vastamist ning komisjoni teavitamist märkuste suhtes võetud meetmetest. Samuti teavitas KA nii märkustest kui ka vastavatest rakendatavatest meetmetest seirekomisjone.

Struktuurivahendite lisanduvuse hindamine

Tulenevalt EL Nõukogu määruse 1083/2006 artiklist 15 esitas korraldusasutus Euroopa Komisjonile aastatel 2011 ja 2016 lisanduvuse aruande lisanduvuse vahe- ja lõpphindamise raames, milles esitas andmed lisanduvuse eesmärgi saavutamise kohta.

Nimetatud eesmärgi kohaselt ei tohtinud tegeliku majandusliku mõju saavutamiseks Euroopa Liidu poolne rahastamine asendada liikmesriigi riigieelarvelisi või muid samaväärseid struktuurilisi kulutusi ehk struktuurivahendid peavad olema vaid täiendavateks vahenditeks. Vastasel juhul oleks liikmesriigile antavat struktuurivahendeid vähendatud. Eesti säilitas EL perioodil 2007-2013 oma eelarvelised kulud kokkulepitud tasemel.

Struktuurivahendite strateegiline aruanne

Tulenevalt EL Nõukogu määruse 1083/2006 artiklist 29 esitas korraldusasutus Euroopa Komisjonile aastatel 2009 ja 2012 strateegilise aruande, et anda aru struktuurivahendite rakendamise ja kasutamise kohta ja anda ülevaade seatud sihtide saavutamisest ja tegevustest. Nimetatud struktuurivahendite kaasabil saavutada soovitud sihid seati „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007-2013”, mis koostati „Riigi eelarvestrateegia 2007-2010” ühe osana.

Strateegiline aruanne tugines jooksvale seirele ja aastastele seirearuannetele ning hõlmas nii finantsilist kui sisulist informatsiooni strateegia elluviimise kohta alates programmiperioodi algusest 2007. aastal. Strateegilise aruande raames anti ülevaade sotsiaalmajanduslikust olukorrast ja trendidest võrreldes muutustega, mis toimusid võrreldes strateegias toodud hetkeolukorraga ning meetmest, mida rakendati muutunud majandusoludes. Samuti hinnati aruande raames strateegias seatud prioriteetide täitmist, muu hulgas strateegias määratletud indikaatorite sihttasemete saavutamist ning anti ülevaade, kas rakenduskavade raames toetatavate tegevuste puhul on vajalik rahastamisplaane ja eesmärke muuta.

5.2. Läbiviidud hindamised ja uuringud

Hindamiste korraldamine

Korraldusasutus võttis perioodi rakendamise käivitamisel eesmärgiks edukalt koordineerida struktuurivahendite hindamiste läbiviimist, et parandada fondidest saadava toetuse kasutamise kvaliteeti, mõjusust ja kooskõla ning strateegia ja rakenduskavade elluviimist. Selleks moodustas KA juhi käskkirjaga ametliku hindamiste juhtkomitee, kuhu kuulusid kõikide rakendusasutuste, korraldusasutuse ning suuremate rakendusüksuste esindajad. Komisjoni ülesandeks ja kohustuseks oli koordineerida hindamiste läbiviimist ning täiendada ja kinnitada kogu perioodi hindamiste tööplaani, millega kiideti heaks kõik struktuurivahenditest rahastatavad hindamised. Tööplaani hõlmas nii KA korraldatavaid rakenduskavade üleseid kui ka RA-de korraldatavaid rakenduskavade raames läbiviidavaid hindamisi.

Korraldusasutusel tagas administratsioonis Euroopa Komisjoni hindamiste juhendi järgimise, viis läbi hindamise koolitusi ning koostas hindamise käsiraamatu. Laiemalt informeeris KA asjassepuutuvaid osapooli hindamise korraldamisest ja võimalustest tulemustega tutvuda. Analüüsis ja koostas hindamistulemustest kokkuvõtteid ning esitas need asjassepuutuvatele ametkondadele ning korraldas avalikkuse informeerimist. KA aitas tagada, et aastastes seirearuannetes oli kajastatud hindamistulemuste elluviimist puudutav informatsioon. Samuti osales KA Euroopa Komisjoni hindamiste ametlikel kohtumistel.

Poliitikauuringute Keskus Praxis ja Rakendusauuringute Keskus CentAR avaldasid 2015.aastal Rahandusministeeriumi tellimusel koostatud uuringu „Perioodi 2007–2013 struktuurivahendite mõju regionaalarengule“ <http://www.praxis.ee/tood/struktuurivahendite-moju-regionaalarengule/>. Uuring andis tagasisidet, et EARK kõik prioriteetsed suunad on panustanud regionaalsesse arengusse.

Hindamise „Perioodi 2007-2013 struktuurivahendite mõju regionaalarengule“, eesmärgiks oli saada sõltumatu hinnang perioodi 2007-2013 struktuurivahendite rakendamise mõjust riigi regionaalarengu eesmärkide saavutamisele ja soovitusi, mis võimaldaksid valdkondlike poliitikate ja toetusmeetmete, finantsinstrumentide ja riigieelarveliste eraldiste planeerimisel

paremini arvestada regionaalsete vajadustega ning tulemuslikumalt panustada regionaalarengu eesmärkide saavutamisse.

Hindamise tulemusena ilmnes, et enamuses uuringus käsitletud valdkondades on toimunud märgatav areng. Suurim arenguhüpe on toimunud kiire interneti kättesaadavuses ning joogivee kvaliteedi tõusus. Struktuurivahendid on aidanud oluliselt kaasa maakondade arengule, kuid ei ole toonud kaasa olulist arenguerinevuste vähenemist, st tulemusindikaatorite tase kõikides valdkondades paranenud, kuid maakondlikud arenguerinevused ei ole muutunud. Struktuurivahendite ja tulemusindikaatorite vahelised seosed on näha vaid üksikutes valdkondades. Elukeskkonna SV seotud positiivselt I kaitsekategooria liikide leiukohtade kasvuga ja aktiivsete kutseõppe lõpetajate osakaal vähenes vähem seal, kus olid suuremad toetused. Hõive kasv oli positiivselt seotud SV ja PRIA koondtoetustega.

Maakonna seminaride osalenute hinnangul aitasid piirkonna arengule kõige enam kaasa toetused vee- ja jäätmemajandusele, järgnesid tööturumeetmed ja täiskasvanukoolitus ning avalike teenuste arendamine. Kõige tagasihoidlikumaks peeti haldusvõimekus meetmete tuge piirkonna arengule. Kokkuvõttes leiti, et omavahenditest ei oleks suudetud selliseid muutusi ellu viia. Leiti, et SV omafinantseeringu tagamine on seni olnud probleemiks üksikutele omavalitsustele ja vabähendustele kõikides maakondades.

Hindajad leidsid, et keskvalitsuse tasandil tuleks SV regionaalset mõju selgemalt eesmärgistada ja seirata. Regionaalareng on olnud SV valdkondlike eesmärkide kõrval teisejärguline ja pigem formaalne eesmärk. Valdkondlike meetmete mõju seiratakse projekti teostajate subjektiivsete hinnangute alusel, puuduvad maakondade erinevusi peegeldavad indikaatorid. Valdava osa meetmete puhul olid hindamiskriteeriumid ja muud meetmetingimused koostatud Eesti koondnäitajatest tulenevalt, rahastusotsused tehti samuti lähtuvalt Eesti koondnäitajatest. Piirkondlike eripärade ja arenguvajadustega üldjuhul ei arvestatud.

Toodi välja, et maakonna strateegilise arengu planeerimine on olnud nõrk ja see on takistanud SV mõjusamat kasutamist. Maakonna arengustrateegiad, mis peaks olema aluseks piirkonna arengueelduste ja -erisuste määratlemisel, on laiapõhjalised, selgete fookusteta (va üksikud erandid) ega sisalda sisulisi strateegilisi valikuid ja nende abil ei ole võimalik juhtida SV kasutamist maakonnas. Maakonna tasandil puudub teadmine ja sageli kahjuks ka huvi SV kasutamise statistika kohta maakonnas. Kõik see põhjustab piirkondade ebaühtlast arengut ning toob kaasa huvidekonflikte omavalitsuste vahel ning ebamõistlikke investeringuid maakonna kui terviku vaates.

Hindajad märkisid, et SV peaksid enam soosima erinevate osapoolte koostööd regionaalse arengu tagamisel.

- Koostööd rõhutati maakondades tähtsa edutegurina, selle puudumist olulise takistusena mõju saavutamisel. Koostöö väärtustamisel tõsteti esile kõiki tasandeid: nii koostööd riigiga (sh maavalitsusega), omavalitsuste vahelist koostööd kui koostööd sidusrühmade ja kogukonnaga.
- Koostöö nõuab rohkem ressursse ja on aeganõudvam, seega ka kulukam, mistõttu koostöö tegemiseks peab olema loodud piisavalt võimalusi ja motiveerivaid tegureid (nt meetme tingimusi on võimalik täita vaid koostöös, koostöövajadusega arvestav meetmete avanemine ja taotlusperiood, sisulise koostöö väärtustamine)

- Paremini toimis koostöö maakondades, kus see koostöö oli tugevalt institutsionaliseeritud, s.t sõlmitud oli koostöökokkulepe koos selge ülesannete jaotuse, vastutajate ja eesmärkide seirega.

Põhilised soovitusel, mis uuring välja tõi, arvestades EARK meetmeid:

- Praegu ei ole SVde kasutamise regionaalsed eesmärgid selgelt esitatud ega sidustatud regionaalarengu strateegiaga. SVde regionaalset mõõdet tuleb selgemalt planeerida ja isegi kui poliitika näeb ette, et regionaalsete erinevuste vähendamist ei taotle, siis peaks see olema teadlik ja põhjendatud valik. Selle tulemusel suureneks regionaalarengu strateegia kui horisontaalse strateegia ning valdkondade poliitika sidusus. Soovitus on määratleda regionaalarengu üldisi eesmärke silmas pidades regionaalarengu valdkondlikud eesmärgid Eestis tervikuna. SVde toetuste jagamise eesmärgid ja toetuste jagamise protsess peavad toetama regionaalarengu üldiste ja valdkondlike eesmärkide täitmist.
- RSKS ega regionaalarengu strateegia ei määratle indikaatoreid, millega regionaalset arengut mõõta. Eesmärgi täitmise üle otsustamiseks on oluline leppida kokku eesmärgistatud näitajad. Sekkumisvaldkonna soovitava regionaalse mõju seireks ja hindamiseks tuleks valdkonna tulemus- ja väljundindikaatorite kõrvale seada võimaluse korral igale meetmele või ühist eesmärki toetavate meetmete rühmale maakondade erinevusi mõõtvad tulemusindikaatorid.
- SV kavandamisel ja elluviimisel pöörati keskvalitsuse tasandil liiga vähe tähelepanu meetmete koosmõjule ja üksteise täiendamisele. Seetõttu tuleks enam vaadata, kuidas eri meetmed tervikpilti sobituvad ning millised on nende omavahelised seosed. See aitaks paremini vältida ka võimalikke kattuvusi ning välja selgitada n-ö hallid alad, kus mõju saavutamisel on kindlasti vaja samuti tegevusi planeerida.
- Meetmete planeerimisel ei ole investeringutoetuste puhul piisavalt arvestatud taotlusprotsessi võimaliku halduskoormusega. Taotlemisprotsess on taotleja seisukohast sageli ebaefektiivne, kuna tuleb ette valmistada kogu taotluse dokumentatsioon. Maakondades peetud aruteludes toetati kaheastmelise taotlusprotsessi juurutamist või investeringukavade kasutamist. Soovitatakse hinnata, milliste investeringutoetusi pakkuvate meetmete puhul oleks avatud taotlusvoorudes võimalik kasutada kaheastmelist taotlusprotsessi ning võimaluse korral rakendada seda.
- SVdest toetatud IKT-investeeringud lairiba-baasvõrgu väljaarendamisse on tehtud paljudes maakondades ja nende mõjul on eriti mobiilside kvaliteet märgatavalt paranenud (kasutajate arv on kasvanud). Kiire püsiühendus ei ole aga lõpptarbijani jõudnud, sest lõppkasutaja liitumist lairibaühendusega ei ole SVdest toetatavad meetmed võimaldanud. Leida võimalusi maapiirkonna omavalitsuste toetamiseks viimase miili küsimuse lahendamiseks, ennekõike avalikke teenuseid osutavate asutuste ühendamiseks lairibavõrku turutõrkepiirkondades. Püsiühenduse olemasolu on oluline ennekõike avalike või avalikes huvides osutatavate e-teenuste tarbimiseks (registritoimingud, e-kool, e-tervishoid jms), seda eriti olukorras, kus maapiirkondades kohapeal osutatavate teenuste hulk järjest kahaneb.
- Maakonna tasandil ei ole suudetud kokku leppida optimaalses koolivõrgus ja see on takistanud investeerimisotsuste langetamist. Juhiti tähelepanu asjaolule, et kaugemate maapiirkondade koolivõrgu arendamisel tuleks arvestada rohkem piirkonna eripäraga.

Investeeringisotsustele peab eelnema koolivõrgu korrastamine. Raha jagamise aluseks peaks olema strateegiline plaan, mis tugineb pikemaajalistele rahvastiku- ja majandusprognosidele.

Prioriteetses suunas 1 tellis aastal 2015 Keskkonnaministeerium meetmest „Vooluveekogude seisundi parandamine (avatud taotlemine)“ ja „Vooluveekogude seisundi parandamine (investeeringute kava)“ toetust saanud projektide efektiivsuse hindamise. Uuring valmis Eesti Maaülikooli ja Eesti Loodushoiukeskuse koostöös. Uuringu kokkuvõttes tõdetakse, et kalapääsude rajamise positiivne mõju jõgede ökoloogilisele seisundile on ilmne. Rändetõkete poolt põhjustatud probleemid on paljude jõgede puhul üheks peamiseks ökoloogilist kvaliteeti langetavaks teguriks. Nende probleemide lahendamine aitab olulisel määral kaasa jõgede hea ökoloogilise seisundi saavutamisele ja säilitamisele.

Uuritud kalapääsud olid valdavalt hästi või rahuldavalt toimivad. Üksikute projekteerimis- ja ehituslike probleemide kõrval esines mitmete kalapääsude puhul ka vajakajäämisi, seda eelkõige kasutuskorras. Selliste objektide juures tuleb edaspidi väljaantavates veelubades kalapääsude kasutuskorda täpsustada, tuleb sätestada kriteeriumid, mille põhjal oleks veeloa nõuete järgimine kontrollitav.

Soovitusena tõsteti esile, et eraldi seire on edaspidi kindlasti vajalik ka neil kalapääsudel, kus tehakse olulisi konstruktsioonilisi muutusi ja parendustöid kalapääsu efektiivsuse tõstmiseks

Aastal 2016 tellis Keskkonnaministeerium meetme „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine“ mõju analüüsi. Töö teostajaks oli Consultare OÜ.

Meetme määruse alusel oli toetuse andmise eesmärk tagada nõuetele vastav jäätmete käitlemine ning suurendada jäätmete taaskasutamist. Kuna meetme eesmärgid ühtivad suuresti nii EARK kui Riigi jäätmekava eesmärkidega, siis võib öelda, et kõik meetmest rahastatud ja lõpetatud projektid panustasid ka nende dokumentide alusel seatud eesmärkide saavutamisse.

Projektide elluviimise tulemusena suurenesid pakendijäätmete, kodumajapidamisest pärinevate liigiti kogutud jäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete ning romusõidukite taaskasutusmahud.

Uuringu põhjal tehti ettepanek, et toetuse saajale võiks esitada iga-aastased aruanded jäätmeliikide lõikes, kus on üheselt tuvastatav projektiga seotud tegevuse tulemusena taaskasutatud jäätmete hulk jäätmeliikide lõikes. See võimaldab täpselt hinnata projekti mõju.

Prioriteetses suunas 4 viidi 2010. aastal Rahandusministeeriumi tellimusel läbi meetmete valikukriteeriumide hindamine, mille raames vaadeldi täpsemalt ka kolme prioriteetse suuna meedet („Linnaliste piirkondade arendamine“, „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ ja „Üleriigiliste kultuuri- ja turismiobjektide arendamine“). Meetmete elluviimine oli selleks ajaks juba sellises etapis, kus soovitude rakendamine ei olnud suuresti võimalik ning lükkus edasi programmiperioodi 2014-2020.

Üks märkus oli seotud meetmete eesmärkide sõnastamise ning väljund- ja tulemusnäitajate süsteemiga, mis puudutas SF rakendussüsteemi tervikuna ning on uuel perioodil KA poolt selgemalt reglementeeritud.

Teine märkus puudutas valikukriteeriumite kasutamist ja seda, et ühe kriteeriumina peaks eraldi kuluefektiivsust hindama. Uuel perioodil on kokku lepitud läbivad valikukriteeriumid ning kuluefektiivsus on üks nendest.

Kolmas märkus puudutas hindamismetoodikate ülesehitust: rohkem kvantitatiivsete kriteeriumite kasutamist, selgemalt hindamisel kasutatava alusmaterjali väljatoomist – et ühtlustada hindamiskomisjoni liikmete arusaama metoodikast. Uuel perioodil on püütud metoodikate koostamisel soovitusi järgida ja selgemaid ning täpsemaid suuniseid anda, kuid ainult kvantitatiivsete hinnangute andmist ei ole võimalik regionaalvaldkonna meetmete puhul rakendada.

Perioodi jooksul on läbi viidud 4. prioriteetses suunas 3 uuringut: „Elanike rahulolu kohalike avalike teenustega“, „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise külastuskeskkonna suunal toetatud projektide mõju hindamise uuring“ ning „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise tööstus- ja ettevõtlusala suunal toetatud projektide mõju hindamise uuring“.

- 2012 viidi läbi uuring „Elanike rahulolu kohalike avalike teenustega“. Uuringufirma Saar Poll poolt läbi viidud küsitluse eesmärgiks oli kaardistada Eesti elanikkonna rahulolu avalike teenuste taseme ja kättesaadavusega neis piirkondades, kus on olnud võimalik taotleda toetust KATA meetmest. Viimase 5 aasta jooksul aset leidnud muutustele ja arengutele hinnanguid andes leiti, et üldiselt on kohalike avalike teenuste olukord paranenud.
- 2014. aastal valmis uuring PKT külastuskeskkonna suunal toetatud projektide mõju hindamiseks. Uuringus anti ülevaade perioodil 2007–2011 tehtud investeeringute mõjust ning anti sisend uute toetusmeetmete planeerimiseks. Hinnati projektide mõju külastusobjektidele (külastajate, k.a väliskülastajate arvu muutus, laekunud omatulu muutus, selle seos lisandunud püsikuludega ja toetuse summaga, külastushooaja pikenemine, külastajate kohalviibimise aja pikenemine, korduvkülastajate arvu kasv) ning piirkondlikule arengule (loodud otseste ja kaudsete töökohtade arv, loodud uute ettevõtete arv, objektist kasusaanud ettevõtete arv, teiste ettevõtete projekti mõjul tehtud investeeringud, projekti mõju ulatus). Uuringu tulemusel selgus, et suurema mõjuga projektid olid mõnevõrra pikema kestusega (üle kahe aasta), keskmisest suurema toetuse summaga (üle miljoni euro toetussummaga); pigem maakonnakeskustes või nende lähitagamaal, seotud konkreetsete külastusobjektidega, kus luuakse otseseid töökohti (mitte ei arendata pelgalt taristut); pigem laiema kasutajate ringiga külastusobjektid, mitte kitsale sihtgrupile suunatud muuseumid ning tugevalt seotud kohalike ettevõtete ja kogukondadega.
- 2015. aastal küsitleti PKT ettevõtluskeskkonna suunal tööstusala arendamise (ettevõtluskeskkonna infrastruktuuri projektid) projekte elluviimisejärgselt. Küsitlusega sooviti saada informatsiooni projektitegevuste mõjust seisuga 31.10.2015, küsimustega sooviti eelkõige teada projektist toetust saanud ettevõtlusala territooriumil tegutsevate ettevõtete arvu, uute erasektori töökohtade arvu, lisandunud erasektori investeeringumahtu ning tööstusala kruntide hõivatust. Kokku saadeti küsitlused 32 projekti toetuse saajatele. Küsitluse tulemustest järelduvalt on ellu viidud projektide mõju olnud selgelt positiivne ja valdavalt on ületatud taotlustega prognoositud tulemusi. Kasusaavate ettevõtete arv on olnud prognoositust oluliselt suurem – kui projekti taotlustega on kavandatud kasusaajateks 302 ettevõtet, siis tegelik tulemus on seisuga 30.10.2015.a 448 ettevõtet. Keskmiselt ületab finantseeritud projektidest kasusaanud ettevõtete arv prognoositut 48% võrra (kogutulemus 148%). Uusi erasektori töökohti on projektides üldiselt loodud rohkem, kui esialgselt taotluses prognoositud. Küsitletud projektide taotluses toodud

prognoosis kavandati kokku 1244 töökohta, tegelikult loodi 1705 uut töökohta. Projektide mõju erasektori täiendavatele investeeringutele on olnud valdavalt positiivne. Kui taotlustega prognoositi investeeringute kogumahuks 142 miljonit eurot, siis tegelik tulemus 31.10.2015.a seisuga on üle 242 miljoni euro. Ühel projektil ei ole uuringu läbiviimiseni toetusega loodud ettevõtlusala mõju ilmnenud.

6. TEAVITAMINE JA KOMMUNIKATSIOON

Käesolevas peatükis antakse ülevaade EL struktuuritoetuste rakendamisega seotud teavitamis- ja kommunikatsioonitegevustest (sh avaldatud pressiteated, artiklid, ametlikud teated, korraldatud infoseminarid). Välja tuuakse silmapaistvaimad näited ja parimad praktikad läbiviidud üritustest ning antakse hinnang kogu teavitamis- ja kommunikatsioonitegevuse edukusele.

EARK kommunikatsiooniplaani indikaatorite täitmisest annab ülevaate tabel 5.

Tabel 6. EARK kommunikatsiooniplaani indikaatorid

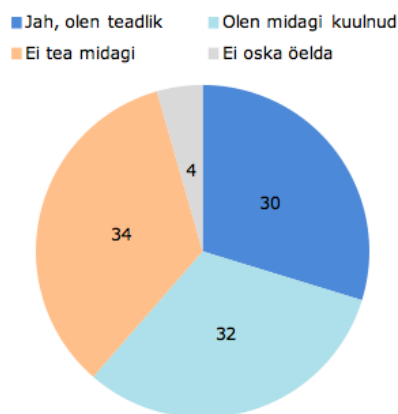
		Eesmärk 1: Teadlikkus EARK-st ja struktuurifondidest on tõusnud.										
		Mõjuindikaatorid										
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Kokku / keskm ine	
Avalikkuse teadlikkus EL struktuuritoetustest	Saavutust ase	53%	93%	71%	118 %	133 %	113 %	149 %	209%	200 %		
	Saavutus	24%	42%	32%	52%	60%	51%	67%	94%	90%	57%	
	Eesmärk									45%		
	Esiagne olukord	24%										
Potentsiaalsete taotlejate teadlikkus Elukeskkonna arendamise rakenduskavast	Saavutust ase	-	-	-	-	-	-	-				
	Saavutus	-	-	-	28%	-	-	-		62%	45%	
	Eesmärk											
	Esiagne olukord	-										
Avalikkuse teadlikkus ERF-st	Saavutust ase	97%	69%	74%	70%	74%	83%	75%	82%	76%		
	Saavutus	84%	60%	64%	61%	64%	73%	65%	71%	66%	68%	
	Eesmärk									87%		
	Esiagne olukord	84%										
Avalikkuse teadlikkus ÜF-st	Saavutust ase	96%	54%	47%	44%	46%	58%	54%	51%	41%		
	Saavutus	65%	37%	32%	30%	31%	40%	37%	35%	28%	37%	
	Eesmärk									68%		
	Esiagne olukord	65%										
Kasusaajate teadlikkus ERF-st	Saavutust ase	94%	-	-	117 %	-	-	-	-	127 %		
	Saavutus	49%	-	-	61%	-	-	-	-	66%	59%	
	Eesmärk									52%		
	Esiagne olukord	49%										
Kasusaajate teadlikkus ÜF-st	Saavutust ase	84%	-	-	120 %	-	-	-	-	112 %		

	Saavutus	21%	-	-	30%	-	-	-	-	28%	26%
	Eesmärk									25%	
	Esialgne olukord	21%									
Tulemusindikaatorid											
Struktuurivahendite kodulehte (www.struktuurifondid. ee) külastanute arv (aastas)	Saavutust ase	125 %	241%	264 %	351 %	402 %	214 %	317 %	393%	296 %	
	Saavutus	149 8 73	289 18 7	316 5 49	421 2 67	482 9 16	265 8 26	380 530	471 470	355 202	3,1mln/ 348 091
	Eesmärk									120 0 00	
	Esialgne olukord	90 000									
Elukeskkonna arendamise rakenduskava teemasid puudutavate meediakajastuste arv	Saavutust ase	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Saavutus	-	5153	6996	7256	7308	8668	8793	8695	9495	62tuh/ 7796
	Eesmärk										
	Esialgne olukord	-									
Väljundindikaatorid											
Elukeskkonna arendamise rakenduskava sisaldavaid valdkondi tutvustavad suuremad sotsiaalturunduslikud eriprojektid/aastas	Saavutust ase	60%	180%	280 %	180 %	140 %	60%	60%	120%	40%	
	Saavutus	3	9	14	9	7	3	3	6	2	56/6
	Eesmärk									5	
	Esialgne olukord	0									
Elukeskkonna arendamise rakenduskava valdkondi sisaldavate läbiviidud seminaride/ infopäevade arv/aastas	Saavutust ase ~~eesmärgis~~	91%	103%	71%	94%	240 %	114 %	43%	77%	6%	
	Saavutus	32	36	25	33	84	40	15	27	2	294/33
	Eesmärk									35	
	Esialgne olukord	0									
Elukeskkonna arendamise rakenduskava valdkondi sisaldavate koostatud trükimaterjalide arv/aastas	Saavutust ase ~~eesmärgis~~	100 %	100%	100 %	120 %	60%	140 %	100 %	67%	20%	
	Saavutus	5	5	5	6	3	7	5	4	1	41/ 5
	Eesmärk									5	
	Esialgne olukord	-									
Elukeskkonna arendamise rakenduskava teemasid puudutavate pressiteadete arv/aastas	Saavutust ase	86%	151%	237 %	271 %	169 %	125 %	206 %	171%	71%	
	Saavutus	30	53	83	95	59	44	72	60	25	521/58
	Eesmärk									35	
	Esialgne olukord	0									
Elukeskkonna arendamise rakenduskava teemasid	Saavutust ase	100 %	50%	92%	183 %	58%	133 %	117 %	125%	67%	
	Saavutus	12	6	11	22	7	16	14	15	8	111/12

puudutavate artiklite arv/aastas	Eesmärk									12	
	Esialgne olukord	0									
Eesmärk 2: Läbipaistvus elukeskkonna arendamise rakenduskava ja struktuurifondide rakendamisest on tõusnud											
EL toetuste jagamise ja planeerimise läbipaistvus avalikkuse seas	Saavutustase eesmärgist %	82%	182%	144%	133%	144%	170%	163%	189%	170%	
	Saavutus	22%	49%	39%	36%	39%	46%	44%	51%	46%	41%
	Eesmärk									27%	
	Esialgne olukord	22%									
Taotlejate teadlikkus taotluste hindamiskriteeriumite kohta	Saavutustase eesmärgist %	90%	-	-	106%	-	-	-	-	113%	
	Saavutus	60%	-	-	71%	-	-	-	-	76%	69%
	Eesmärk									67%	
	Esialgne olukord	60%									

Taotlejate ja potentsiaalsete taotlejate teadlikkust mõõdeti 2010. aasta vahehindamise raames ning uuesti mõõdeti perioodi lõppedes ehk 2016. a septembris.

Nendest 62% on teadlik või kuulnud midagi EARK-st. Kõige kõrgem on teadlikkus riigiasutuste esindajate seas – 78%. Äriühingute ja MTÜ/Sihtasutuste esindajatest teab rakenduskava 64% ning tuntus on kõige madalam kohalike omavalitsusasutuste esindajate seas – 57%. EARK tuntus sõltub suuresti vastaja vanusest – üle 50-aastaste vastajate seas on see 69%, vanuserühmas 36-50a. on tuntus 63% ja noorimas rühmas vaid 38%. Regioonidest eristub Lõuna-Eesti, kus tuntus on suurim: 70%.

Joonis 4. Küsimus taotlejate ja potentsiaalsete taotlejate seas: “Kas te olete kuulnud Elukeskkonna Arendamise Rakenduskavast, mis kehtis aastatel 2007-2013?”

Samuti uuriti taotlejate ja potentsiaalsete taotlejate käest kas taotluste menetlemise hindamiskriteeriumid on olnud kättesaadav, piisav ning kas lisateave ja selgitused on olnud

piisavad. Võib väita, et hindamiskriteeriumide alane teave on huvilistele piisavalt kättesaadav – teabe kättesaadavust hindab hästi 80% vastanutest, 76% arvab, et teavet on piisavalt ning 83% vastanute arvates on selgitusi ja lisateavet piisavalt. Taas näeme, et vanemad vastajad on teabe kättesaadavust hinnanud paremaks kui nooremad toetuste taotlejad.

Üldine rahulolu taotlusprotsesside kohta on suhteliselt kõrgel tasemel varieerudes erinevate hinnatavate aspektide arvestuses vahemikus 54-60%. Rahulolematuid on 7-12%.

Infoallikateks, millest EARK'i kohta infot saadakse osutus peamiseks Keskkonnainvesteeringute Keskuse kodulehekülg, kust on infot toetuste kohta saanud 61% vastanutest. Järgnevad keskkonnaministeeriumi koduleht (27%) ja struktuurifondide lehekülg (www.struktuurifondid.ee) 22%. Lisaks saadakse informatsiooni ka meediast – ajalehtedest ning televisiooni uudistesaadetest. Ajalehes märgiti nii teemakohaseid artikleid kui ka reklaame.

Ajakirjandusele edastati 2015. aastal 25 EARK valdkondi sisaldavat pressiteadet, mis väiksem arv kõiki eelnevaid aastaid arvesse võttes. Põhjus tuleneb struktuuritoetuste rakendamise tsüklist, mis on jõudnud etappi, kus enamik projekte on lõppenud, uusi tegevusi peale ei tule ning paralleelselt toimub juba uue perioodi teavitamine. Kogu perioodi jooksul saadeti välja 421 EARK-i teemade kohast pressiteadet.

Potentsiaalseid taotlejaid teavitati taotlusvoorude avanemisest vaid 1 ametliku teatega, koguperioodil 93 tükki. Reeglina on need olnud taotlusvoorude avamise, toetuse vastuvõtu alguse või lõpetamise kohta. 2015. a vähene teadete hulk on väga otseselt seotud struktuuritoetuste rakendamise tsükliga, mis on jõudnud etappi, kus uusi taotlusvoore enam ei avata, sest enamus rahast on juba projektidele välja jagatud. Sama põhjus on ka valdkondlike teabepäevade vähenemisel, mida toimus 2 tükki – trammitaristu uuendamise tähistamine ning vooluveekogude tervendamise valminud projektide teabeüritus. Kõik RA-d ja RÜ-d arendasid jätkuvalt oma kodulehti, et teave oleks paremini leitav ning pidevalt uuendatud. Suurenenud on ka sotsiaalmeedia kasutamine, eriti aktiivselt on oma Facebooki lehte struktuuritoetustest teavitamisel kasutanud KIK.

Teavitustegevustest annab täpsema ülevaate joonis 3.

Tabel 7. Teavitus- ja kommunikatsioonitegevused perioodil 01.01.2007- 31.12.2015.

Tegevus	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Kokku
1. Teavitustüritused	32 (15*)	36 (2*)	25 (2*)	33 (2*)	84 (1*)	40 (1*)	15 (2*)	27 (1*)	2	297 (26*)
2. Pressiteated	30 (19*)	53 (10*)	83 (17*)	95 (5*)	59 (7*)	44	72(4*)	60 (9*)	25 (2*)	421 (73*)
3. Ametlikud teated	5	14	27	21	6	12	7	7	1	93
4. Artiklid	12 (5*)	6 (3*)	11 (3*)	22 (5*)	7	16	14(5*)	15	8 (1*)	111 (22*)
5. Trükimaterjalid	5 (3*)	5 (3*)	5 (2*)	6	3	7	5	5	1	42(8*)
6. Internet	7 (1*)	8 (3*)	9 (3*)	20 (1*)	29 (2*)	26	42	37	5	183 (10*)
7. Kampaaniad/Projektid	3 (3*)	9 (1*)	14 (2*)	9 (2*)	7 (1*)	3	3	6	2	56 (11*)
8. Uuringud jm	3 (1*)	2 (1*)	5 (2*)	4 (4*)	2 (1*)	2 (1*)	3(1*)	1	1 (1*)	23 (13*)

Allikas: prioriteetsete suundade aruanded

*Korraldusametuse tegevused, mis kajastuvad kõigis rakenduskavade seirearuannetes

Parimad näited

EARKi raames valminud projekte kajastati ETV telesaates “Lauluga Maale”. Igas saates näidati projekte, mis oli saate toimumise piirkonnas EARK-i toetusel tehtud. Kokku toimus seitse saadet erinevas Eesti piirkonnas. Keskmise saate vaadatavus ühe saate kohta oli 72 000 vaatajat.

KIK korraldas oma Facebooki lehel kampaania “Maakonna sipelgas”, mis kajastas samuti m.h EARKist rahastatud projekte. Igast Eesti maakonnast valiti välja 5 edukamat projekti, millest omakorda said Facebooki kasutajad valida oma lemmiku. Kampaania jõudis kümnete tuhandete inimesteni.

Veebruaris 2015 ilmus Eesti Päevalehe vaheleht, milles tutvustati põhjalikult kõiki KOMP meetmest toetust saanud konverentsikeskusi.

Regionaalvaldkonna ajakirjas REGI, mis ilmub kolm korda aastas, on pea igas numbris tutvustatud ka mõnda EARK-i raames valminud projekti.

KA korraldas seitsemes Eesti maakonnakeskuses eurotoetuste infotuuri, mille põhiline fookus oli küll perioodi 2014-2020 tutvustamine, kuid kampaania käigus keskenduti ka viimase 10 aasta europrojektide tutvustamisele. Meediakajastuse fookus oli keskkonna- ja transpordiprojektidel. Postimehe vahelehes ilmus KA poolt koordineeritud vaheleht “Eurosaak – eurotoetused Eestis perioodil 2007-2013”.

Meediakajastustest võib esile tõsta mitme suure ja olulise projekti avaüritused, näiteks said palju meedia tähelepanu Narva linnas ja Sillamäel valminud veetaristu projektid, mida kajastati laialdaselt erinevates meediaväljaannetes, televisioonis ja mujal.

Samuti koolide rekonstrueerimise meediakajastus oli nähtav (nt Võru Gümnaasium, Pärnu Koidula Gümnaasium). Hea meediakajastuse sai ka ÜFi vahenditest rahastatav Tallinna trammiliinide uuendamine, mis mõjutab positiivselt kõiki Eesti pealinna elanikke ja külalisi ning aitab seeläbi kaasa Eesti positiivse kuvandi loomisele tervikuna. KA poolt 2015. Aastal läbi viidud rahvaküsitluse tulemusena valiti perioodi euroteks puhta joogivee loomine 100 000 eestimaalasele. Täna saame juba teavitada, et lõpetatud projektide tõttu on see arv on tõusnud mitmekordseks – rohkem kui 300 000 inimeseni.

Hinnang

Struktuuritoetuste kommunikatsioonis saavutatud tulemused (vt EARK kommunikatsiooniplaani indikaatorite tabel) näitavad, et 2015.aastaks seatud teavitustegevustele püstitatud eesmärgid said suuremas osas täidetud. Probleem on vaid avalikkuse teadlikkusega konkreetsetest fondidest.

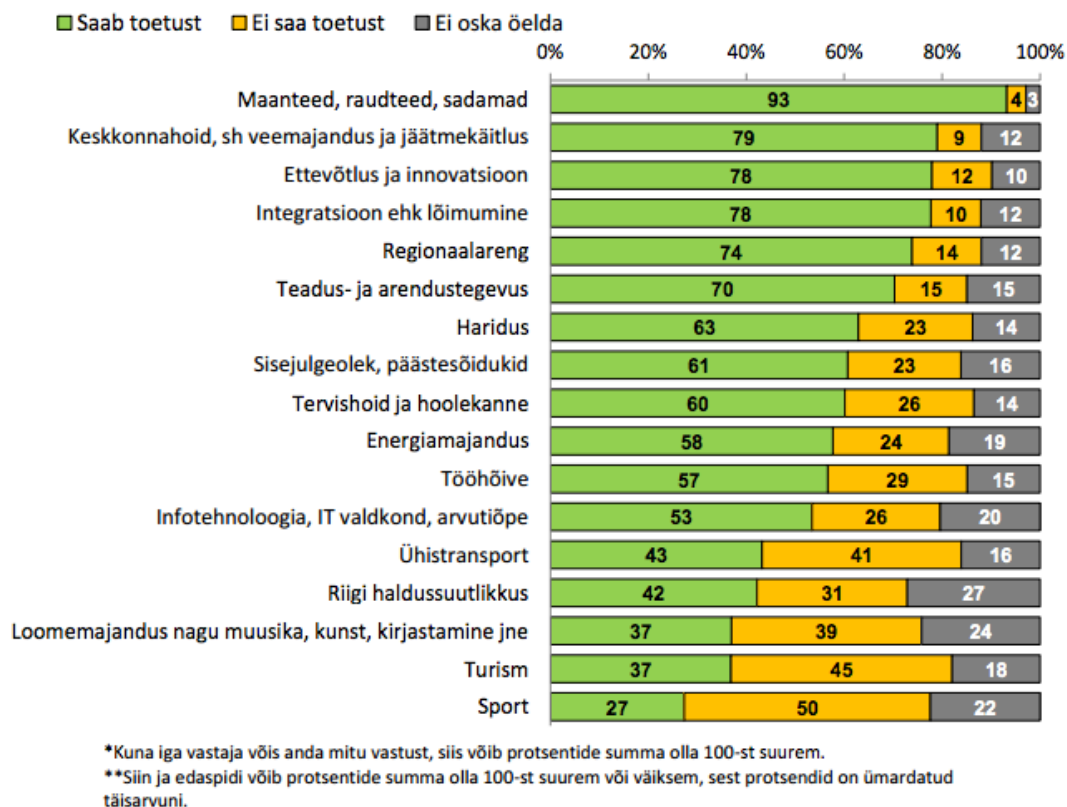
2015. aastal tellis KA avaliku arvamuse uuringu (Saar Poll OÜ), et saada ülevaade struktuurivahendite mainest, avalikkuse teadlikkusest ning kasutatavatest ja eelistatud informatsiooni tarbimise kanalitest. 2014. aastaga võrreldes on 2015. aastal eurotoetustest langenud, 94% eesti elanikest 90-le protsendile, mida võib pidada ikkagi stabiilseks ning see ületab oluliselt 2015.aastaks seatud sihttaseme (2007. Aastal oli see protsent 24%).

2015. aastal on teadlikkus ERF-st ja ÜF-ist vastavalt 66% ja 28%, mis on 2014. Aastaga võrreldes mõne protsendipunkti võrra langenud, kuid on siiski püsinud samas suurusjärgus. Paraku ei ole fondide teadlikkuse osas saavutatud püstitatud sihttasest kummagi fondi puhul.

Selgituseks olgu öeldud, et alg- ja sihttasemetel seadmisel kasutati Uuringukeskuse Klaster teenuseid ning uuringufirma poolt 2007. aastal läbiviidud telefoniküsitluse andmeid, mis näitasid avalikkuse teadlikkuseks ERF-ist 84% ja ÜF-ist 65%. Uuringu andmeid aluseks võttes seati samal aastal kommunikatsiooniplaani eesmärgiks suurendada 2015. aastaks avalikkuse teadlikkust nimetatud fondidest 3 protsendipunkti võrra. Kuna aastal 2008 viis uuringut läbi OÜ Faktum & Ariko, kes kasutas meetodina hoopis näost-näku intervjuusid, kahanes teadlikkus mõlemast fondist oluliselt. Siiski näitab ka järgnevatel aastatel kasutusel olnud näost-näku intervjuu meetodina usaldusväärust, sest sellest ajast on avalikkuse teadlikkus nimetatud fondidest olnud stabiilne.

Keskmisest veidi madalam on teadlikkus 18–29- ja 60–74-aastaste, mitte-eestlaste, põhiharidusega, tallinlaste, Põhja-Eesti ja Kirde-Eesti elanike seas. Kõige kõrgem on teadlikkus Lääne-Eesti elanike seas (99%). Teadlikkus erineb veidi ka maa-asulate ja linnaliste asulate elanike seas – maa-asulate elanikud on veidi teadlikumad. Võrreldes 2014. aastaga, on teadlikkus eurotoetustest jäänud suhteliselt samale tasemele.

Vastajatelt küsiti, et millised valdkonnad EL struktuurivahenditest hetkel toetust saavad. Siinkohal võib öelda, et EARK valdkondi seostatakse struktuurivahenditega hästi. Kõige kindlamalt teatakse sarnaselt möödunud aastale, et toetust saavad jätkuvalt teed, raudteed, sadamad (93%), kuid nii regionaalareng (74%) kui ka keskkonnahoid (79%) kuuluvad esimese viie paremini teatud valdkonna hulka (vaata joonis 5).

Joonis 5. Vastused küsimusele, et millised valdkonnad EL struktuurivahenditest hetkel toetust saavad

Suhtumine eurotoetustesse on positiivne: eurotoetustest teadlikest vastajatest 94% arvab, et eurotoetuste mõju Eesti üldisele arengule on positiivne ning eurotoetuste mõju Eesti

majandusarengule hindab positiivseks 89% vastajatest. Mõnest Euroopa Liidu poolt kaasrahastatud projektist oma elupiirkonnas on kuulnud 64% elanikkonnast. Kaasrahastatud projektist teadlikest 95% peab antud projektide mõju oma elupiirkonna arengule positiivseks.

EARK kommunikatsioonikava teine eesmärk on suurendada läbipaistvust EARK-st ja struktuurivahendite rakendamisest. 2015. a pidas struktuuritoetuse planeerimist ja jagamist Eestis läbipaistvaks ja selgeks 46% vastanutest, mis on väike langus võrreldes eelnenud aastaga (51%), kuid suurusjärgus sama (vt joonis 11). Peamise põhjusena, miks toetuste jagamine ja planeerimine ei ole läbipaistev ja selge, toodi välja infopuudus (31%) ja asjaolu, et toetuste jagamine on keeruline ja ebaselge (27%).

Enamik (71%) eurotoetustest teadlikest vastajatest arvab, et eurotoetusi suunatakse õigetes valdkondadesse. Vastajad, kes leiavad, et eurotoetusi ei suunata õigetes valdkondadesse, toovad kõige enam välja (27%) asjaolu, et teatud valdkonnad, kus on eurotoetust vaja, seda ei saa.

Üldine hinnang EARK-i kommunikatsioonitegevusele on hea. Oluliselt on paranenud KA teavitustegevuste kvaliteet ja roll SF teavituses. Paranenud on oluliselt ka KA ja RA-de ning RÜ-de koostöö.

2015. a oli viimane aasta projektide elluviimiseks ja seega oli ka kommunikatsioonitegevuste iseloom ja aktiivsus sellele vastavad. Rõhk liikus avanenud taotlusvoorude ja taotluste rahuldamise otsuste kommuniqueerimiselt ära ning fokuseeriti juba valminud projektidest teavitamisele.

Paralleelselt tegelevad kommunikatsiooniüksused muidugi ka EL 2014-2020 aastat eelarveperioodi tegevuste tutvustamisega, mis käesolevas aruandes ei kajastu. Suurimad kommunikatsioonitegevused hõlmasidki eelkõige juba uut, käimasolevat eelarveperioodi.

Lisaks käesolevas peatükis mainitud 2015. aasta kommunikatsioonitegevustele jätkus EARKi projektide aktiivne tutvustamine veel ka 2016. aastal. Näiteks avaldati igas Eesti maakonnas vähemalt ühes lehes artikkel, mis tutvustas selles maakonnas valminud EARKi keskkonnavaldkonna projekte. Perioodi ilmestab see, et aina enam teavitustegevusi on liikunud internetti ja sotsiaalmeediasse ning väheneb paberkandjal materjalide hulk.

Kommunikatsiooni osas perioodil 2014-2020 arvestatakse võimalust teavitustegevusteks kasutada maakonnalehti ja sotsiaalmeediat. Võimaluse korral ka üleriigilistes lehtedes ning televisioonis. Piiratud ressursi oludes on mõistlik kommunikatsioonitegevused koondada kampaania formaati, et sõnumid mõjule pääseksid. Eurotoetuste kommunikatsioonis on tihti ka mõistlik rääkida erinevatest toetusvaldkondadest ühtsena (nt kajastada ühes piirkonnas tehtud projekte, mis võivad olla erinevatest valdkondadest (nt keskkond, haridus, töö jne).

7. PRIORITEETSETE SUUNDADE ELLUVIIMINE

EARK jaguneb kaheksaks prioriteetseks suunaks (PRS), mis omakorda jagunevad alasuundadeks. EARK-s on alasuundade ülesed indikaatorid, PRS-l eesmäärke ja indikaatoreid ei ole, seetõttu on seirearuandes esitatud ülevaade PRS elluviimisest alasuundade lõikes. Antud on ülevaade ja hinnang PRS eesmärkide täitmisest, võttes arvesse nii indikaatorite täitmist kui ka suuna finantstulemusi (väljamaksed, taotluse rahuldamise otsuste määr) (vt ka tabel 10).

Tabel 8. Prioriteetsete suundade meetmete finantsprogress seisuga 31.12.2016

Prioriteetne suund	Ühenduse osalus rakenduskava eelarves	Projektidele eraldatud ühenduse osalus	% ühenduse osalusest	Toetuse saajatele väljamakstud ühenduse osalus (2)	% ühenduse osalusest
2.1 Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse	626 334 156	625 827 881	99,9%	625 827 881	99,9%
2.2 Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	92 032 774	92 423 336	100%	92 423 336	100%
2.3 Energiamajanduse arendamine	28 760 241	28 760 242	100%	28 760 242	100%
2.4 Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	388 582 823	387 114 128	99,6%	387 113 567	99,6%
2.5 Hariduse infrastruktuuri arendamine	212 765 713	211 956 324	99,6%	211 956 324	99,6%
2.6 Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	169 110 222	172 250 866	102%	172 250 866	102%
2.7 Tehniline abi	2 759 832	792 739	29%	792 739	29%
Horisontaalne tehniline abi (arvestuslik)	28 553 498	28 553 403	100	28 553 403	100
Kokku:	1 548 899 259	1 547 678 918	99,9%	1 547 678 357	99,9%

Allikas: SFCS (31.12.2016)

7.1. Rakendamine prioriteetses suunas „Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse“

Suund jaguneb kolmeks alasuunaks („Veemajanduse arendamine”, „Jäätmekäitluse arendamine” ja „Välisõhu kaitse“), mis omakorda jagunevad 13 meetmeks (vt lisa 13), mida viidi ellu nii programmide (2), investeringute kavade (4) kui ka avatud taotlusvoorude (7) kaudu.

7.1.1 Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Allpool (tabel 8) on toodud PRS eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus- ja väljundindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttaseme saavutamise määr (%) aastate lõikes.

Tabel 9. Indikaatorite saavutamine prioriteetses suunas

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustaseme andmete allikas
Alasuund: Veemajanduse infrastruktuuri arendamine							
Eesmärk : Ühisveevärgiga varustatud inimeste osakaal on suurenenud ja ühisveevärgi joogivesi vastab nõuetele							
Ühisveevärgiga täiendavalt ühinenud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	Saavutustase eesmärgist	0	0	1%	46%	93%	Projektide lõpparuanded
	Saavutustase	0	0	278	13 695	27 776	
	Eesmärk		10000			30 000	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Joogiveevarustussüsteemide ja –töötusjaamade rekonstrueerimise tulemusel nõuetekohase joogiveega kindlustatud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	Saavutustase eesmärgist	0	5%	10%	110%	301%	Projektide lõpparuanded
	Saavutustase	0	5 000	10 265	110 656	301 207	
	Eesmärk		25 000			100 000	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Elanike arv, kellele on loodud võimalus liituda ühisveevärgiga	Saavutustase eesmärgist				68%	122%	Projektide lõpparuanded
	Saavutustase				28 500	51 142	
	Eesmärk					42 000*	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Eesmärk: Keskkonna kaitse asulareovee suublasse juhtimisest tulenevate kahjulike mõjude eest							

Prioriteetne suund “Säästva keskkonnakasutuse
infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Ühiskanalisatsiooniga liitunud täiendav rahvastik (üle 2000 ie-se reostuskoormusega reoveekogumisalad)	Saavutustase eesmärgist	0	0	2%	53%	94%	Projektide lõpparuanded
	Saavutustase	0	0	513	15 804	28 323	
	Eesmärk		10 000			30 000	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Nõuetekohaselt töötavate reoveepuhastite arv (üle 2000 ie-se reostuskoormusega reoveekogumisalad)	Saavutustase eesmärgist	75,5%	69%	73%	98%	100%	KAUR
	Saavutustase	37	34	36	48	49	
	Eesmärk		49			49	
	Esialgne tase	29					
Elanike arv, kellele on loodud võimalus liituda ühiskanalisatsiooniga	Saavutustase eesmärgist	0			65%	115%	Projektide lõpparuanded
	Saavutustase	0			35 609	62 969	
	Eesmärk					55 000	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Eesmärk : Veekogude seisund on paranenud							
Lõhilaste kudemisrändeks taasavatud jõgede arv 25 Eesti pikema lõhejõe hulgas	Saavutustase eesmärgist	46%	46%	69%	46%	115% ¹⁴	Projektide lõpparuanded, KKM andmed
	Saavutustase	6	6	9	6	15	
	Eesmärk		6			13	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Lõhilaste kudemisrändeks taasavatud paisude arv lõhejõgedel	Saavutustase eesmärgist	0			107,5%	177,5%	Projektide lõpparuanded, KKM andmed
	Saavutustase	0			43	71	
	Eesmärk					40	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Eesmärk : Endistel sõjaväe- ja tööstusaladel olevad peamised jääkreostuskolded on lokaliseeritud							
Lokaliseeritud reostuskollete arv	Saavutustase eesmärgist	35%	41%	46%	61%	92%	Riiklik jääkreostuskollete andmebaas, projektide lõpparuanded
	Saavutustase		31	35	46	49	
	Eesmärk		37			53	

¹⁴ Suurimad jõed, millel tagati kalade läbipääs paisudel suuremal osal lõhelaste jõelõigul: Põltsamaa, Piusa, Õhne, Pirita, Loobu, Vaidava, Leevi, Kääpa, Loo, Porijõgi, Nõmme jõgi, Sõmeru jõgi, Võhandu, Visula jõgi ja Toolse jõgi. EL 2014-2020 vahenditega jätkatakse kalapääsude rajamist Eesti jõgedel. Eesmärk on saada lõplikult korda Võhandu, Piusa, Õhne, Loobu ja Pärnu jõgi täispikkuses.

Prioriteetne suund “Säästva keskkonnakasutuse
infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

	Esiolgne tase	26					
Alasuund suund: Jäätmekäitluse arendamine							
Eesmärk : Kõik keskkonnanõuetele mittevastavad põlevkivitööstuse ja –energeetika jäätmeoidlad on suletud ja korrastatud							
Suletud ja korrastatud keskkonnanõuetele mittevastavate tööstusjäätmete hoidlate arv	Saavutustase eesmärgist	36%	36%	36%	73%	100%	Projekti lõpparuanded
	Saavutustase	4 suletud, kuid korrastamata	11 suletud, millest 7 korrastamata	11 suletud, millest 7 korrastamata	11 suletud, millest 3 korrastamata	11 suletud ja korrastatud	
	Eesmärk		11 hoidlat suletud			11	
	Esiolgne tase	Sulgemist vajab 11 jäätmeoidlat (2006)					
Eesmärk : Kõik keskkonnanõuetele mittevastavad tavajäätmeprügilad on suletud ja korrastatud							
Suletud ja korrastatud nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate arv	Saavutustase eesmärgist	31%	54%	69%	100%	100%	Projektide lõpparuanded
	Saavutustase	17 suletud, korrastamata ja 12 korrastatud	39 suletud, neist 18 prügilat korrastamata	39 suletud, neist 12 prügilat korrastamata	39 suletud ja korrastatud	39 suletud ja korrastatud	
	Eesmärk		39 prügilat suletud, mitte kõik korrastatud			39	
	Esiolgne tase	Sulgemist vajavad 39 prügilat (2006)					
Eesmärk Eestis on välja arendatud optimaalne regionaalsete tavajäätme prügilate võrgustik							
Regionaalsete tavajäätmeprügilate arv Eestis	Saavutustase eesmärgist	71%	71%	71%	86%	86%	Riigi jäätmekava 2008-2013 lisa 4
	Saavutustase	5	5	5	6	6 ¹⁵	
	Eesmärk		6			7	
	Esiolgne tase	5 (2006)					

¹⁵ Jõelähtme, Uikala, Väätša, Torma ja Paikuse prügilat. Lisaks on nõuetele vastav tavajäätmeprügilat ka Tallinna ehitusjäätmeteladestus, kuhu ladestatakse ehituslammutusjäätmeid ja asbesti

Eesmärk : Tagatud on nõuetele vastav jäätmete käitlemine, suurenenud on jäätmete taaskasutus ning vähenenud jäätmete							
Jäätmete käitlemine vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonna- ja tervisekaitse nõuetele (% jäätmetest)	Saavutustase eesmärgist %	85%	100%	100%	100%	100%	Jäätmearuandlus KAUR
	Saavutustase	85%	100%	100%	100%	100%	
	Eesmärk		100%				
	Esialgne tase	15% (2004)				100%	
Tahkete jäätmete taaskasutamise määr (va põlevkivi- ja põllumajandus-jäätmed)	Saavutustase eesmärgist %	67%	97%	147%	92%	92%	Jäätmearuandlus KAUR
	Saavutustase	40%	58%	88% ¹⁶	55%	55%	
	Eesmärk		40%			60%	
	Esialgne tase	30% (2004)					
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestatavates jäätmetes	Saavutustase eesmärgist %	17%	10%	10%	40%	40%	Jäätmearuandlus ja jäätmete sortimisuuring
	Saavutustase	55%	57%	57%	48%	48%	
	Eesmärk		45%			30%	
	Esialgne tase	50-60% (2004)					
Alasuund: Välisõhu kaitse							
Eesmärk: Elektri transpordi osakaalu säilitamine linnade ühistranspordis							
Elektriühistranspordi kasutajate osakaal Tallinnas	Saavutustase eesmärgist %	0			80%	76,25%	Tallinna linn
	Saavutustase	0			32,2%	30,5%	
	Eesmärk		40%			40% (2015)	
	Esialgne tase						

Allikas: PRS seirearuanne

¹⁶ Paariaastane kõrge saavutustase oli tingitud põlevkivi aheraine taaskasutamise lühiajalisest tõusust suletud prügilate korrastamistöödel.

Alasuund „Veemajanduse arendamine”

Veemajanduse arendamise alasuunas on rakenduskavaga seatud eesmärgid täidetud. Alasuunas on üheksa indikaatorit, neist 7 indikaatori sihttase on saavutatud või ületatud ning kahe indikaatori sihttase on täidetud enam kui 90%. Veemajanduse infrastruktuuri arendamise projektid panustasid eesmärkide „Ühisveevärgiga varustatud inimeste osakaal on suurenenud ja ühisveevärgi joogivesi vastab nõuetele“ ja „Keskkonna kaitstus asulareovee suublasse juhtimisest tulenevate kahjulike mõjude eest“ saavutamisse.

Alasuunas rakendati kuute meetet.

- Veemajanduse infrastruktuuri arendamine
- Vooluveekogude seisundi parandamine- invest kava
- Vooluveekogude seisundi parandamine avatud taotlemine
- Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks- programm
- Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel invest kava
- Jääkreostusobjektide inventariseerimine ja ohutustamine programm

Meede „Veemajanduse infrastruktuuri arendamine“

Rahastusperioodil oli veemajanduse infrastruktuuri arendamise eesmärk tagada võimalikult suurele hulgale Eesti elanikest kvaliteetne joogivesi ning nõuetekohane reovee kokku kogumine ja puhastamine. Nimetatud eesmärgid said täidetud isegi suuremal määral, kui rakenduskavas oli ette nähtud. Rahastusperioodiga saavutati suur kvalitatiivne samm valdkonna arengus. **Rahastatud projektide tulemusel on asulareovee direktiivi nõuetele vastavus tagatud 82% üle 2000 ie reoveekogumisaladel (31.12.2014) võrrelduna 59% 2006 aasta lõpu seisuga. Kvaliteedinõuetele vastav joogivesi on tagatud 97% ühisveevärgiga liitunud elanikest.**

Meetmes Veemajanduse infrastruktuuri arendamine avanemisest saadik viidi läbi kuus taotlusvooru, mille tulemusena sai taotluse rahuldamise otsuse (TRO) 139 veemajanduse infrastruktuuriprojekti.

Projektide raames on rekonstrueeritud 690 km joogiveetorustikke ning 42 veetöötusjaama, rajatud 725 km joogiveetorustikke ja 68 veetöötusjaama. Lisaks on rekonstrueeritud 480 km kanalisatsioonitorustikke ja 88 reoveepuhastit ning rajatud on 870 km kanalisatsioonitorustikke ja 7 uut reoveepuhastit. Eestis tervikuna on ligikaudu 10 000 km ühisveevärgi-ja kanalisatsiooni torustikke, seega on antud finantsperioodi jooksul uuendatud või rajatud ligikaudu 1/3 torustikest. 480 km amortiseerunud ühiskanalisatsioonitorustike rekonstrueerimisega on vähendatud pinnasesse lekkivat orgaanilist reostust 135 tonni võrra aastas.

Perioodi projektide tulemusel kindlustati 301 207 inimesele kvaliteetne joogivesi, 51 142 elanikule luuakse võimalus liituda ühisveevärgiga, 100 000 inimese tekitatud reovesi puhastatakse kõige kõrgemate nõuete kohaselt ning tänu sellele jõuab meie veekogudesse 900 tonni orgaanilist reostust aastas vähem. See on samaväärne Pärnu linna elanike (elanikke 39 tuhat) aastase reovee kogusega, mis suubuks ilma puhastamata jõgedesse ja sealt juba Läänemerre. Lisaks on projektide tulemusel vähenenud veekogudesse juhitud lämmastik 515 tonni ja fosfor 430 tonni, mis on võrreldav 86 000 tonni loomasõnnikuga, mis

veekeskonda sattudes paneks vohama taimestiku ja vetikad, halvendaks vee kvaliteeti ja mõjuks negatiivselt kaladele ja teistele veeloomadele.

Ületäidetud on indikaator „Joogiveevarustussüsteemide ja –töötlusjaamade rekonstrueerimise tulemusena nõuetekohase joogiveega kindlustatud rahvastik“. Joogivee nõuetele vastavuse tagamine on riigile ja kohalikele omavalitsustele prioriteet, mistõttu taotleti esialgselt rohkem investeringuid joogiveesüsteemide korrastamiseks. Lisaks oli põhjuseks joogiveetötluste kehvem seis kui programmiperioodi alguses prognoositi. Ainuüksi Kohtla-Järve ja Narva veeprojektide tulemusel saavutati tulemuseks 100 000 inimest. Lisandusid kõik muud piirkonnad, kus tehti investeringuid joogiveekvaliteedi vastavuse tagamiseks.

Perioodi 2007-2013 raames rajatud ja rekonstrueeritud reoveepuhastite abil on pea 50% langenud heitvee orgaaniliste reoainete reostuskoormus veekogudele, mille tulemusel Eesti pinnaveekogumitest on 60% (2014. a) juba täna heas või väga heas seisundis. Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud veemajanduskavad näevad ette, et 2021 a lõpuks saavutatakse 81% veekogumitel hea seisund. Eesti vete seisundit ohustavad peamiselt fosfori- ja lämmastikuühendid, mis sattuvad vette reoveepuhastitest, amortiseerunud kanalisatsioonisüsteemidest, kanaliseerimata elanikonnalt, metsast ja põllumaalt, mistõttu tuleb tagada jätkuv veemajandustaristu arendamine.

Veemajandusprojektide rakendamine oli vee-ettevõtjatele tõsine väljakutse, kuna paljudel toetuse saajatel ei olnud varasemalt piisavalt kogemusi mahukate investeringuprojektide elluviimise korraldamiseks. Perioodi alguses toimus hangete odavnemine võrreldes projektides planeerituga, kuid seejärel juba hangete kallinemine. Probleem ilmnis eriti II taotlusvoorus ehk 2009-2010 rahastatud projektide puhul, mille eelarved olid koostatud majanduse madalseisu ajal (vastupidiselt I taotlusvoorule, kus maksumused olid arvestatud majanduse tippaastate järgi, kuid hanked viidi läbi madalseisu ajal). Seetõttu vajasisid mitmed projektid toetuse mahu muutmist.

Tehtud mahukatele investeringutele vaatamata ei suuda Eesti veemajanduse valdkonnas veel siiski täiel määral täita EL-i joogivee direktiivi, asulareovee puhastamise direktiivi, veepoliitika raamdirektiivi ja HELCOMi Läänemere tegevuskavas seatud nõudeid ning tagada elanikele nõuetekohast joogivett ja tekkiva reovee kokku kogumist ja puhastamist. Selle tõttu tuleb viimased jõupingutused teha EL 2014-2020 perioodist.

Veemajandusvaldkonna mahajäämust ja investeringute vajadust iseloomustab ka ilmekalt fakt, et teiste prioriteetse suuna meetmete ülejääkidest aastatel 2014 ja 2015 korraldatud V ja VI taotlusvoorust osavõtt oli väga aktiivne ja nende raames rahastati 52 projekti 18,4 miljoni euroga.

Projekti näited:

2015. aastal lõppes Narva veemajandusprojekt, mille raames rekonstrueeriti Narva linna veepuhastusjaam ning ca 43 km vee- ja ca 33 km kanalisatsioonitorustikku. Projekti tulemusena on Narva linna elanikud ja ettevõtted 100% kindlustatud nõuetekohase vee- ja kanalisatsiooniteenusega. Enne projekti rakendamist ei vastanud kogu Narva linna joogivesi kvaliteedinõuetele, kuna sisaldas ülemäärastes kogustes tervisele ohtlikke trihalometaane, mis suurendas tarbijate vähki haigestumise riski. Narva uue veetötlusjaama rajamise tulemusena on tagatud tarbijatele antava joogivee kvaliteet ja see vastab kõigile kvaliteedinõuetele.

Pilt 1. Narva veepuhastusjaama ehitustööd Pilt: Narva Vesi (projekti kogumaksumus 45,7 mln eurot EL toetus 29,3 mln eurot)

Meriküla reoveepuhasti

Meriküla reoveepuhasti valmis 2015. aastal. Meriküla reoveepuhasti oli algselt rajatud arenduspiirkonna tarbeks ja järkjärgult laiendatava konteinerpuhastina, mille projekteeritud jõudlus oli ennast ammendanud. Tagamaks keskkonnanõuete täitmist ja võimaldamaks kanaliseerida ülejäänud Muraste reoveekogumisalasse jäävaid elamupiirkondi oli vajalik reoveepuhasti täielikult rekonstrueerida. Suurupi reoveepuhasti rajamise ja Meriküla reoveepuhasti rekonstrueerimisega on loodud eeldused kahe suure reoveekogumisala, Vääna-Jõesuu (6 880 ie) ja Muraste (4 860 ie) täielikuks kanaliseerimiseks. Mõlema reoveepuhasti väljundnäitajad vastavad kõikidele nõuetele ja aitavad tagada Läänemere veekvaliteetit.

Pilt 2. Meriküla reoveepuhasti ehitustööd Allikas: KIK (Projekti kogumaksumus 1,8 mln eurot EL toetus 1,5 mln eurot).

Vooluveekogude seisundi parandamiseks püstitatud eesmärgi „**Veekogude seisund on paranenud**“ sihttasemeks seatud lõheliste kudemisrändeks taasavatud 13 jõge ei ole võimalik saavutada ainult investeeringute kava ja programmi rakendamisega, vaid olulise panuse peavad andma paisude omanikud (kellel on veeseadusest tulenev kohustus tagada kalade läbipääs nn lõhejõgedel aastaks 2013).

Perioodil rajatud kalapääsudest annab ülevaate lisa 17 joonis.

„Vooluveekogude seisundi parandamine“ investeeringute kava raames rahastati 2 projekti. Keskkonnaagentuuri projekti „Vooluveekogude seisundi parandamine“ töid tehti 10 jõel kokku. 2014. a lõpus lisati sellesse projekti täiendava tegevusena seireseadmele kaamera paigaldamine ning kahel objektil (Tõrva, Nehatu) seireseadme paigalduse valmiduse rajamine eesmärgiga kontrollida tehtud investeeringute tõhusust tulevikus. 2015 lisati projekti tegevuste hulka Pärnu jõel Jändja paisu ostmine. Püstitatud eesmärgid ehk vooluveekogude seisundi parandamine ja tugevasti muudetud veekogude või tehisveekogude ökoloogilise potentsiaali parandamine ning siirdekalade rände- ja kudemistingimuste parandamine vooluveekogudes, on täidetud. **Investeeringute kava abil sai taasavatud lõhilaste kudemisrändeks kolm jõge (sh Piusa) ning avatud pool-siirdekaladele rändeks Kasari jõgi.** Täiendavalt teostati investeeringute kava raames Emajõe vanajõgede avamist, mis suurendas jõgede veemahutavust, parandas kalastiku seisundit nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt.

Keskkonnaagentuuri teise projekti „Vooluveekogude seisundi parandamine: Põltsamaa jõgi, Vasalemma jõgi, Valgejõgi, Nõmme jõgi“ peamised tööd tehti 2014 aastal, 2015 aastal lõpetati tööd Laitse paisul ning täiendavad tööd Vahakulmu paisul. Projekti eesmärgiks oli vooluveekogude ökoloogilise seisundi parandamine. Planeeritud väljundid ja tulemused saavutati. Projekti raames muudeti seni ületamatud rändetõkked Ao II, Nõmme Vesikijärve, Tapa, Vahakulmu ja Laitse paisud kaladele läbitavaks ja seeläbi parandati jõgede (Põltsamaa jõgi, Valgejõgi, Vasalemma jõgi ja Nõmme jõgi) seisundit. **Tänu projektile veekogusid mõjutavate survetegurite (paisud, mis põhjustavad veekogude kesist seisundit) negatiivne mõju oluliselt vähenes. Veekogude ökoloogiline kvaliteet paranes seoses siirdekaladele rändeteede avanemisega. Samuti on laienenud kalade kudealad ja elupaigad.** Paranenud on harrastuskalameeste püügivõimalused ning korrastatud purunemisohklikud rajatised. Kõik see aitab kaasa siseturismi arengule. Kohalikele omavalitsustele anti üle terviklikud ja toimivad objektid, mis garanteerib nende hoolduse ja korrasoleku ka tulevikus.

Projekti näide

Projekt „Vooluveekogude seisundi parandamine: Põltsamaa jõgi, Vasalemma jõgi, Valgejõgi, Nõmme jõgi“. Koos meetme avatud vooor projektidega on Põltsamaa jõgi kogu ulatuses kaladele läbitav.

Pilt 3. Ao II, Põltsamaa jõgi (objekt enne ja pärast projekti). Allikas: KIK (Projekti kogumaksumus 1,379,393.20. Toetus 100%)

Meetmes „Vooluveekogude seisundi parandamine (avatud taotlemine)“ viidi läbi seitse taotlusvooru ning rahastati 57 projekti (toetussummaga 13,9 mln). 2015. aasta lõpuga on kõik projektid edukalt lõpetatud. **Meetme tulemusena on kalade ränne tagatud 71 lõhelaste jõgedele rajatud paisul.**

Kalapääsude lahendusest on kõige arvukamalt ellu viidud nn möödaviik-kalapääsu, mida kalastikueksperdid peavad looduslähedaseks ning hea ehituskvaliteedi korral ka enamusele kalaliikidele läbitavaks ning ka sigimis- ja elupaigaks. Samuti rajati hulgaliselt karestikke, mida peetakse parimaks kalapääsu lahenduseks.

Projekti näide:

Vooluveekogude seisundi parandamise meetme (avatud taotlemine) parimaks näiteks on Põltsamaa jõgi, mis on täies mahus kaladele läbitavaks muudetud. Korda on tehtud 8 objekti, mille maksumuseks kujunes 2,3 mln eurot (ÜF toetus)

Projekt „Põltsamaa linn, paisu rekonstrueerimine ja möödaviik-kalapääsu rajamine“ saavutas planeeritud väljundid ja tulemused. Rekonstrueeritud pais ja selle automaatsed varjad toimivad täpselt ja automaatselt võimaldades efektiivse ja täpse vooluhulga juhtimise kalapääsu. Automaatvarjade paigaldamine vähendas oluliselt ka üleujutusriske, kuna nüüd on võimalik operatiivselt veetaset alandada ka jäärohkete aegadel. Tagatud on nii projekti käigus soetatud vara säilimine kui ka muinsuskaitsete hoonete parem säilimine (lisaväärtus).

Pilt 4. Projekti „Põltsamaa linna paisu renoveerimine ja kalapääsu rajamine“ kogumaksumus 1,6 mln eurot) Allikas: KIK

Projekti näide:

Projekt „Rutikvere paisule möödaviik-kalapääsu rajamine“. Pais asub Jõgevamaal Pajusi vallas. Projekti eesmärgid on saavutatud: eksperthinnangu kohaselt on tagatud kaladele mõlemasuunaline ränne. Visuaalselt on valminud ilus jõeäärne objekt, millest võib tulevikus saada puhkeala või turismiobjekt.

Pilt 5. Rutikvere paisule rajatud hajuskärestik-tüüpi möödaviikkalapääsu jõe paremkaldale. Põltsamaa jõgi Allikas: KIK (Projekti kogumaksmus 116 tuhat eurot)

Meetme "Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks" programmi elluviijaks oli Keskkonnaagentuur. Projekti tulemusena anti 2013. aasta lõpuks ülevaade riigile kuuluvatel maaüksustel asuvate tõkestusrajatiste tehnilise seisukorra kohta. 2014. aastal programmi laiendati, suurendati selle rahalist mahtu ning pikendati programmi kestvust. Programmi mahtu suurendati 1,3 miljoni euro võrra ning lisandusid tegevused Maanteeameti, Riigimetsa Majandamise Keskuse ja Maa-ameti maal asuvate paisude inventariseerimiseks ja projektlahenduste väljatöötamiseks. Projektlahendused töötati välja objektidele, kus on tulevikus vajalik tagada kaladele läbipääs.

2015. aasta jooksul lõpetati kaks lepingut, mille raames leiti lahendused osaliselt või tervikuna riigi omanduses RMK ja/või Maanteeameti (MNT) volitatud valitsemisel olevatele paisudele (inventariseerimine, kalade rändelahenduste projekteerimine ja nende rajamise mõjude hindamine, seejärel lahendustele dokumentatsiooni ettevalmistamine ja paisudele haldajate leidmine).

Programmi üldised eesmärgid saavutati. Programmiga aidati kaasa veekogude hea seisundi saavutamisele aastaks 2015 ning vähendati riigimaal asuvate objektidega seotud riigiasutuste halduskoormust. Programm aitab kaasa kalapopulatsioonide, sealhulgas rannikumeres elunevate siirdekalade kaitsele, andes sellega tulevikus otsest majanduslikku kasu. Koostatud dokumentide alusel laiendati meetme „Vooluveekogude seisundi parandamine“ investeeringute kava. Keskkonnaagentuuri teise projekti „Vooluveekogude seisundi parandamine: Põltsamaa jõgi, Vasalemma jõgi, Valgejõgi, Nõmme jõgi“ elluviimise eelduseks olidki inventariseerimise raames koosetatud alusmaterjalid (eelprojektid, uuringud, kokkulepped maaomanikega, keskkonnamõjude eelhinnangud jne).

Meede „Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel” aitas täita eesmärki „**Endistel sõjaväe- ja tööstusaladel olevad peamised jääkreostuskolded on lokaliseeritud**”. Eesmärk oli aastaks 2015 lokaliseerida 53 riikliku tähtsusega jääkreostuskollet. Eesmärk saavutati koostöös siseriiklike vahenditega (KIK keskkonnaprogramm).

Meetmes viidi ellu kaks projekti – „Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe ja tööstusaladel“ ja „Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe ja tööstusaladel II etapp“.

Projektide eesmärk oli jääkreostuse (pinnasereostuse sh maasisestes rajatistes või mahutites paiknevad ja lahtised ohtlikud õlisaaduste jäägid) likvideerimine kümnel riigimaal asuval endisel sõjaväe- ja tööstusalal.

Projektidega parandati pinnaveekogude seisundit, mis on veemajanduskavades planeeritud eesmärk. Põhjavee hea seisundi tagamiseks tuleb tagada põhjavee kaitse ohtlike ainetega reostumise eest, keskkonnaohtlikud objektid tuleb viia vastavusse keskkonnanõuetega või likvideerida. Jääkreostuskolded tuleb likvideerida ning vajadusel viia läbi pinnase ja põhjavee puhastustööd.

Pinnase puhastamine loob eeldused põhja- ja pinnavee kvaliteedi paranemisele looduslike isepuhastumise protsesside abil. **Projekti tulemusena vähenes kantserogeensete, mutageensete ja teratogeensete ainete sisaldus pinnases. Keskkonnaohtlikud objektid on viidud vastavusse keskkonnanõuetega. Jääkreostuse likvideerimise järgselt kadus oht inimeste kokkupuuteks ohtlike ainetega.**

Projekti esimeses etapis likvideeriti jääkreostus 10 riigimaal asuval objektil: Kose-Risti ABT, Kose Katlamaja, Miinisadam, Süsta tänava Sadam 15, Tapa Vagunidepoo, Tapa Veduridepoo, Kopli Kaubajaam, Ahtme Mnt 86 ABT, Tallinn-Väike Veduridepoo, Narva ABT. Lisareostus avastati Tallinn-Väike ja Tapa veduridepoode territooriumil, mis likvideeriti 2015. aasta lõpuks.

Projekti „Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe ja tööstusaladel II etapp“ raames likvideeriti jääkreostus 4 objektil. Põltsamaa, Viruvere ABT ja Holstre-Nõmme ABT objektidel lõpetati tööd 2014. aasta lõpuks. Umbsaare ABT objektil avastati lisareostus mille likvideerimine lõpetati 2015. aastal.

Meetme elluviimine läks sujuvalt. Kõik meetme raames korrastatud objektid olid riiklikult tähtsate objektide nimekirjas (TOP75 objektide nimekirjas). Ainsaks probleemiks oli projektide tööde käigus ilmnenu lisareostus, mis vajas täiendavaid töid, aega ja rahalisi vahendeid.

2015. aasta lõpuks on projektide eesmärgid täidetud ning jääkreostus likvideeritud 14 riiklikult tähtsal objektil.

Joonis 6. Ohutustatud jääkreostusobjektid

Programmi „Jääkreostusobjektide inventariseerimine“ elluviijaks oli Keskkonnaministeerium. Programmi eesmärgiks on saada ülevaade kõikidest jääkreostusobjektidest, milleks inventariseeritakse sõjaväe- ja tööstusaladel asuvad seni ohutustamata jääkreostusobjektid. 2015. a lisati programmi tööde koosseisu kaheksa jääkreostusobjekti puhastustööd ja järelevalve.

Programmi tulemusena inventeeriti seni ohutustamata ja uurimata 191 jääkreostusobjekti ning reostuskolded on likvideeritud 8 objektil. Iga reostunud objekti puhul on välja selgitatud reostuse ulatus ja ohtlikkus keskkonnale ning inimtervisele ja likvideerimistöõde läbiviimise vajadus. Kaheksal jääkreostusobjektil (Paldiski keskkatlamaja ja Riisipere, Lasila, Pahnimäe, Ahtme 88, Kärkna, Laekvere ja Härma endised asfaltbetoonitehased), mis on kajastatud TOP 75 objektide nimekirjas, on puhastustööde tulemusena põhjavee täiendava saastumise võimalikkus likvideeritud või territooriumi täiendava reostumise võimalikkust oluliselt vähendatud (likvideeritud on kõige ohtlikumad mahutid või rajatised). Kõik eelnevalt nimetatud objektid on riiklike jääkreostusobjektide nimekirjas ning saastasid keskkonda väga ulatuslikult. Programmi tulemusena likvideeriti täielikult Härma ja Laekvere endised asfaltbetoonitehased. Ülejäänud objektidel tegeleti pigem täiendava keskkonnareostuse ohu likvideerimisega. Juhul kui purunemisohulikke mahuteid ei oleks likvideeritud oleks tulevikus riigil tulnud tegeleda pinnase ja põhjavee puhastustöödega, mis on kordades kallim kui ohtlike ainete täidetud mahutite käitlemine.

Alasuund „Jäätmekäitluse arendamine”

Alasuunas rakendati viite meetet.

- Põlevkivienergeetika jäätmeoidlate (tuhaväljade) sulgemine ja tuhaärastussüsteemi uuendamine
- Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate (poolkoksi mäed) sulgemine ja korrastamine

- Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine
- Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste ladestusala laiendamine
- Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine

Hinnang alasuuna rakendamisele on hea, sest kuigi kõigi indikaatorite numbrilisi eesmärke ei saavutatud, said alasuuna neli põhieesmärki siiski täidetud.

Meetmete „Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate (poolkoksi mäed) sulgemine ja korrastamine“ ning „Põlevkivienergeetika jäätmeheidlate sulgemine ja tuhaärastussüsteemi uuendamine“ projektide tulemusena on kõik keskkonnanõuetele mittevastavad põlevkivitööstuse ja -energeetika jäätmeheidlad on suletud ja korrastatud.

Meetmetest rahastatud projektide elluviimisega tagati keskkonnaohutus ja toimus keskkonnareostuse vähendamine mõistlike kuludega kooskõlas Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktidega ning elukeskkonna arendamise rakenduskavaga jäätmete sektoris. Meetme tulemusena on suletud ja korrastatud mitu ohtlike jäätmete prügilat, kokku 108 hektarit.

Meetme „Põlevkivienergeetika jäätmeheidlate sulgemine ja tuhaärastussüsteemi uuendamine“ raames **elluviidud projektide tulemusena on korrastatud üle 60 ha ning neutraliseeritud leelisvee kogus on 184 414 m³/a.**

Keskkonnanõuetele mittevastavate põlevkivitööstuse ja -energeetika jäätmeheidlate korrastamine on positiivset mõju avaldanud eelkõige Ida-Viru piirkonnale, muutes sealset elukeskkonda ohutumaks ning atraktiivsemaks ning lahendades „pärandiks“ saadud nõuetele mittevastavate tööstusjäätmete heidlate probleemi.

Projekti näited

Suurima mõjuga projektiks on meetmete raames Kohtla-Järve põlevkivitööstuse ohtlike jäätmete keskkonnanõuetele mittevastava prügila sulgemise projekt. Projekti eesmärk - prügila keskkonnaseisundi stabiliseerumine ja reostuskoormuse vähenemine ning prügila korrastamine – on saavutatud. Ladestust lähtuv keskkonnareostus on minimeeritud ning seeläbi on minimeeritud nõrgveereostus, kõrvaldatud lenduva tolmu, gaaside, fuusside järvedest lendunud fenoolide ja muude orgaaniliste ühendite heide õhku. Fuusside ohutustamisega on likvideeritud põhilised reostuskolded, mis avaldasid olulist negatiivset mõju vee- ja õhukeskkonnale. Projekti käigus anti ladestule looduslikum ilme, ladestu nõlvad muudeti laugemaks, kujundati, kaeti veekindla kattega ning haljastati. Kaetud ladestult kogutav nõrgvesi ja saastatud sademevesi kogutakse ja käideldakse.

Pilt 6. Kohtla-Järve põlevkivitööstuse ohtlike jäätmete keskkonnanõuetele mittevastava prügilala sulgemistööd Allikas: KIK (Projekti maksumus 5,6 mln eurot. Toetuse määr 100%).

Samuti võib meetme projektidest esile tõsta Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse nõrgvee ja saastatud sademevee puhastussüsteemi parendamise projekti, mis lõpetati detsembris 2015. Prügilalt kogutav nõrgvesi ja saastatud sademevesi puhastatakse rekonstrueeritud puhastusseadmetes. Puhastusseadme väljalasku suunatav puhastatud reovesi vastab normidele. Loodusesse ei satu prügilala nõrgvett ega saastatud sademevett.

Pilt 7. Stabiliseerimisseade Vaivaras Allikas: KIK (Projekti Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse nõrgvee ja saastatud sademevee puhastussüsteemi parendamine maksumus 2,5 milj eurot. Toetuse määr 100%)

Meetme „Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine“ abil saavutati eesmärk ja **kõik keskkonnanõuetele mittevastavad tavajäätmeprügilad on suletud ja korrastatud**. Eestis ladestatakse kõik jäätmed keskkonnaministri 29.04.2004 määruses nr 38 „Prügila rajamise, kasutamise ja sulgemise nõuded“ sätestatud korrastatud prügilatesse. Kõik suletud nõuetele mittevastavad prügilad, mis olid nimetatud riigi jäätmekava 2008-2013 lisas 4, korrastati 2014. aasta lõpuks. Viimase tavajäätmete prügilana korrastati Sillamäe prügilala, mille korrastamistööd lõpetati 2014. augustis. **Perioodi lõpuks on korrastatud kõik 39 tavajäätmeprügilat**. Sellise hulga prügilate korrastamine on avaldanud positiivset mõju jäätmetest tuleneva keskkonnaohu vähendamisele ja Eesti jäätmekäitluse arengule. Prügilate

korrastamine on miinimumini viinud prügilatest tuleneva keskkonnareostuse, mis mõjutas põhja- ja pinnavett, õhu kvaliteeti (kasvuhoone efekt) ja pinnast.

Pilt 8. Korrastatud Sillamäe prügila Allikas: KIK (Projekti Sillamäe prügila sulgemine maksumus 1,12 mln eurot, sellest EL toetus 1,01 mln eurot.)

Optimaalse tavajäätmete prügilate võrgustiku rajamise eesmärk on täidetud, hoolimata sellest, et indikaatori „Regionaalsete tavajäätmeprügilate arv Eestis“ osas pole numbrilist eesmärki (7) saavutatud. Samas on lõpuni jõudnud ladestusalaga jäätmekäitluskeskuse ladestusala laiendamine. Indikaator oli perioodi alguses esitatud arvestades ladestamise, kui peamise segaolmejäätmete käitlusvõimalusega. Kuna perioodi jooksul tekkisid ilma investeerimistoetusteta taaskasutamise alternatiivid ladestamisele, siis on praguseks ladestuskohti pigem liiga palju, kui puudu. See ei vähenda aga tegevuste otstarbekust kuna ülejääv osa, mida ei suunata jäätme põletustehasesse, ladestatakse jätkuvalt prügilatesse ja nii pikeneb ladestuskohtade kasutatavuse ja tasuvuse periood.

Meetme "Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuse rajamine Kagu-Eestisse" rakendamine osutus tarbetuks, seepärast meetet ei rakendatud. Enamusest Eesti piirkondadest, sh Kagu-Eestist, suunatakse alates aastast 2013 segaolmejäätmete vood valdavas osas Iru jäätme põletustehasesse või Tallinna piirkonna MBT tehasesse.

EARK eesmärgi „**Tagatud on nõuetele vastav jäätmete käitlemine, suurenenud on jäätmete taaskasutus ning vähenenud jäätmete**“ täitmisega oli seotud meede „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine“. Perioodi lõpuks viidi ellu 37 projekti. Pärast 2009. aastat, kui suleti kõik keskkonnanõuetele mittevastavad prügilad, toimub Eestis jäätmete käitlemine vastavalt EL tunnustatud keskkonna- ja tervisekaitse nõuetele, mistõttu selle indikaatori sihttase on täidetud.

Meetmest rahastatud projektid on aidanud kaasa Eesti jäätmekäitluse infrastruktuuri laiendamisele ja parendamisele. Viimastel aastatel on lisandunud jäätmekäitlusvõimsusi mitmete jäätmeliikide osas, mistõttu on vähenenud ka prügilasse ladestatavate jäätmete kogus ja suurenenud jäätmete ringlussevõtu tase. Siiski oli jäätmete ringlussevõtu tase aastal 2014 35% ning selleks, et aastaks 2020 saavutada 50%-line olmejäätmete ringlussevõtu ja korduskasutuseks ettevalmistamise tase, tuleb teha ka edaspidi olulisi pingutusi. Seetõttu on ka uuel EL rahastamisperioodil 2014-2020 ette nähtud kohalike omavalitsuste ja ettevõtete investeringute toetamine, et seeläbi luua täiendavad võimalused korduskasutuse ettevalmistamiseks ja jäätmete ringlussevõtuks jäätmeliikide osas, mille ringlussevõtu ja korduskasutuseks ettevalmistamise tase pole piisav ning millele pole küllaldaselt

käitlusvõimalusi veel loodud. Perioodi 2014-2020 tegevused aitavad panustada jäätmesektori arengusse järgides jäätmehierarhia põhimõtteid.

Jäätmete taaskasutamine, sh ringlussevõtt on viimaste aastatega oluliselt tõusnud. EARK indikaatori saavutustase ületas vahepealsetel aastatel eesmärki, kuid 2015. aastal oli see 55%. Paariaastane kõrge saavutustase oli tingitud põlevkivi aheraine taaskasutamise lühiajalisest tõusust suletud prügilate korrastamistöödel. Nende projektide lõppemisega võib summaarne taaskasutuse tase mõnevõrra langeda, kuid pikemas vaates võib eeldada, et jäätmete taaskasutamise tase edaspidi uuesti tõuseb, kuna nii aherainele, kui põlevkivi tuha erinevatele liikidele on võimalik leida ka püsivamaid taaskasutamise viise (nt aherainest toodetud killustiku kasutamine teedehitusel, kaeveõonte tagasitäitena, lisaks oleks aherainel potentsiaali ka Rail Balticu trassi rajamisel jm).

Aastaks 2015 oli EARK eesmärgiks seatud, et prügilasse ladestatavates segaolmejäätmetes ei tohi biolagunevaid jäätmeid olla üle 30 massiprotsendi. Jäätmete sortimisuuringu põhjal saab öelda, et 2013. a oli biolagunevate jäätmete osakaal segaolmejäätmetes 48 massiprotsenti. Kuna hiljem pole sortimisuuringut tehtud, võib eeldada, et senist trendi arvestades on see veelgi vähenenud. Sihttaseme täitmine ei ole siiski probleem, kuna segaolmejäätmete ladestamine on oluliselt vähenenud (2015. a andmetel ladestati alla 9% segaolmejäätmetest). Võttes arvesse jäätmehierarhiat ja jäätmeseaduse nõuet, mis ütleb, et jäätmeid tuleb taaskasutada, kui see on tehnoloogiliselt võimalik ning kui see ei ole muude jäätmekäitlusmoodustega võrreldes ülemääraselt kulukas, ja arvestades ka Eesti tänaseid segaolmejäätmete käitlusvõimalusi (sh põletamine, MBT), siis võime järeldada, et sihttasemega ei ole probleeme, pidades eelkõige silmas ladestatud biojäätmete kogust.

Projekti näited

Meetmest sai kõige rohkem toetust ca 4,1 mln eurot O-I Production Estonia AS-i projekt, mille tulemusel ehitati uus klaasivannahi koos juhtimissüsteemiga ning lisaseadmetega. Tänu projektile sai tagatud, et ka edaspidi toimub Eestis klaasijäätmete ringlussevõtt tagasi klaasiks sulatamise teel, mis vastab EL Jäätmepoliitika eesmärgile tagada kõrgekvaliteetne ringlussevõtt.

Pilt 9. O-I Production Estonia AS tehase hoone Allikas: KIK (projekti „O-I Production Estonia AS klaasijäätmete kasutamine tootmisprotsessis“ kogumaksumus 10,3 mln eurot, EL toetus 4,1 mln eurot.)

Teise suure projektina tõusis esile Horizon Tselluloosi ja Paberi AS-i projekt, mille toetuse summaks kujunes ca 3,78 mln eurot. Nimetatud projekti sisuks oli varem prügilasse

ladestatud tselluloosi tootmises tekkiva lubjašlammi ümbertöötlemine kustutatud lubjaks, mida kasutatakse uuesti tselluloosi tootmisprotsessis. See projekt on korraga nii tööstusjäätmete ringlussevõtu lahendus, aga samaaegselt jäätmetekke vähendamise lahendus, sest varem jäätmetena ladestatud lubjasete leiab nüüd mitmekordselt töötlemist ja tagasi protsessi suunamist.

Pilt 10. Horizon Tselluloosi ja Paberi AS projektis ehitatud lubjapõletusahi Allikas: KIK (Projekti „Tselluloosi tootmisjäätmete efektiivne taaskasutamine“ kogumaksumus 9,5 mln eurot, EL toetus 3,8 mln eurot.)

Alasuund „Välisõhu kaitse“

Alasuunas rakendati meetet „Säästva transpordi arendamine“. RÜ hindab meetme tulemusena saavutatut heaks, sest see võimaldab Tallinna Linnatranspordi AS jätkata pealinna ühistranspordi süsteemi keskkonnasõbralikumaks muutmist. Meetmest tehtud investeeringud võimaldavad Tallinna Linnatranspordi AS-il jätkata trammiliini pikendamist kuni lennujaamani ning alustada trammiteede rekonstrueerimisega uute trammide jaoks suunal Viru ring –Kopli.

Alasuunas on üks tulemusindikaator, mis näitab elektriühistranspordi kasutajate osakaalu Tallinna linnas. Indikaator on liiga üldine, et näha trammiliikluse sõitude arvu muutust läbi aastate. Lähtuvalt sellest on välja toodud, kui suure osakaalu moodustab elektriühistranspordist trammi kasutajate ehk sõitude arv. Tabel nr. 4. Alates 2013. aastast on elektriühistranspordi osakaal oluliselt langenud. 2015. a seisuga on trammisõitude arv võrreldes 2012. a sõitude arvuga langenud pea poole võrra. Võttes arvesse, et Tallinna trammiliikluse taristu täielik rekonstrueerimine aruandeperioodi lõpus veel jätkub, siis projekti lõplike tulemuste ja mõju hindamine 2015. aasta lõpu seisuga ei anna mõju tervikpilti, mida näitab ka tabelis nr. 4 kajastatud andmed.

Tabel 10. Tallinna linna ühistranspordi sõitude arvu muutus

	2012	2013.a	2014.a	2015.a
ELEKTRITRANSPORDI osakaal Tallinna ÜT sõitudest %	51,7%	35,7%	32,2%	30,5%
TRAMMI osakaal Tallinna ÜT sõitudest %	24,3%	17,1%	14,0%	13,1%

Allikas: Tallinna Transpordiamet 18.04.2016

Projekti tulemusena on rekonstrueeritud Tallinna trammiteid ja sellega seonduvad infrastruktuur (sh trammidepoo rekonstrueerimine) selliselt, et oleks võimalik kasutusele võtta uued trammid. Projekti tulemusena on võimalik kasutada uusi tramme suunal Viru ring – Tondi; Viru ring – Kadrioru ja Viru ring – Ülemiste jaam (uus suund).

Märkimisväärseks saab pidada asjaolu, et meetme „Säästva transpordi arendamise“ ehk antud suuna ainukene projekt on üks osa kogu Tallinna linna ühistranspordi süsteemi arendamise plaanist. Ehk paralleelselt trammiliin nr 4 projekti elluviimisega hangiti Tallinna linna amortiseerunud trammide väljavahetamiseks läbi Eesti Vabariigi ja Hispaania Kuningriigi vahelise Kyoto protokolliga artikli 17 kohaste lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise teise kokkuleppega 20 uut ja energiasäästlikku trammi. Ühisprojekti maksumuseks on ca 54 meuri ja projekti eestvedajateks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Tallinna Transpordiamet ja Tallinna Linnatranspordi AS.

Eelpool nimetatud investeeringud on märkimisväärselt käivitanud ka omavalitsuse (Tallinna linna) initsiatiivi jätkata säästva transpordi arendamise investeeringutega Tallinnas. Näiteks sõlmis Tallinna Linnatranspordi AS I kvartalis 2016 ehituslepingu Kopli suunalise trammitee rekonstrueerimiseks. Ehitushanke maksumuseks kujunes 20 mln eurot. Rekonstrueeritava trammitee pikkus on 16 kilomeetrit. Projekt hõlmab trammiteed Viru väljakust kuni Kopli depooni ning selle territooriumil asuvaid rööbasteid. Rööpad viiakse betoonalusele, vahetatakse välja kontaktliin ning kandemastid.

Teiseks panustab riik perioodil 2014-2020 koostöös Tallinna Linnaga ka trammivõrgu laiendamise, ühendamiseks Tallinna Lennujaam trammivõrguga. Antud projekti panustatakse koostöös Tallinnaga ca 12 mln eurot. Lõppeesmärgiks on ühendada Tallinna Lennujaam ja Rail Balticu Ülemiste terminal ning Vanasadam rööbastranspordiga (TEN-T sõlmpunktid). Kolmandaks on plaanis Tallinna Linnal täielikult rekonstrueerida ca 10-15 trammi, mille maksumuseks on ca 8-10 mln eurot.

Võttes kokku alasuuna „Välisõhu kaitse“ hindab RA, et seatud eesmärgid on perioodi lõpuks täidetud ja Tallinna linna trammiliiklus on astunud keskkonnasäästlikkuse ja kasutajamugavuse koha pealt suure sammu edasi. Teiseks alasuuna eesmärk „Elektritranspordi osakaalu säilitamine linnade ühistranspordis“ on aruandeperioodi lõpuks siiski veel vara hinnata, kuna Tallinna linnas on veel trammitaristu rekonstrueerimise tööd käimas ning renoveerimisel on vananenud trammid ja ei ole maetud maha ka ideed, et soetada täiendavalt uusi ja moodsaid tramme juurde. Samas 2015. aasta trammisõitude statistikast on näha, et sõitude arvu langus võrreldes aastatega 2013 ja 2014 ei ole enam nii suur ja on lootust, et trammiliikluse sõitude arv hakkab 2016. a kindlasti taastuma. RA hindab, et linna ja riigi koostöös suudetakse kõigi eeldustega pakkuda alates 2017. a täiesti uut kvaliteeti trammiga reisijatele ning on lootust, et seeläbi oluliselt pidurdada Tallinna linna jätkuvat autostumise trendi.

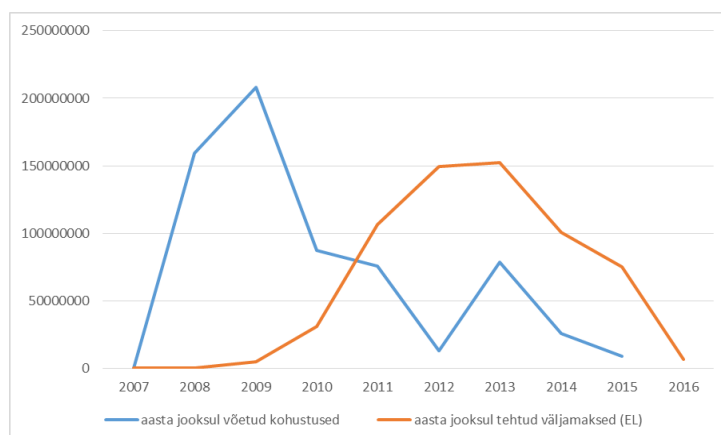
Pilt 11. I vooru projekti tulemusena rajatud trammide tagasipöörde ring Ülemiste jaama juures. Järgmise etapina rajatakse raudtee alla tunnel, mille kaudu pikeneb trammiliiklus kuni lennujaamani.

Pilt 12. II vooru projekti tulemusena betoonalusele viidud trammitee, mis võimaldab sellel lõigul kasutada uusi tramme. Pildil on näha vana ja uus, läbi kvoodimüügi soetatud tramm.

7.1.2. Finantsteave

Prioriteetses suunas lõpetati 271 projekti. Katkestati kokku 32 projekti. 2015 aastal rahuldati 43 taotlust, mis olid peamiselt veemajandus infrastruktuuri parandamise projektid. Kohustusi võeti perioodil 2007-2013 kokku 625 827 881 eurot (EL vahendeid). Väljamakseid finantsperioodi jooksul 100% võtud kohustustest 625 827 881 eurot (EL osa) (joonis 7).

Joonis 7. Aastate lõikes võetud kohustused ja väljamaksed (EL osa) (KKM, SFCS 9.03.2016 seisuga)

Prioriteetse suuna finantsprogressi võib kokkuvõtlikult hinnata väga heaks – 2015. aasta lõpu seisuga on tegevused ellu viidud kogu prioriteetse suuna mahu ulatuses, lisaks panustas meetmes "Säästva transpordi arendamine" toetuse saaja omavahendite arvelt lisavahendeid, et viia lõpuni meetmes vajalikud ning abikõlblikud tööd, mille jaoks toetusvahendeid ei jätkunud. Omaosaluse suurendamisega suudeti projekt edukalt ellu viia. Prioriteetse suuna eesmärgid on edukalt täidetud ning paindlikult vahendeid meetmete vahel ümber suunates oli võimalik teha ka lisategevusi, millega sai esialgselt planeeritud eesmärgi tõhusamalt täita. Näiteks oli võimalik enam panustada säästva transpordi arendamisse ning edukalt toetust, siseriiklikke ning toetuse saajate omavahendeid kombineerides loodi väga hea stardipositsioon ka perioodi 2014-2020 vahenditest jätkuvateks investeeringuteks.

7.1.3. Ülevaade direktiivide täitmisest

Alasuund „Veemajanduse arendamine”

Rahastatud projektide tulemusel on asulareovee direktiivi nõuetele vastavus tagatud 82% üle 2000 ie reoveekogumisaladel (31.12.2014) võrrelduna 59% 2006 aasta lõpu seisuga. Kvaliteedinõuetele vastav joogivesi on tagatud 97% ühisveevärgiga liitunud elanikest.

Seni tehtud ja tehtavatele mahukatele investeeringutele vaatamata ei suuda Eesti veemajanduse valdkonnas veel siiski täiel määral täita EL-i joogivee direktiivi, asulareovee puhastamise direktiivi, veepoliitika raamdirektiivi ja HELCOMi Läänemere tegevuskavas seatud nõudeid ning tagada elanikele nõuetekohast joogivett ja tekkiva reovee kokku kogumist ja puhastamist. Selle tõttu on Eesti riigil oht trahvi saada direktiivinõuete mittetähtaegse täitmise eest ning seetõttu tuleb viimased jõupingutused teha ÜF 2014-2020 perioodist. Euroopa Komisjon esitas 17. juunil 2014. a. Eestile „EU Pilot“ taotluse nr 6518/14/ENVI asulareovee puhastamise direktiiv 91/271/EMÜ mittetäitmise kohta. Tegemist ei ole veel rikkumismenetlusega, vaid rikkumismenetluse eelse dialoogiga Eesti ja komisjoni vahel.

Alasuund „Jäätmekäitluse arendamine”

Jäätmekäitluse valdkonda reguleerivatest direktiividest on EARK kontekstis olulisim prügiladirektiiv 1999/31/EÜ, mille nõuete täitmisele olid suunatud meetmed tavajäätme- ja põlevkivitööstuse prügilate ja põlevkivienergeetika jäätmeheidlate sulgemiseks. Kõik direktiividega seatud nõuded on täidetud tähtaegselt.

7.1.3. Vahendite vastastikune täiendavus

Prioriteetses suunas ei rahastata teise fondi (ESF) tüüpi tegevusi. Veemajanduse alasuuna meetmete eesmärkide täitmiseks ei kasutatud teisi EL rahastamisallikaid. Meetme „Veemajanduse infrastruktuuri arendamine“ projektide omafinantseeringu katteks oli KIK-i vahendusel võimalik taotleda Euroopa Investeeringuspanga (EIB) laenu. Siseriiklikult toetatakse ühisveevärgi ja – kanalisatsioonisüsteemide arendamisega seotud tegevusi siseriiklikust keskkonnaprogrammist veeprogrammi raames igal aastal ligikaudu 10 mln euroga. Tegevusi veekogude tervendamiseks ja jääkreostuse likvideerimiseks toetatakse siseriiklikult samuti keskkonnaprogrammi veeprogrammi raames igal aastal ligikaudu 0,5 miljoni euroga. Topeltrahastamise vältimiseks jälgitakse seda aspekti nii keskkonnaprogrammi kui ÜF projektide hindamisel.

Jäätmeäitluse valdkonna rahastamisel välditi olukorda, kus üheks ja samaks tegevuseks on võimalik taotleda toetust mitmest erinevast allikast. Näiteks jäätmejaamade rajamine oli toetatav tegevus nii siseriiklikust keskkonnaprogrammist kui meetmest „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine“. Erisus kahe rahastusallika vahel seisnes selles, et EARK-st taotletav minimaalne toetuse summa oli suurem keskkonnaprogrammi maksimaalsest summast. Seega ÜF-st rahastati suuremaid investeeringuid, keskkonnaprogramm keskendus väiksematele projektidele.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud“ puhul teostati investeeringuid, mis täiendasid EARK raames rahastatavat „Säästva transpordi“ meedet, kuid topeltrahastamine ei olnud tehniliselt võimalik.

7.1.4. Hinnang rakendamisele

Kokkuvõttes on finantsperiood kulgenud hästi. Indikaatorite saavutustasemed on 2015. a lõpuks kas saavutatud või saavutustasemele väga lähedal. Suuna eesmärgid on saavutatud. RA ja RÜ hinnang meetmete rakendamisele on üldjoontes hea, projektide tegevused on abikõlblikkuse perioodil lõpetatud ning eesmärgid saavutatud.

Esimeses prioriteetses suunas on kaks suurprojekti (ptk 8.1) ja kolm mahukat projekti (ptk 8.2) ning hinnangu andmisel arvestati ka nende elluviimist. Nii mahukate kui ka suurprojektide elluviimist võib hinnata heaks, kuna suuremad probleemid projektide elluviimisel on lahendatud ja projektid on lõpetatud 2015. aasta lõpuks ettenähtud mahus.

7.2. Rakendamine prioriteetses suunas “Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”

PRS jaguneb 5 alasuunaks ja seda viidi ellu 8 meetme abil. Kõik meetmed on lõpetatud (lisa 13).

7.2.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Allpool (tabel 10) on toodud PRS eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus-, väljund- ja mõjuindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttasemete saavutamise määr (%) aastate lõikes. Suunas on kokku 14 indikaatorit, 9 indikaatori 2015. a sihttase on saavutatud või ületatud.

Tabel 11. Indikaatorite saavutamine prioriteetses suunas

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustaseme andmete allikas
Alasuund: Looduse mitmekesisuse säilitamine							
Eesmärk : tagatud on ohustatud liikide ja elupaigatüüpide ning kaitstavate maastike soodne seisund ning abitusse							
Hangitud poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustehnika arv	Saavutustase eesmärgist	0	0	20%	20%	20%	Projekti aruanded
	Saavutustase	0	0	5	5	5	
	Eesmärk		10			25	
	Esialgne tase	Pole rakendatav					
Ohustatud liikide ja elupaigatüüpide seisund (hinnang seisundile)	Saavutustase eesmärgist	0	100%	100%	100%	100%	Direktiivi 92/43/EMÜ artikkel 17 alusel EK-le esitatav aruanne vasta-vate liikide ja elupaigatüüpide seisundi kohta
	Saavutustase	0	Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud				
	Eesmärk		Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud			Ühegi ohustatud liigi ja elupaigatüübi seisund pole halvenenud	
	Esialgne tase	Määratud 2007. a vastavalt EK juhendmaterjalile „Assesment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive“					
Taastatud elupaikade ja	Saavutustase		22%	98%	247%	320%	Projekti aruanded

Prioriteetne suund "Säästva keskkonnakasutuse
infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine"

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

maastiku pindala	eesmärgist						
	Saavutustase		218 ha	980 ha	2472 ha	3202 ha	
	Eesmärk					1000 ha	
	Esialgne tase	Pole rakendatav					
Võõrliikide arvukuse piiramise pindala	Saavutustase eesmärgist		98%	108%	170%	184%	Projekti aruanded
	Saavutustase		1173 ha	1293 ha	2044 ha	2203 ha	
	Eesmärk					1200 ha	
	Esialgne tase	Pole rakendatav					
Alasuund: Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine							
Eesmärk : kõigis maakondades on loodava üleriigilise võrgustiku raames rajatud või moderniseeritud keskkonnahariduse tugikeskused							
Väljaarendatud tugikeskuste arv	Saavutustase eesmärgist	0	0	0	53%	220%	Projekti aruanded
	Saavutustase	0	0	0	8	33	
	Eesmärk		5			15	
	Esialgne tase	täpsustamata					
Alasuund: Keskkonnaseire võimekuse parandamine							
Eesmärk : Elukeskkonna seire vastavalt Euroopa ühistele üldistele põhimõtetele							
Nõuetekohase seiresüsteemi tagamine eluslooduse mitmekesisuse, mulla, pinnavee, põhjavee ja rannikumere seire valdkondades (%)	Saavutustase eesmärgist	0	37,5%	37,5%	62,5%	100%	KKM hinnang
	Saavutustase	0	30%	30%	50%	80%	
	Eesmärk		80%				

	Esiolgne tase	Ei vasta täielikult EL direktiivide ja seaduste nõuetekohase seire korraldamiseks (2006)						
Nõuetekohaste seirekavade olemasolu kohaliku omavalitsuse tasemel	Saavutustase eesmärgist	0%	75%	75%	100%	100%	KKM hinnang	
	Saavutustase	0%	30%	30%	40%	40%		
	Eesmärk		40%					Koostatud on juhend kõikidele piirkondadele vastavalt üldistele seirevajaduste põhimõtetele. RKSP täidab enamikes piirkondades seirevajadused, seepärast on eraldi programmi vajadus vaid vähestes piirkondades, u 40% ulatuses.
	Esiolgne tase	ca 30% (2006)						
Eesmärk: Keskkonnainfo regulaarne tootmine ja edastamine üldsusele								
Keskkonnainfosüsteemi (keskkonnaregistri baasil) kasutajate rahulolu	Saavutustase eesmärgist	pole rakendatav	97%	97%	97%	97%	KKM hinnang	
	Saavutustase	pole rakendatav	65%	65%	65%	65%		
	Eesmärk		40%			67%		
	Esiolgne tase	Täpsusta-mata						
Alasuund: Keskkonnajäreelvalve arendamine								

Eesmärk : Keskkonnainspeksiooni kasvanud järelevalve võimekus							
Ehitatud ja käivitatud keskkonnajärelevalve operatiivjuhtimiskeskuste arv	Saavutustase eesmärgist	0	3,5%	50%	50%	50%	Projekti aruanded
	Saavutustase	0	0	Kivilõppe projekt lõpetatud			
	Eesmärk		1 (2011)			Esialgse kahe keskuse ehitamine ei olnud majanduslikult otstarbekas. 1 hoone rekonstrueeriti.	
	Esialgne tase	Pole kohaldatav					
Alasuund: Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine							
Eesmärk: Merereostuse avastamise ja likvideerimise võimekust on suurendatud							
Hangitud reostustõrje-laevade arv	Saavutustase eesmärgist	0	0	0	100%	100%	Projekti aruanded
	Saavutustase	0	0	0	1	1	
	Eesmärk					1	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Rannikureostuse likvideerimise võimekus km 48 h jooksul	Saavutustase eesmärgist	55%	75%	75%	75%	100%	Päästeameti hinnang
	Saavutustase	1,1	1,5	1,5	1,5	2	
	Eesmärk		1,5			2	
	Esialgne tase	1 (2006)					
Merereostuse likvideerimise võimekus km ² 24 h jooksul	Saavutustase eesmärgist	50%	50%	50%	100%	100%	PPA hinnang
	Saavutustase	0,6 km ²	0,6 km ²	0,6 km ²	1,2 km ²	1,2 km ²	
	Eesmärk					1,2 km ²	
	Esialgne tase	0,6 km ² (2006)					
Eesmärk: Hädaolukordadest tingitud reostuskoormus keskkonnale on vähenenud							
Kuni 600 ha metsa-, maastiku-, ja pinnase suur-tulekahjude arv, mida suudetakse samaaegselt lokaliseerida ja likvideerida.	Saavutustase eesmärgist	67%	83%	83%	93%	100%	Päästeameti hinnang
	Saavutustase	2	2,5	2,5	2,8	3	
	Eesmärk		2,5			3	
	Esialgne tase	2 (2005)					

Prioriteetne suund “Säästva keskkonnakasutuse
infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine”

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Raskesti ligipääsetavates piirkondades (väikesaared, mets, raba) päästetööde alustamiseks vajaminev aeg	Saavutustase eesmärgist	33,3%	61%	61%	89%	100%	Päästeameti hinnang
	Saavutustase	300 min	250 min	250 min	200 min	180 min	
	Eesmärk		250 min			180 min	
	Esialgne tase	360 min					

Allikas: PRS seirearuanne

Alasuund: Looduse mitmekesisuse säilitamine

Alasuunda rakendati läbi 3 meetme. Looduse mitmekesisuse säilitamine (avatud taotlusvoor), Looduse mitmekesisuse säilitamine (investeeringute kava) ja Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikidele tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks (investeeringute kava).

Hinnang alasuuna rakendamisele on väga hea, kolme indikaatori sihttasemed perioodi lõpuks on täidetud ja eesmärk saavutatud.

Ühegi liigi ega elupaigatüübi seisund ei ole halvenenud ning tehakse olulisi pingutusi ebasoodsas seisundis olevate elupaigatüüpide ja liikide seisundi parandamiseks. Nii näiteks on juba registreeritud seisundi osaline paranemine mitmetel soo-elupaigatüüpidel ja poollooduslikel koosluste tüüpidel.

Eesmärgiks oli taastada maastikke ja elupaiku 1000 ha, kuid aasta 2015 lõpuga oli taastatud pindala 3202 ha. Taastatud elupaikade pindala ületati tänu suurepindalaliste soo-alade taastamisele. Looduskaitse arengukava alusel peab aastaks 2020 suurenema taastatud loodusliku veerežiimiga sookoosluste pindala 10 000 hektarini.

Poollooduslike koosluste taastamiseks ja säilitamiseks on soetatud 1051 looma (903 veist ja 148 lammast). Taastatud on 12 kaitsealust parki ja rajatud on üks ohustatud liikide taastamiskeskus (Tallinna Loomaia ja SA Lutreola Liigikaitselabor).

Toetatud projektid on andnud olulise panuse hooldatavate poollooduslike koosluste pindala suurendamiseks ja nende koosluste seisundi parandamiseks. Looduskaitse arengukava näeb ette, et hooldatavate poollooduslike koosluste pindala peab tõusma praegu hooldatavalt 27 000 ha-lt 45 000 ha-ni aastaks 2020. Eesmärgi saavutamiseks tuleb jätkata nii poollooduslike koosluste taastamise toetamisega kui ka nende hooldamiseks vajaminevate kariloomade soetamise toetamisega.

Hooldustehnika soetamisel jõuti 2012. a lõpuks 20%-ni 2015. a sihttasemest. Indikaatori täitmine osutus asjakohatuks, sest täiendav analüüs näitas, et poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustehnikat on otstarbekas soetada ainult juhul, kui töö teostamiseks vajaminevaid teenuseid turul piisavalt ei pakuta. Sihttaseme täitmine ei olnud vastavas majandussituatsioonis mõistlik.

Finantsperioodi lõpuks oli projektide raames rekonstrueeritud kokku 45 km ligipääsuteid, millega on tagatud juurdepääs ligikaudu 5180 ha poolloodusliku koosluse hooldamiseks, et säilitada nende soodsat seisundit ja elustikku.

Perioodi jooksul on loodud eeldused sookoosluste taastamiseks metsakuivendusega rikutud Soomaa rahvuspargi Kuresoo raba kaguosas, Muraka looduskaitseala rabade ja Endla looduskaitseala Toodiksaare raba servaaladel, kokku 1708 hektaril. Lisaks on loodud tingimused turbatootmisega rikutud Viru, Hara ja Rannu raba jääksoode taassoostumiseks, kokku 181 hektaril.

Keskkonnaameti projekti „Elupaikade kaitse korraldamise tulemuslikkuse hindamise tehnika soetamine“ raames osteti 3 amfiibsõidukit, 2 ATVd, 11 GPS seadet koos tarkvaraga. **Tänu kaasaegsele seiretehnikale on Keskkonnaameti spetsialistidel võimalik kvaliteetselt ja**

operatiivselt teostada liigikaitseliste tööde planeerimist, pool-looduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde läbiviimise koordineerimist ning nõuete kontrolli ja inventuuride läbiviimist.

Kaitstavate loodushoiuobjektide külastuse suunamiseks vajaliku taristu rekonstrueerimistööd on projektide raames lõpetatud kokku 95 loodushoiuobjektil. RMK on tegelenud külastusmahu seirega alates aastast 2002. Enne ERF rahastuse saamist aastal 2010 oli külastuste arv 1 570 000. Iga aastaga on arv tõusnud (2013 aastal 1 700 000) ja aastal 2016 oli külastuste arv juba 2 300 000.

2015. aastal tehti külastustaristu rekonstrueerimistööd kõige suuremas mahus Lahemaa Rahvusparkis. Rekonstrueeriti muuhulgas Oandu telkimisala koos lõkkekohtadega, loodusmetsa õpperada, Altja õpperaja rippisild, Oandu-Võsu matkarada ja Tsitre vaatlustorn.

Karuputke tõrjetööd tehti kokku viiel aastal kuni 2203 hektari suurusel alal. Kõik teadaolevad Eesti karuputke võõrliikide kolooniad on tõrjes. Esmakordselt kasutati projekti raames karuputkekolooniate kaardistamiseks kaugseiret drooni abil. Seoses aktiivsema teavitustööga on tõrjetööde pindala igal aastal suurenenud. Ka 2015. aastal jätkati avalikkuse teadlikkuse suurendamiseks vajalike tegevuse elluviimist - valmis karuputke teemaline reklaamikampaania ning anti välja venekeelne kordustrükk 2012. aastal ellu viidud karuputke tõrje projekti raames avaldatud infovoldikust. Samuti jätkati infopäevade läbiviimist ning tõrjetööde alase info avaldamisega ajakirjanduses.

Võõrliikide tõrjumisel on tulemuse saavutamiseks oluline tõrjuda kõiki teadaolevaid leiukohti. Vastasel korral hakkab tõrjest eemale jäänud kolooniast võõrliik edasi vohama ja muudab mõttetuks ka muu tõrje. Näitena võib tuua Lätit, kes seni pole alustanud karuputke võõrliikide tõrjega. Kui 90-ndatel oli karuputke võõrliikide kolooniate pindala sarnane nii Lätis kui ka Eestis, siis praegu on Lätis karuputke võõrliigid levinud 100 000 hektaril.

Karuputketõrjega jätkatakse järgnevatel aastatel KIK toel. Aastal 2016 rahastas KIK tõrjet projekti „Karuputke võõrliikide tõrje aastal 2016” raames. KIK on teinud otsuse rahastada karuputke võõrliikide tõrjet aastal 2017 ning ka järgnevatel aastatel rahastamiseks on plaanis esitada taotlused SA KIKi.

Programmi „Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“ raames **koostati 276 kaitsekorralduskava 423 kaitstavale alale. Kaitsekorralduskavadega hõlmatud kaitstavate alade pindala on 724 829 ha. Liikide tegevuskavasid koostati 139 ning need olid 219 liigile. Liikide tegevuskavadega hõlmatud leiukohtade arvuks jäi kokku 39 249.** Programmi eesmärgid on täidetud ja enamused indikaatorite osas ka ületatud. Kavadega on kaetud suurem osa aladest, kui algselt planeeritud. Võetud pindalaline eesmärk ületati 30%. Programmi raames koostati kaitsekorralduskavad ligikaudu 60 % -le kõigist Natura loodusaladest. Eestis on kokku kaitsealuseid liike 570.

Programmi raames valminud kavad on oluliseks töövahendiks kaitse korraldamisel, suurem osa kavadest on tänaseks kas kinnitatud või Keskkonnaministeeriumile kinnitamiseks edastatud ning kavad on oluliseks lähtekohaks kaitsekorralduslike tööde planeerimisel ja elluviimisel. Koostatud kavad võimaldavad tänasele parimale teadmisele tuginedes rakendada neid kaitsekorralduslikke meetmeid, mis kõigi eelduste kohaselt annaksid parima tulemuse ohustatud liigi, elupaigatüübi või kaitstava maastiku soodsa seisundi säilitamisel. Kavade

koostamise ja ettevalmistamise käigus saadi ajakohane sisuline ülevaade väga suure osa Eesti kaitsealade ja kaitstavate liikide kohta. Suhteliselt lühikese ajaga saadi väga suures mahus ja olulist infot, mis on väärtus omaette. Planeeritud tegevuste kõrval on suure tähtsusega seegi, et kaardistati, mis on teada ja millisest teadmistest on puudus.

Projekti näide

Narva Linnavalitsuse (rakendaja: Narva Linna Arenduse ja Ökonoomika Amet) projekti „Narva Pimeaia pargi rekonstrueerimine, I etapp“ tulemusena renoveeritud infrastruktuur aitab säilitada kaitsealuse Pimeaia pargi maastiku ilmet ning löi soodsad tingimused väärtuslikele puuliikidele. Korrastatud park suurendab võimalusi selle looduse ja ajaloo tundma õppimiseks. Narva Pimeaia Pax'i bastionil asuvas nn Väikeses Pimeaias (0,26 ha) uuendati taristut ning viidi läbi haljastustöid. Projektis raames rekonstrueeriti tehnoarajatise ka Alumises Pimeaias (0,07 ha).

Pilt 13. Narva rekonstrueeritud kaitsealune Väike Pimeaed Allikas: KIK (Projekti kogumaksumus 350 809,57 eurot, EL toetus 315 728,21 eurot)

Projekti näide

Projekti „Matsalu rahvusparki Kloostri sild-regulaatori ehitus“ raames rajati Lihula vallas vana Kloostri silla asemele uus Kloostri sild-regulaator koos juurdepääsuteega parklast sillani. Sellega on tagatud ülepääs Kasari luhal ~3000 ha pool-looduslike koosluste edaspidiseks regulaarseks hooldamiseks. Lisaks võimaldab regulaator vajadusel Kasari jõe luhaala üleujutusperioodi pikendada, tagamaks unikaalse ning linnurikka niidetava lageluhaala säilimise. Projekt pälvis rohkelt positiivset kajastust nii kohalikus kui üleriigilises meedias.

Pilt 14. Vana ja uus Kloostri sild Allikas: KIK (Projekti kogumaksumus 596 080 eurot
Toetuse määr 100%).

Projektide „Külastust suunava taristu rekonstrueerimine Lahemaa rahvusparkis“ ja „Külastust suunava taristu rekonstrueerimine Lahemaa rahvusparkis II etapp“ raames tehti rekonstrueerimistöid kokku 18 loodushoiuobjektil kogumaksumusega 477 145 eurot. Rekonstrueerimistööde tulemusel on Lahemaa rahvusparki külastuskeskkond muutunud turvalisemaks ja paremini suunatavaks, et vältida ja vähendada inimeste survet tundlikele liikidele ja säilitada loodusmaastikku.

Pilt 15. Viru raba vaatetorn valmis projekti „Külastust suunava taristu rekonstrueerimine
Lahemaa rahvusparkis“ raames (Kogu projekti maksumus 237 991,9 eurot. Toetus 100 %)
Allikas: KIK

Pilt 16. Altja õpperaja rippisild „Külastust suunava taristu rekonstrueerimine Lahemaa rahvusparkis II etapp“ raames (Kogu projekti maksumus 239 153,45. Toetus 100%) Allikas: KIK

Alasuund: Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine

Alasuund viidi ellu meetme „Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine“ näol. Üldistavalt võib kokku võtta, et **meede on väga tõhusalt parandanud keskkonnaharidusliku õppe kvaliteeti ning samas ühtlustanud üle Eesti kaasaegsete interaktiivsete õpivõimaluste kättesaadavust**. Kõik toetuse saajad on tegelenud aktiivselt keskkonnahariduslike tegevustega juba aastaid, kuid kõikjal on nappinud vahendeid just infrastruktuuri arendamiseks. Keskkonnaministeerium on veendunud, et toetuse abil loodu on aktiivses sihipärasel kasutuses ja heades kätes.

Keskkonnaministeeriumi hinnangul on RMK ja Keskkonnaameti loodus- ja keskkonnahariduskeskuste võrgustiku üleriigiline väljaarendamine väga suur samm loodus- ja keskkonnahariduse võimaluste ja kättesaadavuse ühtlustamisel üle kogu riigi. Keskkonnaharidusbuss on osutunud ka vajalikuks vahendiks keskkonnahoiu temaatika tutvustamisel mitmesugustel avalikel üritustel, laatadel, messidel jne. Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamiseks toetuse andmise eesmärk oli parandada ja ühtlustada Eestis keskkonnahariduse kättesaadavust ning, et kõikides maakondades on üleriigilise võrgustiku raames rajatud või moderniseeritud keskkonnahariduse tugikeskused. Eesmärk oli arendada välja vähemalt 15 keskkonnahariduse keskust. **Finantsperioodi lõpuks on väljaarendatud 33 keskust ning pakutavate õpikohtade arv on suurenenud 2313 võrra**. Sihttaseme indikaatori ületäitmine oli põhjusel, et rakenduskavas 15 väljaarendatud keskkonnahariduskeskuste arv oli määratud arvestades maakondade arvu. Tegelik vajadus keskkonnahariduskeskuste väljaarendamiseks oli suurem. Saavutati soovitud tulemus - optimaalne keskkonnahariduskeskuste arv.

Kohalike omavalitsuste ja ülikoolide initsiatiivil rajati või renoveeriti keskkonnahariduse õpikeskkondasid järgmiselt: Hiiumaa Pühalepa Vallavalitsuse projekt Palade loodushariduskeskuse arendamiseks, Kuressaare Linnavalitsuse projekt Saaremaa Teadus- ja

Huvikooli keskkonnahariduskeskuse ruumide rajamiseks, Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA (asutajad Elva linn ja Elva ümbruse vallad) projekt loodusmaja hoone rajamiseks Vapramäele, MTÜ Pärnumaa Omavalitsuste Liit projekt Pärnumaa Keskkonnahariduskeskuse uue hoone rajamiseks, Tartu Linnavalitsuse projekt Tartu Loodusmaja uue hoone rajamiseks, Eesti Maaülikooli projekt Võrtsjärve õppekeskuse õpikeskkonna renoveerimiseks, Tartu Ülikooli projekt TÜ Loodusmuuseumi õpikeskkonna renoveerimiseks, Tallinna Linnavalitsuse projekt Tallinna Loomaia Keskkonnahariduskeskuse rajamiseks, Tallinna Tehnikaülikooli projekt Särghaua maateaduste õppekeskuse rajamiseks.

Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutused Keskkonnaamet ja Riigimetsa Majandamise Keskus arendasid välja oma keskuste võrgustiku, mille tulemusel saavad kõikide maakondade elanikud kasutada tehniliselt ja moraalselt kaasaegset õpikeskkonda. Keskkonnaameti projektid asuvad valdavalt kaitsealade külastuskeskustes (näiteks Soomaa ja Matsalu rahvusparkis), lisaks ressursisäästu teemaline keskus Iisaku Ida Virumaal, jäätmekäitluse teemaline keskus Põlvas ning keskkonnaharidusbuss, mis viib õpitegevused Järva- ja Raplamaale, kuhu ei ole plaanis rajada statsionaarset keskust (kokku 10 objekti ning buss). Riigimetsa Majandamise Keskuse uuendatud loodusmajad ja -keskused (kokku 11 objekti) paiknevad üle Eesti, küll metsas, kuid hästi ligipääsetavas asukohas. Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas parendas hariduslikke tingimusi ka Tallinna vanalinnas asuv Eesti Loodusmuuseum, kes saab nüüd vastu võtta oluliselt suuremat hulka inimesi, ning on juba avanud uusi huviringirühmi.

Toetust saanud keskkonnahariduskeskused

Joonis 8. Toetust saanud keskkonnahariduskeskused.

Õpilaste osalemine keskkonnahariduslikes programmides on tõusnud järsult. Nt Tallinna Loomaia Keskkonnahariduskeskuses oli 2007. aastal 5 ringi kokku 76 õpilasega, siis 2017. aastal on 26 huviringi 299 õpilasega. Lisaks viidi 2016. aastal juhendajate poolt läbi 305 õppeprogrammi koolidele ja lasteaedadele, sh nii eesti kui vene keeles.

Keskkonnaameti keskkonnahariduslikes programmides kasvas osalejate arv 23 %. s 2016 aastal võttis Keskkonnaameti korraldatud programmides osa vähemalt 30 000 õpilast. Aastal 2010 osales keskkonnahariduslike programmides 23 075 õpilast. Samuti on tõusnud Loodusmuuseumi külastatavus. Kui enne renoveerimist jäi külastajate üldarv 22 000 -23 000, siis pärast on olnud pidev külastajate arvu tõus: 2013 oli 37 000 külastajat, 2014 külastati muuseumi 54900 inimese poolt. 2016 oli külastajate arv 47 000.

RMK projektile „RMK looduskeskuste võrgustiku infrastruktuuri arendamine“ on hinnang väga hea. Projekti eesmärk oli, et RMK loodushariduskeskuste võrgustik suudab pakkuda keskkonnahariduslikke tegevusi ning tagada selle kättesaadavuse üle Eesti. Samuti pakkuda neid loodusteadmisi kvaliteetsetes tingimustes nii piirkondlikele kui ka kogu Eestimaa üldhariduskoolide õpilastele ning jätkata kõigile huvilistele teemakohaste ürituste, teema- või õppepäevade korraldamist. Osalejate arv suurenes 2015. aastal võrreldes 2009. aastaga lausa 2/3 võrra. Vastavalt siis osalejad erinevatel keskkonnahariduslikel tegevustel (programmid, konkursid, erinevad teema- ja õppepäevad, sündmused ja looduseringid) 2009.a. 38 000 ja 2015.a. 63 011. Kasvutrend jätkus ka 2016.aastal, kui osalejaid erinevatel keskkonnahariduslikel tegevustel RMK looduskeskustes oli 66 676.

Projektide näited

Edukalt lõpetati Tartu Ülikooli projekt „Tartu Ülikooli loodusmuuseumi õpikeskkonna ja ekspositsiooni kaasajastamine“, millega arendati välja kõrgtasemel keskkonnahariduse keskus. Ekspositsioonisaalid on renoveeritud ja püsinäitus on täielikult uuendatud nii sisuliselt kui vormiliselt. Ekspositsiooni ülesehitus järgib Maa ajalugu seades eluta- ja eluslooduse arengu ühele ajateljele. See võimaldab nüüdsest käsitleda erinevaid ajastuid tervikuna. Iseäranis põhikooli ja gümnaasiumi tasemel tõhustab selline lahendus tervikliku loodusteadusliku maailmapildi kujundamist. Uuenenud õpikeskkonnas on loodud aktiivõppe võimalused, sh muuseumitundide virtuaaltugi, internetiülekanDED ja -salvestused. Eksponeeritud kollektsioonid ja muuseumi keskkonnahariduslik kompetents /tehtud/ kujunes kiiresti pärast objekti avamist elavalt kasutatavaks baasiks õpetajate täiendkoolitusele, erinevate kooliastmete õpilastele õppekava täiendavateks programmide läbiviimisele, avalikkusele suunatud keskkonnahariduslike huvipäevade korraldamisele. Samuti avardab uuendatud õpikeskkond TÜ Loodusmuuseumis tegutsevate looduse valdkonna huviringide võimalusi. Kaasajastatud õpikeskkond toetab ka loodusteaduslike andmebaaside avalike hariduslike väljundite (nt veebitöölaud vaatlusandmete salvestamiseks ja jagamiseks) rakendamist keskkonnahariduses. Kaldtee ja lifti rajamisega on tagatud erivajadusega inimeste ligipääs muuseumi õpikeskkonnale ning elukestvaks õppeks.

Keskkonnaministeriumi hinnangul on antud investeering ennast igati õigustanud. Elavas avalikus kasutuses oleva loodusmuuseumi õpikeskkond oli moraalselt ja tehniliselt vananenud ning SF toetus andis muuseumile tänuväärse arengutõuke. Õpikeskkond on kaasajastatud nii loodusteadusliku käsitluse aspektist kui ka on parendatud ligipääsu õpikeskkonnale kvantitatiivsest aspektist, suurem õpilaste hulk ning erivajadustega sihtrühma ligipääs. Kuna objekt on mahukas ja keerukas, siis esines hankemetlusest tulenevaid viivitusi, kuid projekt õnnestus täismahus elluviia.

Pilt 17. Tartu Ülikooli loodusemuuseumi püsiekspositsioon Allikas: Tartu Ülikooli loodusemuuseum (Projekti kogumaksumus 2 075 527,44 eurot. EL toetus 1 867 061,3 eurot)

Projekti näide:

Samuti lõpetati 2015. aastal Riigimetsa Majandamise Keskuse projekt „RMK Looduskeskuste võrgustiku infrastruktuuri arendamine“ ja Keskkonnaameti projekt „Keskkonnaameti looduskeskuste võrgustiku arendamine“. RMK projektis toimusid renoveerimistööd hoonete jätkusuutlikkuse, õpiruumide laiendamise, sisustamise ja vajaliku infrastruktuuri väljaarendamise eesmärgil 11 RMK loodusharidusliku objekti puhul. Projekti raames parendati järgmisi RMK looduskeskuseid: Aegviidu, Elistvere, Emajõe-Suursoo, Kabli, Kauksi, Kiidjärve, Nõva, Oandu, Pähni, Simisalu ja Viimsi.

Pilt 18. RMK Nõva looduskeskus seestpoolt Allikas: RMK (Nõva looduskeskuse maksumus 289 572,38 eurot)

Projekti näide:

Märkimist väärib, et Ida-Virumaal asuv Iisaku looduskeskus, mis läbis projekti raames põhjaliku uuenduskuuri, pälvis Eesti Kodukaunistamise Ühenduselt ühiskondlike hoonete kategoorias energiasäästliku hoone auhinna. Energiasäästu mõtteviisi edendajana on looduskeskusest saanud väga populaarne koolitusmaja kohalikule kogukonnale (allikas: <http://www.keskkonnaamet.ee/uudised-ja-artiklid/keskkonnaameti-iisaku-looduskeskus-palvis-energiasaastliku-hoone-auhinna/?highlight=keskkonnaameti,looduskeskus>)

Pilt 19. Iisaku looduskeskus Allikas: Keskkonnaamet (Iisaku looduskeskuse toetavate tegevuste summa 485 684,21 eurot)

Alasuund: Keskkonnaseire võimekuse parandamine

Alasuunas rakendati kahte meetet: Keskkonnaseire arendamine ning Keskkonnaseire ja andmehõive arendamine. Hinnang alasuuna rakendamisele ja tulemuste saavutamisele on väga hea, sest eesmärgid „Elukeskkonna seire vastavalt Euroopa ühistele üldistele põhimõtetele” ja „Keskkonnainfo regulaarne tootmine ja edastamine üldsusele” on RA hinnangul saavutatud.

Programmi „Keskkonnaseire ja andmehõive arendamine“ raames arendati ja töötati välja seireandmestiku haldamiseks, avalikustamiseks ja kasutamiseks vajalikud töövahendid vastavalt kasutajate vajadustele. **Eeldused on loodud, et keskkonnaseire andmed hakkavad laekuma ühtsesse infosüsteemi KESE ning sihtrühmadele paraneb andmete kättesaadavus ja kvaliteet. Tekivad võimalused teha paremaid otsuseid ja anda paremaid hinnanguid keskkonnaseisundi osas.** Esmajärjekorras on need vee-, elurikkuse ja mullaandmed. Edaspidi lisanduvad ka teised seire allprogrammides kogutavad andmed. Arendused on kavas teha programmi nn jätkuarendusena, mille ettevalmistamisega on juba alustatud. Programm toetab põhimõtet, et digitaliseeritud teave (sh seireandmed) on kõigile kergesti ligipääsetav ja tasuta kasutatav

Investeeringu kava „Keskkonnaseire arendamine“ eesmärk, milleks oli ilmateenistuse seirevõimekuse tõhustamine, on täidetud. **Tõhustatud on seirevõimekust hüdromeetrilise, meteoroloogilise ja rannikumere seire tehnoloogilise moderniseerimise läbi, mis aitab kaasa ühiskonna turvalisuse tagamisele ohtlikes ilmasituatsioonides ning annab teabe pinnavee kvantiteedist.** Ilmateenistuse hüdromeetrilise, meteoroloogilise ja rannikumere seirevõrkude tehnoloogiline moderniseerimine aitab tagada ühiskonna turvalisust varajase hoiatusega ilmasituatsioonidest ja vee kvantitatiivsetest andmetest. Tihendati ka jaamade võrgusammu uute jaamade lisamisega, et tagada operatiivandmete laekumine reaalajas prognoosideks, hädaolukordades hoiatuste andmiseks, sh ohutu laevaliikluse tagamiseks. Tagatakse ilmaennustuse kvaliteet ja meteoroloogiliste ja hüdroloogiliste andmete esitamine avalikkusele. Ka uuel rahastamisperioodil kuuluvad uuendamisele osa meteojaamade automaatomõõteseadmed ja –riistad.

Pilt 20. Haapsalu rannikumerejaam Allikas: KIK (Kokku projekti „Hüdromeetrilise, meteoroloogilise ja rannikumere seirevõrgu moderniseerimine keskkonnaseire võimekuse tõhustamiseks“ toetatavate tegevuste summa 1,7 miljonit eurot)

Alasuund „Keskkonnajärelevalve arendamine“

Alasuunas rakendati ühte meetet „Keskkonnajärelevalve arendamine“. Hinnang elluviimisele ning tulemuste saavutamisele on väga hea, sest hoolimata alasuuna ainsa indikaatori täielikust mittetäitmisest eesmärgid saavutati.

Eesmärkide saavutamisesse panustasid investeeringute kava „Keskkonnajärelevalve arendamine“ alusel elluviidud projektid. Ehitati ümber ja sisutati Keskkonnainspektsiooni Viljandi büroo Kivilõppe hoone ning seda kasutatakse aktiivselt keskkonnajärelevalve töös. Esialgse kahe keskuse ehitamine ei olnud majanduslikult otstarbekas, sest sobiv hoone oli KOVil juba olemas. **Projektide käigus parandati inspektorite töötingimusi, osteti infotehnoloogilisi ja muid järelevalvet tõhustavaid vahendeid, parandati mobiilsust nii maal kui veel.** Uuendatud on ka teiste asutuste, mis kuuluvad Keskkonnainspektsiooni järelevalvevõrku, seadmeid ja mobiilset tehnikat. Sealhulgas parandatud võimekust reageerida

keskkonnaohu tekkimisel operatiivselt juurdepääsu keerulisusest hoolimata. Parandati välisõhu ja vee kontrollproovide võtmise ja nende esmase analüüsi tehnilist ja operatiivset võimekust.

Projekti näide

Projekti „Keskkonnajärelevalve võimekuse tõstmine“ raames soetati Eesti Keskkonnauuringute Keskusele keerulistes maastikuoludes ja raskesti ligipääsetavatesse kohtadesse juurdepääsuks transpordivahendid, mõõte- ja proovivõtu seadmed, millega operatiivselt ja tulemuslikult tuvastada keskkonnareostust.

Projekti käigus soetatavate seadmetega panustatakse igakülgset keskkonnajärelevalve arendamisse ja tõhustamisse. Soetatava varustusega kaetakse Eesti vajadused tervikuna (varustus hangitakse Põhja-, Ida-, Lääne- ja Lõuna-Eesti operatiivse proovivõtu ja analüüsivajaduse katmiseks).

Projekti tulemusena on paranenud:

- 1) võimekus reageerida operatiivselt keskkonnaohu tekkimisel juurdepääsu keerulisusest hoolimata;
- 2) proovide võtmise ja nende esmase analüüsi tehniline ja operatiivne võimekus vee ja välisõhu kvaliteedi rikkumiste puhul;
- 3) Operatiivselt saadava info põhjal otsuste tegemine ja muud tegevused.

Pilt 21. Keskkonnainspektsiooni paat Allikas: KIK (projekti „Keskkonnajärelevalve võimekuse tõstmine“ toetuse summa 1 801 288 eurot)

Alasuund „Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine“

Alasuuna eesmärgid viidi ellu ühe meetme – „Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine“ abil. Hinnang alasuuna elluviimisele on väga hea, sest Politsei ja Piirivalveamet ning Päästeameti hinnangul on soovitud eesmärgid saavutatud. **Merereostuse avastamise ja likvideerimise võimekust on suurendatud ja hädaolukordadest tingitud reostuskoormus keskkonnale on vähenenud.**

Meetme raames soetatud vahendid on aidanud ühtlustada päästealast reageerimisvõimekust üle Eesti. Kuna täiendavalt soetatud vahendid paiknevad mitmes asukohas, saab neid päästetöödel kiiremini kasutusele võtta, st seadmete kohaletoometamiseks kuluv aeg on vähenenud. Regulaarselt toimuvad õppused, milles kasutatakse Päästeameti projektide raames hangitud vahendeid. Näiteks reostustõrjelaeva „Kindral Kurvits“ meeskond koos Soome kolleegidega osalesid merereostustõrje õppusel „Puhas meri“.

Eesti turvalisuspoliitika põhisuundades on võetud eesmärgiks kasvatada ulatuslike metsapõlengute kustutamise ja laialdase rannikureostuse ning põlevvedelike tulekahju tagajärgede likvideerimise võimekust. Päästeameti hinnangul suudetakse samaaegselt lokaliseerida 3 kuni 600 ha metsa-, maastiku-, ja pinnase suur-tulekahjut ja alustada raskesti ligipääsetavates piirkondades päästetöödega 180 minuti jooksul.

Politsei- ja Piirivalveamet hindab, et rannikureostuse likvideerimise võimekus on saavutanud oma eesmärgi ja 48 tunni jooksul on võimalik likvideerida reostust 2 km². Merereostust ollakse võimeline likvideerima 1,2 km² 24 h jooksul.

Läänemereäärsete riikide ja Euroopa Liidu vahelist rahvusvahelist merereostustõrje koostööd korraldab Läänemere keskkonnakaitse komisjon ehk Helsingi komisjon (HELCOM). Alates 1. juulist 2014 kuni 30. juunini 2016 on HELCOMi eesistuja Eesti ning sel ajal keskendutakse saastamise ohjamisele, merealade planeerimisele ja korraldusele ning merekaitsealade keskkonnaseisundi hindamisele ja teabele.

Eesti teeb merereostustõrjes koostööd naaberriikide Soome, Läti, Rootsi, Venemaaga ning ulatusliku merereostuse puhul saab abi paluda ka Euroopa mereohutusametilt, millel on Läänemeres alaliselt kaks reostustõrjelaeva (reostustõrjetehnikaga varustatud tankerid). Ulatusliku merereostuse likvideerimist reguleerivad Eestis riiklik merereostustõrje plaan ja hädaolukordade lahendamise plaan ulatusliku mere- või rannikureostuse korral.

Alates 2011. aastast kasutatakse reostuse seireks ja tuvastamiseks Euroopa mereohutusameti (EMSA) satelliitpilte, mis on kiirendanud merereostuste avastamist. 2015. aastal tuli 25 reostusjuhtumi teatest kuus läbi Euroopa Liidu satelliitinfosüsteemi ning kokku saadi selle kaudu Eesti vastutusosalast ca 265 satelliitpilti.

Projektid olid suunatud keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku tagamiseks ning merereostuse tõrjevõimekuse suurendamiseks. Näiteks hangiti lokaliseerimise ja likvideerimise varustust loodusõnnetuste poolt tekitatud tagajärgede likvideerimise varustust kui ka naftareostuse korjetööde varustust. Põhinimekirja kuulus ka 28,3 miljonit euro suuruse toetusega Politsei- ja Piirivalveameti suurprojekt „Multifunktsionaalne reostustõrje laeva soetamine“. Laev võeti kasutusse 2012. aasta augustis.

2015 aasta alguses lisandus investeeringute kava lisanimekirja Politsei- ja Piirivalveameti projektiga „Merereostuse lokaliseerimise ja likvideerimise varustuse ning vahendite soetamine“, mille raames osteti uus reostustõrje auto, tõstuk ning 5 reostustõrje vahendeid sisaldavat konteinerit.

Lõpetatud projektide tulemusena on suurenenud suurte metsatulekahjude samaaegne kustutusvõime ning rannikureostuse likvideerimise võimekus, loodi parem võimekus maismaal naftareostuse korjeks ja lokaliseerimiseks, samuti on kiirenenud päästetöödega alustamise aeg, mis vähendab keskkonnakahjusid. Lisanimekirja

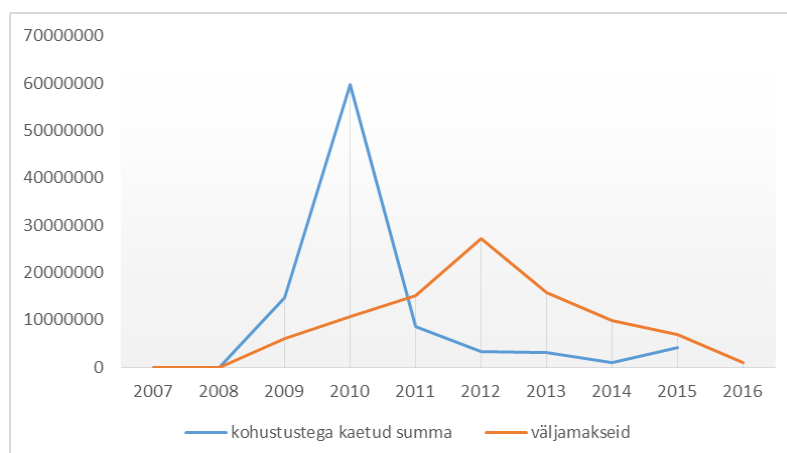
projektide vahenditega suurendati Päästeameti võimekust tulekahjude avastamisel ning lokaliseerimisel ning Politsei- ja Piirivalveameti valmisolekut ja võimekust merereostuse lokaliseerimisel ja likvideerimisel.

Pilt 22. Reostustõrjeauto (Projekti „Merereostuse lokaliseerimise ja likvideerimise varustuse ning vahendite soetamine“ maksumus 716 592 eurot, EL toetus 609 103,2 eurot) Allikas: KIK

7.2.2. Finantsteave

Prioriteetses suunas lõpetati kokku 165 projekti. Katkestati 10 projekti. Prioriteetsete suundade vaheliste tõstete 10% paindlikkuse reeglit arvestades suurendati pr suuna 2.2. mahtu 0,39 mln euro võrra pr suuna 2.8 arvelt. Kohustusi võeti perioodil 2007-2013 kokku 92 423 336 eurot (EL vahendeid). Väljamakseid finantsperioodi jooksul 100% võtud kohustustest 92 423 336 eurot (EL osa) (joonis 9).

Joonis 9. Aastas võetud kohustused ja väljamaksud (EL osa) prioriteetses suunas (SFCS, 09.03.2017)

Prioriteetse suuna finantsprogressi võib kokkuvõtlikult hinnata väga heaks – 2015. aasta lõpu seisuga oli tegevusi ellu viidud kogu prioriteetse suuna mahu ulatuses. Edukalt täideti planeeritud eesmärgid ning paindlikult vahendeid meetmete vahel ümber suunates oli võimalik teha ka lisategevusi, millega saime esialgselt planeeritud eesmäärke tõhusamalt täita, näiteks oli võimalik enam panustada merepäästevõimekuse ja keskkonnajärelevalve arendamisse

7.2.3. Ülevaade direktiivide täitmisest

Alasuund "Loodusliku mitmekesisuse säilitamine"

EL looduskaitsepoliitika alustaladeks on kaks direktiivi – Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (nn linnudirektiiv) ja Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (nn loodusdirektiiv). Loodusdirektiivi eesmärk on EL-s ohustatud liikide ja elupaikade soodsa seisundi saavutamine. 2013. aasta andmetel on soodsas seisundis 52% loodusdirektiivi elupaikadest ja 54% loodusdirektiivi liikidest. Linnudirektiivi pesitsevate liikide populatsioonide lühi-ajaliste trendide järgi on 41% liikide populatsioonid stabiilsed ja 17% liikide populatsioonid suurenevad.

Linnudirektiivi eesmärk on kõigi looduslikult esinevate linnuliikide soodsa seisundi (secured status) saavutamine (viimased andmed aastast 2004 ning siis oli Eestis elavatest linnuliikidest soodsas seisundis 69%). Direktiivide eesmärkide saavutamiseks jätkuvad tegevused ka perioodil 2014-2020.

Alasuund „Keskkonnajärelevalve arendamine“

Nõuded, mille täitmist keskkonnajärelevalve raames kontrollitakse, on esitatud erinevates direktiivides nagu veepoliitika raamdirektiiv 2000/60/EÜ; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitsest; EL Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ (II-V) looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide kaitsest; õhukvaliteedi raamdirektiiv 2008/EÜ ja tema tütaridirektiivid, keskkonnakvaliteedi standardite direktiiv 2008/105/EÜ, mis seotud ohtlike ainete seirega ja nende prioriteetsuse tasemega eelkõige ja katselaborite direktiiv 2009/90/EÜ jt. Alasuuna tegevused aitavad kaasa direktiividest tulenevate nõuete täitmisele, kuid ei ole otseselt suunatud konkreetse sihttaseme saavutamisele.

Alasuund „Keskkonnaseire võimekuse parandamine“

Kogu seiresüsteemi arendamine on seoses EL üldiste eesmärkidega keskkonnainfo avalikustamisel ja aruandluses, mis on seotud Århusi konventsiooni, *INSPIRE* (ruumiandmete infrastruktuuri loomine) direktiivi, *SEIS* (*Shared Environmental Information System*) ja *SISE* (*Single Information Space in Europe for the Environment*), *WISE* (*Water Information System of Europe*) ning muude infoalaste ja statistiliste initsiatiivide rakendamisega.

7.2.4. Vahendite vastastikune täiendavus

Prioriteetses suunas ei ole lubatud rahastada teise fondi (ESF) tüüpi tegevusi.

Maaelu arengukava (MAK) raames maksti Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist toetusi Natura 2000 alade põllumajandusmaade kasutajatele, erametsamaa omanikele ja poollooduslike koosluste hooldajatele. Maaelu arengukava raames makstud poolloodusliku koosluse toetuse abil hooldati 25 000 ha Natura 2000 aladel asuvatest poollooduslikest

kooslustest. See moodustab umbes 40% kõikidest Natura 2000 aladel asuvatest pool-looduslikest kooslustest. EARK-i alasuuna „Looduse mitmekesisuse säilitamine” avatud vooru projektid, mille raames taastatakse väärtuslikke pool-looduslike kooslusi ja soetatakse kariloomi pool-looduslike koosluste hooldamiseks, täiendasid otseselt MAK-i raames makstavat pool-looduslike koosluste hooldamise toetust. Samamoodi täiendasid pool-looduslike koosluste hooldamise toetust investeeringu kava projektide abil rekonstrueeritud teed, truubid ja sillad, sest vastasel korral ei oleks võimalik niidutehnikaga hooldatavatele pool-looduslikele kooslustele pääseda.

LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse finantsmehhanismi eesmärgiks oli kaasa aidata EL loodust ja bioloogilist mitmekesisust reguleeriva poliitika ja õigusaktide rakendamisele. Rahastatavatel projektidel pidi olema lisandväärtus Euroopa tasandil ja nad pidid täiendama meetmeid, mida oli võimalik rahastada ühenduse teiste vahendite raames perioodil 2007-2013.

Meede „Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine” oli kaudselt seotud Inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Elukestev õpe” meetme „Keskkonnahariduse arendamine” rakendamiseks elluviidava programmiga „Keskkonnahariduse arendamine”. Programmi „Keskkonnahariduse arendamine” raames arendati keskkonnahariduse koostöövõrgustikku, mis aitas kaasa ka antud meetme eesmärgi, mis on keskkonnahariduse kättesaadavuse parandamine, saavutamisele kuna suurendas väljaarendatavate keskuste formaalhariduslikus õppetöös kasutamise potentsiaal.

Keskkonnaseire arendamist peamiselt laboriseadmete tehnilise täiustamise osas toetati veel KIKi keskkonnaprogrammist ja Šveitsi abiprogrammist.

7.2.5. Hinnang rakendamisele

Kokkuvõttev hinnang suuna rakendamisele finantsperioodil on hea. Projektid on edukalt lõpetatud. Enamus eesmärke on täidetud ja tehtud projektide tulemusena on palju tehtud puhtama looduskeskkonna tarbeks. Suuremaid probleeme rakendamisel ei esinenud.

7.3. Rakendamine prioriteetses suunas „Energiamajanduse arendamine“

PRS jaguneb kaheks alasuunaks: alasuunas „Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse“ rakendati ühte meetet (avatud taotlusvoor) ning alasuunas “Energiasäästu arendamine elamumajanduses” kolme meetet (avatud taotlusvoor ja 2 programmi). Tegevused on lõpetatud kõikides meetmetes (lisa 13).

7.3.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Allpool (tabel 11) on toodud prioriteetse suuna eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus- ja mõjuindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttasemete saavutamise määr (%) aastate lõikes. Kokku on suunas kuus indikaatorit, kolme indikaatori väärus on suurem kui 88%.

Tabel 12. Indikaatorite saavutamine prioriteetses suunas

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustaseme andmete allikas
Alasuund: Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse							
Eesmärk : Taastuvate energiaallikate osakaalu kasv energiabilansis							
<i>Mõjuindikaator:</i> Elektrienergia tootmise maht taastuvatest energiaallikatest aastas GWh	Saavutustase eesmärgist	30%	176%	236%	276%	307%	Elering AS hinnang
	Saavutustase	149	862	1160	1360	1507	
	Eesmärk		440			491	
	Esialgne tase	110 (2005)					
<i>Mõjuindikaator:</i> Soojusenergia tootmiskaht elektri ja soojuse koostootmisjaamades ning katlamajades	Saavutustase eesmärgist	51%	78%	79%	93%	93%	(Katlamajad+ koostootmisjaamad) Statistikaameti andmed
	Saavutustase ¹⁷	1861	2855	2915	3426	3464	
	Eesmärk		3154			3680	

¹⁷ Esialgne tase ja saavutustasemed on metoodika muutumise tõttu muutunud. Viga tekkis Statistikaameti andmete väärtust tõlgendamisel. Viga selgus pärast detailsemate andmete avaldamist Statistikaameti poolt, mida avaldatakse alates 2012. aasta lõpust. Puitkütuseid kasutavate koostootmisjaamade kütusekasutuse näitajate ühik ei langenud kokku tavapärase energiastatistika ühikutega. Varasemalt arvestati, et puitkütustel koostootmisjaamade kütusetarbimist arvestatakse tihumeetrites, tegelikult oli see kütuse kogus näidatud puistekuupmeetrites.

taastuvatest energiaallikatest aastas (GWh)	Esialgne tase	2122 (2005)					
Eesmärk : Alternatiivsete transpordikütuste kasutamine suureneb aasta-aastalt							
<i>Mõjuindikaator:</i> Biokütuste osakaal transpordis kasutatavates kütustes (energiasalduse alusel)	Saavutustase eesmärgist	0,75%	22%	13%	2,6%	2,6%	Maksu- ja tolliameti andmed (pole kontrollitud vastavust säästuskriteeriumitele), mille põhjal MKM esitab EK-le aruande biokütuste ja muude taastuvkütuste transpordis kasutamise edendamiseks vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile 2009/28/EÜ
	Saavutustase	0,06%	1,76%	1,04%	0,21%	0,2	
	Eesmärk		5,75%			8%	
	Esialgne tase	0% (2005)					
Eesmärk : Vähenenud on õhusaasteainete emissioon energiasüsteemist							
<i>Mõjuindikaator:</i> Elektrienergia tootmiskaht elektri ja soojuse koostootmisjaamades aastast GWh	Saavutustase eesmärgist	50%	103%	88%	96%	96%	Statistikaameti andmed
	Saavutustase	869	1335	1133	1239	1239	
	Eesmärk	1733 (2020)				1294	
	Esialgne tase	1038 (2005)					
Alasuund: Energiasäästu arendamine elamumajanduses							
Eesmärk : Energiatõhusamaks muudetud eluasemefond							
<i>Tulemusindikaator:</i> ERF osalusega renoveeritud korterelamute osakaal kõigist enne 1993 aastat ehitatud korterelamutest	Saavutustase eesmärgist	0	20%	35%	54,9%	54,9%	Ehitusregister, 14 000 korterelamust
	Saavutustase	0	1,6%	2,8%	4,4%	4,4%	
	Eesmärk		5%			8%	
	Esialgne tase	0,3% (2006)					
Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti	Saavutustase eesmärgist	0	39,2%	63,3%	88%	88%	Ehitusregister, 14 000 korterelamust
	Saavutustase	0	11,8%	19%	26,4%	26,4%	
	Eesmärk					30%	

Prioriteetne suund "Säästva keskkonnakasutuse
infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine"

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

koostamise toetamine	Esialgne tase	0,3% (2006)					
----------------------	---------------	----------------	--	--	--	--	--

Allikas: PRS seirearuanne

Arvestatud on nii EL struktuurivahendeid kui ka teisi valdkonnas kasutatavaid vahendeid

Esialgne tase ja saavutustasemed on meetodika muutumise tõttu muutunud. Varasemalt arvestati, et puitkütustel koostootmisjaamade kütusetarbimist arvestatakse tihumeetrites, tegelikult oli see kütuse kogus näidatud puistekuupmeetrites.

Alasuund „Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse“

Alasuunas rakendati ühte meetet „Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks”, mille raames lõpetati 21 projekti. Projektidele maksti välja ERF toetust 8,7 mln eurot.

Alasuuna „Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse” rakendamisele hinnang on hea. Eesmärkide saavutamise hindamisel tuleb ka arvestada, et sihttasemete saavutamisele aitavad lisaks rakenduskava raames elluviidavale meetmele kaasa teised valdkonnas läbiviidavad tegevused ja eraldatavad vahendid, mille kavandamisel lähtutakse riigi eelarvestrateegias määratletud eesmärkidest ning mille elluviimist rahastatakse nii muudest riigieelarve vahenditest kui erasektori vahenditest, sh elektrituru seaduse alusel makstavatest ja kasutatavast taastuenergia tasust.

Taastuenergeetika areng Eestis on viimastel aastatel olnud oluliselt kiirem, kui planeeriti „Eesti taastuenergia tegevuskavas aastani 2020”¹⁸. Tegevuskavas planeeriti taastuenergia osakaaluks 2014. aastal 23,4%, tegelikkuses moodustas taastuenergia osakaal lõpptarbimises 26,5%¹⁹. Tegevuskavas on seatud eesmärk suurendada taastuenergia osakaalu kogu energiatarbimises võrreldes referentsaastaga 25%-ni aastaks 2020. Taastuenergia osakaal ületas juba 2015. aastal oluliselt taastuvate energiaallikate eeldatavat summaarset lõppkasutust kütte ja jahutuse tootmiseks ning taastuvate energiaallikate eeldatavat summaarset lõppkasutust elektri tootmiseks.

Taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia osakaal on planeeritud sihttaseme eesmärki ületanud, moodustades 307% eesmärgist (eesmärk 491 GWh; saavutustase 1507 GWh). Eelkõige on selle taga biomassist, biogaasist, puidust ja tuuleenergiast aga ka jäätmekütusest elektri tootmise kasv.

Taastuenergiat kasutatakse soojuse tootmisel rohkem kui elektri- ja transpordisektoris kokku. Suuremad väljakutsed on elektri- ja transpordisektoris – vajalik on veelgi vähendada põlevkivist toodetava elektrienergia osakaalu tarbimises (93% 2014. aastal) ja suurendada taastuvatest allikatest transpordisektoris tarbitava kütuse kogust (alla 0,24% 2014. aastal, eesmärgiks 10% 2020. aastaks)²⁰. 2014. aastal toodeti katlamajades ning soojuse ja elektri koostootmisjaamades taastuvatest energiaallikatest kokku 3426 GWh (93% sihttasemest; eesmärk 3680 GWh).

Rekonstrueeritud ja taastuenergiale üle viidud on neli katlamaja: Koeru alevis, Kurtina alevis Saku vallas, Orissaare alevis ja Võhma linnas. Keskkonnakoormust on vähendanud ka neli koostootmisjaama, mis rajati Järvemaal Oisu ja Aravete lähedal, Tartumaal Ilmatsalus ja Lääne-Virumaal Vinnis. Uusi kaugkütte ühendusi rajati 2,7

---

¹⁸ https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_taastuenergia_tegevuskava_aastani_2020.pdf lk 4

¹⁹ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/shares>

²⁰ <http://www.taastuenergeetika.ee/wp-content/uploads/2015/06/Taastuenergia-aastaraamat-2014.pdf> lk 5 ja 33

km ja torusid rekonstrueeriti 28,7 km. Saavutatud on soojakadude kokkuhoid aastas 19 636 MWh/a ja kokkuhoitav CO₂ on 104 t/a.

Analoogne toetusprogramm jätkub ka 2014-2020 finantsperioodil.

Õhusaasteainete emissioon energiasüsteemist on vähenenud. Välisõhu saastamine on vähenenud ja säästetud on fossiilseid energiaallikaid. Taastuvatest energiaallikatest toodetava elektri- ja soojusenergia maht on suurenenud. Elektrienergia tootmiskaht koostootmisjaamades on meetme nelja projekti seirearuannete põhjal 31 781 MWh/a. Meetme raames rajatud koostootmisjaamades kasutatakse kütusena enamasti rohtsest biomassist ja loomsetest jäätmetest toodetud metaani. 2014. aastal toodeti soojuse ja elektri koostootmisjaamades 1239 GWh elektrit ja 3515 GWh soojust (2013. a vastavalt 1235 GWh ja 3395 GWh). Rakenduskavas märgitud koostootmisjaamade elektrienergia tootmiskahtu kontrolltase 1294 GWh (2015) on senise kasvutempo jätkudes saavutatud.

Eesmärgi „Alternatiivsete transpordikütuste kasutamine suureneb aasta-aastalt” täitmise poole liikumine on olnud marginaalne. Mõjuindikaatori 2010. aasta saavutustase oli vaid 22% eesmärgist, hilisematel aastatel oli see veelgi väiksem. Kui võtta arvesse vaid taastuvenergia direktiivist lähtuvate transpordikütuste säästuskriteeriume, siis on saavutustase ligikaudu 0,2%, kuna saab arvestada vaid elektrisõidukite ja rongide poolt tarbitud taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrit. Sellest lähtuvalt tuleb järgnevatel aastatel senisest põhjalikumalt tegeleda taastuvenergia kasutuse ergutamiseks transpordisektoris. Kõige olulisemaks sammuks taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamiseks transpordisektoris on vedelkütuse seaduses mootorikütuste tarnijatele seatav kohustus taastuvatest energiaallikatest toodetud kütuste tarnimiseks. Et täita eesmärki on vajalik on vastava kohustuse seadmine turuosalistele vedelkütuse seaduses. 2016 detsembris esitas Majandus- ja taristuminister Vabariigi Valitsusele vedelkütuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega kohustatakse vedelkütuse tarnijaid lisama bensiini ja diislikütusesse taastuvast allikast toodetud kütuseid ehk biokütuseid. Eelnõu kohaselt peab olema 2020. aasta tase 10 protsenti. Transpordisektoris tuleb tagada, et taastuvate energiaallikate kogus transpordis oleks aastal 2020 90–100 ktoe. Samuti on planeerimisel täiendavad riiklikud meetmed biogaasi kasutuselevõtu arendamiseks transpordis, mida rahastatakse osaliselt ka 2014-2020 eelarveperioodi EL struktuurivahenditest.

MKM ja KredExi koostöös väljaspool rakenduskava ellu viidud elektrimobiilsuse programm ELMO (elektriautode soetamise toetamine ja laadimispunktide rajamine) oli kasulik transpordis taastuvenergiaallikate suurendamise võimalusena, kuid seda tuleks vaadelda eelkõige meetmena valdkondlikuks innovatsiooniks.

Projekti näide

Orissaare aleviku katlamaja rekonstrueerimise käigus paigaldati suurema kasuteguriga automaatne biokütust põletav katel, ehitati uus mehhaniseeritud kütuse ladu ning uus kütuse hoidla ning paigaldati efektiivsed suitsugaaside puhastamise seaded. Projekti tulemusena vähenes aastal 2015 CO₂ emissioon soojuse tootmises 1853,16 tonni CO₂/a.

Pilt 23. Orissaare katlamaja (Projekti EL toetus 316 746,13 eurot) Allikas: KIK

Alasuund "Energiasäästu arendamine elamumajanduses"

Alasuunas rakendati kolme meetet. Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine (toetus 1,9 mln eurot), Korterelamute renoveerimislaen (toetus 17,7 mln eurot) ja Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest (toetus 448 tuhat eurot).

Alasuuna „Energiasäästu arendamine elamumajanduses“ rakendamist võib pidada väga heaks ja eesmärgi täidetuks, sest elanike teadlikkus korterelamute renoveerimise kasulikkusest on väga kõrge ning tänu renoveerimisele on võimalik vähendada pikas perspektiivis eluasemete püsikulusid ja tõsta korterelamu väärtust ja eluiga. Lisaks elanike teadlikkusele on finantseeritud projektide puhul arvestuslik keskmine energiasääst energiaauditite põhjal ligi kaks korda suurem kui meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ raames eesmärgiks algselt seati ehk 20%. Tegelikult saavutati kuni 2000 m² suletud netopinnaga elamutel energiasäästuks 40,13% ja üle 2000 m² suletud netopinnaga elamutel seati energiasäästuks 30% ja tegelikult saavutati peale renoveerimist 40,29%.

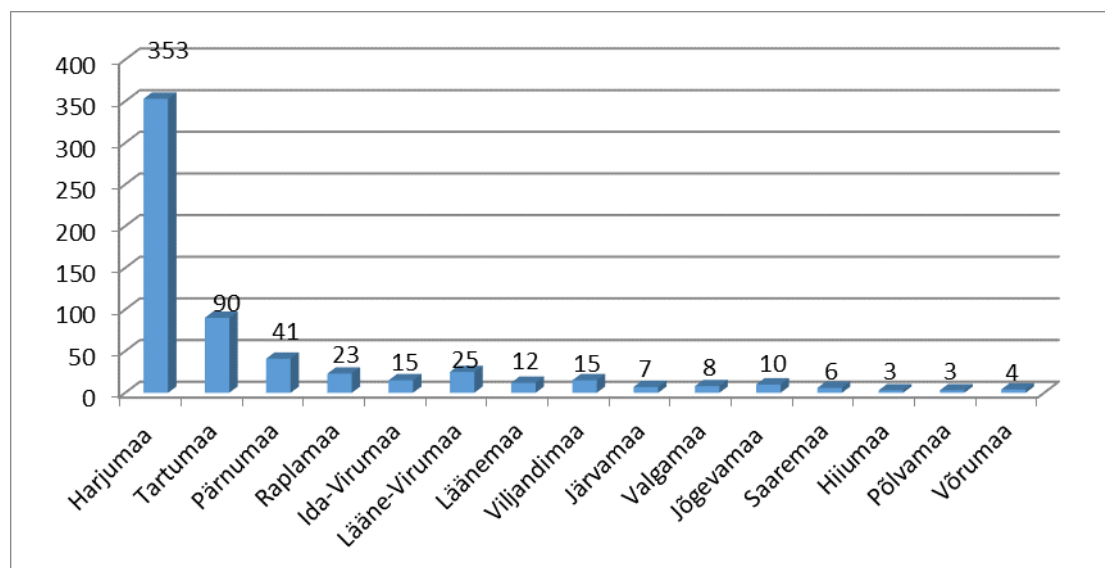
2014. aasta lõpuks renoveeriti „Korterelamute rekonstrueerimislaenu“ abiga 615 korterelamut (sihttase 1120, millest täideti 55%). Kõigi nimetatud majade keskmine arvutuslik energiasääst oli ligi 43%. Tegelik energiasääst peale korterelamute rekonstrueerimist oli kohati isegi suurem, osadel juhtudel võis korterelamu tegelik energiasääst olla isegi 70%. Hinnanguliselt tähendab sellise hulga elamute ja säästu puhul ligi 60 GWh aastas kokkuhoitud kütteks minevat energiat ehk ca 12 500 t CO₂ jääb õhku paiskamata.

Planeeritust madalamat renoveeritud korterelamute arvu põhjuseks võib pidada seda, et meetme koostamisel ja indikaatorite seadmisel 2006. aastal arvestati, et renoveerimislaenu väljastatakse projekti kohta maksimaalselt 63 911 eurot. See piirang aga hiljem programmi rakendamise käigus eemaldati, sest korterelamute terviklikuks renoveerimiseks, mis tagab kõrge energiasäästu, on vajalik investering maja kohta oluliselt suurem. Laenu keskmiseks summaks kujunes tegelikult 117 022 eurot, mis on sisuliselt kaks korda suurem kui algselt planeeritud maht.

Antud toote vastu oli turul nõudlus suur ja vabaturupankadel puudus suurem huvi vastavasisulist laenutoodet korteriühistutele pakkuda. Eesti elamufondi energiasäästlikumaks muutmine vajab oluliselt rohkem vahendeid. Fondi laenuelarve kujunes järgmiseks: 17,7 mln ERF, 28,8 mln laen CEBlt (riigigarantii), laen Riigikassast 16 mln ja KredExi omavahendid 4,2 mln. Lisaks eeltoodule suunati programmi ka pankade poolt tagasilaekunud renoveerimislaenu vahendid summas 5,3 mln eurot. Ehk kokku moodustas perioodi lõpuks korterelamute renoveerimiseks mõeldud laenusumma kokku pea 72 mln eurot. Lisaks, laenude väljastamisele omas olulist mõju rekonstrueerimistoetused, mille saamise eelduseks oli renoveerimislaenu kasutamine. Rekonstrueerimistoetusi väljastati renoveerimislaenuga samaaegselt kogusummas 37,7 mln eurot, toetuse kasutamisel oli ühistul kohustus kasutada just renoveerimislaenu mitte muud kommerts-laenu. Toetuse ja laenu koosmõjul tekkis olukord, kus ühistud said pangast pikaajalist madala intressiga laenu ning toetus võimaldas täita omafinantseeringu nõuet ja teha suuremat investeringut ehk rekonstrueerida korterelamu terviklikult. Vaid laenu kasutades ei oleks ühistud sellises mahus investeringuid teinud ning majade rekonstrueerimine oleks pigem olnud osaline.

Samas toetuse vahendite ajutisel puudumisel ning taotlusvooru sulgemisel vähenes ka oluliselt renoveerimislaenu kasutamine ning toetuse jätkumisel aktiveerus ka uuesti laenu kasutamine. Turu vajadusest lähtuvalt on pankadelt tagasilaekuvaid vahendeid võimalik kasutada renoveerimislaenu väljastamiseks ka edaspidi peale perioodi lõppu. Perioodil 2014-2020 saavad korteriühistud taotleda toetust, mida võib kombineerida nii krediidiastutuste poolt väljastatavate laenudega kui ka kogutud omavahenditega.

Joonis 10. Laenulepingute jagunemine maakondade lõikes

Programmi raames kõige enam renoveerimislaenu väljastati Harjumaal asuvatele korterelamutele. Ühelt poolt on selle põhjuseks vastava regiooni rahaline võimekus, mis kajastub Statistikaameti andmetes, kuid teisalt on ka korterelamute arv kõige suurem Harjumaal. Lähtudes korterelamute arvust ja rekonstrueerimise osakaalust, ei ole Harjumaa rekonstrueerimise maht võrreldes teiste regioonidega märkimisväärselt suurem. Ida-Virumaal asub Harjumaa ning Tartumaa kõrval kõige enam korterelamuid, kuid sealse regiooni rekonstrueerimisvajadus ja korterelamute elanike motivatsioon on madal. Keeruline on hinnata, palju hoitakse suuremates linnades rekonstrueerimise tööde tulemusel kokku. Küttehinnad on Ida-Virumaa suuremates asulates võrreldes muu Eestiga madalamad, eriti Narvas, kus kasutatakse Narva elektrijaamas tekkivat jääksoojust, lisaks on Statistikaameti andmetel vastava regiooni rahaline võimekus madal.

Tabel 13. Rekonstrueerimistööde jaotuse kohta aastate lõikes

Aasta	2009	2010	2011	2012	2013	2014
fassaad	46	121	135	99	93	24
katus	30	79	81	56	57	17
küte	34	69	88	56	66	14
aknad	15	37	68	49	55	17
uksed	11	24	21	24	25	13
katuslagi	8	29	35	30	18	3
ventilatsioon	4	34	52	63	64	16
üldkasutatavad ruumid	9	20	10	6	7	0
keldrilagi	3	11	20	18	13	4

Tabelist 12 on näha, et peamisteks rekonstrueerimistöödeks oli fassaadi ja katuse soojustamine ning küttesüsteemi tööd. Eelnimetatud tööd tagavad ka kõrge energiasäästu, konstruktsioonide kaitstuse ja välise ilme paranemise, samuti suureneb vastavate tööde abil kinnisasja väärtus ning saavutatav energiasääst katab ära rekonstrueerimiseks vajalikust investeringust tuleneva laenumakse. Aastatega on kasvanud ka teadlikkus sisekliima ja seega ventilatsioonisüsteemide rekonstrueerimise tähtsusest ja vajalikkusest elamu rekonstrueerimisel. Tööde valikut mõjutas oluliselt ka toetuse kasutamine – mida rohkem töödega energiasäästu saavutati, seda enam saadi ka toetust, seega olid energiaaudiitorite poolt koostatud tööde pakettid suunatud kõige enam energiasäästu saavutatavatele tegevustele.

Mõned KÜd võtsid laenu mitu korda, ehk erinevate majaosade renoveerimiseks. Tabelis 13 on näha sõlmitud lepingute arv ja korterelamutre arv. Perioodi algul ei olnud kogu maja rekonstrueerimine veel laialt levinud ja KÜd rekonstrueerisid oma maja jupi kaupa (KÜd kartsid suuremahulisi laene võtta). Perioodi lõpus sai maja tervikrenoveerimine populaarsemaks ja oli ka suurem toetuse %. Ehk SV renoveerimise laen oli üks osa terviklikust skeemist, kus kõrval oli eraldi veel toetuse osa. Suurema energiasäästuga korterelamu rekonstrueerimise korral, sai laenule lisaks suurema summa toetust.

Tabel 14. Kortere lamute arv ja sõlmitud lepingute arv.

Aasta	Lepingute arv	Korterelamute arv	Laenusumma
2008	0	0	0
2009	70	69	5 106 541,05
2010	155	153	12 478 500,50
2011	171	160	17 224 890,51
2012	115	110	14 747 064,82
2013	103	98	18 148 743,19
2014	25	25	4 262 982,18
KOKKU	639	615	71 968 722,25

Lähtuvalt eelnevast hindame perioodil 2007-2013 elluviidud 3 meetme tulemusi väga heaks. Lõpetatud perioodi meetmetega on seatud soodsad tingimused perioodi 2014-2020 prioriteetse suuna „Energiaühendus“ meetme „Energiaühenduse saavutamine elamumajanduses“ tegevuse „Korterelamute rekonstrueerimise toetamine“ eesmärkide saavutamisele.

Seoses Eesti eluasemefondi amortiseerumisest tuleneva eluasemekvaliteedi langusega, eluasemekulude kasvuga ning Euroopa õiguskeskkonnast tulenevate kohustustega jätkuvalt ka perioodil 2014-2020 prioriteetne elamufondi energiasäästlikumaks muutmise küsimus. Kuna Eesti eluasemefondist 70% eluruumi asub korterelamutes, mis on ehitatud 1960-1980ndatel, vajab energiasäästlikkuse tõstmise aspektist tähelepanu just see osa fondist. Lähtuvalt eeltoodust jätkame ka uuel perioodil „**Korterelamute rekonstrueerimise toetuse**“, kus meetme uuendusteks on see, et on muutunud toetuse liik ja toetust võib kombineerida nii krediitiasutuste poolt väljastatavate laenudega kui ka kogutud omavahenditega. Toetust saab taotleda 15%, 25% ja 40% ulatuses (Ida-Virumaal vastavalt 25%, 35% ja 50%) rekonstrueerimistöde kogumaksumusest sõltuvalt korterelamu rekonstrueerimise terviklikkuse tasemest. Üheks uuenduseks on see, et kõik korterelamute projektid läbivad enne tööde tegemist ehituseksperdiisi ja korteriühistu peab kaasama rekonstrueerimistöde planeerimisel vastavat päevust omava tehnilise konsultandi.

Projekti näited:

Suurte korterelamute terviklik renoveerimine aitab aastas kokku hoida keskmise korterelamu küttemahu. Tervikliku renoveerimise käigus soojustati kogu fassaad ja katus, vahetati välja kõik hoone aknad, paigaldades kolmekordse klaasiga aknad soojustuse tasapinda. Renoveeriti küttesüsteem, mille käigus paigaldati uued, värskeõhuklappidega integreeritud ruumipõhiselt reguleeritavad küttekehad ning küttesüsteem on varustatud individuaalse küttekuluarvestuse süsteemiga. Hoones on sundväljatõmbega ventilatsioon koos tsentraalse soojustagastussüsteemiga. Lisaks on hoone põhikonstruktsioonid kaitstud ilmastikumõjude lagundava toime eest.

Nii näiteks prognoositi renoveeritud Tallinna Sõpruse 202 kortermaja soojussäästuks energiaauditi alusel ligi 65%. **2015. aasta tegelikult soojussäästuks osutus aga 66%**. Korterelamu tervikrenoveerimiseks kasutati nii renoveerimislaua kui ka KredExi poolt eraldatud renoveerimistoetust. Kahekümneks aastaks võetud laenu makse ruutmeetrile on 0,94 eurot. Hoone renoveeriti tervikult aastatel 2012–2013,

projekti maksumus oli ligi 2,1 mln eurot, sellest 35% KredExi renoveerimistoetus 721 600 eurot, mis ühtlasi on seni suurim toetussumma Eestis.

Pilt 24. Tallinna Sõpruse 202 kortermaja

Sõpruse pst 251 – 54 korterit

Proгноositud sääst kütteenergialt – 62%, **2015 aasta andmete põhjal tegelik sääst kütteenergialt üle 70%**. Tervikrenoveerimiseks kasutati nii renoveerimislenu kui ka KredExi poolt eraldatud renoveerimistoetust. Hoone tervikrenoveerimine teostati aastatel 2013-2014, projekti maksumus ca 0,9 mln eurot, sellest 35% KredExi renoveerimistoetus 310 128 eurot.

Pilt 25. Sõpruse pst 251 kortermaja

Rakvere tee 9, Kadrina – 18 korterit

Proгноositud sääst kütteenergialt – 56%, **2015 aasta andmete põhjal tegelik sääst kütteenergialt on samuti 56%**. Tervikrenoveerimiseks kasutati nii renoveerimislenu kui ka KredExi poolt eraldatud renoveerimistoetust. Tervikliku

renoveerimise käigus soojustati kogu fassaad ja katus, vahetati välja kõik hoone aknad, paigaldades kolmekordse klaasiga aknad soojustuse tasapinda. Renoveeriti küttesüsteem, mille käigus paigaldati uued, värskõhuklappidega integreeritud ruumipõhiselt reguleeritavad küttekehad ning küttesüsteem on varustatud individuaalse küttekularvestuse süsteemiga. Hoone tervikrenoveerimine teostati 2013, projekti maksumus üle 0,27 mln euro, sellest 35% KredExi renoveerimistoetus 94 560 eurot.

Pilt 26. Rakvere tee 9, Kadrina

Roheline 10, Tapa – 18 korterit

Prognoositud sääst kütteenergialt –51%, **2015 aasta andmete põhjal tegelik sääst kütteenergialt üle 70%**. Tervikrenoveerimiseks kasutati nii renoveerimislaenu kui ka KredExi poolt eraldatud renoveerimistoetust. Tervikliku renoveerimise käigus soojustati kogu fassaad ja katus, vahetati välja kõik hoone aknad, paigaldades kolmekordse klaasiga aknad soojustuse tasapinda. Renoveeriti küttesüsteem, mille käigus paigaldati uued, värskõhuklappidega integreeritud ruumipõhiselt reguleeritavad küttekehad ning küttesüsteem on varustatud individuaalse küttekularvestuse süsteemiga. Hoone tervikrenoveerimine teostati aastatel 2013-2014, projekti maksumus üle 0,22 mln eurot, sellest 35 protsenti KredExi renoveerimistoetus 78 564 eurot.

Pilt 27. Roheline 10, Tapa

Meetme „**Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine**“ rakendamine sujus väga hästi. Toetuse saajate väga suure huvi tõttu lõpetati taotluste vastuvõtt juba 04.10.2012 seoses eelarveliste vahendite lõppemisega. 2013. aastal eraldati meetme raames 2012. aasta taotlusvoorus enam laekunud taotluste (200 tk) rahuldamiseks täiendavad rahalised vahendid, millega kaeti 192 taotluse kulud. Kokku toetati alates 2008. aastast 3698 projekti kogusummas 1 885 854 eurot.

Meetme „**Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest**“ rakendamine lõpetati 2012. aasta lõpus meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ vahendite vähesuse tõttu, mistõttu puudus vajadus teavituskampaaniatele. Energiasäästulase teadlikkuse suurendamine jätkus KredExi kodulehe vahendusel ning jätkati osalemist avalikkusele mõeldud seminaridel ja infopäevadel.

Energiasäästlikkuse teavituskampaaniate raames viidi läbi ligi kümme suuremahulist meediakampaaniat ja rahastati osaliselt mitmel aastal Energiasäästunädala korraldamist. Kampaaniate tulemuslikkuse suurendamiseks osaleti mitmetes EL projektides, mille vahenditega kaasrahastati korraldatud kampaaniaid.

Lisaks olulise osa energiasäästulase teadlikkuse tõstmisel moodustasid erinevad laiemale avalikkusele suunatud seminarid ja infopäevad, mida korraldati ise või osaleti esinejatena. Üle Eesti toimunud üritustel osales üle 10 000 inimese. Enamus vahenditest kulutati meediakampaaniatele.

Tegevuse elluviimise tulemusena on saavutatud olukord, kus väga suur osa potentsiaalsest sihtturust – korterelamute elanikest mõistab elamu rekonstrueerimise vajadust. Korterelamute rekonstrueerimine aitab kõige kiiremini saavutada üldist energiasäästu eesmärki ja vastab ka konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ toodud eesmärgile hoida primaarenergia tarbimine lõpptarbija juures aastal 2020 2010. aasta tasemel.

Näiteid teavitamistegevustest:

Pilt 28. Bännerid

Pilt 29. Välimeedia

Teavitamise ja sõnumi kajastamise poolelt võib ära mainida 2012 aastal läbi viidud kampaania, mille eesmärgiks oli kortermajade renoveerimise hoogustamine KredExi finantseerimismeetmete abil. Sihtgrupiks on korteriühistute juhatus ja aktiivsed liikmed ning majaanikud, Kampaania andis edasi asjatundlikku informatsiooni arusaadaval ning inimesi personaalselt puudutaval moel. Kampaania sai ka mitmeid auhindu – nii Kuldmuna kui ka rahvusvahelise auhinna Grand Prix Golden Drum'i nimelisel konkursil.

Pilt 30. Välimeedia (bussipeatused) 2012.

Erinevad teleklipid:

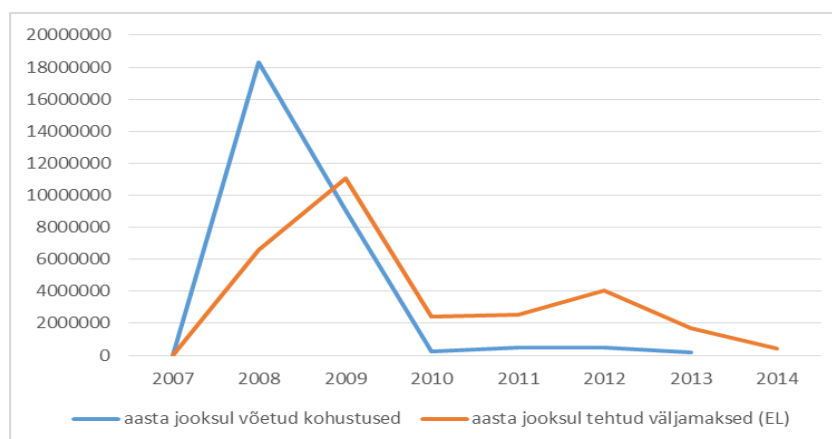
- **Renoveerides tervikuna, tabad naelapead!**
<https://www.youtube.com/watch?v=1AuWTUrT-qY&nohtml5=False>
- **Usume, et renoveerimine on igale ühistule jõukohane!**
<https://www.youtube.com/watch?v=3gqRq6hsA3c>
- **Tee oma maja korda!**

<https://www.youtube.com/watch?v=8Ias--e59PI>

7.3.2. Finantsteave

Prioriteetses suunas lõpetati kokku 2015. aasta lõpuks 3721 projekti. 1 projekt katkestati. Kohustusi võeti perioodil 2007-2013 kokku 28 760 242 eurot (EL vahendeid). Väljamakseid finantsperioodi jooksul 100% võtud kohustustest 28 760 242 eurot (EL osa) (joonis 11).

Joonis 11. Võetud kohustused ja väljamaksud (EL osa) prioriteetses suunas (SFCS, 09.03.2017)

Prioriteetse suuna finantsprogressi võib lugeda väga heaks. Väljamaksud on tehtud kogu planeeritud eelarve mahus. Programmi „Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest“ rakendamine lõpetati 31.12.2012, järelejäänud vahendid suunati meetmesse „Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine“. Meetme „Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine“ rakendamine lõpetati seisuga 31.12.2013 vahendite lõppemise tõttu.

7.3.3. Ülevaade direktiivide täitmisest

Meede „Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks“ oli otseselt suunatud taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise 2009/28/EÜ direktiivi täitmiseks. Direktiivi eesmärgid on üldiselt saavutatud, täitmata on veel transpordis kasutatava taastuvenergia alaeesmärk.

Taastuvenergeetika areng Eestis on viimastel aastatel olnud oluliselt kiirem, kui planeeriti „Eesti taastuvenergia tegevuskavas aastani 2020“²¹. Tegevuskavas planeeriti taastuvenergia osakaaluks 2014. aastal 23,4%, tegelikkuses moodustas taastuvenergia osakaal lõpptarbimises 26,5%.

7.3.4. Vahendite vastastikune täiendavus

Muude rahastamisvahenditega vastastikuse täiendavuse hindamine toimus meetme tingimuste väljatöötamisel, samuti kontrolliti täiendavust ja topeltrahastamise riski taotluste hindamise

²¹ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/shares>

faasis. Sõltuvalt meetmest kaardistati vastavushindamise käigus võimalikud kattuvad valdkonnad/rahastajad ja esitati asjakohased päringud.

Toetusi taastuvate energiaallikate kasutuselevõtuks, energiasektori efektiivsemaks muutmiseks ja sisemaise varustuskindluse/võimsuse piisavuse tagamiseks jagati elektrituruseaduse alusel. Toetusi maksti elektrienergia eest, mis on toodetud taastuvatest energiaallikatest, koostootmise režiimil biomassist või töhusa koostootmise režiimil.

Alasuuna „Energiasäästu arendamine elamumajanduses“ seotud tegevusi toetati KredExis ka riigieelarvelistest vahenditest. Toetusmeede oli olemas lasterikastele peredele kaasaegsete elamistingimuste loomiseks, toetades paljulapseliste perede eluaseme renoveerimist või uue eluaseme soetamist. Uue eluaseme ostuks või olemasoleva renoveerimiseks andis KredEx ka välja laenukäendusi noortele peredele, noortele spetsialistidele ja tagastatud eluruumis elavatele üürnikele. Laenukäendust pakuti ka korterelamutele renoveerimiseks. Kuna ERF-ist toetati korterelamute renoveerimist laenu näol, siis on kattuvus välistatud.

Alates 2010. aasta sügisest on KredEx rakendas veel kahte täiendavat toetusmeedet korterelamute tervikliku renoveerimise toetamiseks, mida rahastati riigieelarvest. Toetati korterelamu energiatõhusa renoveerimise terviklahenduseni viiva projekti loomist ja selle projekti järgi teostatavate ehitustööde järelevalvet. Toetuse suurus oli 90% projekteerimise ja omanikujärelevalve teenuste kogumaksumusest konkreetse toetuse taotleja kohta. Ühele ehitusprojektile ei olnud võimalik toetust samaaegselt taotleda antud meetmest ja struktuurivahenditest rahastatud meetmest.

2014. aastal jätkas KredEx korterelamutes tehtavate investeeringute toetamist kuni 35% ulatuses renoveerimistööde maksumusest. Toetuse vahendite allikaks oli Eesti kasutamata saastekvoodi ühikute AAU-de müümisest Luksemburgi Suurhertsogriigile saadud vahendid ning alates 2015. aasta aprillist perioodi 2014-2020 struktuurifondide vahendid. Investeeringute eesmärk oli toetada keskkonnahoidu suurendavate renoveerimis- ja rekonstrueerimistööde teostamist, mis aitavad kaasa elamufondi jätkusuutlikkuse tõstmisele ja energiatõhususe saavutamisele.

Rekonstrueerimistoetusega oli võimalik katta struktuurivahenditest kaasrahastatud meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ omafinantseering. Kõiki toetusvõimalusi kombineerides olid pakutavad finantseerimistingimused korterelamute rekonstrueerimiseks läbi aegade parimad.

Prioriteetses suunas ei ole tehtud teise fondi (ESF) tüüpi kulusid.

7.3.5. Hinnang rakendamisele

Vaatamata indikaatorite mitte täielikule täitmisele võib suuna rakendamist nii aruandeaastal kui ka kogu perioodi kestel pidada heaks. Vahendite eraldamine ja kasutamine on toimunud oodatust paremini. Indikaatorite sihttasemete mitte täitmine tuleneb pigem vahendite ammendumisest, sest meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ rakendamisel eelistati elamute rekonstrueerimisel mahukamaid terviklahendusi, mis on nii energiasäästu kui elanike elukeskkonna mõttes parem lahendus. Kuigi kõikide indikaatorite sihttasemeid ei saavutata, suuna eesmärgid (v.a biokütuste osakaal) siiski täidetakse koosmõjus siseriiklike vahendite kasutamisega. Märkimisväärseid probleeme meetmete rakendamisel ei esinenud.

7.4. Rakendamine prioriteetses suunas „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“

PRS jaguneb kolmeks alasuunaks („Kohalike avalike teenuste arendamine“, „Linnaliste piirkondade arendamine“ ja „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“), mis omakorda jagunevad seitsmeks meetmeks, mida viidi ellu investeeringute kavade (3 tk) ja avatud taotlusvoorude (4 tk) kaudu.

7.4.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Allpool (tabel 14) on toodud PRS-i eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus- ja väljundindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttasemete saavutamise määr (%) aastate lõikes.

Tabel 15. Indikaatorite saavutamine prioriteetses suunas

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	
Alasuund „Kohalike avalike teenuste arendamine“							
Eesmärk: Avalike teenuste kättesaadavus ja kasutusefektiivsus maakondades on paranenud							
<u>Väljundindikaator:</u> Kvalitatiivselt paranenud seisundiga infrastruktuuri-objektide arv	Saavutustase eesmärgist %	0%	34,2%	60%	93,3%	107%	Projektaruanded, 01.06.2016
	Saavutustase	0	77	135	210	240	
	Eesmärk		65			225	
	Esiolgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Väljundindikaator:</u> Mitmekesistatud kasutusega infrastruktuuri-objektide arv	Saavutustase eesmärgist %	0%	76%	102%	156%	178%	Projektaruanded, 01.06.2016
	Saavutustase	0	38	51	78	89	
	Eesmärk		15			50	
	Esiolgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Tulemusindikaator:</u> Investeeringutest kasu saanud	Saavutustase eesmärgist %	0%	93,5%	137,2%	152,0%	177%	Projektaruanded, 01.06.2016

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

inimeste arv	Saavutustase	0	112 155	164 631	182 385	212 284 ²²	
	Eesmärk		35 000			120 000	
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
Alasuund „Linnaliste piirkondade arendamine“							
Eesmärk: atraktiivsem ja paremat elukvaliteeti võimaldav avalik linnaruum							
<u>Väljundindikaator:</u> Säästva linnatranspordi suunatud projektide arv	Saavutustase eesmärgist %	0%	20%	30%	80%	250%	Projektaruanded, 01.06.2016
	Saavutustase	0	2	3	8	25	
	Eesmärk		3			10	
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Väljundindikaator:</u> kergete pikkus	Saavutustase eesmärgist %	0%	15,2%	18,2%	43%	240%	Projektaruanded, 01.06.2016
	Saavutustase	0	7,61	9,45	21,5	120	
	Eesmärk		15 km			50 km	
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Väljundindikaator:</u> arendatud avalike puhkealade pindala	Saavutustase eesmärgist %	0%	10,5%	10,5%	14,0%	50%	Projektaruanded, 01.06.2016
	Saavutustase	0	10,45	10,45	14	50	
	Eesmärk		30 ha			100 ha	
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Väljundindikaator:</u> kehtestatud planeeringutega määratud avalike puhkealade pindala	Saavutustase eesmärgist %	0%	0%	0%	0%	2%	Projektaruanded, 01.06.2016
	Saavutustase	0	0	0	0	22	
	Eesmärk		300 ha			1000 ha	
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					

²² Siia hulka ei ole arvestatud projektide „Toila terviseraja arendamine“ ja „Viljandi lauluväljaku rekonstrueerimine“ investeeringutest kasu saanud inimeste arvu, kuna projektide iseloomu arvestades on tulemus liialt indikatiivne.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

<u>Tulemusindikaator:</u> Investeeringuprojektidest saanud inimeste arv	kasu	Saavutustase eesmärgist %	0%			240,1%	259%	Projektiaaruanded, 01.06.2016
		Saavutustase	0	618	668	12003	12943 ²³	
		Eesmärk		1500			5000	
		Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
Alasuund „Päärkondade konkurentsivõime tugevdamine“								
Eesmärk: piirkonnad on atraktiivsemad investorite, kvalifitseeritud tööjõu ja külastajate jaoks								
<u>Väljundindikaator:</u> Rajatud või kvalitatiiivset ettevõtlusinfrastruktuuri objektide arv	Rajatud või parandatud objektide arv	Saavutustase eesmärgist %	0%	40,0%		84,0%	154%	Projektiaaruanded, 01.06.2016
		Saavutustase	0	20		42	77	
		Eesmärk		10			50	
		Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Väljundindikaator:</u> Päärkondlikku traditsioonilist arendavate projektide arv	Päärkondlikku oskusteavet	Saavutustase eesmärgist %	0%	10,0%		40,0%	60%	Projektiaaruanded, 01.06.2016
		Saavutustase	0	3		12	18	
		Eesmärk					30	
		Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Väljundindikaator:</u> Rajatud või kvalitatiiivset külastusobjektide arv	Rajatud või parandatud objektide arv	Saavutustase eesmärgist %	0%	26,0%		48,0%	53%	Projektiaaruanded, 01.06.2016 Kasutatud kahte SFCSi indikaatorit „Paranenud kvaliteediga külastus- ja puhkeobjektide arv“ ja „Uute külastus- ja puhkeobjektide arv“
		Saavutustase	0	26		48	53	
		Eesmärk		30			100	
		Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
<u>Tulemusindikaator:</u> ettevõtlus- külastusinfrastruktuurist	Loodud või kasu	Saavutustase eesmärgist %	0%	48,3%		190,0%	336%	Tulemused PKT külastuskeskkonna uuringu põhjal, PKT
		Saavutustase	0	145	159	570	1009	

²³ Arvestatakse vaid lapsehoiu parandamisega seotud avaliku infrastruktuuri ja sotsiaalse turvalisuse tõstmisega seotud avaliku infrastruktuuri arendamisega seotud projektide tulemustest kasusaajaid

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

saanud ettevõtjate arv	Eesmärk		90			300	tööstusalade uuringute põhjal.
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					

Allikas: PRS seirearuanne

Prioriteetse suuna kolm eesmärki alasuundade lõikes on: 1) Avalike teenuste kättesaadavus ja kasutusefektiivsus maakondades on paranenud, 2) atraktiivsem ja paremat elukvaliteeti võimaldav avalik linnaruum, 3) piirkonnad on atraktiivsemad investorite, kvalifitseeritud tööjõu ja külastajate jaoks.

Prioriteetses suunas kolmes alasuunas on kokku 12 indikaatorit, neist 9 väljundindikaatorit ning 3 tulemusindikaatorit. Kokkuvõttes võib indikaatorite sihttasemete saavutamist pidada heaks, prioriteetse suuna 12 indikaatorist 8 puhul jõuti rakenduskavas toodud sihttasemeteni. Alasuuna „Linnaliste piirkondade arendamine“ väljundindikaatorite „Koostatud ja kehtestatud planeeringutega määratud avalike rohe- ja puhkealade pindala“ ja „Välja arendatud avalike rohe- ja puhkealade pindala“ ning alasuuna „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ väljundindikaatorite „Piirkondlikku traditsioonilist oskusteavet arendavate projektide arv“ ning „Rajatud või kvalitatiivselt parandatud külastusobjektide arv“ sihttasemeid ei saavutatud. Indikaatorite sihttasemete alataitmise põhjustena võib välja tuua:

- a) indikaatoritele vastavaid taotlusi ei esitatud piisavalt;
- b) projektide hindamisel ei leitud meetme eesmärkide seisukohast piisavat kvaliteeti või mõju;
- c) rahastatud on rahalise mahu mõistes keskmiselt suuremaid taotlusi.

RA ei kavandanud meetmete rakendamisel suunavaid tegevusi alataidetud indikaatorite saavutamiseks. Indikaatorite sihttasemete ja tegelike saavutustasemete vahe on eeskätt tingitud indikaatorite ala- või üleplaneerimisega rakenduskava tasandil.

Alasuund: Kohalike avalike teenuste arendamine

Alasuuna „Kohalike avalike teenuste arendamine“ eesmärkide täitmisesse panustas kaks meetet („Kohalike avalike teenuste arendamine“ ning „Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine“) Indikaatorite sihttasemete saavutamine ja nende ületamine oli hinnatav juba varasematel aruandeaastatel. Indikaatori sihttasemeid on toetatud projektidega ületatud.

Peamiselt panustas alaeesmärgi saavutamisesse meede „Kohalike avalike teenuste arendamine“, milles toetuse taotlemise aluseks oli kohalike omavalitsuste investeringutoetuste kava (KOIT kava). KOIT kava koosnes maakondlikest kavadest, millesse projektid valiti maakondlikul tasandil. Maakondades läbiviidud hindamistes olid peamise kaaluga objekti mõju ja jätkusuutlikkus, mistõttu võib eeldada et toetust saidki keskmisest tulemuslikumad ja rohkem näitajatesse panustanud projektid.

Väljundnäitaja- *kvalitatiivselt paranenud seisundiga infrastruktuuriobjektide arv*- täitmine kulges plaanipäraselt, tegelik täitmine vähesel määral suurem kui kavandatud. Rakendusperioodi lõpupoole lisandus prioriteetsesse suunda ka uus meede „Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine“, mis väljundnäitajasse panustas. Selle raames rajati või rekonstrueeriti 5 riigigümnaasiumi hoonet ja 3 põhikooli hoonet.

Väljundnäitaja *Mitmekesistatud kasutusega infrastruktuuriobjektide arv* sihttaseme ületamist võib lugeda positiivseks. Investeeringuobjektide rekonstrueerimisel või juurdeehitustega laienes pakutavate avalike teenuste arv, aga ka mitmekesisus teenuse funktsionaalsus (näiteks rekonstrueeritud staadionil võimalus harrastada rohkemal arvul spordialasid või renoveeritud kultuurimajas võimalus kino näidata). Toetuse andmise tingimuste kohaselt kehtis põhimõte viia objekti ehitus- ja sisustustööd ellu komplekselt, seega püüdsid ka toetuse saajad

olemasoleva ruumiplaneeringu maksimaalselt rakendusse tuua ja selle kasutust mitmekesistada.

Tulemusindikaatori *-investeeringutest kasu saanud inimeste arv-* prognoosimisel oli keeruline arvestada investeeringutest kasu saanud inimeste arvu, sest eeltaotluste valik toimus maakonna tasandil ning avalike teenuste objektide kasusaajate arvestuspõhimõtted erinevad mõnevõrra. Oma osa on selles, et toetatud on mitmeid maakondliku tähtsusega objekte, kus kasusaajate arv võrdlemisi suureks kujunenud. Sihttaseme ületamine on kindlasti positiivne (*sihttase 120 000, tegelik täitmine 212 284*), hõlmates võimalikult laia ringi inimesi.

Projektitaotluste ettevalmistamisel ja tegevuste elluviimisel on suudetud objektidele leida täiendavat funktsionaalsust, tõstes sellega ka objektide kasutusefektiivust, mis omakorda on positiivset mõju avaldanud mitmekesistatud objektist kasusaajate arvule. Seega vaadates toetuse abil saavutatud avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi arengut tervikuna, saab hinnata alasuuna rakendamist edukaks.

Alasuuna „Kohalike avalike teenuste arendamine” taotluste esitamine toimus Vabariigi Valitsuses kinnitatud KOIT kavade alusel (perioodi 2007-2010 kava kinnitatud 2008. aastal, perioodi 2009-2012 kava kinnitatud 2009. aasta lõpus). 2015. aasta jooksul lõpetati seni veel menetluses olevaid projekte ning samuti pöörati tähelepanu varasemate aastatel esitatud projektide lõpetamisele, mille menetluse jooksul olid ilmnenu rikkumisi.

Investeeringud on tehtud peamiselt haridusobjektidesse. **Toetuse abil on korda tehtud või rajatud 78 kooli (toetusmahus ca 61 miljonit eurot), 57 lasteaeda (toetusmahus ca 40 miljonit eurot), 45 kultuuriobjekti (toetusmahus ca 30 miljonit eurot), 26 sotsiaalobjekti (toetusmahus ca 16 miljonit eurot) ning 1 ühistranspordiobjekt (toetusmahus ca 0,3 miljonit eurot).** Meetmest toetatud projektidega on jätkatud perioodi 2004-2006 meetme „Kohaliku füüsilise infrastruktuuri arendamine“ tegevusi kohaliku taristu kvaliteedi tõstmiseks ja teenuste kättesaadavuse parandamiseks. Kahe programmiperioodi peale on sihtpiirkonna lasteaedadest toetatud umbes neljandikku ja üldhariduskoolidest umbes kolmandikku. Nimetatud haridusobjektide kasutajate arv kogu sihtrühmaga võrreldes on veelgi suurem – 2015/2016 õppeaastat arvestades umbes 27% sihtrühmast käib toetatud lasteaedades ja umbes 42% toetatud koolimajades. Kuigi toetatud üldhariduskoolide jätkusuutlikkuse osas on väljendatud kahtlusi, ei ole tänaseks siiski ükski kool oma uksi pidanud sulgema. Keskkooli- ning gümnaasiumihoonete projektide valikul oli üheks kriteeriumiks, et hoones peab perspektiivselt säilima vähemalt põhikooliaste ning hoonet peab olema võimalik kohaldada ka muudeks funktsioonideks. Samuti arvestati vajadusega tagada piirkonnas kodulähedane põhikooli olemasolu. **Lasteaedade ehitamisega on juurde loodud ka ca 1500 uut lasteaiakohta.**

Teistes toetatud valdkondades ei ole tulemused üldpildis olnud ehk nii märgatavad kui haridusobjektide puhul, kuid mitmeid häid näiteid piirkonnas lahendatud kitsaskohtadest on siingi. Rajatud või rekonstrueeritud on mitmeid kogukonnale olulisi kultuuri- ja vabaajaobjekte nagu Viljandi laululava, Türi Kultuurimaja või Haapsalu kultuurikeskus. Oluliselt on parandatud hoolealuste tingimusi näiteks Tohvri Hooldekodus Hiiumaal või Paju Pansionaadis Valgamaal. Mõnevõrra tagasihoidlikuks jäid investeeringud ühistranspordi kättesaadavuse tõstmiseks, mida võrreldes teiste valdkondadega ei peetud kohaliku omavalitsuste poolt niivõrd esmatahtsaks ning mis oleks eeldanud ka pikemat ettevalmistamise etappi ja suuremat koostööd teiste kohaliku omavalitsuse üksustega. Meetmest on toetatud investeeringuid, mida kohaliku omavalitsuse üksused ise oma eelarvest

sellises mahus teha ei oleks suutnud. Projektide 158 järelaruande andmete põhjal hindavad ka 97% toetuse saajatest mõju avalike teenuste kättesaadavusele suureks. Lisaks on kohaliku omavalitsuse üksused oma projektide järelaruannetes tõstnud esile ka objekti halduskulude vähenemist peale vajalike rekonstrueerimistöde tegemist, mis aidanud säästa eelarvelisi vahendeid muudeks kuludeks. Nende andmete põhjal on üle poolte projektide tulemusena saavutatud ka majanduskulude sääst objektil.

Kokkuvõttes võib öelda, et alasuuna „Kohalike avalike teenuste arendamine“ mõju avalike teenuste arendamisele on perioodi jooksul märkimisväärne. **Toetatud projektide tulemusel paranes avalike teenuste kättesaadavus väljaspool suuremaid linnapiirkondi ning seeläbi tõusis ka piirkondade atraktiivsus ning elanike heaolu. Lisaks avalike teenuste kätte arendamisele on loodud väljaspool linnapiirkondi sadu töökohti. Meetme toel on oluliselt parandatud haridustaristu seisundit ning aidatud leevendada lasteaiakohtade nappust maapiirkondades. Lisaks objektide põhjalikule kaasajastamisele, tõsteti varem alakoormatud objektide funktsionaalsust ka täiendavate teenuste pakkumiseks eelduste loomisega.**

Projekti näide:

Kose valla projekt „Kose Teeninduskooli rekonstrueerimine Kose Gümnaasiumi algkooliks, Kose Lasteaia vanemaks rühmaks, Kose Raamatukoguks ja Kose Kultuurikeskuseks“

Endise teeninduskooli tühjuna ja kasutuna seisnud hoonete baasil renoveeriti multifunktsionaalne keskus, kuhu koondati algkool, lasteaed, sportimisvõimalused ja noortekeskus. Varasemalt tegutsesid asutused ruumikitsikus või ei olnud neil õiged ruumid. Lasteaia vanemate rühmade ületoomine oli ettevalmistuseks uutele õpilastele ja likvideeris lasteaiakohtade puuduse Kosel. Noortekeskuse ruumide renoveerimisel saadi abi meetmest „Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine, avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine“. Projektiga loodi Kosel kokku 17 uut töökohta. Tegemist oli meetme kõige suurema toetusmahuga projektiga. Võrreldes teiste meetme projektidega osutatakse antud projekti tulemusena kõige enam avalikke teenuseid ühes hoones.

Pilt 31. Kose multifunktsionaalne haridus- ja kultuurikeskus. Projekti ERF toetus 2 883 567 eurot, kogumaksumus 3 590 390 eurot

Projekti näide:

Saue valla projekt „SAUE valla ja SAKU valla koostöös NÕLVAKU lasteaia ehitus Laagri alevikus“

Nõlvaku lasteaia näol on tegemist Eesti esimese liginullenergia hoonega. Hoone on kahekorruseline, kompaktne ja energiasäästlik. Kokku loodi projektiga juurde vähemalt 120 lasteaia kohta 6 rühmale, millega leevendati Tallinna lähivaldade lasteaia kohtade nappust. Märkimist väärib, et tegemist on Saue valla ja Saku valla koostööprojektiga, nii on lasteaeda 20 kohta broneeritud ka Saku valla lastele. Lasteaias on ka muusikasaal, võimlemissaal, loovustuba, väike ujumisbassein ja köök tervisliku toidu valmistamiseks kohapeal ning personaliruumid.

Pilt 32. Nõlvaku lasteaed Projekti ERF toetus 1 632 710 eurot, projekti kogumaksumus 1 975 451 eurot

Alasuund „Linnaliste piirkondade arendamine“

Alasuuna „Linnaliste piirkondade arendamine“ indikaatoritesse panustab üks meede („Linnaliste piirkondade arendamine“). Alasuuna viiest indikaatorist sai täidetud või ületatud kolm sihttaset. Kahe indikaatori sihttase jäi saavutamata.

Väljundindikaatori „Välja arendatud avalike rohe- ja puhkealade pindala hektarites“ sihttasemest on aruandeperioodil täidetud 50%, seega planeeritud mahus sihttaset (100 ha) täies mahus ei saavutatud. Arvestades meetme eelarvet ja sealt toetatavaid erinevaid prioriteetseid valdkondi, seati sihttase liiga optimistlikult. Kuigi meetmest toetatud rohe- ja puhkealade arenduste arv oli ootuspärane ning optimaalne, kujunes ühe projektiga haaratud linnaruumi maht siiski pigem mõne hektari ligi. Vaid ühe projekti puhul moodustas hõlmatud ala rohkem kui 20 hektarit. Kuigi projektide kogupanus väljundindikaatori saavutamiseks ei olnud piisav, on projektide tulemusena kaasnenud väga positiivne linnaruumiline efekt eeskätt väiksemates linnades nagu Pärnu, Narva, Kohtla-Järve ja Jõhvi. Tehtud on väga suur kvalitatiivne hüpe linna rohe- ja puhkealade atraktiivseks muutmisel, mis kompenseerib väljundnäitaja väiksemas mahus täitmist.

Väljundindikaatori „Koostatud ja kehtestatud planeeringutega määratud avalike rohe- ja puhkealade pindala“ sihttaseme saavutamiseks ei saavutatud, kuna sihttase sai selgelt üle kavandatud ning indikaatorisse panustas vaid kaks projekti. Rakenduskava koostamisel väljundnäitajale sihttaseme seadmisele tuginedes konsultatsioonides linnadega välja pakutud planeeringute ideedele, mis hõlmasid küllaltki mahukaid maa-alasid. Taotlemisel kujunes linnade huvi planeeringute koostamise vastu aga oodatust passiivsemaks ning pigem oli taotlejate huvi panustada objektide ehitamisse. Linnade vähest huvi võib põhjendada planeeringute pikaajalise menetlusprotsessiga, mis eeldab paljude asjast huvitatud osapoolte seisukohtade arvestamist ja väljundites kokkuleppele jõudmist. Arvestades struktuurivahendite kasutamise seotud tähtaegu, oli ka meetmest toetatud planeeringute näol tegemist ajakriitiliste tegevustega, mille tähtaegne valmimine oli kuni lõpuni küsimärgi all. Kõnealuste projektide planeeringute mahud ei kujunenud ka eriti mahukaks, tegemist oli kitsamale alale kontsentreeritud tegevustega.

2015. aastal toimus peamiselt mitmete kergliiklusteede projektide elluviimine varasemalt kinnitatud investeeringute kava reservnimekirja alusel. Reservnimekirja koostamise eesmärk oli võimaldada meetme kasutamata vahendite suunamist uutele vajalikele projektidele.

Programmperioodi lõpus tehti suunatud valikuid kergliiklusteede rahastamisel. Linnameetme investeeringukava projektide rakendamisel tekkisid jäägid. Vahendite kasutamiseks korraldati 2 lisataotlusvooru linnapiirkondadesse kergliiklusteede ehitamiseks. Linnapiirkondade kergliiklusteede võrgustik on lünklik ja välja ehitamata, seetõttu täiendavate investeeringute toetamine oli vajalik kitsaskohtade lahendamiseks. Täiendavad kergliiklusteede projektid andsid omapoolse panuse väljundnäitajatesse.

Meetmest toetatud projektid on olnud üsna eriilmelised. Kõige enam toetusi on jagunud avaliku linnalise ruumi ja rekreatsioonialade väljaarendamisele, millega seotud suuremahulisi projekte on ellu viidud Ida-Virumaa linnapiirkondades Narva linnas, Kohtla-Järve linnas ning Jõhvi vallas. Võib öelda, et **tehtud investeeringud on märkimisväärselt tõstnud linnaruumi atraktiivsust nii kohaliku elu- kui külastuskeskkonnana**. Tallinnas ja Tartus on toetuse tulemusena juurutatud uute ühistranspordisüsteemide kasutuselevõttu ning panustatud ühistranspordi prioriteedisüsteemi laiendamisse. Meetme toel on arendatud ka mitmeid sotsiaalseid teenuseid, rajades linnapiirkondadesse sotsiaalmaju või perekeskusi lastele. Meetme toel sai hoo sisse ka kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamine, mis Tallinna linnapiirkonnas näitas ka head koostööd omavalitsuste vahel kergliiklusteede planeerimisel ja elluviimisel. **Kokku rajati 120 kilomeetrit kergliiklusteid**, millest ca 80 km Tallinna linnapiirkonna territooriumil.

Perioodi 2014-2020 linnapiirkondade meetmest jätkub säästvatele linnaliikuvusele suunatud tegevuste toetamine, et terviklikumalt rajada linnapiirkondade sisesed kesklinna ja tagamaa vahelised kergliiklusühendused ning seeläbi leevendada liiklussageduse kasvust tingitud mõjusid. Samuti jätkatakse uuel perioodil omaette tegevusena lasteaiakohtade juurdeloomise toetamist linnapiirkondades. Kuigi eelmisel perioodil loodi näiteks Tartu linna ca 330 uut lasteaiakohta ja sihtpiirkonna omavalitsused tegid ka ise suuri jõupingutusi, esines 2015. aastal eeskätt Tallinna ja Tartu linnades siiski veel lasteaiakohtade puudust. Tegevusi lasteaiakohtade juurdeloomiseks jätkatakse perioodi 2014-2020 linnapiirkondadele suunatud meetmest. Selgelt üleprognoositi meetmes vajadust planeeringute kehtestamise toetamiseks. Arvestades planeeringute menetlustoimingute iseloomu ja kehtestamiseni kuluvat aega, on mõistlik selliseid tegevusi ellu viia pigem omavalitsuste enda vahenditest.

Pilt 33. Kergliiklustee Tallinnas, Hiium

Meetmesse esitatud taotluste ning aruannete kvaliteet on olnud rahuldav. Kergliiklusteede rajamisega seotud projektide puhul oli suurimaks ohuks maaomandidokumentide vormistamisele kuluv pikk aeg. Sageli alustasid taotlejad kergliiklusteede alla jäävate maaomandidokumentide vormistamisega peale taotluse esitamist, mis omakorda pikendas taotluse menetlusaega ning kokkuvõttes projekti elluviimise perioodi tervikuna. Esimese probleeme toetuse saajate suutlikkusega projekte ellu viia, nii võis projekti investeringute kavasse lisamisest kuluda taotluse esitamiseni kuni 3 aastat.

Meede on aidanud leevendada inimeste linnadesse koondumise ja valglinnastumisega seotud probleeme. Meede on avaldanud eeskätt mõju linnakeskkonna inim- ja külastussõbralikumaks muutmisele ning transpordiprobleemide lahendamisele (sh kergliiklus ja ühistransport). Samuti on meetmest elluviidud projekte, mis aitasid vähendada lasteaiakohtade puudumisest tingitud probleeme.

Projekti näide:

Tartu linna projekt „Tartu linna ühistransporti toetavate süsteemide kaasajastamine“

Tartu linnas arendati välja toimiv busside reaajas jälgimise infosüsteem ning elektrooniline piletisüsteem. Tööle on rakendatud infosüsteem, mis võimaldab edastada reaajas infot erinevate busside liikumise kohta linna paigaldatud tabloodele, samuti säilitab süsteem busside liikumise infot, võimaldab teha statistilisi päringuid ning annab operatiivselt teada probleemidest liinidel. Süsteemi arendaja poolt on koolitatud esmatasandi kasutajad linnavalitsuses ning bussiteenuse pakkuja juures (ca 10 inimest). Kõikidesse Tartu linnaliine teenindavatesse bussidesse on soetatud ja paigaldatud seadmed, mis võimaldavad kontrollida busside reaajas liikumist ning anda teada anomaaliatest liinil kontrollkeskusele. Süsteem teavitab ka bussijuhti liinigraafiku järgimisest (kas ollakse nt graafikust maas või ees).

Pilt 34. Tartu linna ühistranspordi tuvasti (Projekti ERF toetus 1 024 515 eurot, projekti kogumaksumus 1 205 312 eurot)

Alasuund „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“

Alasuuna „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ indikaatoritesse panustavad 4 meedet (Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine, Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine, Kompetentsikeskuste arendamine ja Internetiühenduste arendamine). Neljast indikaatorist on täidetud kaks indikaatorit.

Väljundindikaatori „Rajatud või kvalitatiivselt parandatud külastusobjektide arv“ sihttasemest (100 objekti) täideti rahastamisperioodi lõpuks 53% ning selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et toetatud projektide maksumused ühe objekti kohta olid väga suured. Samas on rahastatud suuremahuliste objektide oodatav tulemus nii sise- kui väliskülastajate arvu kasvu kui ka piirkonda jäetava turismitulu mõttes oodatust tulemuslikum, kui väikeste objektide puhul. Suuremahuliste külastusobjektide toetamine arvukate väikeprojektide asemel on mõjult olnud põhjendatav. 2014. aastal tellis EAS PKT meetme elluviidud külastuskeskkonna projektide mõju uuringu (küsitleti projekte, mille lõppemisest oli möödas vähemalt aasta, kokku 45 projekti). Uuringu tulemuste kohaselt oli toetust saanud uuringusse kaasatud projektide külastajate arv suurenenud toetuse eelse baastasemega võrreldes aastas kokku 1,06 miljoni külastuse võrra (sh väliskülastajate arvu kasv oli 333 492 külastajat aastas). Külastajate arvu baastase uuringusse kaasatud projektidel oli 1,42 miljonit, saavutatud kolme aasta keskmine külastajate arv oli 2,48 miljonit (sh väliskülastajate baastase oli 173 728 ning saavutatud kolme aasta keskmine väliskülastajate arv oli 507 220).

Väljundindikaatori „Piirkondlikku traditsioonilist oskusteavet arendavate projektide arv“ sihttasemest (30 objekti) on aruandeperioodil täidetud 60%, kuna rahastatud on rahalise mahu mõistes keskmisest suuremaid taotlusi ja loodud külastusobjektid on suunatud pigem laiemate valdkondade tutvustamisele, mitte niivõrd kohaliku oskusteabe arendamisele. Indikaatori sihttasest tuleb pidada ülehinnatuks.

Meede „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“

Meetmes toetati kahe suuna tegevusi: külastuskeskkonna ning ettevõtluskeskkonna arendamist. Meetme eelarvest ca 77% vahenditest oli suunatud külastuskeskkonda arendavate

projektide rahastamiseks ning 23% vahenditest ettevõtluskeskkonda arendavate projektide rahastamiseks.

Kõik meetme abil valminud külastusobjektid on leidnud palju positiivset vastukaja ajakirjanduse vahendusel, mis omakorda on tekitanud huvi neid külastada. Samuti on teadlikult püütud valminud objekte kasutada ära EASi poolt tehtavates turundustegevustes, mis olid suunatud eeskätt väliskülastajatele.

2014. aastal läbi viidud PKT mõju uuringus küsitletud toetuse saajate hinnangul oli projekti elluviimine hea mõte ja täideti peamised projektile seatud eesmärgid. Projektide tulemuslikkust põhjendati järgmiselt: oluliselt on suurenenud külastajate, sh väliskülastajate arv, külastajate kohalviibimise piirkonnas on pikenenud ja toetuse saaja omatulu on kasvanud, mis võimaldab pakkuda külastajatele kvaliteetsemat teenust. Samuti toodi tulemuslikkuse näitajana välja, et projekti käigus kujundati piirkonnast, mis oli varem külastajate jaoks väheatraktiivne, oluline turismisihtkoht ja seeläbi suurenes piirkonna turismitulu. Toetuse saajate hinnangut, et objekti külastajate arv kasvas projekti tulemusena oluliselt, kinnitavad nii loendatud (piletimüük) kui ka toetuse saajate hinnangulised külastajate arvud. Seejuures on oluline silmas pidada, et külastajate arvu kasvus kajastub ka Eesti sise- ja välituristide arvu üldine trend: perioodil 2007–2013 suurenes Eestis ööbimiste arv kokku ligikaudu 23% (välituristide ööbimiste arv 34%), aastas keskmiselt 3,8% (välituristide ööbimiste arv 5,4%).

Objektide külastajate arv, mida toetuse abil edasi arendati, suurenes projekti mõjul oluliselt. Kui projektile eelnenud aastal oli toetust saanud objekti külastajate arvu mediaannäitaja 15 000, siis aasta pärast projekti oli vastav näitaja keskmiselt 29 800. Projekti raames rajatud uute objektide külastajate arvu mediaan pärast projekti lõppu oli 15 100 ehk märkimisväärselt väiksem kui juba enne projekti toimunud objektide puhul (29 800).

Uuringus osalenud projektide osas oli külastajate arv toetatud projektidel aasta keskmiselt kokku 2,5 miljonit, sh väliskülastajaid oli kokku 0,5 miljonit (20%) ja sisekülastajaid 2 miljonit (80%). Suurimate külastajate arvuga objektid oli uuringus osalenutest „Tallinna Lauluväljaku kompleksi väljaarendamine“ (külastajaid aasta keskmiselt kokku 881 667), „Tallinna Loomaaia Afrikaaniumi I järgu Paksunahaliste Maja elevantide osa rekonstrueerimine“ (külastajaid aasta keskmiselt kokku 326 988), „Haapsalu Promenaadi rekonstrueerimine“ (külastajaid aasta keskmiselt kokku 133 333), Rakvere linnuse kujundamine aastaringseks kesk- ja varauusaegseks teemapargiks“ (külastajaid aasta keskmiselt kokku 102 000), „Ajarännak (Bastioni käikude ja Kiek in de Köki renoveerimine ja ekspositsiooni installeerimine)“ (külastajaid aasta keskmiselt kokku 91 577).

Hiljem lõpetatud projekte, mille andmed uuringus ei sisaldu, kuid mille lõppemisest on möödunud vähemalt aasta ning seega võimalik külastajate andmed välja tuua, on kokku 5. Nende 5 projekti külastajate arv 1 aasta peale projekti lõppu oli kokku 146 000 (loendatud 1 aasta jooksul projekti lõpetamisest; 5 projekti omad kokku liidetud.), sh väliskülastajaid vähemalt 35 923 (projekti „Narva-Jõesuu rannaala infrastruktuuri arendamine“ väliskülastajate arv selles arvus ei sisaldu, sest seda ei ole võimalik kogu külastajate arvust eraldi välja tuua). Neist suurima külastajate arvuga olid „Audru rahvusvahelise auto- ja motosportikeskuse väljaarendamine“ 78 000 külastajaga, sh 26 000 väliskülastajat (33%) ning „Kiviõli seiklusturismi keskuse väljaarendamine“ 30 000 külastajaga, sh 3 500 väliskülastajat (12%). Viie projekti puhul ei ole lõppemisest veel möödunud nii palju aega, et külastajate andmeid oleks võimalik mõõta.

Seega on aruande koostamise ajaks toetatud projektide mõjul piirkondade täiendavate külastajate arv aasta kohta 1,2 miljonit, sh väliskülastajaid 0,3 miljonit (25%).

Programmperioodil meetme viimaste projektidena lõpetati 2015. aastal Pauluse kiriku atraktiivsuse tõstmise turismiobjektina, Narva jõe sadama arendamise, Energia avastuskeskuse väljaarendamise ja BMX-MTB-SKATE rahvusvahelistele nõuetele vastava spordikompleksi rajamise projektid. Seega on kõik meetmest toetatud projektid rakendusperioodi jooksul edukalt ellu viidud.

Tehtud investeeringud külastusobjektide arendamisesse on mõjutanud ka külastushooaja pikkust. Suur osa külastusobjektidest, mis toimisid ka enne toetuse saamist, olid nii aastal enne projekti algust kui ka pärast projekti avatud aastaringelt. Seega puudus neil külastusobjektidel potentsiaal täieliku külastushooaja (periood, mil külastusobjekt on avatud) pikendamiseks. Keskmiselt pikenes enne projekti toimunud külastusobjektide täielik hooaeg 39% ehk 1,6 kuu võrra. Projekti toel avatud uued külastusobjektid olid pärast projekti lõppu avatud keskmiselt 10,6 kuud (projektijärgsete aastate keskmine). Aktiivse hooaja (periood, mil külastajate arv moodustab vähemalt 10% aastasesest külastatavusest) kasvupotentsiaal oli võrreldes täieliku hooajaga suurem, kuna vaid ühel ka varem toimunud objektil oli enne projekti aktiivne hooaeg aastaringne (Jõulumäe Tervisespordikeskus). Aktiivne hooaeg pikenes pärast projekti lõppemist pooltel varem toimunud külastusobjektidel. Keskmiselt pikenes külastusobjektide aktiivne hooaeg 34% ehk 1,4 kuu võrra.

Läbiviidud uuringu tulemused kinnitasid ka tavapärasest loogikat, et mida suurem on tehtud investeering, seda mõjusam on projekt (seda suurem on külastajate arv). Samuti näitasid uuringu tulemused, et mida pikem oli projekti kestus, seda parema tulemuseni jõuti – pikema elluviimise ajaga olid ühelt poolt kallimad ning seega mastaapsemad ning mõjusamad projektid, teisalt võimaldab pikem projekti elluviimise aeg pühendada enam aega ka objekti sisulise käivitamise ettevalmistamisele ning tagada seeläbi kõrgem kvaliteediga teenindus- ja külastuselamus.

Loodud uued või uue kvaliteediga külastusobjektid toovad piirkondadesse enam külastajaid ning pikendavad nende kohalviibimise aega. Seeläbi on kasvanud piirkondade atraktiivsus külastuskeskkonnana. Lisaks konkreetsetele objektidele saavad külastajate arvu kasvust ning eriti nende piirkonnas viibimise aja pikenedesest kasu ka teised piirkonnas asuvad ettevõtted – mida kauem viibib külastaja objektil, seda suurema tõenäosusega vajab ta täiendavaid lisateenuseid (toitlustus, majutus, kaubad ja muud teenused) teistelt sama piirkonna ettevõtetelt. Kokkuvõtvalt võib öelda, et meetme külastuskeskkonna suuna rakendamine on olnud tulemuslik ja mõjus.

Projekti näide:

Sihtasutus Virumaa Muuseum projekt „Rakvere linnuse kujundamine aastaringseks kesk- ja vanauusaegseks teemapargiks“

Väga hästi käivitunud projekt on Rakvere linnus, millest on kujunenud üks populaarsemaid lasterühmade ning pereturistide sihtpunkte seal pakutavate põnevate ja kaasavate tegevuste tõttu. Projekti mõju on saavutatud kahe projektiga, millest esimest rahastati 2004-2006 perioodil ja teist 2007-2013 perioodil. Viimase projekti tulemusel on kesk- ja vanauusaegset linnusemiljööd etendav külastusobjekt muutunud aastaringset huvitavaid programme pakkuvaks teemapargiks (konvendihoone ruumid said kütte, paranes õuealal kasutatav

relvastus ja muu varustus, oluliselt täiendati linnuseelanike ajastukohast rõivastust). Toetuse kaasabil said muuseumi töötajad väljaõppe, mille käigus omandatud teadmised aitavad neil ajastutruult turistidega suhelda ja seisusekohaselt käituda. Nii tunnevad igas vanuses külastajad linnusesse jõudes, nagu oleksid nad tõepoolest 16. sajandi linnusehoovi sisenenud – olgu siis relvapuhasajana, vibulaskmisvõistlusel osalejana või näiteks tallipoisi abina hobuse harjamisel.

Pilt 35. Rakvere linnus. Projekt „Rakvere linnuse kujundamine aastaringseks kesk- ja vanauusaegseks teemapargiks“ Projekti ERF toetus 514 872,18 eurot ja projekti maksumus 605 732,04 eurot

Projekti näide

Mittetulundusühing A2 Racing „Audru rahvusvahelise auto- ja motosportdikeskuse väljaarendamine“

Spordivaldkonna projektidest on väga hästi käivitunud Baltimaade moodsaim ringrada Audrus (brändinimega Auto24Ring). Juba 2013. aasta suvel toimusid rajal esimesed Eesti ja Baltikumi meistrivõistluste etapid autode ringrajasõidus. Juunikuus toimunud autode ringrajasõidu Skandinaavia meistrivõistluste avaetapp läks igati korda – korraldajad jäid väga rahule nii raja kui võistluse korralduse tasemega. Ringraja ja võistluskeskuse teenuseid turundatakse Baltikumis, Rootsis, Soomes ja mujalgi professionaalsete agentide kaudu. Rada kogub asjatundjate seas järjest populaarsust ning on võistlejate seas saanud juba regiooni parima ringraja maine.

Pilt 36. Audru ringrada. Projekt „Audru rahvusvahelise auto- ja motosportikeskuse väljaarendamine“. Projekti ERF toetus 3 192 293,40 eurot, projekti kogumaksumus 4 046 245,10 eurot

Projekti näide:

Sihtasutus Saadjärve „Jääaja teemapargi kui atraktiivse loodusõppe- ja külastuskeskuse väljaarendamine

Suurematest tõmbekeskustest eemal asuva eduka projekti näiteks võib tuua Saadjärvel asuva 2012.a. suvel valminud Jääaja keskuse, mille külastatavus aruandeaasta lõpuni ehk objekti valmimisest poole aasta jooksul oli üle 75 000 külastaja, kellest 40% olid Lätist. Jääajamuuseum on leidnud väga palju kajastamist ajakirjanduses, samuti on EAS seda oma erinevates tegevustes (messid, ajakirjanike pressireisid, reisikorraldajatele korraldatud reisid) tugevalt tutvustanud.

Pilt 37. Jääaja külastuskeskus Projekt „Jääaja teemapargi kui atraktiivse loodusõppe- ja külastuskeskuse väljaarendamine. Projekti ERF toetus 2 614 700,76 eurot, projekti maksumus 3 076 118,62 eurot.

Meetme ettevõtluskeskkonna suunal sai 2015. aastal valmis veel 3 projekti (Rakvere Paemurru tööstusala; Jõhvi Logistika ja Äripargi taristu rajamine - I etapp; Loode-Pärnu tööstusala I etapi tänavavõrgu rajamine). Ülejäänud projektid said valmis varem. Viimaste lõpetatud projektide tulemusena loodi kaks uut tööstusala (Jõhvi Logistika ja Äripark ning

Loode-Pärnu tööstusala), suurendati kolme tööstusala liiklusohutust ja parandati avalikku tugitaristust (Viljandi Kantremaa tööstuspiirkond, Käina tööstusala ning Rakvere Paemurru tööstusala) ning rekonstrueeriti ühe tööstusala juurdepääsuteed (Põltsamaa linna J. Kuperjanovi tn, Kingu tn ja Tartu mnt vaheline tööstusala).

Ettevõtlusalade alasuunas rahastatud tööstusalade kasutuselevõtt on saanud hoo sisse, mistõttu arvestades projektide mõju kuni 3 aastat pärast nende valmimist, on osade projektide tegelik mõju alles saabumas. Tööstusalade projektide puhul on iseloomulik, et mõju avaldub alles mõned aastad peale projekti lõppemist – pärast tööstusala infrastruktuuri valmimist on võimalik ettevõtetel teha tööstusalale asumise otsuseid, seejärel võtab aega nende asumiseks vajalik projekteerimine ning ehitamine ning realselt asuvad ettevõtted tööstusalale ning luuakse uued töökohad seetõttu valdavalt mõned aastad peale projektide lõppemist. 2015. aasta lõpus viis EAS läbi küsitluse toetust saanud ettevõtlusalade lõpetatud projektide hulgas, küsitleti 23 projekti. Küsitluse tulemusel selgus, et nii kavandatud kasusaavate ettevõtete kui loodud töökohtade arv oli prognoositust oluliselt suurem – kasusaavate ettevõtete arv taotluses toodud prognooside kohaselt oli 290, tegelikult oli kasusaajaid 435 (154% kavandust enam); loodud töökohtade arv oli taotlustes toodud prognooside kohaselt 943, tegelikult on aruandlusperioodi lõpuks loodud juba 1663 uut töökohta (176% kavandatust).

Meetme mõju nii kasusaanud ettevõtete arvu arvestades kui loodud töökohtade osas on olnud prognoositust suurem, sealjuures ei ole tänaseks kõigi projektide mõju täiel määral veel ilmnunud (tulenevalt projektide lõpetamise ajast). Toetus on võimaldanud väljaspool Eesti peamisi ettevõtluse koondumise piirkondi (Tallinna ja Tartu linnapiirkonnad) arendada välja ettevõtete jaoks atraktiivne keskkond, suurendades ettevõtete motivatsiooni asuda või jääda piirkonda, mis võimaldab hoida piirkonnas töökohti ning luua neid juurde. Piirkondade esindajad peavad väga oluliseks mitte ainult uute investeeringute toomist piirkonda, vaid ka võimalust parendada ning kaasajastada olemasolevatele ettevõtetele vajalikku avalikku taristut, mis võimaldab hoida ettevõtteid piirkonnast lahkumast. Kokkuvõtvalt võib öelda, et meetme rakendamine ka ettevõtluskeskkonna suunal on olnud tulemuslik ja mõjus.

Projekti näide:

Viljandi Linnavalitsuse projektid „Männimäe ettevõtluspiirkonna arendamine“ ja „Männimäe ettevõtluspiirkonna laiendamine“

Teiseks edukaks näiteks PKT ettevõtluskeskkonna suunal on Männimäe ettevõtluspiirkonna arendamise projekt, mida on toetatud kahel korral kokku ca 2,1 miljoni euroga. 2009. aasta suvel lõpetatud I etapi projektiga rajati Reinu tee pikendusena Reinu põik. II etapis rajati 2013. aasta lõpuks piirkonna edasi arendamiseks Reinu tee läbimurre Riia maanteele, mis võimaldas täiendavat ligipääsu logistiliselt heas asukohas tööstusmaa reservaladele ning piirkonna liikluskoormuse hajutamiseks suunata osa liiklusest Riia maanteelt Reinu teele. Komplekselt rajati kergliiklejate liiklusohutuse tagamiseks jalgratta- ja jalgteed. 2014. aasta suvel valmisid tööstusalal elektroonilisi pakiautomaate tootva OÜ Cleveron ja mootorvoodite tootja OÜ Bed Factory Sweden kaasaegsed tootmishooned (projektivälise täiendava rahastusega), millega võeti kasutusele neljast vabana seisnud krundist kaks. Mõlemad ettevõtted on mullu laienemise käigus loonud ka uusi töökohti, OÜ Cleveron 25 ja OÜ Bed Factory Sweden 9 töökohta. Ettevõtete naabruses ootavad investoreid veel kaks tühjuna seisvat kõigi tehnovõrkude liitumisvalmidusega kinnistut, millest ühe suurus 20 000 m² ja teine 30 000 m². Meetme toel arendatud Männimäe piirkonnas asuvad ka sellised Viljandi tuntud ettevõtted nagu OÜ Print Best Trükikoda, AS Toom Tekstiil, OÜ Trafox ja OÜ Dold

Puidutööstus. Kokku on sealsed ettevõtted 2015. aasta lõpuks investeerinud pea 20 miljonit eurot ja loonud 171 töökohta.

Pilt 38. Viljandi männimäe ettevõtluspiirkond Projektid „Männimäe ettevõtluspiirkonna arendamine“ ja „Männimäe ettevõtluspiirkonna laiendamine“. Projektide ERF toetus 2 115 809,10 eurot, projekti kogumaksumus 2 667 002,31 eurot.

Meede „Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide arendamine“

Meetme eesmärgiks oli arendada välja eelkõige suuremahulisi ning riiklikul tasandil prioriteetseid ja atraktiivseid külastus- ja puhkeobjekte, tõsta turismitoodete kvaliteeti, suurendada Eesti eri piirkondade külastuste kasvu, pikendada külastushooaega ning seeläbi suurendada turismituluseid ja tõsta Eesti kui reisisihi tuntust.

Projektide rahastamine toimus investeeringute kava alusel. Seitsmest projektist koosnev investeeringute kava kinnitati Vabariigi Valitusse poolt 5. märtsil 2009. aastal. Esialgu oli kavas ka üks suurprojekt - Eesti Rahva Muuseum. Kuna Eesti Rahva Muuseumi projekti Euroopa Komisjoni poolt heaks ei kiidetud (puudusena nähti vähest mõju turismile ja liiga optimistlikke külastajate prognoose), arvati projekt investeeringute kavast välja. Investeeringute kavasse lisati uue projektina Vabaõhumuuseumi jätkuprojekt „Setu ja Peipsi-Vene teema külastuskeskuse ja parklate rajamine“, mille osas tehti 2013. aastal rahuldamise otsus toetuse summas 1,33 miljonit.

Meetmest on toetatud suuremahulisi ning riiklikul tasandil prioriteetseid ja atraktiivseid külastus- ja puhkeobjekte, mis on tõstnud turismitoodete kvaliteeti, suurendanud Eesti eri piirkondade külastuste kasvu, pikendanud külastushooaega ning seeläbi suurendanud turismituluseid ja tõstnud Eesti kui reisisihi tuntust.

Meetme rakendamine on olnud edukas. Seitsme investeeringute kavas oleva objekti osas (projekte on kokku 8, kuna Kohtla-Nõmme kaevanduspark-muuseumi tegevused viidi etapiliselt ellu kahe eraldi projekti raames) on tehtud rahuldamise otsused kogusummas 30,4 miljonit eurot. Kõik projektid on tänaseks edukalt elluviidud. Üks aasta peale projekti lõppemist oli toetatud objektide külastajate arv nende projektide osas, mille järeларуanded on käesoleva seirearuande koostamise ajaks esitatud (6projekti) 976 704, sh väliskülastajaid 401 544 (41%). Projektid „Kuressaare kindluse arendamine“, „Eesti Vabaõhumuuseumi Setu ja Peipsi-Vene teema külastuskeskuse ja parklate ehitus“ ning „Kohtla Kaevanduspark-muuseumi ja selle puhkeala väljaarendamine II etapp“ jõudsid lõpule 2015. aastal, seetõttu nende projektide külastajate arve veel välja tuua ei saa. Suurimate külastajate arvudega objektid olid Meremuuseumi Lennusadam (külastajaid kokku esimesel tegutsemisaastal 298

285, sh väliskülastajaid 155 018 ehk lausa 52% külastajatest) ning Tallinna Teletorn (külastajaid kokku 240 000, sh väliskülastajaid 96 000).

Sellest meetmest toetust saanud objektid on nagu meetme nimigi ütleb üleriigilise tähtsusega. Eeldatult on tegemist Eesti suurimat külastajate (eriti väliskülastajate) arvu omavate objektidega, mille mõju Eesti turismisektori arengule tervikuna on oluline. Võrreldava mõjuga on Eestis veel vaid 2 piletiga külastatavat turismiobjekti (KUMU ja Lottemaa), mis samuti on rajatud riigi või EL toetuste abil. Võrreldes PKT meetme külastuskeskkonna suunal toetatud projektidega on üleriigilise tähtsusega objektide rahastamise oluliselt kõrgem investeeringu maksumus ennast õigustanud ka oluliselt kõrgemate külastajate arvudega. Meetmest toetatud turismiatraktsioonide sisuline kvaliteet ja külastuselamus on võrdväärne teiste parimate sarnaste Euroopas asuvate objektidega. Kokkuvõttes võib öelda, et meetmest tehtud mastaapsed investeeringud on ennast õigustanud.

Edulugu: kõik meetmest toetust saanud projektid

Lõpetatud projektid on osutunud väga edukaks, saanud mitmeid auhindu ja ületanud esialgsed külastatavuse prognoosid. Eesti Meremuuseumi Lennusadam (projekti kogumaksumus 11,7 miljonit, toetus 9 miljonit) on saanud järgmised auhinnad: Euroopa Aasta Muuseumi auhinna 2014, Europa Nostra ja Euroopa Liidu kultuuripärandi Grand Prix peapremia 2013, Eesti kõige peresõbralikuma muuseumi auhinna 2013, aasta parima turismiobjekti 2012 auhinna ja kõige turismisõbralikuma muuseumi auhinna 2012. Lennusadama külastajate arv on pärast avamist 2012. aastal igal aastal kasvanud. 2014. aastal külastas Lennusadamat üle 300 000 külastaja. Teaduskeskus AHHA (projekti kogumaksumus 8,2 miljonit, toetus 5 miljonit) on saanud Eesti Teaduse Populariseerija auhinna 2014 teaduse ja tehnoloogia populariseerimise kategoorias ning TripAdvisori auhinna 2014. Aastas külastab AHHA teaduskeskust ligi 200 000 külastajat, neist umbes pooled on väliskülastajad. Esialgu prognoositi projektis aastaseks külastajate arvuks vaid 100 000 külastajat, seega on keskusel läinud oodatust palju paremini. Kolmandat suuremat toetatud turismiobjekti, Tallinna Teletorni (kogumaksumus 5,4 miljonit, toetus 4,5 miljonit), on külastanud pärast objekti taasavamist 2012. aastal pisut alla 200 000 külastaja aastas. Aastaringset multifunktsionaalset kasutust on leidnud ka 2010. aastal avatud täielikult rekonstrueeritud Tehvandi staadioni spordikompleks (projekti kogumaksumus 4,5 miljonit, toetus 3,8 miljonit). Talvisel ajal on Tehvandil avatud valgustatud kunstlumerajad, jõusaal, kelgumägi ning mootorkelgurada. Suvel on Tehvandil erinevate pikkuste ja raskusastmetega jooksu-, kepikõnni-, jalgratta-, rullsuusarajad ning jõusaal.

Pilt 39. AHHA keskus. projekti kogumaksumus 8,2 miljonit, toetus 5 miljonit eurot

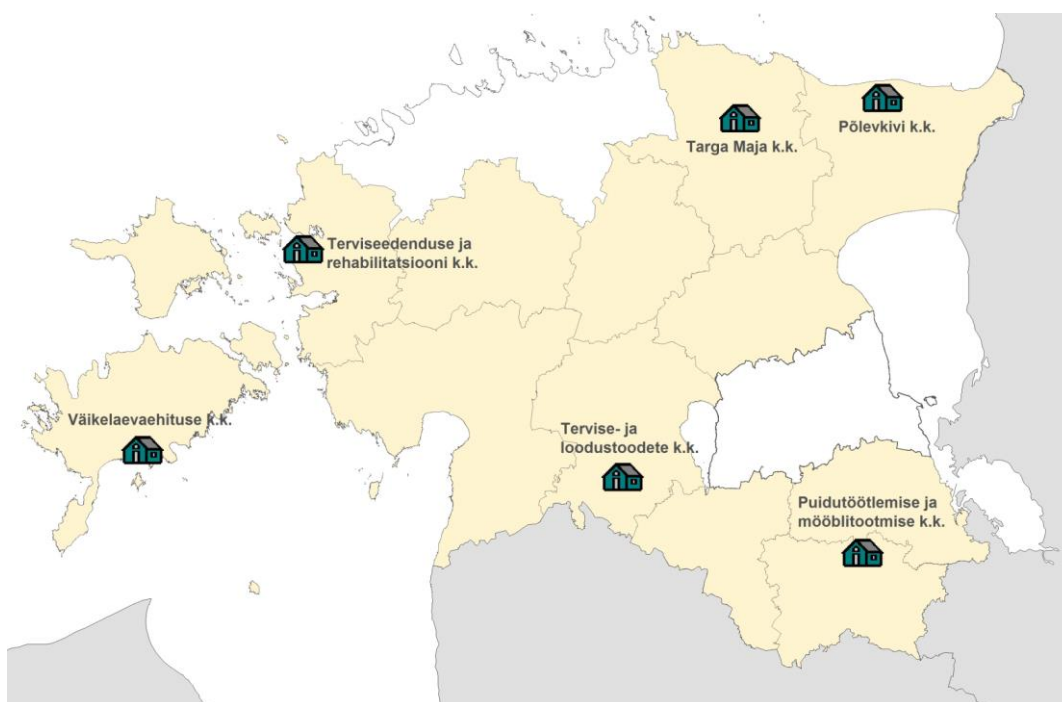

Pilt 40. Meremuuseumi Lennusadam. Projekti kogumaksumus 11,7 miljonit, toetus 9 miljonit eurot.

Meede „Kompetentsikeskuste arendamine“

Meetme eesmärgiks oli koondada väljastpoolt Harju- ja Tartumaad teadus- ja arendusasutustes kindlate valdkondadega seotud kompetents ja ressurss ning kasutada seda teadmismahuka ettevõtluse arendamiseks kompetentsikeskuste ellukutsumise näol.

Meetmes on põhitegevuste elluviimiseks rahastatud kuut keskust. Kompetentsikeskuste areng on olnud erinev, seda nii sisulises tegevuses kui keskuste ehituslikul rajamisel ning seadmete soetamisel, töösse rakendamisel ning teenuste osutamisel.

Joonis 12. Rajatud regionaalsete kompetentsikeskuste paiknemine

Edukaim keskus oma arengus on ajaliselt olnud Terviseedenduse ja Rehabilitatsiooni Kompetentsikeskus, mille hoone valmis 2012. aastal ning 2015. aastal jätkus keskuse töö

peamiselt sisuliste teenuste arendamisel ja pakkumisel (näiteks disainilaboris on väljatöötatud kätevänn ja jalavänn, vibroakustiline voodi; Farmaatsiatehasega koostöös ka ravimudabaasil uus massaažikreem ja kätekreem jpt). Seega kompetentsikeskuse tegevus on fokuseeritud kahele valdkonnale: liikumis- ja tegevusvõime ning mudaravi-ravimuda valdkond. Alates 2013. aastast on viidud läbi enam kui 15 uuringut- projekti, mille tulemusena töötati välja 15 tervisetoodete mudelit. 2015. aasta alguse seisuga on kompetentsikeskus teadustöö tulemustest avaldanud 14 publikatsiooni. Kompetentsikeskus osaleb ka näiteks Safe Community rahvusvahelises võrgustikus Ida-Euroopa tugikeskusena ning on läbi HNRK koolitus-pädevuskeskuseks kasutajakoolituse läbiviimisel exoskeleton-tüüpi kõnnirobotile. Kompetentsikeskus on omandanud 1 patendi ning tegevuse tulemusena on esitatud taotlus veel 3 omatoote patendi saamiseks. Suuresti tänu keskuse mõjutusele loodi Haapsalus uus abi- ja taastusravivahendeid tootev ja vahendav OÜ HNRK Abivahendikeskus ning lisaks on keskuse tegevuse tulemusel sündinud Stressivaba OÜ ettevõtte. Kompetentsikeskuse tegevuse korraldamiseks on koostöölepe allkirjastanud 14 osapoolt, sealhulgas ettevõtted, ülikoolid ja mittetulundusühingud. Keskuses on loodud 25 erineva koormusega töökohta.

2014. aasta esimesel poolel valmis Põlevkivi kompetentsikeskuse hoone, kus toimib lisaks akrediteeritud teadus-, katse- ja arenduslaboritele ka inkubatsioonikeskus. Kompetentsikeskuses osutatakse ettevõtjatele uuringu-, laboriteenuseid, laborite rentimist ja inkubatsiooni, valdkondliku intellektuaalomandi seire teenust kui ka ollakse eestvedajaks valdkonna võrgustamisele. Näiteks mais 2015 asutati IO seirega seodvalt standardimise tehniline komitee, mille tööd korraldab Põlevkivi kompetentsikeskus. Eelinkubatsiooni lepinguid on august 2015 seisuga 5 ning kompetentsikeskuse teenuseid on kasutanud projekti lõpuks 47 ettevõtet, sealhulgas ka välispartnerid. Keskusel on 17 strateegilist partnerit, kellest olulisemad on valdkonna suuremad ettevõtted nagu näiteks Eesti Energia, Viru Keemia Grupp, Kiviõli Keemiatööstus jpt. Kompetentsikeskus on konkurentsivõimeline ka rahvusvaheliselt, omades mitmeid välispartnereid, -projekte ning osaledes Horizon 2020 projektides.

2014. aasta esimesel poolel valmis ka Väikelaevaehituse kompetentsikeskuse hoone, kus on kaasatud mitu partnerit: MTÜ Kuressaare Campus, Kuressaare Ametikool, TTÜ Kuressaare Kollidž, MTÜ Eesti Väikelaevaehituse Liit ja SA Saaremaa Arenduskeskus. Projekti sisutegevuste ning kompetentsikeskuste teenuste pakkumise kaudu on suudetud tõsta ettevõtete võimekust kõrget lisandväärtust loovate uuenduste käivitamiseks. Väikelaevaehituse kompetentsikeskuse kliendivõrgustikus on 27 ettevõtet. Keskus on projekti jooksul osalenud MTÜ Eesti Väikelaevaehituse Liidu kaudu European Boating Industry ja International Council of Marine Industry Association organisatsioonide tegevuses, et omada teadmused valdkonna globaalsetest trendidest.

2014. aastal valmis Teadmispõhiste tervise- ja loodustoodete kompetentsikeskuse hoone ning 2015. aastal jätkus valdkonna ettevõtete ootustest lähtuvalt uute seadmete hankimine, paigaldus ning testimine. Kompetentsikeskus omab superkriitilise ekstraktsiooni ja kromatograafia aparatuuri, mida tutvustati 2015.aastal maailmas esmakordselt ning on seeläbi Eestis unikaalne. Projekti lõpuks loodi 11 täiskoormusega töökohta, lisaks on teadus-ja arendustegevusse kaasatud osakoormusega teadureid. Eduka töö tulemusel on läbiviidud 109 teadus-ja arenduskatset. 2014. aastal sõlmiti uus koostööleping 23 osapoollega, millest 20 on valdkonna ettevõtjad. Kompetentsikeskus on kaasatud rahvusvahelise mustra sõstra assotsiatsiooni (IBA) ning loodud on otsekontaktid Baltfood klatri Soome ja Rootsi partneritega. Alustatud on mitmete koostööprojektidega ning ettevõtete huvi keskuse teenuste ja partnerluse vastu kasvab.

2015. aasta augusti lõpuks valmisid Puidutöötlemise ja Mööblitootmise Kompetentsikeskuse ning Targa Maja Kompetentsikeskuse hooned. Mõlema ehitused jõudsid alata esitatud vaiete tõttu 2014. aasta sügisel. Aasta hiljem, 2015. aasta sügisel sisustati hooned vajalike seadmete, vahendite ja laborimööbliga. Senini olid keskused pakkunud teenuseid piiratud tingimustes, kuivõrd sisulist arengut on piiranud hoonete ning seadmete puudumine. Hoonete valmimise järgselt on aktiivselt katsetatud seadmeparki ning testsüsteeme ja pakutud ettevõtetele teenuseid. Targa Maja kompetentsikeskus Rakveres tegutseb liginullenergia arendamise ja hooneautomaatika valdkonnas, mille käigus on loodud füüsiline taristu testkeskkonna näol, tehtud uuringuid koostöös TLÜ, TÜ, TTÜ ja EMÜ-ga. Kompetentsikeskus on olnud aktiivne koostöövõrgustiku arendamises ja rahvusvahelistumises, keskus on osalenud partnerina Horizon 2020 projektis, erinevates rahvusvahelistes organisatsioonides nagu näiteks CABA, ENOLL. Muuhulgas tehakse Euroopa Komisjoni initsiatiivi „Targad Linnad ja Kogukonnad“ koostöövõrgustikus koostööd „väikeste hiiglaste“ klasteri arendamisel ning ÜRO Majanduskomisjoni Elamumajanduse üksuse targa linna indikaatorite projektis.

Puidutöötlemise ja Mööblitootmise Kompetentsikeskus Väimelas on tegevuse fookuseerinud viimistlus, mehhatroonika ja tootearenduse valdkonna väljaarendamisele, teostades eelkõige rakendusuringuid. Rahvusvahelisel tasemel on koostöö algatatud teistes riikides asuvate kompetentsikeskustega, nagu Rootsis Träcentrum, Saksamaal Remmers ja 3H Laskediga. Muuhulgas osaletakse Põhjamaade WSE ja ECWM koostöövõrgustikes. Projekti tulemusena on kompetentsikeskusel koostööpartnereid 55, nendest 23 valdkonna ettevõtjaid. Kompetentsikeskuse 11-liikmeline meeskond on tasulisi teenuseid osutanud 41 kliendile.

Meetme rakendamist võib pidada keskpäraseks, kuivõrd projektide tulemusena ei kõigi kompetentsikeskuste potentsiaali õnnestunud veel täiel määral avada ning tulemuste avaldamine toimub kavandatust pikema aja vältel. Kompetentsikeskuste lõikes on arengut pidurdavaid tegureid mitmeid, kuid üheks kesksemaks on olnud kompetentsikeskuste tööks vajaliku infrastruktuuri plaanitud aeglasem valmimine. Peamised põhjused olid eelkõige hankemenetlustega seonduvad takistused ja viibimised (hangete nurjumine, vaidlustused, eelarvet ületavad pakkumused jms). Projektide tähtaegne valmimine ning eesmärkide täitmine oli seetõttu suure tähelepanu all. Sellegipoolest suutsid kompetentsikeskused tegevused eesmärgipäraselt elluviia ning takistuste ilmnemisel võtta vastu strateegilisi muudatusi. Sellest tulenevalt viibis ka lõpparuandega seotud väljamaksete teostamine, lükkudes osaliselt ka 2016. aasta algusesse. Projektide elluviimise kogemustest lähtuvalt võib KOMP meetme tingimuste nõrkusena nimetada abikõlblike kulude väga laiapõhjalise skaala (näiteks kulu „muud kulud, mis on vajalikud projekti eesmärkide täitmiseks“), mis aeg-ajalt tekitas kompetentsikeskustel abikõlblikkuse hindamisel mitmetitõlgendamist ning vajas hinnangu saamist juristidelt.

Meetme tulemustele hinnangu andmiseks on kompetentsikeskused veel liialt vähe tegutsenud. Kõik kuus kompetentsikeskust on jõudnud oma arengus niikaugele, et loodud on eeldused teadmiste mahukamaks levitamiseks nii kaasaegse infrastruktuuri, kvalifitseeritud personali ja strateegiliste koostööpartnerite näol. Samuti on kompetentsikeskustel välja kujunenud või kujunemas oma tegevusmudel ning toodete või teenuste portfell. Regionaalsete kompetentsikeskuste üks suuremaid väljakutseid edaspidi on muutuda oma tegevustes konkurentsivõimelisemaks, mis eeldab ühelt poolt innovatsioonivõimekuse edasi arendamist ja koostööd rahvusvahelisel tasemel, kuid teisalt ka tööd kliendibaasi laiendamiseks. Regionaalsete kompetentsikeskuste jätkuarendusi toetatakse ka perioodi 2014-2020 struktuurivahenditest. Toetust saavate regionaalsete kompetentsikeskuste toimimist hakatakse

hindama iga-aastaselt ning tulemustest sõltub kompetentsikeskuse edasine rahastamine. Hinnanguliselt enamus regionaalseid kompetentsikeskusi suudab ka peale struktuurivahenditest rahastamise lõppu oma tegevust jätkata.

Meede „Internetiühenduste kättesaadavuse parandamine uue põlvkonna sidevõrgu kasutuselevõtiga piirkondades“

Meetme eesmärgiks oli parandada internetiühenduse kättesaadavust piirkondades, kus taristu puudumisel ei ole kiire internetiteenus praegu lõppkasutajatele kättesaadav. Baasvõrgustiku väljaehitamise tulemusena oleks neis piirkondades edaspidi võimalik varustada kodud, ettevõtted ning ametiasutused, mis asuvad kuni 1,5 kilomeetri kaugusel rajatavast baasvõrgust, andmesideühendusega kiirusega vähemalt 100 megabitti sekundis.

Meetme tulemusel rajatud võrk võimaldab rahuldada kõik riigi ja sideettevõtjate vajadused baasvõrgu osas antud territooriumil nii täna kui ka pikemas perspektiivis. Loodud võrgu kaudu hakkab liikuma suurem osa antud piirkondade andmesidest, s.t. e-riigi teenused, ettevõtete infosüsteemid, meditsiiniteenused, pangateenused, kaupluste maksterminaalid, info- ja meelelahutusteenused elanikele, e-õpe ja palju muud.

Loodud ühendused võimaldavad inimesi kaasata infoühiskonda, KOV ja riigiasutustel töhustada riigihaldust ning ettevõtlusel areneda. KOV juhtide hinnangul on kaasaegse lairibaühenduse olemasolu KOV territooriumil eksistentsiaalse tähtsusega. Selle puudumine pärsib oluliselt arengut. Samas tuli projektide menetluse käigus pöörata tähelepanu, et valitud baasvõrgu trassivalikud viiakse ellu nii, et need täidaks meetme eesmärgi ja maksimaalselt otstarbekas kasusaajatele. Meetme rakendamine on kulgenud plaanipäraselt. Kõik 43 projekti on aruandeaasta lõpuks lõpetatud, mille tulemusena **valmis 1864 km baasvõrku, mis loob sideettevõtjatele võimaluse varustada kiire internetiühendusega ca 83,8 tuhat inimest.** Rajatud baasvõrgu tegelikku kasutuselevõttu kontrollitakse 3 aastat peale projekti lõppu. Täna on see tähtaeg möödunud 27 projektil, mida rahastati 2011. aastal. Nende projektide käigus rajati 13 maakonnas (v.a. Ida-Viru ja Lääne) 1165 km baasvõrku 475 ühenduspunktiga, mille kaudu sideoperaatorid projekti raames rajatud baasvõrgule lõppklientidele teenuse pakkumiseks ligi pääsevad. Kõikidel rajatud baasvõrgu lõikudel on kehtivad rendilepingud, keskmiselt 3,7 operaatoriga objekti kohta. 2014. aastal rahastatud projektid lõppesid 2015. aastal (699 km võrku 322 ühenduspunktiga Harju, Järva, Pärnu, Lääne-Viru, Viljandi, Põlva, Tartu, Võru, Valga maakondades) ning nende reaalselt kasutuselevõttu kontrollitakse 2018. aastal. Kuna toetuse saaja ise ei tohi hakata (ega hakka) pakkuma teenuseid lõpptarbijatele, ei oma ta ka ülevaadet projekti reaalselt kasusaajate hulga osas lõpptarbijate seisukohalt ning seetõttu aruandlusest neid andmeid kätte saada ei ole võimalik. Reaalselt kasutuselevõttu all peetakse silmas andmeid, mida baasvõrgu väljaehitaja esitab välja ehitatud lõiku rentivate operaatorite arvu ja kasutuselevõetud ühenduspunktide kohta. Toetuse saajal ei ole infot operaatori klientide arvu kohta, kelleni ühenduspunktist juurdepääsuvõrgu näol internet veetakse ja kes seda tarbivad. Kasu saanud inimeste arv hüpoteetiline ja näitab sihtgruppi, kes välja ehitatud baasvõrgu sihtpiirkonnas elavad. Lairiba baasvõrgu väljaehitamine on omalt poolt kindlasti aidanud ka kaasa 4G mobiilivõrgu levikule ning kasutajaskonna kiirele kasvule.

Analoogset lairiba baasvõrgu arendamist toetati perioodil 2007-2013 ka MKMi infoühiskonna arendamise meetmest taotlusvooru „Eesti uue põlvkonna lairibavõrgu arendamine maapiirkondades“ raames ning Maaelu arengukava meetme 3.2.2. „Eesti lairiba internetivõrgu kasutuse tõstmise investeeringutoetus“ kaudu.

Baasvõrgu arendamine jätkub uuel perioodil juba Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eestvedamisel. Struktuurivahendite toel jätkub baasvõrgu ehitamine piirkondades kus uue põlvkonna sidevõrgu taristut ei ole veel jõutud välja ehitada ja kus seetõttu ei ole ka lairibateenuse pakkujaid. Samuti püüab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium leida lahendusi lõpptarbijate võrguühenduse väljaehitamise maksumuse vähendamiseks neis piirkondades, kus see operaatoritele huvi ei paku.

Pilt 41. Lairiba võrgu ehitus

Meede „Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine“

Meetme eesmärgiks oli tagada maakondades gümnaasiumiõpilastele võrdselt kõrge õppe kvaliteet ja valikuvõimalused ning üle riigi koolivõrgu efektiivne korraldus õppehoonete kaasajastamise ja senisest optimaalsema kasutuselevõtu teel. Viimasel aastal jätkati toetatud gümnaasiumite projekteerimise, ehitushangete ning ehitamisega. 2015 aasta lõpuks lõpetati kõigi viie projekti menetlus ning valmisid viis uut riigigümnaasiumit. Mõnevõrra problemaatiline oli projektide elluviimisel abikõlblike kulude määratlemine. Meetme määrus ei võimaldanud üheselt määratleda koolide sihtotstarbelise sisseseade või tarvikute iseloomu. Toetuse saajad soovisid projekti raames sageli soetada esemeid, mille kasutusiga on väiksem kui meetme määruuses nõutav viis aastat. Perioodil 2014-2020 on täpsustatud meetme tingimusi ja täpsemalt sisustatud abikõlbmatute tarvikute mõiste. On välja toodud, et abikõlbmatud on projekti raames tarvikute (äratarvitatavad vallasasjad, mis otstarbekohasel kasutamisel lakkavad olemast) soetamise kulud.

Meede kavandati kooskõlas koolivõrgu korrastamise eesmärkidega tagada kõigile (sealhulgas maapiirkondades) õpilastele võrdselt kõrge õppe kvaliteet ja valikuvõimalused ning üle riigi koolivõrgu efektiivne korraldus. Eesti koolivõrk on üles ehitatud aegadel, kui sündivus oli üle 21 000 lapse aastas. Õpilaste arv, eriti gümnaasiumiastmes, kahaneb märgatavalt, samas kui koolivõrk on muutunud vähe ning põhiliselt alg- ja põhikoolide sulgemise arvelt. Meetme elluviimisel püstitati uute gümnaasiumite ülesandeks noore ettevalmistamine toimima loova, mitmekülgse, sotsiaalselt küpse, usaldusväärse ning oma eesmärgi teadvustava ja saavutada oskava isiksusena erinevates eluvaldkondades. Selleks **vajaliku kvaliteetse haridusteenuse pakkumise nimel ehitati ökonoomsed ja kaasaegse õppekeskkonnaga gümnaasiumihooneid Võru linna, Tartu linna, Pärnu linna, Sillamäe linna ja Jõhvi valda. Eelpoolnimetatud koolihoonetes omandab gümnaasiumiharidust üle 1500 noore.** Gümnaasiumivõrgustiku korrastamist jätkatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel perioodi 2014-2020 struktuurivahenditest.

Projekti näide:

Jõhvi valla „Regionaalse gümnaasiumi rajamine Jõhvi“

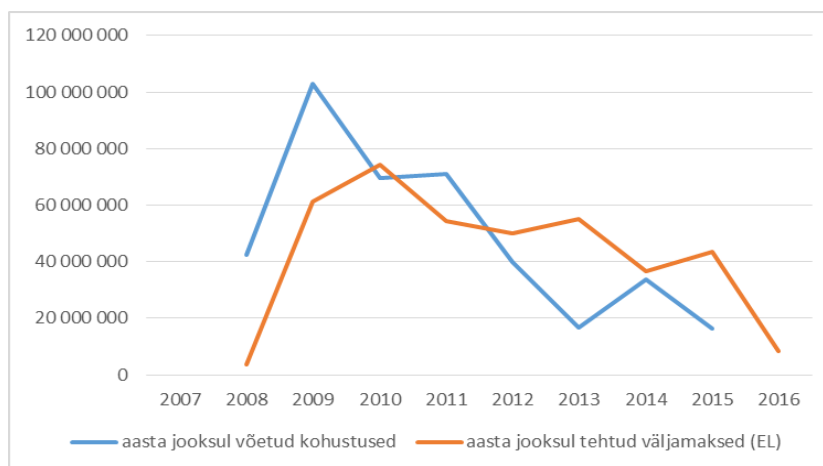
Eduloo näitena võib esile tuua regionaalse gümnaasiumi rajamine Jõhvi, kus projekti üldiseks eesmärgiks oli tagada Ida-Virumaa keskregioonis (Jõhvi, Alajõe, Iisaku, Illuka, Kohtla, Kohtla-Nõmme, Mäetaguse ja Toila vallad ning Kohtla-Järve linn) gümnaasiumiastmes õppe kõrge kvaliteet. Kavandatava regionaalse gümnaasiumi puhul on loobutud klassikalise koridor-klass tüüpi koolimaja struktuurist. Uue hoone ehitusega luuakse funktsionaalselt ühise iseloomuga klassimajad, analoogselt ülikooli instituutidega: sotsiaalteaduste maja, reaalteaduste maja, praktikumi maja (teadusainete laborid), õpetajate maja ning meediamaja. Klassimajad on koht õppimiseks klassiruumis ja iseseisvaks tööks. Klassimajade vahele jääb ühine avatud ruum, atrium, koht sotsialiseerumiseks ja grupitegevusteks.

Pilt 42. Jõhvi Gümnaasium. Projekt „Regionaalse gümnaasiumi rajamine Jõhvi“. Projekti ERDF toetus 4 831 778 eurot, projekti kogumaksumus 5 684 445 eurot.

7.4.2. Finantsteave

Prioriteetses suunas lõpetati kokku 427 projekti. 6 projekt katkestati. Kohustusi võeti perioodil 2007-2013 kokku 387 114 128 eurot (EL vahendeid). Väljamakseid finantsperioodi jooksul 99,9% võtud kohustustest 387 113 567 eurot (EL osa) (joonis 13).

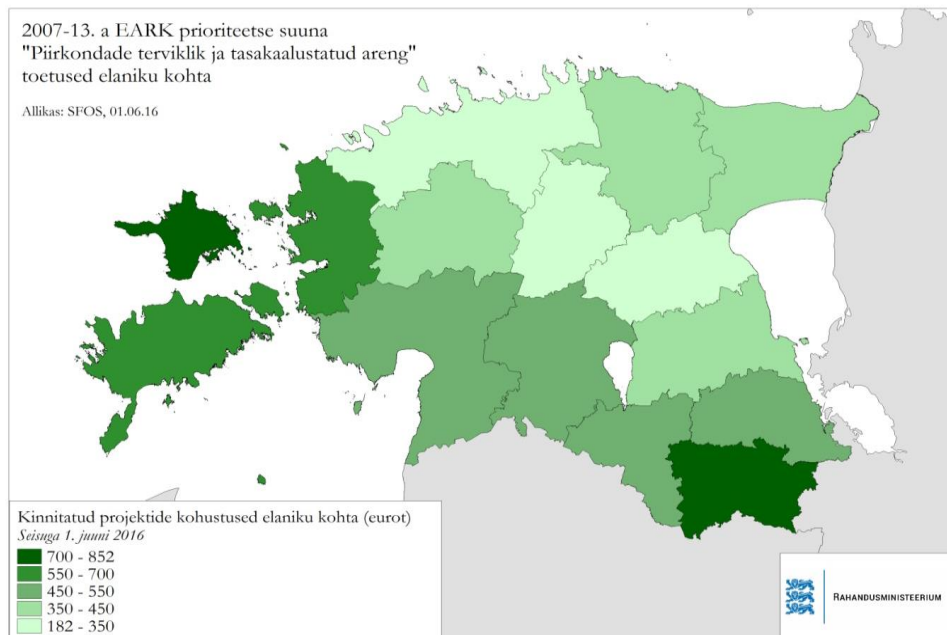
Joonis 13. Aastate lõikes võetud kohustused ja väljamaksud (EL osa) (SFCS, 09.03.2017)

Rahandusministeerium on viimasel paaril aastal korrigeerinud pr suuna siseselt väheses mahus meetmete eelarveid juhul, kui vabanenud vahendeid ei ole võimalik olnud ära kasutada samas meetmes. Põhiliselt suunati jääke ümber LPA meetmesse, mille raames kinnitati VV poolt kergliiklusteede projektide reservnimekirjad.

2015. aastal tehti toetusotsuseid LPA meetmes reservnimekirja kergliiklusteede rahastamiseks, siiski ei olnud võimalik pr suuna projektidest vabanenud vahendeid täiel määral enam teistesse suuna meetmetesse ümber suunata. Jääkide teke ilmnes kahetsusväärsetl 2015. aasta lõpus, mil olemasolevate projektide elluviimine oli juba lõppetapis ning uute projektide rahastamine ei olnud ajaliselt enam võimalik. Konsultatsioonides Korraldusastutusega leiti, et võimalik on jääkide suunamine Elukeskkonna arendamise rakenduskava meetmesse „Keskkonnajärevalve arendamine“ ja „Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine, kokku kanti sinna mais 2016 regionaalvaldkonna meetmest üle 609 305,75 eurot.

Väljamaksete progress ning projektide lõpetamine on olnud viimastel aastatel loodetust aeglasem. Järkjärgult on pikenenud projektide teostusaeg. Kuna suurem osa meetmete toetusest on suunatud ehitusinvesteeringuteks, võib väljamaksete trendide põhjusena nimetada ehitussektorist tulenenud mõjusid. Seoses ehitusaktiivsuse kasvuga on toimunud projektide kogumaksumuse kallinemine võrreldes taotluses kavandatuga, mis on mitmete algusjärgus olevate projektide puhul toonud kaasa ehitusprojektide lahenduste muudatusi. Selle tagajärjena olid toetuse saajad sunnitud korrigeerima planeeritud tegevusi, tellima ümberprojekteerimisi ja viima läbi uusi riigihankeid. Projekti muudatuste tõttu tekkis vajadus ka täiendavate menetlustoimingute läbi viimiseks RÜ ja RA tasandil. Oluliselt põhjalikumaks on muutunud RÜ kontrolliprotseduurid, mis samuti on mõnevõrra pikendanud taotluste ja sellega seotud aruannete menetlust ning kinnitamist. Projektide lükkumine perioodi lõppu ei ole piisavalt paindlikult võimaldanud ennetada jääkide teket ja nende ümber suunamist regionaalvaldkonna meetmetesse. Seisuga 01.06.2016 oli lõpetamata seisundis veel 6 prioriteetse suuna projekti, mille osas on Korraldusastutusega kokkuleppe menetluse pikendamises.

Kui vaadata toetuste jagunemist absoluutsummas, siis ligemale pool tehtud investeeringutest on läinud Harju-, Ida-Viru- ja Tartu maakonda. Inimese kohta on toetuste maht kõige kõrgem Hiiumaal, Võrumaal ja Saaremaal. Hiiumaa elanikud on struktuurivahenditest saanud kasu üle viie korra enam kui Harjumaa elanikud. Meetmete regionaalne jaotus on üldjoontes soodustanud regionaalset arengut tasakaalustavat mõju, toetades kohaliku infrastruktuuri jm arendustegevusi eeskätt vähemarenenud piirkondades. Struktuuritoetuste tervikpilti vaadates on toetusi võrreldes teiste maakondadega läinud vähem Jõgeva, Lääne, Põlva, Rapla, Valga, Viljandi ja Võru maakonda.

Joonis 14. Prioriteetse suuna toetuste jagunemine maakonna elaniku kohta. Allikas: SFCS 01.06.2016

7.4.3. Vahendite vastastikune täiendavus

Perioodi 2017-2015 vältel on rakendatud siseriiklike regionaalprogramme, mis omavad kokkupuutepunkte mitme konkreetse prioriteetse suuna meetmega ja suurendavad vastastikku mõju tegevuste tulemuslikkusele. Kokku on erinevate programmide kaudu välja jagatud ca 77 miljonit eurot, näiteks:

- kohaliku külastuskeskkonna arendamisele suunatud tegevuste osas on toetatud samalaadseid, kuid väiksemamahulisi investeeringuid siseriiklikust piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmist (maht ca 3 miljonit eurot);
- piirkondliku arengu kavandamise programmist on võimalik olnud taotleda toetust piirkonna konkurentsivõime tugevdamisele suunatud strateegiate ja arengukavade koostamiseks, et valmistada ette struktuurifondidest või riiklikest vahenditest rahastatavaid arenguprojekte (maht ca 1,5 miljonit eurot);
- regionaalsete investeeringutoetuste programmist on toetatud väiksemahulisemaid investeeringuid kvaliteetsema kohaliku elukeskkonna loomiseks ja arendamiseks (laste, noorte, perede, vanurite ja puuetega inimeste jaoks hoolekande-, õppimis-, sportimis- ja vaba aja veetmise tingimuste parandamiseks, et tõsta toetuse sihtgrupile avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti) (maht ca 26,6 miljonit eurot);
- kohaliku omaalgatuse programm kohalike mittetulundusühenduste võimekuse suurendamiseks viia ellu arenguprojekte (maht ca 11 miljonit eurot);
- kergliiklusteede rajamise programm eesmärgiga aidata kaasa kergliikluse kitsaskohtade lahendamisele ning liiklusohutuse suurendamisele väljaspool viite suuremat linna (maht ca 8,1 miljonit eurot);
- teenuskeskuste toetuskeem eesmärgiga parandada erasektori pakutavate teenuste kättesaadavust maapiirkondades ning parandada seeläbi inimeste elukvaliteeti ja

äärealade jätkusuutlikku arengut. Toetuskeem käivitus pilootprogrammina Põlva, Valga ja Võru maakonnas (maht ca 140 000 eurot).

- analoogset lairiba baasvõrgu arendamist toetati perioodil 2007-2013 ka MKMi infoühiskonna arendamise meetmest taotlusvooru „Eesti uue põlvkonna lairibavõrgu arendamine maapiirkondades“ raames ning Maaelu arengukava meetme 3.2.2. „Eesti lairiba internetivõrgu kasutuse tõstmise investeeringutoetus“ kaudu.

Meetmetel on olnud vähesel määral seoseid mitmete teiste struktuurivahenditega - Haridus- ja Teadusministeeriumi meetmetega huvikoolide ja avatud noortekeskuste arendamiseks, Sotsiaalministeeriumi meetmetega suurte haiglate ning riiklike hoolekandeesutuste toetamisel, Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava strateegilise ja regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri investeeringutega, prioriteetse suunaga „Ettevõtete uuendus- ja kasvuvõime suurendamine“. analoogset lairiba baasvõrgu arendamist toetati perioodil 2007-2013 ka MKMi infoühiskonna arendamise meetmest taotlusvooru „Eesti uue põlvkonna lairibavõrgu arendamine maapiirkondades“ raames ning Maaelu arengukava meetme 3.2.2. „Eesti lairiba internetivõrgu kasutuse tõstmise investeeringutoetus“ kaudu.

Võimalike kattuvuste välistamiseks meetmete ja toetatavate tegevuste tasandil tehti koostööd teiste ministeeriumidega ning tõmmati selged taotleja- või tegevusepõhised lahkmejooned. Võimalike kattuvuste vältimiseks abikõlblike taotlejate ja tegevuste osas määratleti rakendusdokumentides täpsed abikõlblikkusreeglid. Peamiseks rahastamise kattuvuse vältimise meetodiks projekti tasandil oli taotlejalt vastava lisainfo küsimine.

7.4.4. Teise fondi tüüpi kulutused

Nn Teise fondi tüüpi kulusid rakendati meetmes „Kompetentsikeskuste arendamine“ eesmärgiga katta kompetentsikeskuste projektidega otseselt seotud palgaliste töötajate koolitusel, konverentsil või rahvusvahelistes organisatsioonides osalemise kulusid. Kuivõrd kompetentsikeskuste tegevus põhineb piirkonnaspetsiifilistel eeldustel, siis ESF tüüpi kulude toetamine võimaldas kompetentsikeskustel omada ning arendada neid valdkondlikke võtmekompetentse, mille abil käivitada kõrgemat lisandväärtust loovaid algatusi. Kontrolli ja järelevalve tagamiseks eristas rakendusüksus oma andmebaasis teise tüüpi fondi kulusid eraldi kululiigina ning neile kuludele oli seatud piirangud kogu kuludest. Sarnaselt tõi võimalikud veakohad nn teise fondi tüüpi kulude ületamisel välja struktuurivahendite infosüsteem.

7.4.5. Hinnang rakendamisele

Kokkuvõttev hinnang finantsprogressile ja meetmete rakendamisele on hea. Indikaatorite saavutustasemed on head ning 12 indikaatorist 8 puhul on jõutud 2015. a lõpuks rakenduskavas seatud sihttasemeteni või neid ületatud.

Meetmete rakendamisega võib üldjuhul rahule jääda. Meetmete elluviimise perioodil on väljakutseid esitanud majanduskeskkonna muutused ja sellest tulenevad kõikuvad ehitushinnad - esialgselt kalkuleeritud ehituste eelarved on odavnened või kallinenud väga lühikese perioodi jooksul. Kallinemise korral on toetuse saaja pidanud projekti valmimiseks leidma täiendavaid omafinantseeringu vahendeid, mis on kohati valmistanud probleeme väiksematele või suurema võlakoormusega omavalitsustele. Aastatega pikenes ka projektide elluviimise tähtaeg ning osutus vajalikuks projektide lõpptähtaegade pikendamine. Mõnevõrra on probleeme tekitanud projektide raames korraldatud hangete õiguspärasus. EAS on

jätkuvalt tõhustanud oma riigihangete alast kontrollifunktsiooni, kuid varasemate projektidega on tagantjärele üles kerkinud mitmeid rikkumisi, mis on kaasa toonud mitmetes projektides toetuse osalise tagasinõudmise.

Meetmete elluviimise kiirus on üldiselt olnud hea, arvestades rakendusskeemide eripärasid ning põhjalikku ettevalmistustööd. Näiteks KATA meetmes eelnes investeeringute kava kinnitamisele maakondlik protsess eeltaotluste läbivaatamiseks ning valikuks. KOMP meetme ja INT meetme puhul oli taotlemise avanemine planeeritud perioodi keskele, sest meetmete rakendamine eeldas põhjalikumaid analüüse ja uuringuid tingimuste väljatöötamiseks ning kohaldamiseks.

7.5. Rakendamine prioriteetses suunas „Hariduse infrastruktuuri arendamine“

PRS hõlmab kolme meetet, mida viidi ellu investeringute kavade alusel, kõik meetmed on lõpetatud (lisa 14).

7.5.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Allpool (tabel 15) on toodud PRS eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus- ja väljundindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttaseme saavutamise määr (%) aastate lõikes. Prioriteetses suunas on kuus eesmärki, mille poole liikumist mõõdetakse kaheksa indikaatoriga. Seitsme indikaatori 2015. aasta sihttase on saavutatud.

Tabel 16. Indikaatorite saavutamine prioriteetses suunas

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	
Meede 2.5.1 „Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine							
Eesmärk: Noorsootöö infrastruktuur toetab noorsootöö teenuste regionaalset kättesaadavust ja noorte kaasatust noorsootöö tegevustesse							
Väljundindikaator: ERFst toetust saanud avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide arv	Saavutustase eesmärgist %	0	47%	80%	100%	113%	Projektide aruanded 08.01.2016.
	Saavutustase	0	21	36	45	51	
	Eesmärk		20			45	
	Esialgne tase	14 (2006)					
Tulemusindikaator: Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide füüsiline keskkond vastab noorte vajadustele ja toetab noorsootöö teenuste osutamist	Saavutustase eesmärgist %	0	80%	80%	100%	113%	Projektide aruanded 08.01.2016
	Saavutustase	0	8%	8%	10%	11%	
	Eesmärk		5,5%			10%	
	Esialgne tase	3% (2006)					
Meede 2.5.2 „Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine“							
Eesmärk 1: Kutseõppeasutustes on kvaliteetset ja tänapäevast õpet võimaldavad õppevahendid- ja seadmed							
Tulemusindikaator 1: Kutseõppeasutuste õppepraktikabaaside	Saavutustase eesmärgist %	0	18%	27%	39%	59%	Projektide aruanded 08.01.2016 (tekstis on toodud RA 2015.a
	Saavutustase	0	17%	24%	43%	65%	

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

kaasajastatud õppeseadmete ja vahendite osakaal	Eesmärk		50%			90%	inventuuri tulemused ja põhjendused alataitmisele)
	Esialgne tase	11% (2006)					
Eesmärk 2: Kutseõppe kättesaadavuse tagamiseks on õppijatele loodud kaasaegsed elamis- ja olmetingimused							
Tulemusindikaator 2: Kaasajastatud elamiskohtade osakaal õpilaskodudes	Saavutustase eesmärgist %	0	29%	38%	74%	101%	Projektide aruanded 08.01.2016 Sulgudes on toodud 2015.aastal HTMi läbiviidud täiendava inventuuri tulemused mis näitavad, et eesmärk on saavutatud 101% (eesmärk oli 4000 kaasajastatud elamiskohta õpilaskodudes ja loodi 4040 kohta).
	Saavutustase	0	25%	31%	42%	85%	
	Eesmärk		40%			85%	
	Esialgne tase	15% (2006)					
Eesmärk 3: Kutseõppeasutustes on õppeotstarbeline infrastruktuur kaasajastatud							
Tulemusindikaator 3: Kaasajastatud õppekohtade osakaal kutseõppeasutustes	Saavutustase eesmärgist %	0	43%	57%	120%	155%	Projektide aruanded 08.01.2016
	Saavutustase	0	18%	24%	51%	65%	
	Eesmärk		25%			42%	
	Esialgne tase	12% (2006)					
Eesmärk 4: väljundindikaator kõikidele eesmärkidele (1-3)							
Väljundindikaator: ERFst toetust kutseõppeasutuste arv	Saavutustase eesmärgist %	0	35%	52%	74%	100%	Projektide aruanded 08.01.2016 (Kuigi investeeringute kavas on 30 kooli, on toetuse saajaid 31, kuna osa koole on perioodi käigus ühinenud. Nt. Türi Tehnika ja
	Saavutustase	0	11	16	23	31	
	Eesmärk		15			31	
	Esialgne tase	10 (2006)					

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

							Maamajanduskool ning Paide Kutsekeskkool on liidetud Järvamaa Kutsehariduskeskuseks).
Meede 2.5.3: Hariduslike erivajadusega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine							
Eesmärk: HEV õpilaste koolide õpikeskkond vastab kehtivatele normidele ning on kohandatud tulenevalt kooli õpilaste erivajaduse spetsiifikast.							
Väljundinikaator: ERFst toetust saanud HEV koolide arv	Saavutustase eesmärgist %	0	33%	100%	211%	211%	Projektide aruanded 08.01.2016
	Saavutustase	0	3	9	19	19	
	Eesmärk		4			9	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Tulemusindikaator: HEV koolide õppimis- ja elutingimuste (sh töösüste arendamisest) kaasajastamisest ning normatiivide vastavusest kasusaavate õpilaste arv	Saavutustase eesmärgist %	0	7%	68%	108%	123%	Projektide aruanded 08.01.2016
	Saavutustase	0	108	1016	1626	1841	
	Eesmärk		300			1500	
	Esialgne tase	0 (2006)					

Allikas: PRS seirearuanne

PS5 rakendati kokku 3 meetme kaudu.

- Meede 2.5.1 „Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine“
- Meede 2.5.2 „Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine“
- Meede 2.5.3 „Hariduslike erivajadustega õpilaste õpikeskkonna kaasajastamine“

Meede 2.5.1 „Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine“

RA ja RÜ hinnangul on meetme rakenduskavas püstitatud eesmärgid saavutatud ja indikaatorid täidetud. Meetme eesmärk oli tagada, et avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide füüsiline keskkond vastaks noorte vajadustele ning toetaks noorsootöö teenuste osutamist.

2007. aastal oli Eestis kokku umbes 460 noorsootöö asutust. Võrreldes perioodi algusega on noorsootööasutuste arv ning noorsootöösse kaasatud noorte arv järjepidevalt tõusnud. Pidevalt on suurenenud noortekeskuste ja huvikoolide arv. Eesti Avatud Noortekeskuse Ühendusse kuulub 81 liiget 136 noortekeskusega. EHIS andmetel on Eestis 708 huvikooli.

Meetme eesmärgiks oli renoveerida või ehitada kokku vähemalt 45 avatud noortekeskust, teavitamis- või nõustamiskeskust ning huvikooli ning, et vähemalt 10% noorsootöö taristust oleks 2015. aastaks kaasajastatud. Noorsootöö asutustest 14 ehk ca 3% kaasajastati eelmisel programmiperioodil.

Aruandlusperioodi lõpuks (2015) on teostatud 51 projekti, millega renoveeriti või ehitati avatud noortekeskusi, ning kaasajastatud on perioodi lõpuks 11% noorsootöö taristust.

Meetme eesmärgid olid püstitatud realistlikult, arvestades ERF võimalikku toetust. Vajadus toetuse osas oli aga tunduvalt suurem, kui ERF rahastus vastaval perioodil. Toetuse taotlejaid ehk omavalitsusi, kus oli vajadus ja valmisolek ka omaosalusega panustada noorteinfra uuendamisse, oli märkimisväärselt rohkem.

Investeeringute kava rakendamise kulg oli edukas. Perioodi esimesel poolel teostati projektide elluviimist efektiivselt, mille tulemusel tekkis meetmes vabu vahendeid. Rakendusasutus võtis vabanenud vahendid kasutusele sama meetme siseselt täiendava taotlusvooru esitatud projektide toetamise kaudu.

Projekti näide:

Narva Linnavalitsuse projekti eesmärgiks oli Narva Noorte Meremeeste Klubi hoonete renoveerimine ja kaasajastamine noorsootöö kättesaadavuse suurendamiseks ning noorte noorsootöösse kaasatuse tõhustamiseks, meretraditsioonide säilitamiseks ja arendamiseks. Projekti raames renoveeriti peaõppehoone ja rajati peaõppehoonele juurdeehitus.

Pilt 43. „Narva Noorte Meremeeste Klubi hoonete kompleksi aadressil Viru 18 renoveerimine ja sisustamine huvikooli tehnilise ja materiaalse baasi kaasajastamiseks ja noorsootöö toetamiseks“ kogumaksumusega 2 400 000 eurot, millest ERF toetus moodustas 761 760 eurot ehk projekti abikõlblikest kuludest 90%.

Projekti näide:

Muhu Vallavalitsuse projekti „Muhu noortekeskuse rajamine“ tulemusena sai Muhu Noortekeskus rohkem kui neli korda suuremad ruumid, mis võimaldab oluliselt parandada vaba aja veetmise ja huvitegevuse võimaluste kättesaadavust ning valikut ja kvaliteeti. Noortekeskusesse rajati Saare maakonnas omanäoline multimeedia-, heli- ja videostudio. Samuti rajati õppekööök, soetati noortekeskuse olmetingimuste parendamiseks vajalik sisustus ja vahendid.

Pilt 44. „Muhu noortekeskuse rajamine“ kogumaksumusega 535 380 eurot, millest ERF toetus moodustas 503 257 eurot

Projekti näide:

Nõo Vallavalitsuse projekti tulemusena valmis Nõo Muusikakooli uus hoone, kus on helikindlad individuaalõppe klassid, saal koos abiruumiga ning nootide ja pillide jaoks sobivad hoiuruumid.

Pilt 45. „Nõo muusikakoolile uue õppehoone ehitamine“ kogumaksumusega 686 544 eurot, millest ERF toetust oli projektile 480 000 eurot.

Meede 2.5.2 „Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine“

Meetme 2.5.2 raames toetati järgmiseid tegevusi:

- Kutseõppeasutustes erialaseks ja praktiliseks väljaõppeks kaasaegsete tingimuste loomine so kaasaegsete õppevahendite ja –seadmete vajalikus koguses ja sortimendis soetamine;
- Kutsehariduse kättesaadavuse tagamiseks õpilaskodude renoveerimine ja vajadusel uute ehitamine;
- Kutseõppeasutuste praktilise ja teoreetilise väljaõppe ruumide ja sellega seonduvate tugistruktuurideks ettenähtud ruumide, hoonete ning tehnovõrkude renoveerimine ja vajadusel uute ehitamine.

EHIS andmetel on Eestis 38 kutseõppeasutust, neist riigi hallata on 29 kutseõppeasutust, munitsipaalkoole on 3 ja erakutseõppeasutusi on 6.

Meetme eesmärk oli toetada 31 kutseõppeasutust ja **aruandeperioodi lõpuks rahastatigi 31 kutseõppeasutust**, mis moodustab 100% eesmärgist. RA hindab eesmärgi saavutamist väga heaks. sest perioodi jooksul on kutseõppeasutuste üldarv Eestis vähenenud. Näiteks on Türi Tehnika ja Maamajanduskool, Paide Kutsekeskkool ja Põltsamaa Ametikool on ühendatud Järvamaa Kutsehariduskeskuseks.

Meetme eesmärgiks oli saavutada 27 000 õppetehnikaga varustatud õppekohta. Püstitatud eesmärk oli liialt ambitsioonikas. Viimastel aastatel on kutseharidust omandatavate õppijate arv püsinud ca 25 000 õppiija juures. Samuti kasutavad ühte õppevahendit õppeaja jooksul paralleelselt mitmed õpilased nii taseme kui täiendõppes. Investeeringuid kavandades hindasid koolid seadmete reaalsel vajadust ning vältisid üle investeerimist. HTMi 2015. a läbi viidud inventuur näitas, et **loodi 17 000 kaasaegse õppetehnikaga varustatud õppekohta. Tehtud investeeringud katavad kutsehariduse vajadused ka järgnevatel aastatel.**

Tulemusindikaatori „Kaasajastatud elamiskohtade osakaal õpilaskodudes“ projektide saavutustase aruandeperioodi lõpuks saavutustase on perioodi lõpuks 101%. Kuna varasemalt oli kahtlusi, et

indikaatori sihttaset ei saavutata, tegi RA 2015. a selle indikaatori täitmise osas koolides täiendava inventuuri ja selgus, et eesmärk on täidetud. Kui algselt oli planeeritud õpilaskodudes kaasajastada 4000 elamiskohta, siis inventuur näitas, et realselt on kaasajastatud 4040 elamiskohta.

Tulemusindikaatori „Kaasajastatud õppekohtade osakaal kutseõppeasutustes“ saavutustase aruandeperioodi lõpuks on 65%, eesmärgist on saavutatud 155%. **Meetme eesmärk 9000 kaasajastatud õppekohta kutseõppeasutustes on ületatud ning meetme eesmärk kutseõppeasutuste kaasajastatud õppekohtade osas saavutatud.**

RA Hinnang meetmele 2.5.2

Eesti kutseõppeasutuste võrk ehitati välja ja varustati tehnikaga aastakümnete vältel nõukogude perioodi tingimustes. Toona koolitati kutsehariduses kaadrit peamiselt suurtööstusele. Nendes tingimustes kujundatud koolivõrk, õppe sisu ja õppe korraldus vastanud viimaste aastakümnete jooksul toimunud radikaalsetele rahvastiku, majandus- ja sotsiaalelu valdkondade muutustele. Pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist alustati koheselt äärmiselt ressursimahuka ja suuresti amortiseerunud koolivõrgu ümberkorraldamisega. Väikesed, kuni paarisaja õppijaga õppeasutused liideti. Selliselt korrastati ringi küll koolivõrk, kuid õppe sisu ümber korraldamiseks ja kaasaegsete õppeseadmete soetamiseks ressursse nappis. Kiired muutused ühiskonnas ning eesmärgiks seatud üleminek teadmiste põhisele ühiskonnale ja majandusele seadis kutsehariduse ette hoopis teistsugused nõudmised. Üleminek teadmiste põhisele ühiskonnale ja majandusele saab võimalikuks üksnes siis, kui tööturul on piisavalt vajalike pädevustega töötajaid. Selliste töötajate ettevalmistamine kutseharidussüsteemis on võimalik üksnes siis, kui õppeasutuste infrastruktuur seda toetab.

Sellest tulenevalt kujunes kutsehariduse põhiliseks väljakutseks meetme vahendite abil kutseõppe tõstmine uuele kvalitatiivsele tasemele. Selleks panustati Eesti kutsehariduses kahes põhilises prioriteetses suunas:

1. Tööturu nõudmistele vastav kutseõpe peab võimaldama koolitada selliseid oskustöölisi, tehnikuid ja keskastme spetsialiste, kes oleksid suutelised tagama ülemineku teadmispõhisele majanduse korraldusele. Nõukogude perioodil soetatud seadmed ja tehnoloogiad sellist üleminekut ei võimaldanud. Selleks kutseõppeasutustesse tuli soetada ajakohased õppevahendid. Tehtud investeeringud võimaldavad kutseõppeasutustes koolitada tänase tööturu nõudmisele vastavaid oskustöölisi ja keskastme spetsialiste. Kõikides Eesti kutseõppeasutustes on meetme tulemusel sisustatud ajakohased õppetöökojad ning teooriaõppeklassid. Samuti pöörati hoonete ehitamisel ja renoveerimisel suurt tähelepanu edasiste ekspluatatsioonikulude vähendamisel. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti kutseõppeasutuste infrastruktuur ja õppetööks kasutatavad seadmed ja tehnoloogiad võimaldavad tööturu nõudmistele vastavaid töötajaid koolitada ning renoveeritud hooned on energiasäästlikud.

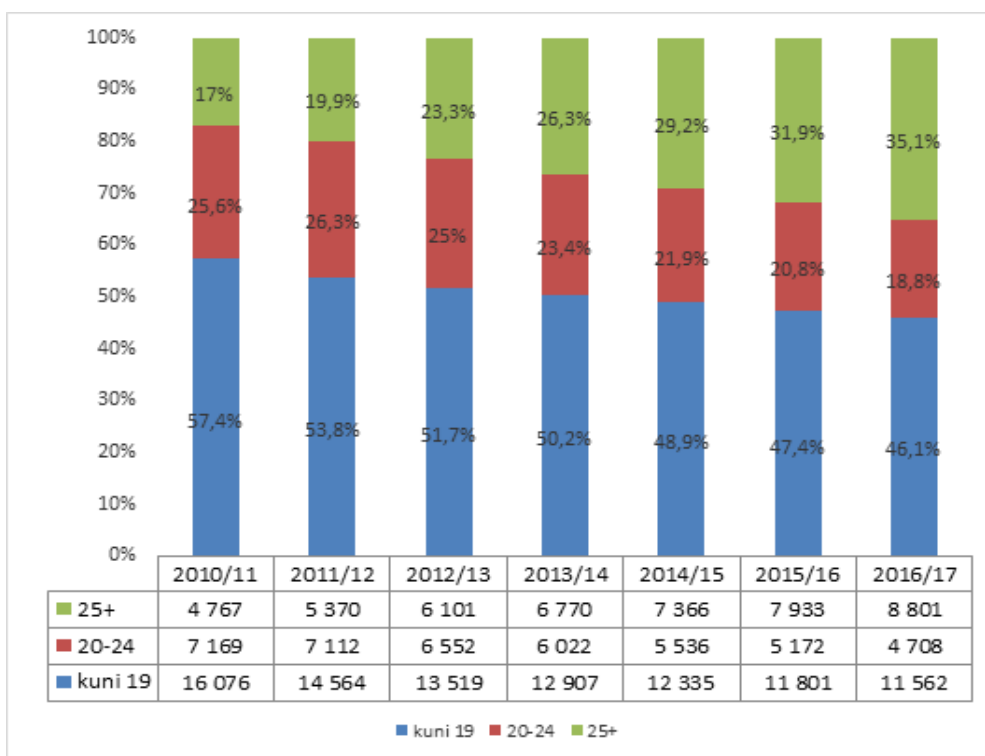
2. Kutseõpe peab olema kättesaadav kõigile soovijatele ja erinevatele sihtgruppidele, mille üheks olulisemaks komponendiks oli õpilaste elamistingimuste kaasajastamine ning majutusvõimaluste pakkumine kaugematest piirkondadest õppida soovijatele.

Investeeringud kutseõppeasutuste infrastruktuuri on tugevalt seotud ka Euroopa Sotsiaalfondi vahendite kasutamisega. Lisaks infrastruktuuri kaasajastamisele toimus ka kutseõppe sisu uuendamine. Mille raames arendati õppekavasid, korraldati õpetajatele ja kutseõpetajatele laiaulatuslikke täiendkoolitusi, valmistati metoodilisi materjale ja ehitati üles kutseõppe kvaliteedi

tagamise süsteem. Kõik nimetatud tegevused eeldavad ka kaasajastatud õppekeskkonda. Seega oli kutseõppe infrastruktuuri kaasajastamine, kui selle sisuline uuendamine teineteisega lahutamatu seotud.

Kutseõppeasutuste infrastruktuuri ajakohastamine on olnud oluline ka Eesti erinevate regioonide arengus. On loodud eeldused, et kutseõppeasutustest kujunevad edaspidi välja regionaalsed või valdkondlikud arenduskeskused, mis oleksid toeks piirkonna majanduse arengule.

Täiend- ja ümberõpet vajavate inimeste hulk suureneb iga aastaga seoses vajalike koolitusmahtude pideva suurenemisega teadmiste põhisele majandusele üleminekul. Kutseõppes õppivate täiskasvanud inimeste arv (ennekõike vanuses üle 25 a) on mitu korda kasvanud (Joonis 15).

Joonis 15. Kutseõppes õppijad vanuserühmade kaupa. Allikas: EHIS.

Alates 2009. aastast on elukestvas õppes osalemise määr (mõõdetakse osalust viimase nelja nädala jooksul) olnud Eestis kõrgem kui 10%, 2016. aastal oli täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr – 15,7%; Eurostati esialgsetel andmetel – 14,8% (arvesse võetud I-III kv 2016. a ja IV kv 2015. a). Kõrghariduses on täiskasvanud õppurite arv (30+) viimastel aastatel olnud langustrendis, kutsehariduses aga aasta-aastalt kasvanud, olles 2016/17. õppeaastaks tõusnud 8 800 õpilasele, mis moodustab kõigist kutseõppuritest ca 35% (vt joonis). Üldhariduses on täiskasvanud õpilaste arv kolmel viimasel aastal kasvanud. Järjest kasvavat täiskasvanute huvi kutsehariduse vastu võib pidada positiivseks. Riigikontrolli analüüs täiskasvanute osalemisest kutseõppes toob esile, et kutsehariduse omandamisel on täiskasvanute tööturu olukorrale üldiselt positiivne mõju. Õpingutele järgnenud 12 kuu jooksul vähenes nende hulk, kes olid töötuna arvel olnud ning suurenes nende hulk, kes teenisid töist tulu, keskmisest palgast suuremat tulu või tegelesid ettevõtlusega.

Olulise aspektina tuleb rõhutada, et **investeeringud kutseõppeasutuste infrastruktuuri tagavad kaasaegse ja kvaliteetse kutseõppe, kui ka selle kättesaadavuse nii noortele esmaõppijatele, kui ka täiskasvanud täiendus- ja ümberõppijatele.**

Projekti näited:

Viljandi Ühendatud Kutsekeskkooli projekt „Õppehoonete ehitamine, töökodade rekonstrueerimine ja õppevahendite soetamine“ abikõlbliku kogumaksumusega 10 374 551eurot. Projekti tulemusena rajati Viljandi Ühendatud Kutsekeskkooli õppehoone B- ja C-korpus. Mõlemad nimetatud korpused vastavad kõigile kaasaja koolihoonete nõuetele, mis on sisustatud ja varustatud tänapäevase tehnikaga ja muude õppetöoks vajalike seadmetega.. Seeläbi on tagatud nii kutseõppe kättesaadavus kui kvaliteedi tõus. Hoones on liikumisvõimalused ka liikumispuuetega isikutele. Pakutava kutseõppe atraktiivsus on tõusnud ning uutes tingimustes uute seadmetega läbi viidav õpe vastab kvaliteedilt kaasaja vajadustele.

Pilt 46. „Õppehoonete ehitamine, töökodade rekonstrueerimine ja õppevahendite soetamine“ abikõlbliku kogumaksumusega 10 374 551eurot.

Tallinna Lasnamäe Mehaanikakooli projektis „Õppetöökodade renoveerimine ja ruumiprogramm“ renoveeriti kõik õppetöökodad ja laborid ning sisustati vajalike õppeseadmetega. Näiteks autovaldkonnas autodiagnostika-, autotehniku-, autoplekksepa- ning automaalri õppetöökodad ning metallitöötlemise valdkonnas kaks keevituse õppetöökoda, treimise ja freesimise õppetöökoda. APJ pinkide õppetöökoda, kaks lukksepa õppetöökoda ning metallkonstruktsioonide õppetöökoda. Ehitusevaldkonnas rajati mitmefunktsiooniline polügoon. Elektroonika valdkonnas loodi elektrotehnika, automaatika ja pneumaatika ning hüdraulika laborid.

Pilt 47. „Õppetöökodade renoveerimine ja ruumiprogramm“ abikõlbliku kogumaksumusega 6 795 780 eurot.

Meede 2.5.3 „Hariduslike erivajadustega õpilaste õpikeskkonna kaasajastamine“

Toetatav tegevus oli:

- HEV koolide renoveerimine – õppe- ja eluruumide kehtivate normatiividega kooskõlla viimine ning nende kohandamine tulenevalt õpilaste erivajaduste spetsiifikast.

2015. aasta lõpuga on EHS andmetel Eestis 35 HEV kooli, millest 17 on riigikoolid, 13 on munitsipaalkoolid ning 5 erakoolid. Kinnitatud investeeringute kavas olid 19 kooli 23 projekti, mis kõik on aruandeperioodi lõpuks toetuse saajate poolt lõpetatud. Kõik projektid on seatud eesmärgid saavutanud.

Meetme eesmärgiks oleva 9 toetust saanud HEV kooli asemel on toetust saanud 19 HEV kooli. Arvestades, et indikaatori saavutustase on ületatud kahekordselt, siis võib öelda, et indikaatori saavutustase on täidetud ning tegemist on väljundindikaatori alplaneerimisega rakenduskavas. Indikaatori saavutustaseme täitmist mõjutasid oluliselt HEV koolivõrgus läbi viidud muudatused koolide arvu optimeerimiseks. **Aruandeperioodi lõpuks on õppimis- ja elutingimused parandatud 1841 HEV õpilasel.**

RA hinnang meetmele 2.5.3

Investeeringute tulemusena on toetatud nii munitsipaal- kui ka riigikoole eesmärgiga korrastada hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud koolide võrk. **Perioodi jooksul on täielikult korrastatud ja sihtgrupi erivajadusele vastavalt sisutatud kasvatus- ja erivajaduste vajavate õpilaste ning psüühikahäiretega õpilaste koolid, mis on üleriigilise teeninduspiirkonnaga.** Renoveeritud õppe- ja õpilaskodu hoone Tallinnas, rajatud uus hoonete kompleks Tartumaal ning renoveeritud õppe- ja elamiskorpus Lääne-Virumaal toetavad antud valdkonnas uue kvaliteedi teket ning võimaldavad individuaalset lähenemist. Investeeringu kaugemaleulatuv mõju on psüühikahäiretega õpilaste parem ettevalmistus iseseisvaks toimetulekuks ja võimete kohaseks osalemiseks ühiskonnas täiskasvanuna.

Nüüdisajastatud on kahe meelepuuetega (nägemis- ja kuulmispuuded) õpilaste kooli õpilaskodud Tartus ning ühel Tallinnas. Elukeskkonnad on kohandatud puudespetsiifilistele vajadustele vastavaks, parandades seeläbi õpilaste elukvaliteeti ja iseseisvat hakkamasaamist, mis omakorda toetab meelepuuetega noorte eneseteadvuse ja –väärkuse kasvu.

Investeeringute abil on renoveeritud suurem osa intellektipuudega õpilaste koolide õppehoonetest ja õpilaskodudest. Hooned, sh san-sõlmed on muudetud ligipääsetavaks ka raske liikumispuudega õpilastele. Liikumise soodustamiseks, rehabiliteerivate tegevuste läbiviimiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks on rekonstrueeritud harjutusväljakuid, ehitatud õuerajatisi ning hangitud vahendid õppekeskkonna loomiseks raske ja sügava puudega lastele. Seni tühjana seisnud ruumid on võetud kasutusele, mille tulemusena on avardunud õpilaste vaba aja veetmise võimalused ja samaaegselt paranenud ruumikasutuse efektiivsus.

Kokkuvõttes on meetme 2.5.3 „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine“ raames korrastatud enamik hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud koolide võrgust. Nüüdisajastatud keskkond on loonud igakülgsed võimalused õpilaste võimete täielikumaks väljaarendamiseks ning mõjub positiivselt ja motiveerivalt koolide personalile. Vajadus investeeringuks jääb programmiperioodist 2014-2020 veel kuni 6 objektile, seejärel võib HEV koolide võrgu korrastatuks lugeda.

Projekti näide:

Maarjamaa Hariduskolleegeiumi projekti „Kaagvere Erikooli kompleksi ehitus ja inventari soetamine“ tulemusena loodi tingimused 76 psüühika- ja käitumishäiretega lastele, kelle osas on kohus andnud õiguse piirata nende arengulistest või seisundist tulenevatest riskidest lähtudes põhiseaduslikke õigusi sh liikumisvabadust eraldamiseks arvestades nende erivajadusi võimetekohaselt õppida ja turvaliselt õpilaskodus elada. Projektis ehitati välja:

- peamaja, milles asuvad õppe- ja spordiruumid, tugikeskus ja intensiivse järelevalvega osakond, administratsiooni ruumid;
- peremaja, mis võimaldab õpilastele jätkutoe ja lastevanemate nõustamise ja 6 rühmakodu õpilaste igapäevaeluks;
- väliklass õuesõppeks, mänguplatsid ja mänguväljakud;
- soetati kooli tegevuseks vajalik õppetehnika, -seadmed ja –inventar.

Pilt 48. „Kaagvere Erikooli kompleksi ehitus ja inventari soetamine“, mille abikõlblik kogumaksumus oli 7 244 848 eurot.

Projekti näide:

Tallinna Konstantin Pätsi Vabaõhukooli projekti tulemusena renoveeriti ja rekonstrueeriti kooli peamaja, sh soetati sisustus, õppetehnika, õppeseadmed ning õppeinventar, mille tulemusel saab läbi viia kaasaegsel tasemel õppetööd neile lastele, kes vajavad oma psüühilisest erivajadusest tingituna põhihariduse omandamiseks õpiabi, rehabilitatsiooni ja õpilaskodu. Kuna suuremal osal õpilastest toimuvad tunnid klassimajades ning enamuse vahetundidest veedavad nad õues, ehitati klassimajade juurde kehakultuuri- ja/või mänguväljakud, mis võimaldavad mõtestatud ja kergemini kontrollitavat puhketegevust vahetundides. Kooli rekonstrueerimisega seos hangiti uus õppetehnika, õppeseadmed ning õppeinventar, mille tulemusel saab läbi viia kaasaegsel tasemel õppetööd neile lastele, kes vajavad oma psüühilisest erivajadusest tingituna põhihariduse omandamiseks õpiabi, rehabilitatsiooni ja õpilaskodu.

Pilt 49. „Tallinna Konstantin Pätsi Vabaõhukooli peahoone rekonstrueerimine“ kogumaksumusega 5 620 958 eurot.

Projekti näide:

Maarjamaa Hariduskollegiumi projekti „Tapa Erikooli peahoone rekonstrueerimine ja juurdeehitamine, sisustamine inventari ja mööbliga“ tulemusena on:

- peahoone 1. korrusele on ehitatud ning sisustatud õpilaskodu, õpperuumid 22 õpilasele, tööruumid kooli personalile sh liikumispuudega töötajatele kooli

- valvekeskuses, toitlustamise ruumid ja muud tugifunktsioone toetavad ruumid mis on vajalikud kooli süsteemseks toimimiseks;
- peahoone 2. ja 3. korrusele on välja ehitatud ning eesmärgipäraselt sisustatud õpilaskodu ja õpperuumid 48 õpilasele. 2. korrusele loodi tööruumid õppepersonalile, raamatukogu ning spordisaal koos abiruumidega;
  - soklikorrusele ehitati tekstiilitöökoda, puidutöökoda, savi- ja kunstikoda koos vajalike abiruumidega;
  - töökojad ja abiruumid on sisustatud eesmärgipärase mööbli ja seadmetega.
  - õppehoone õuealale on rajatud jooksurada koos multifunktsionaalse spordiväljakuga (pallimängud) ning treeningkompleks (20x30m alale). Jooksurajaga külgneval alal on loodud võimalused ja tagatud vahendid tegelemaks erinevate kergejõustikualadega;
  - tagatud on kaasaegne ja keskne infotehnoloogiline kommunikatsiooni-, turva- ja järelevalve süsteem.

Valminud koolikompleks tagab pikaajalise järjepidevuse süsteemseks lähenemiseks tundeelu- ja käitumishäiretega õpilastele.

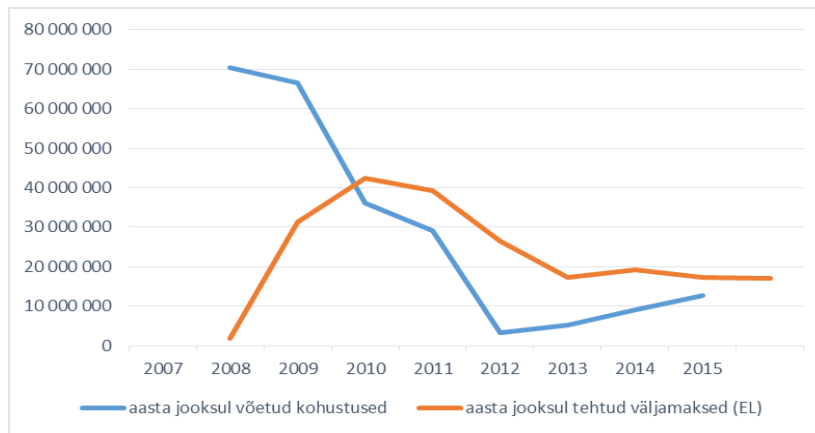

Pilt 50. „Tapa Erikooli peahoone rekonstrueerimine ja juurdeehitamine, sisustamine inventari ja mööbliga“ abikõlbliku kogumaksumusega 4 529 325 eurot.

7.5.2 Finantsteave

Prioriteetses suunas lõpetati kokku 182 projekti. 6 projekt katkestati. Kohustusi võeti perioodil 2007-2013 kokku 211 956 324 eurot (EL vahendeid). Väljamakseid finantsperioodi jooksul 100% võtud kohustustest 211 956 324 eurot (EL osa) (joonis 16).

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Joonis 16. Aastate lõikes võetud kohustused ja väljamaksed (EL osa) (SFCS, 09.03.2017)

Kokkuvõttes võib hinnata PS5 vahendite kasutamist väga heaks. Perioodi kestel muudeti mitmeid kordi investeeringute kavasid ja suunati lõpetatud või katkestatud projektide vahendeid ümber teiste või uute projektide rahastamiseks prioriteetse suuna sees. Selline paindlikkus aitas kindlasti kaasa PS5 eesmärkide täitmisele ja finantsvahendite kasutamisele.

7.5.3. Vahendite vastastikune täiendavus

ESF ja ERF vahelise täiendavusena võib välja tuua PS5 meetmete projektid, kus toetused täiendavad teineteist – ERFist kaasajastatakse õppetingimusi ning ESF toetab õpilaste toomist kooli ja neile kvaliteetse õppe andmist.

Noorsootöö infrastruktuuri kaasajastamine ERF vahenditest toetas kohaliku tasandi noorsootöö kättesaadavust ning andis paremad võimalused suurendada ESF vahendites finantseeritud noorsootöö kvaliteedi arendamise programmi mõju. Huvikoolide, noortekeskuste ning teavitamis- ja nõustamiskeskuste kaasajastamise tulemustena on suurenenud noorsootöö infrastruktuuri võimekus pakkuda kvaliteetset noorsootööd. ERF toetust saanud omavalitsustes on suurenenud noorsootöö teenuste arv ja mitmekesisuse suurenemine.

7.5.4. Teise fondi tüüpi kulutused

PS5 meetmete puhul oli lubatud rahastada teise fondi tüüpi tegevusi (ERFist rahastatud prioriteetse suuna eelarvest kuni 10% ESF tüüpi tegevuste rahastamiseks).

7.5.5. Hinnang rakendamisele

Kokkuvõttes võib indikaatorite täitmist ja finantsprogressi hinnata heaks. Tulemusindikaatoritest on saavutanud või ületavad 100% saavutusmäära 7 indikaatorit 8-st.

RA ja RÜ hindavad PS5 eesmärkide täitmist meetmete väljund- ja tulemusindikaatorite saavutustaseme põhjal seisuga 31.12.2015 heaks. Meetmete 2.5.1 ja 2.5.3 indikaatorite põhjal on püstitatud eesmärgid täidetud. Meetmes 2.5.2 jäi täitmata tulemusindikaatori „Kutseõppeasutuste õppepraktikabaaside kaasajastatud õppeseadmete ja –vahendite osakaal“ eesmärk.

Finantsvahendite kasutamist hindavad RA ja RÜ väga heaks. Kõikide meetmete kinnitatud projektide eelarved saavutasid ca 100% planeeritud PS5 kogueelarvest. Toetust kasutati perioodi lõpuks 99,4% ulatuses suuna kogueelarvest.

Suurima probleemina PS5 eesmärkide saavutamisel võib välja tuua meetme 2.5.2 tulemusindikaatoreid, mis olid pisut halvasti planeeritud ja millest 1 ei täitnud sihttaset.

Aruandes toodud informatsioonile tuginedes on RA ja RÜ hinnang PS5 meetmete rakendamisele kogu perioodi kohta kokkuvõttes hea, sh finantsprogressile **väga hea**.

7.6. Rakendamine prioriteetses suunas „Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine“

Suund jaguneb kaheks alasuunaks („Tervishoiu infrastruktuuri arendamine“ ja „Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine“), mis omakorda jagunevad kolmeks meetmeks, mida viiakse ellu kolme investeeringute kava kaudu. Lõppenud on kõigi kolme meetme tegevused. (lisa 14).

7.6.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Allpool (tabel 16) on toodud prioriteetse suuna eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus- ja väljundindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttasemete saavutamise määrad (%) aastate lõikes. Prioriteetses suunas on kokku viis väljundindikaatorit ja kaks tulemusindikaatorit.

Tabel 17. Indikaatorite saavutamine prioriteetses suunas

Prioriteetse suuna sisunäitajad	Aastad	2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustaseme andmete allikas ja kuupäev
Väljundindikaator: Ehitatud/rekonstrueeritud aktiivravi osutamiseks kasutatav pind (m ²)	Saavutustase eesmärgist %	0	46%	46%	88%	138%	Projektiaruanded seisuga 31.12.2015
	Saavutustase	0	29 807	29 807	57 009	89 420	
	Eesmärk	65 000 (2015)		20 000		65 000	
	Esiolgne tase	Ei ole kohaldatav					
Tulemusindikaator: Kahes või enamas erinevas hoonekompleksis statsionaarset eriarstiabi osutavate haiglate osakaal (%)	Saavutustase eesmärgist %	79%	79%	79%	79%	100%	Projektiaruanded seisuga 31.12.2015
	Saavutustase	21%	21%	21%	21%	16%	
	Eesmärk	0% (2015)		16%		16%	
	Esiolgne tase	21% (2006)					
Väljundindikaator: Ehitatud/rekonstrueeritud õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks kasutatav pind (m ²)	Saavutustase eesmärgist %	0	0	15%	66%	93%	Projektiaruanded seisuga 31.12.2015
	Saavutustase	0	0	12 437	54 367	76 672	
	Eesmärk	82 500 (2015)		33 000		82 500	
	Esiolgne tase	Ei ole kohaldatav					
Väljundindikaator: Õendus- ja hooldusteenuste	Saavutustase eesmärgist %	0	0	23%	80%	118%	Projektiaruanded seisuga 31.12.2015

Prioriteetse suuna sisunäitajad	Aastad	2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustaseme andmete allikas ja kuupäev
osutamiseks ehitatud/rekonstrueeritud pinnal avatavate voodikohtade arv, sh juurde loodud voodikohtade arv	Saavutustase	0	0	344	1 201	1764, sh 1130	
	Eesmärk	1 500, sh 750 (2015)		600, sh 300		1500, sh 750	
	Esialgne tase	Ei ole kohaldatav					
Väljundindikaator: Ehitatud pere- ja tegelusmajade arv	Saavutustase eesmärgist %	0	8%	15%	96%	105%	Projektaruanded seisuga 31.12.2015
	Saavutustase	0	7	13	81	88 pere- ja tegelusmaja – 33 lastele ja 55 psüühilise erivajadusega inimestele	
	Eesmärk	84 pere- ja tegelusmaja – 29 lastele ja 55 psüühilise erivajadusega inimestele (2015)	84 pere- ja tegelusmaja – 29 lastele ja 55 psüühilise erivajadusega inimestele			84 pere- ja tegelusmaja – 29 lastele ja 55 psüühilise erivajadusega inimestele	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Väljundindikaator: Reorganiseeritavate erihoolekande kliendikohtade arv	Saavutustase eesmärgist %	0	0	0	100%	100%	Projektaruanded seisuga 31.12.2015
	Saavutustase	0	0	0	550	550	
	Eesmärk	550 (2015)				550	
	Esialgne tase	0 (2006)					
Tulemusindikaator: Nõuetele vastavad hoolekandeesutused	Saavutustase eesmärgist %	0	8%	8%	108%	131%	Projektaruanded seisuga 31.12.2015
	Saavutustase	0	1	1	14	17 (8 laste hoolekandeesutust ja 9 erivajadustega inimeste asutust)	

Prioriteetse suuna sisunäitajad	Aastad	2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustaseme andmete allikas ja kuupäev
	Eesmärk	Laste hoolekandea- asutused 7 asutust: 29 maja Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandea- asutus ed 6 asutust: 55 maja (2015)		Laste hoolekandea- asutused 3 asutust: 19 maja Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandea- asutused 2 asutust: 30 maja		Laste hoolekandea- asutused 7 asutust: 29 maja Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandea- asutused 6 asutust: 55 maja	
	Esiolgne tase	0 (2006)					

Allikas: PRS seirearuanne

Alasuund „Tervishoiu infrastruktuuri arendamine“

Meetme 2.6.1 „Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine“ eesmärk oli arendada aktiivravi infrastruktuuri, et luua eeldused haiglate funktsionaalselt terviklikuks toimimiseks. Eesmärgi võib 31.12.2015 seisuga lugeda peamiselt saavutatuks. **Projektide tulemusena ehitati/rekonstrueeriti aktiivravi osutamiseks kasutatavat pinda 89 420 m²**, mis teeb 138% eesmärgist ja planeeritud sihttase 65 000 m² ületati programmiperioodi lõpuks ca 1,4-kordselt. Suurt ületamist põhjendab rakenduskavas indikaatori alaplaneerimine, kuna pinnaprognos ei arvestanud uute hoonete suurt tehniliste ruumide pindade mahtu. Siiski ei õnnestunud selle tulemusena kõiki statsionaarse ravi osakondi ühtsesse hoonekompleksi koondada ja tulemusindikaator kahes või enamal erinevas hoonekompleksis statsionaarset eriarstiabi osutavate haiglate osakaal 0% jäi täitmata. SA IVKH statsionaarsest ravist on enamik arstlike erialade statsionaarsed osakonnad koondatud ühte hoonekompleksi Kohtla-Järve Ahtme linnaosas, kuid statsionaarne taastusravi ja osa laboreid (mikrobioloogia, viroloogia ja molekulaardiagnostika laborid), arvestades projekti eelarvet, jäid edasi paiknema Kohtla-Järve Järve linnaosas (üksuste vahe 18 km). SA-l TÜK jäi ühtsesse kompleksi rajamata kõrvakliinik, mis planeeritakse koondada Maarjamõisa meditsiinilinnakusse 2014-2020 programmiperioodil.

SA PER projekti tulemusel paiknevad kõik rakenduskavas eesmärgiks seatud aktiivravi üksused ühes hoonekompleksis, kuid kompleksis oleva patoloogia korpuse kaasajastamine lükkus uude toetusperioodi. Seega jätkatakse perioodil 2014-2020 pädevuskeskustena töötavate piirkondlike haiglate (SA TÜK ja SA PER) raviüksuste kaasajastamist ning kavandatud on ehitada/rekonstrueerida veel 45 000 m² pinda. EL toetusperioodiga 2014-2020 ei saa kaetud kogu valdkonna investeerimisvajadused. SA TÜKi puhul on perioodil 2014-2020 planeeritud toetada III ehitusjärku, kuid teostamisel on veel IV ehitusjärg, mis on vanade, olemasolevate Puusepa tn 8 hoonete (A-F korpuste) renoveerimine päevaravi osutamiseks (sh päevakirurgia). EL toetusperioodiga 2014-2020 jääb SA PER üksustest kaasajastamata verekeskus, olemasolev palatikorpus (pindalaga üle 20 000m²) ja nn patsientide hotell (kaugelt päevaravil (kiiritusravil) käivatele patsientidele). Eriarstiabi osas on lõpetamata SA Ida-Viru Keskhaigla ehitus (lisaks juurdeehitusele on vaja rekonstrueerida olemasolevad vanad hooneosad). Vajalikud on, eriarstiabi ümberkorraldustest tulenevad, investeeringud kahes Tallinna keskhaiglas ning maakonnakeskustes paiknevates haiglates.

Meetme 2.6.3. „Õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine“ eesmärk oli õendus- ja hooldusteenuste parema kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamine, milleks toetati hooldusravi statsionaarse tegevusloaga teenuseosutajate hoonete ehitamist, sh rekonstrueerimisega seotud projektide elluviimist. Väljundindikaatorite „Ehitatud/rekonstrueeritud õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks kasutatav pind“ ja „Õendus- ja hooldusteenuste osutamiseks ehitatud/rekonstrueeritud pinnal avatavate voodikohtade arv, sh juurde loodud voodikohtade arv“ saavutustasemed eesmärgist olid 31.12.2015 seisuga täidetud vastavalt 93% ning 118%. Sihttasemeks oli ehitada/rekonstrueerida 82 500 m² pinda ning avada sel pinnal 1 500 voodikohta, sh 750 juurde loodud voodikohaga. Programmiperioodi lõpuks ehitati/rekonstrueeriti kokku 76 672 m² pinda 1 764 voodikohaga, sh 1 130 juurde loodud voodikohaga. Projektide tulemusena ehitati/rekonstrueeriti mõnevõrra vähem, sest indikaatori planeerimisel ei osatud arvestada olemasolevat abipinda, mis osadel õendushaiglatel jäi aktiivravihaiglatega ühisesse kasutusse (nt köögid, desinfektsiooniruumid, pesumajad jne). Seetõttu kavandatud sihttaset 100% ei täidetud, kuigi voodikohtade arvu sihttase

programmiperioodi lõpuks ületati. Võrreldes kavandatuga, loodi enam voodikohti (380 koha võrra) juurde, st 64% kohtadest olid uued. Kokkuvõtlikult võib väita, et eesmärk saavutati. Sellega kaeti õendusteenuste osas esmane statsionaarse teenuse infrastruktuuri vajadus. Ambulatoorse ehk koduõenduse osa peaks samale tasemele saama tervisekeskuste meetme tegevuse tulemusena 2014–2020 perioodil.

Alasuund „Riiklike hoolekandeaustuste reorganiseerimine“

Alasuunas viidi ellu meetet 2.6.2 „Riiklike hoolekandeaustuste reorganiseerimine“, mille eesmärk oli lastele ja psüühilise erivajadusega inimestele paremate elamis-, õppimis- ja töötamistingimuste loomine.

Meetme eesmärk saavutati täielikult. **Ehitati 88 pere- ja tegelusmaja** ning indikaator „Ehitatud pere- ja tegelusmajade arv“ täideti 31.12.2015 seisuga 105%. Sihttase ületati, et viia lõpuni laste asenduskodude reform (lisandus „Tilsi Lastekodu“ projekt – 4 peremaja). **Psüühilise erivajadusega inimestele ehitati kavandatud 55 maja, lastele ehitati 32 peremaja ja 1 tegelusmaja.** Reorganiseeritavate erihoolekande kliendikohtade arv täideti 100%. **Ehitustegevuse tulemusena on kokku 550-le psüühilise erivajadusega inimesele tagatud paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused.**

Nõuetele vastavad kokku 17 hoolekandeaustust (sihttase 13 ja saavutustase 17). Lastele mõeldud hoolekandeaustusi on kavandatud seitsme asemel kaheksa seoses Tilsi Lastekodu projekti lisandumisega. Psüühilise erivajadusega inimestele mõeldud hoolekandeaustusi on kavandatud kuue asemel üheksa. Indikaatori seadmisel ei olnud täpselt teada mitmesse asukohta rajatakse erihoolekande uued kodud ning kuue projekti raames ehitati majad 11-s asukohas (sh 8 uut kohta), kuid väljundid („Ehitatud pere- ja tegelusmajade arv“ 55 ja „Reorganiseeritavate erihoolekande kliendikohtade arv“ 550) täideti 100%.

Projekti näited:

Meetme 2.6.1 projektidest on kõik kolm projekti väga headeks näideteks aktiivravi koondamisel, arvestades regionaalset jätkusuutlikku raviteenuse kättesaadavust, etapiliselt ühtsesse, terviklikult toimivasse, polüfunktsionaalsesse struktuuri.

SA IVKH aktiivravi üksused paiknesid 18 km kaugusel, mis tingis dubleerivad osakonnad mõlemas kliinikus (anestesioloogia, erakorralise meditsiini, diagnostika osakond, laborid). Projekti tulemusel koondati enamik aktiivravi üksusi kaasaegsesse ühtsesse kompleksi, mis oluliselt aitas parandada haigla töökorraldust, personali töötingimusi ning tagab Ida-Viru maakonna elanikele, dubleerimisvajadusest vabanenud ressursi arvel kaasaegsena, säästvama ravi ja diagnostika meetodite kasutuselevõtu.

SA TÜK projekti tulemusel on, lisaks 2004-2006 EL toetusperioodi projektile, kaasajastatud ja koondatud Tartu linna eriosades paiknenud monofunktsionaalsed kliinikud ja osakonnad ühtsesse ravikompleksi Maarjamõisas. Arvestades Eestis seni vähivavis alakasutatud kiiritusravi (ravi sai 25-30% vähihaigetest, WHO andmetel vajab kiiritusravi 50% esmastest ja 15% korduvatest vähihaigetest), on SA TÜK projekti tulemusel tagatud Lõuna-Eesti

elanikkonnale optimaalne, kaasaegne, kvaliteetne kiiritusravi vähihaigete elulemuse tõstmiseks ja elukvaliteeti parandamiseks.

Pilt 51. SA TÜK kaasaegne lineaarkiirendi, SA PER toruposti keskus *Allikas: SoM, 04.04.2016*

SA PER projekti tulemusel on kaasajastatud ja koondatud kõik aktiivravi üksused ühtsesse polüfunktsionaalselt toimivasse hoonekompleksi Mustamäel. Eesti elanikkonnast 2/3 hõlmava haigla teeninduspiirkonna inimestele on paranenud, vähiraviks kiiritusravi kvaliteet ja kättesaadavus. Kasutusele on võetud ja uuendatud kaasaegsed diagnostika seadmed ning materjalide ja proovide kiireks edastamiseks torupost. Hoone süsteemide turvalise kasutuse tagamiseks paigaldati uued generaatorid ja UPS-süsteemid.

Kõigi kolme projektiga loodi eeldused antud haiglate kujunemiseks piirkonna aktiivravi kompetentsikeskusteks kogu tervishoiusüsteemile. Meetme maksumus oli 163 178 878 eurot, millest 109 083 125 eurot (67%) moodustas ERF toetus.

Projekti näide:

Meetme 2.6.3 osas saab väga heade infrastruktuuri näidetena esile tõsta ASi Rakvere Haigla ja ASi Järvamaa Haigla ning SA TÜK projekte. ASi Rakvere Haigla (2 522 787 eurot, millest 1 712 972 eurot ERF) ja ASi Järvamaa Haigla (1 714 210 eurot, millest 1 157 274 eurot ERF) projektid valiti maakondade aasta teoks vastavalt 2014. a ja 2013. a. SA TÜK projekt (2 714 809 eurot, millest 1 843 355 eurot ERF) võitis Tartus konkursil „Aasta parim ehitis 2015“ ümberehitatud hoonete alagrupis.

Pilt 52. AS Rakvere Haigla, AS Järvamaa Haigla ja SA TÜK Allikas: RÜ aruanne, 11.03.2016

Positiivsena saab märkida, et meetmes 2.6.3 oli 2015. a lõpuks **kõikides maakondades parandatud õendus- ja hooldusteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust**. Põlva maakonna kaks projekti (AS Põlva Haigla ja AS Räpina Haigla projektid) ja Ida-Viru maakonna kaks projekti (SA Narva Haigla ja SA IVKH projektid) on head näited investeeringutest Kagu-Eestisse ja Ida-Virumaale. Suuremates, Harju maakonnas (AS Lääne-Tallinna Keskhaigla ja SA PJV Hiiu Ravikeskuse ning SA PJV Hooldusravi Keila projektid) ja Tartu maakonnas on samuti lõpetatud kolm projekti (SA Peipsiveere Hooldusravikeskus, SA Elva Haigla ning SA TÜK projektid).

Meetme 2.6.2 puhul võib iga üksiku projekti puhul erilisena välja tuua, et parandati otseselt vanemliku hoolitsuseta laste ja psüühilise erivajadusega inimeste elukeskkonda.

Projekti näide:

Näituse Kodu rajamine kahe peremajaga Viljandi linna, kus kõrval on ka „Eesti-Šveitsi koostööprogrammi” kaasabil rajatud peremajad asenduskoduteenust vajavatele lastele.

Pilt 53. Näituse majade projekt oli üks osa Udriku Hooldekodu reorganiseerimise projekti raames rajatud kokku kaheksast peremajast, mis lisaks Viljandile rajati ka Sinimäe alevikku Ida-Virumaal. ERF finantseering abikõlblikes kuludes oli projektis 85% ning investering ERF vahenditest 3 665 207 eurot. *Pildid: Viljandi maavalitsus*

Projekti näide:

Sarnaselt on positiivne Elva Väikelastekodu reorganiseerimise projekt, kus paralleelselt ERFist rahastatud kahe peremajaga rajati samavõrd palju kohti eelnimetatud vahendite toel. Elva linnavalitsuse ja kohaliku ajalehe Elva Postipoiss väljakuulutatud hääletamise käigus valisid linnakodanikud 2012. a Elva Väikelastekodu peremajade valmimise aasta teoks.

Pilt 54. Elva väikelastekodu reorganiseerimise projekt. peremajade rajamise maksumus oli kokku 746 282 eurot

Projekti näide:

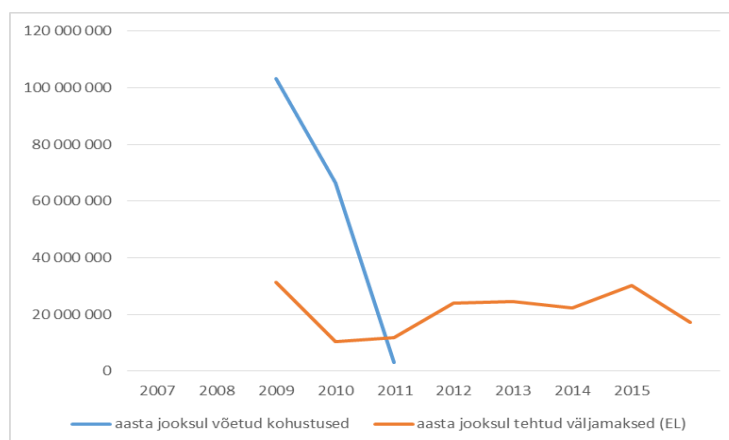
Erihooldekodudes on käivitunud aktiivne tegevus nii loodud külade piires kui kogukonnas. Tegeletakse aktiveeriva tegevusena aiasaaduste kasvatamisega ning osa kliente käis kohalikus haljastusfirmas tööl. Kehra Kodu projekt loodi Kernu Hooldekodu sulgemisel viimase reorganiseerimise tulemusena. Rajati viis peremaja 50-le inimesele.

Pilt 55. Kehra kodu projekt kogumaksumusega 2 966 721 eurot ning ERF investeeringuga sellest 2 521 713 eurot ehk 85%.

7.6.2. Finantsteave

Prioriteetses suunas lõpetati kokku 38 projekti. Ei katkestatud ühtegi projekti. Prioriteetsete suundade vaheliste tõstete 10% paindlikkuse reeglit arvestades suurendati pr suuna 2.6. mahtu 3,4 mln euro võrra pr suundade 2.4. (469 105 eurot), 2.5 (1 231 539 eurot), ja 2.8 (1 440 000 eurot) arvelt. Selle tulemusena kujunes suuna 2.6 lõplikuks kogueelarveks 172,25 mln eurot. Kohustusi võeti perioodil 2007-2013 kokku 172 250 866 eurot (EL vahendeid). Väljamakseid tehti finantsperioodi jooksul 100% võetud kohustustest 172 250 866 eurot (EL osa) (joonis 17).

Joonis 17. Aastate lõikes võetud kohustused ja väljamaksed (EL osa) (SFCS 9.03.2017)

Hinnang PS finantsprogressile on kõiki meetmeid arvestades väga hea. Abikõlblikud kulud 2015. a hüppeliselt kasvasid (v.a meetmes 2.6.2) Saavutatud tulemus jääb alla Vabariigi Valitsuse 22.12.2006 määruses nr 276 „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seire ja hindamise ning seirekomisjoni moodustamise kord“ sätestatud sihttasemele, kuid vaadates probleeme, millega perioodil silmitsi seisti, on lõpptulemus väga positiivne. Ühelt poolt on selle saavutamisele kaasa aidanud tugevad toetuse saajad, kes viisid edukalt lõpuni 38 projekti, teisalt ka hea ning tõhus (koos)töö RA ja RÜ poolt.

7.6.3. Vahendite vastastikune täiendavus

Meetmete omavaheliste seoste osas võib nimetada meetmeid 2.6.1 ja 2.6.3, kus SA IVKH ja SA TÜK aktiivravi koondumine ühtsesse ravikompleksi on seotud õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri väljaarendamise projektidega, kuna eriarstiabi koondumisel vabanevatesse hoonetesse rajati haiglate õendus- ja hoolduskeskused.

Hea näitena projektidest/tegevustest, kus on edukalt kombineeritud erinevaid rahastamise allikaid ja toimus toetuste „klaster-efekt“, võib välja tuua vanemliku hoolitsuseta lastele mõeldud projektid. Sarnaselt meetmele 2.6.2 loodi neile peresarnaseid tingimusi ka ERF-ist rahastatava linnaliste piirkondade arendamise meetme 2.4.2 projektis „Lastele perelähedane elukeskkond“ ning täiendavalt „Eesti-Šveitsi koostööprogrammi“ raames. Projekti raames valmis üle Tallinna kokku viis paaris-peremaja ja kaks iseseisvat peremaja. Projekti rahastati 85% ulatuses (2 395 728 eurot) EL struktuuritoetusest. Koostööprogrammi raames valmis Viljandis ja Saarepeedis 2 peremaja, Juurus 5 maja ning Elvasse paaris-peremaja. Lisaks rajati peremajad Valgas ning Paides.

Nn „teise fondi tüüpi“ ehk ESF-tüüpi kulusid PSs ei tehtud. Kõik kulud olid ERF-tüüpi kulud.

7.6.4. Hinnang rakendamisele

RA ja RÜ hinnang PRS rakendamisele on hea. Võttes arvesse suuna finantsprogressi, maksti välja kõik vahendid ja suurem vahendite kasutamine toimus just 2015. a. Eesmärkidest tagati õendus- ja hooldusteenuste parem kvaliteet ja kättesaadavus ning loodi lastele ja psüühilise erivajadusega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused, kus sisuliselt kõik indikaatorid täideti või ületati. Siiski ei õnnestunud arendada aktiivravi infrastruktuuri niipalju, et kõik haiglad funktsionaalselt terviklikult toimiksid. Projektide tulemusena ehitati/rekonstrueeriti aktiivravi osutamiseks oluliselt rohkem kasutatavat pinda kui planeeriti. Siiski ei õnnestunud kõiki statsionaarse ravi osakondi ühtsesse hoonekompleksi koondada ja tulemusindikaator kahes või enamal erinevas hoonekompleksis statsionaarset eriarstiabi osutavate haiglate osakaal jäi täitmata. Olulisel määral mõjutas projektide rakendamist auditite käigus leitud probleemid hangetega ning tagasinõuded ja finantskorrektsioonid. Selle lahendamiseks muudeti ja tugevdati mitmel korral JKSe ning perioodi lõpus hakkasid nii finants- kui sisulised näitajad parenema ning ka probleeme enam nii palju ei esinenud.

7.7. Rakendamine „Horisontaalse tehnilise abi“ ja „Tehniline abi” suundades

HTA ja tehnilise abi meetmete vahendeid oli võimalik kasutada igal aastal sõltuvalt toetuse saaja vajadustest ning nõudlusest. Aktiivsem kasutus oli HTA vahenditele, sest EARK TA vahendite kasutamise eesmärgid olid spetsiifilisemad.

7.7.1. Eesmärkide saavutamine ja edusammude analüüs

Tehnilise abi meetmete peamiseks eesmärgiks oli rakenduskavade tulemuslik administratiivne elluviimine. Tehnilise abi prioriteetsed suunad panustasid sünergias kõikide teiste suundade eesmärkide saavutamisse. Allolevas tabelis 3 on toodud indikaatorite täitmine perioodil 2007-2015. Allpool (tabel 17) on toodud HTA eesmärkide saavutamist iseloomustavad tulemus- ja väljundindikaatorid ning seatud kontroll- ja sihttasemete saavutamise määr (%) aastate lõikes. HTA suunas on neli indikaatorit, mis kõik on saavutanud sihttaseme.

Tabel 18. Indikaatorite saavutamine „Horisontaalse tehnilise abi“ suunas

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustasemete andmete allikas
<i>Tulemusindikaator:</i> Struktuurivahendite kodulehel registreeritud külastuste arv	Saavutustase eesmärgist %	125%	351%	402%	392%	237%	Kasutusstatistika, mida loeb veebimootor: http://www.struktuurifondid.ee/admin/kasutus/
	Saavutustase eesmärk	149 873	421 267	482 916	471 470	355 202	
	eesmärk	120 000 aastas	114 000 aastas		120 000		
	esialgne tase	90 000 aastas			380 530		
<i>Tulemusindikaator:</i> Avalikkuse teadlikkus struktuurivahenditest	Saavutustase eesmärgist %	53%	116%	133%	208%	200%	Avaliku arvamuse uuringud: http://www.struktuurifondid.ee/avaliku-arvamuse-uuringud/
	Saavutustase eesmärk	24%	52%	60%	94%	90%	
	eesmärk	45% (2015)	37%		45%	45%	
	esialgne tase	28%					
<i>Väljundindikaator:</i> Horisontaalsete hindamiste arv (mis katavad kõiki	Saavutustase eesmärgist %	0	60%	80%	100%	100%	Hindamisaruanded on kättesaadavad aadressil: http://www.struktuurifondid.ee/hindamiste-tooplaan-ja-aruanded
	Saavutustase eesmärk	0	3	4	0	5	
	eesmärk		2	1	5	5	

Sisunäitajad		2007	2010	2011	2014	2015	Saavutustasemetede andmete allikas
rakenduskavasid)	esialgne tase	-			6		
<i>Väljundindikaator:</i> Koolituste ning kursuste arv, mis on suunatud struktuurivahendite administratsioonile ning mida korraldab või koordineerib korraldusasutus	Saavutustase eesmärgist %	0%	51%	64%	122%	146%	Koolituste registreerimislehed, kumulatiivne
	Saavutustase	0	112	140	269	321	
	eesmärk		90		220	220	
	esialgne tase	-			216	269	

Allikas: PRS seirearuanne

HTA eesmärgi „Eesti rahva teadlikkuse kasv struktuurivahenditega kaasnevatest võimalustest“ kahe tulemusindikaatori (nii kodulehe külastatavus kui ka rahva teadlikkuse struktuurivahenditest) sihttasemed näitasid kasvutrendi juba 2010. aastast. Rahva teadlikkuse kasvu puudutavate eesmärkide sihttasemed olid juba ületatud eelarveperioodi keskpaigas, mis olid tingitud erinevatele sihtgruppidele suunatud järjepidevast teavitustegevustest. Kodulehe külastatavuse sihttaseme 3-kordne ületamise põhjusena võib olla ühelt poolt sihttaseme alplaneerimine, kuid teisalt ka asjaolu, et tegemist on struktuuritoetuste ametnikele suunatud infokeskkonnaga, kus leiab nii õigusakte kui ka muid juhendeid. 2015. aastal saavutati ka planeeritud horisontaalsete hindamiste arv.

Perioodi vältel korraldas korraldusasutus (*edaspidi* KA) struktuurivahendite administratsioonile kokku 321 koolitust/seminari (2015. a lisandus 52 koolitust). Kui 2014. a oli suurem tähelepanu rakenduskava ja partnerlusleppesega seotud koolitustel ja infopäevadel, lisaks muud uue perioodi ettevalmistamist katvad koolitused (üldpõhimõtted, toetuse andmise tingimuste koostamine, ülevaade 2014-2020 struktuuritoetuse seadusest jne), siis perioodi jooksul tervikuna toimus väga palju SFOSi ja SFOSi aruannete koolitusi ning levinud olid ka riigiabi, riigihangete, tuluteenimise ja õigusosalased seminarid.

7.7.2. Finantsteave

RMi hinnang HTA vahendite kasutamisele on väga hea, kuna aruandlusperioodil (2007–2013) tehti HTA projektide kinnitatud eelarvetest väljamakseid 100%.

Hinnang EARK TA abi vahendite kasutamise osas on hea, kui arvestada ka meetme eelarve vähendamist. Kui perioodi alguses oli eelarve summaks 2 759 832 eurot, siis toimus kahes järgus eelarve vähendamine, sest üleüldine kasutusprotsent oli madal. 2015. a vähendatud eelarve mahust (839 740) tehti väljamakseid 94%.

Prioriteetsete suundade puhul võib järeldada, et vahendeid kasutati realistlikult ning üleliigset kulutamist ei toimunud ning 2015. aastal jätkus HTA vahendeid ka perioodi 2014–2020 ettevalmistamiseks.

Tabel 19. Tehnise abi ja Horisontaalse tehnilise abi finantsprogress

Meede	Meetme eelarve	Kinnitatud projektide kohustused	Väljamakstud ühenduse osalus
2.7 Tehniline abi	2 759 832	792 739	792 739
4.1.1 Horisontaalne tehniline abi	28 553 498	28 553 403	28 553 403
KOKKU	31 313 330	29 346 142	29 346 142

Allikas: SFCS, 06.04.2016

7.7.3. Hinnang rakendamisele

Perioodi vältel aktsepteeriti ja lõpetati 116 HTA projekti, mille eelarved moodustasid prioriteetse suuna eelarvest 100%. Projektidele tehti väljamakseid 28 553 403 euro ulatuses.

2014. a kui ka 2015. a toimunud toetuse kasutamise kontrollid (nii projektiauditid kui ka paikvaatlused) olid ilma tähelepanekuteta, mistõttu võib anda HTA taotletud vahendite kasutamisele hinnanguks **väga hea**.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava tehnilises abis (edaspidi *EARK TA*) on lõpetatud kokku 31 projekti (neist aktiivsed olid 13 projekti) kogueelarvega 792 739 eurot. Kuigi alates 2014. aastast andis meetme määruse muudatus võimaluse *EARK TA* abi vahenditest rahastada rakenduskavade meetmetepõhiseid uuringuid ja hindamisi, oli 2014. a ja 2015. a *EARK TA* meetme kasutamisprotsent madalam, mistõttu vähendati meetme eelarvet kahel korral. Seega on hinnang kasutamisele **hea**.

Hinnang indikaatorite saavutamisele on **väga hea**, sest programmiperioodiks seatud eesmärgid on saavutatud ning on täidetud ka sihtindikaatorid. Arvestades tehnilise abi nii meetmete finants- kui ka sisulist arengut, on koondhinnang tehnilise abi rakendamisele tervikuna **väga hea**.

8. SUURPROJEKTIDE JA MAHUKATE PROJEKTIDE RAKENDAMINE (ERF/ÜF)

Käesolev peatükk annab ülevaate rakenduskava raames elluviidavatest suurprojektidest ning mahukatest projektidest (projektid, mille eelarve moodustab üle 1% rakenduskava EL osaluse eelarvest), tuues välja vastavate projektide loetelud ning finantsinformatsiooni. Suurprojektideks loetakse struktuurivahendite üldmääruse järgi keskkonnavaldkonnas projekte abikõlbliku kogumaksumusega vähemalt 25 mln eurot.

8.1. Suurprojektide rakendamine

Rakenduskavas on neli suurprojekti. Kõik suurprojektid on lõpetatud. Suurprojektidest annab ülevaate lisa 15.

Tabel 20. Suurprojektide indikatiivne loetelu

Suurprojekti nimetus	Euroopa Komisjoni poolt tehtud rahastamisotsuse (heakskiidetud projektide puhul) kuupäev	JASPERS ekspertide kaasamine (jah/ei)
Narva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise projekt	10.06.2009	Ei
Kohtla-Järve piirkonna veevarustussüsteemide rekonstrueerimine	14.12.2009	Ei
Multifunktsionaalse laeva soetamine	23.02.2010	Ei
Tartu Ülikooli Kliinikumi Maarjamõisa meditsiinilinnaku II ehitusjärg	06.06.2013	Ei
SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla juurde-, ümberehitus	11.03.2010 ja 14.07.2015	Jah

Allikas: SFCS, 04.07.2016

Narva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise projekt

Projekt lõpetati tähtaegselt (15.10.2015) ning kõik planeeritud eesmärgid saavutati. Projekti tulemusena on Narva linna elanikud ja ettevõtted 100% kindlustatud nõuetekohase ühisveevärgi ja kanalisatsioonisüsteemiga. Likvideeritud on Narva linnas kriitilises olukorras olnud magistraalvee- ja kanalisatsioonitorustikud (vastavalt 14% ja 12% Narva vee- ja kanalisatsioonitorustikest) ja asendatud uutega. Rekonstrueeriti Mustajõe veehaare, Narva linnale rajati uus veetötlusjaam ning uuendati tehno parki (imu-survepesuautode, lekkeseadmete ja kanalisatsioonitorustike kaamervaatluse seadmete ost). Kokku rekonstrueeriti vee- ja kanalisatsioonitorustikke ca 45 km veetorustikku, ca 34 km kanalisatsioonitorustikku ja ca 10,8 km sademeveekanalisatsiooni kuni liitumispunktideni.

Alates aastast 2015, mil lõpetati uue veetötlusjaama rajamine, vastab Narva linna joogivesi kvaliteedinõuetele.

Kohtla-Järve piirkonna veevarustussüsteemide rekonstrueerimine

Projekt lõpetati tähtaegselt (31.12.2015) ning kõik planeeritud eesmärgid saavutati. Projekti eesmärgiks oli kindlustada projektipiirkonna tarbijatele nõuetele vastav joogivesi. Projekti peamised tööd (26 puurkaevu, 4 veehaarde, 2 veetöötlusjaama, >150 km veetorustiku rekonstrueerimine ja /või rajamine) valmisid ajavahemikus 2010-2014. 2015. a jooksul lõpetati asulasiseste peatorustike (II etapp) rekonstrueerimine ning soetati ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniteenuse osutamiseks vajalike seadmeid.

Projekti tulemusena on rajatud uus ja rekonstrueeritud olemasolev veevarustussüsteem, mis tagab kvaliteetse, tervisele ohtu ja nõuetele vastava joogivee tarnimine elanikele ning soetatud geoinfosüsteem ja eksploatatsioonitehnika. Projekti elluviimine on panustanud olulisel määral keskkonnahoidu, samuti piirkondlikkuse majanduslikku ja sotsiaalsesse arengusse, avaldades sellele nii otsest kui kaudset mõju.

Investeeringud ühisveevärgi infrastruktuuri on vähendanud märkimisväärselt veekadusid ning veevariide tekkeid veevarustussüsteemis. Veekadude ja -variide vähendamine kindlustab elanikele kvaliteetse, tervisele ohutu joogivee pidevalt (24 tundi ööpäevas) ja piisava survega ning tagab avariiremontide minimeerimise avalikel teedel-tänavatel, vähendades elanike häirimist. Samuti on paranenud tuletõrje veevarustuskindluse tagamine, vähendades tulekahjustest tingitud riske inimeste tervisele ja varale. Seotatud geoinfosüsteem võimaldab paremini ja operatiivsemalt hallata ja jälgida ehitatud veevarustussüsteemi ning eksploatatsioonitehnikaga abil on võimalik teostada veevarustussüsteemi nõuetekohased hooldus- ja remonttööd.

Multifunktsionaalse laeva soetamine

Projekt kiideti EK poolt heaks aastal 2010. Multifunktsionaalne reostustõrjelaev võeti PPA poolt vastu 2012. a augustis, kõik projekti sisulised tegevused lõpetati 2012. a detsembris, lõpparuanne kinnitati 2013. a. Multifunktsionaalse reostustõrjelaeva projekt edenes planeeritust edukamalt ja lõpetati varem. Reostustõrjelaeva soetamisega suurenes reostustõrje võimekus 0,6km²/12h võrra.

Tartu Ülikooli Kliinikumi (TÜK) Maarjamõisa meditsiinilinnaku II ehitusjärg ja „SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla ümber-, juurdeehitus“

Kuigi projektide ajagraafikus ja eelarves toimus muudatusi (SA TÜK projekteerimise hanke vaidlus ning SA PER projekti erinevate osade kooskõlastamiste planeeritust suurem ajakulu ja patoloogia korpuse rekonstrueerimise edasilükkumine eelarvest tingituna), võib suurprojektide rakendamise lugeda edukakas. Nende kahe piirkondliku haigla projekti tulemusel paranes kõrgtehnoloogilise aktiivravi (sh vähiravi) kvaliteet kogu Eesti elanikkonnale ja loodi eeldused piirkondlike haiglate väljaarendamiseks meditsiinitehnoloogia pädevuskeskusteks kogu tervishoiusüsteemile.

Projekti „Tartu Ülikooli Kliinikumi Maarjamõisa meditsiinilinnaku II ehitusjärg“ ehitustööd lõpetati 2015. a lõpuks. Ajagraafikus oli seisak projekteerimise faasis, kuna projekteerimise riigihange vaidlustati. Ehitusfaas kulges plaanipäraselt ja projekt sai abikõlblikkuse perioodi lõpuks valmis. Projekti väljundindikaator täideti, aktiivravi osutamiseks ehitati planeeritud 20 610 m² asemel 20 337 m² kasutatavat pinda, s.o 99%. Täitmata jäi tulemusindikaator, kuna

SA TÜK kõrvakliinik jäi eraldi asuma. Siiski projekti tulemusena koondati 2 raviüksust (silma- ja onkoloogia kliinik) Maarjamõisa ravikompleksi.

Projekti „SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla juurde-, ümberehitus“ ehituse valmidus saavutati 2015. a lõpuks. Ajagraafikus tuli viivitus projekteerimisstaadiumis seoses planeeritud pikema projekti kooskõlastamisperioodiga, kuid ehitusstaadium kulges plaanipäraselt. Probleemiks sai otsus lükata patoloogia korpuse kaasajastamine edasi ja toetuse arvutamise meetodika muudatus, mille tulemusel oli SA PER projekti rahastamise puudujäägi määr 100%²⁴, mis tingis omakorda vajaduse kooskõlastada projektimuudatus täiendavalt EKga. Aktiivravi osutamiseks ehitati planeeritud 38 420 m² asemel 37 200 m² kasutatavat pinda s.o 97% ning renoveeriti planeeritud 20 576 m² asemel 20 136 m² pinda s.o 98%. Lisaks koondati Mustamäe meditsiinilinnakusse nakkushaiguste ja onkoloogia kliinik, kuid Mustamäe meditsiinilinnakus paiknev patoloogia korpus jäi pingelise eelarve tõttu rekonstrueerimata.

Programmperioodil 2014-2020 jätkub piirkondlikute haiglate etapiline kaasajastamine. SA TÜK projekti osas kõrvakliiniku ja lastehaigla (kokku ca 16 000 m²) kaasajastamine ning SA PER projekti osas psühhiaatria ja patoloogia korpuse (kokku ca 29 000 m²) kaasajastamine.

Tabel 21. Suurprojektide rahastamistabel 31.12.2016

Suurprojekti nimi	Suurprojekti eelarve allikate lõikes (EUR)				Lepingutega kaetud	Tehtud kulud (EUR)			
	Investeeringu kogumaksumus (a)=b+c+d	EL osalus (b)	Eesti avaliku sektori osalus (c)	Erasektori osalus (d)		Tehtud kulud (EL osalus) (e)	Tehtud kulude osakaal investeeringu maksumusest (EL osalus) (f)= (e)/(b)*100	Tehtud kulud kokku (kõik allikad) (g)	Tehtud kulude osakaal investeeringu kogumaksusest (%) (g)=(e)/(a)*100
Narva veevarustus- ja kanalisatsiooni süsteemide rekonstrueerimise projekt	34 678 343	29 476 592	5 201 751		45 555 054	29 355 528	99,59%	34 535 915	99,59%
Kohtla-Järve piirkonna veevarustussüsteemide rekonstrueerimine	35 137 205	29 866 624	5 270 581		44 780 779	29 866 624	100,00%	35 137 205	100,00%
Multifunktsionaalse laeva soetamine	32 877 859	27 946 180	4 931 679		32 751 061	27 946 180	100,00%	32 877 859	100,00%

²⁴ Tuleneb toetuse arvutamise meetodikast, mis projektis oli enne 80%, kuna Eesti Haigekassast saadud tulu arvestati PER tuluna, mida tegelikult ei pidanud arvestama, s.o tegelik rahastamise puudujäägi määr oli 100%, millest ka suurem maksimaalne toetus.

Tartu Ülikooli Kliinikumi Maarjamõisa meditsiinilinnaku II ehitusjärg	42 072 746	32 396 015		9 676 732	44 036 091	32 349 935	99,86%	42 012 903	99,86%
SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla juurde-, ümberehitus	106 244 628	68 885 435	37 359 193		107 272 976	68 885 435	100,00%	106 244 628	100,00%
Kokku	251 010 781	188 570 845	52 763 205	9 676 732	274 395 960	188 403 702	99,91%	250 808 510	99,92%

Allikas: Struktuuritoetuse registri kesksüsteem (01.03.2017)

8.2. Mahukate projektide rakendamine

Mahuka projektina käsitletakse projekte, mille eelarve (EL osalus) moodustab üle 1% rakenduskava eelarvest (EL osalus).

Kokku on EARK-s üks prioriteetne suund (PRS 1) ja kolm meetet, mis hõlmavad mahukaid projekte. Kõik mahukad projektid on lõpetatud õigeaegselt.

Tabel 22. Mahukate projektide rakendamine perioodil 01.01.2007- 31.12.2015

Mahukas projekt	Projekti kestvus (kuu täpsusega) (1)	Projekti kogumaksumus (OF+EL osalus) (EUR)	Projekti kohustused (EL osalus) (EUR)	Lepingutega kaetud maht	Projekti väljamaksed (EL osalus) (EUR)	Rakendamise seis aruandlusperioodi lõpus (ettevalmistavas faasis, rakendamisel, lõpetatud) (2)
Harku valla Ühtekuuluvusfondi veemajandusprojekt	62	30 342 152,82	25 790 829,88	30 854 239,37	25 790 829,88	Lõpetatud
Kohtla-Järve põlevkivitööstuse ohtlike jäätmete keskkonnanõuetele mittevastava prügilala sulgemine	62	26 729 198,93	26 729 198,93	28 865 447,95	26 729 198,93	Lõpetatud
Trammiliini nr 4 taristu rekonstrueerimine	31	28 915 835,00	24 578 459,75	29 845 857,20	24 578 459,75	Lõpetatud
		85 987 186,75	77 098 488,56	89 565 544,52	77 098 488,56	

Allikad: SFCS, 28.07.2016, PRS 1 aruanne

Harku valla Ühtekuuluvusfondi veemajandusprojekt

Projekt viidi ellu ettenähtud mahus ja lõpetati tähtaegselt. Harku valla Ühtekuuluvusfondi veemajandusprojekti üldiseks eesmärgiks on garanteerida projektipiirkonna elanikele kvaliteedinõuetele vastav joogivesi, reovesi ühiskanalisatsiooniga kokku koguda ja reoveepuhastisse juhtida ning tagada selle nõuetekohane puhastamine. Projekti eesmärgina on planeeritud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga ühendatud elanike osakaalu olulist kasvu. Kõik

projektiga planeeritud eesmärgid on täidetud. Veemajandusprojekti raames rajatud veetötlusjaamade ja reoveepuhasti väljundnäitajad vastavad kõigile nõuetele.

Pilt 56. Suurupi reoveepuhasti Allikas: Strantum (Projekti „Harku valla Ühtekuuluvusfondi veemajandusprojekt“ kogumaksumus 30,3 mln eurot EL osalus 25, 8 eurot)

Trammiliini nr 4 taristu rekonstrueerimine

Projekt lõpetati tähtaegselt ning kõik tulemused saavutati. Ajagraafikust peeti kinni. Projekti käigus rekonstrueeriti 7,677 km trammiteed (liikluse all), s.h. ehitati 0,869 km uut trammiteed; Rekonstrueeriti 2,934 km depoo teed ja depoo sissesõidu teed; Rekonstrueeriti 6 veoalajaama; Parandati ligipääs ja ohutus kaheksas kõigis liinil olevates peatustes; Asendati 24 km kontaktvõrgu kaablit. Projekti tulemusena rekonstrueeritud ja ehitatud trammide infrastruktuur vastab Tallinna arengukava 2009 - 2027 alameesmärgiga 5.1 sätestatule (Liikumisteed on integreeritud ühtseks linnastupõhiseks tervislikuks, mugavaks, ohutuks, ressursi- ja energiasäästlikuks liikumiskeskonnaks, mis tagab tallinlastele hea ligipääsu kodule, töökohale, teenindus- ja kaubandusasutustele ning puhketsoonidele).

Kohtla-Järve põlevikivitööstuse ohtlike jäätmete keskkonnanõuetele mittevastava prügila sulgemine

Projekt viidi ellu ettenähtud mahus ja ehitustööd lõpetati tähtaegselt. Projekti eesmärk - prügila keskkonnaseisundi stabiliseerumine ja reostuskoormuse vähenemine – on saavutatud. Ladestust lähtuv keskkonnareostus on minimeeritud ning seeläbi on minimeeritud nõrgveereostus, kõrvaldatud lenduva tolmu, gaaside (divesiniksulfiid), fuusside järvedest lendunud fenoolide ja muude orgaaniliste ühendite heide õhku. Fuusside ohutustamisega on likvideeritud põhilised reostuskolled, mis avaldasid olulist negatiivset mõju vee- ja õhukeskkonnale. Projekti käigus anti ladestule looduslikum ilme, ladestu nõlvad muudeti laugemaks, kujundati, kaeti veekindla kattega ning haljastati. Kaetud ladestult kogutav nõrgvesi ja saastatud sademevesi kogutakse ja käideldakse.

9. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED

- Kinnitada „Elukeskkonna arendamise rakenduskava“ lõpparuanne.

10. ARUANNE FINANTSKORRALDUSVAHENDITE KOHTA

Antud rakenduskavas viidi ellu ühte finantskorraldusvahendit alasuuna **“Energiasäästu arendamine elamumajanduses” all nimega „Korterelamute renoveerimislaenu“**. Programmi elluviijaks oli SA KredEx, mis on loodud 2001. a MKMi poolt riigile kuuluva sihtasutusena. SA KredEx'i põhitegevuseks on aidata kaasa Eesti ettevõtetele kiiremini areneda ja turvaliselt välisturgudele laieneda. Selleks pakub SA KredEx laene, riskikapitali, krediidikindlustust ja riigi garantiiga tagatise. Lisaks aitab SA KredEx Eesti elanikel parandada elamistingimusi, pakkudes kodu soetamiseks riigi garantiiga laenutagatise ning energiatõhususe suurendamise lahenduste teostamiseks laenu, tagatise ja toetusi. Programmi rakendamise käskkiri SA KredEx'ga sõlmiti 05.12.2008 ning programmilisi tegevusi rakendati ajavahemikul 05.12.2008-31.12.2014.a Häid projektinäiteid on toodud peatükis 7.3.1.

Järgnevad andmed on võetud projekti lõpparuandest:

Programmi elluviimiseks rakendati fondi põhimõtet, fondi vahendid jaotusid järgnevalt: SV 17,7 mln eurot, 28,8 mln eurot laen CEBl (riigigarantii), laen Riigikassast 16,0 mln eurot, KredExi vahendid 4,2 mln eurot. Sertifitseeritud kulude maht moodustus kokku 49,7 mln eurot, millest SV 17,7 mln eurot ja avaliku sektori osalus 31,9 mln eurot. Laenude väljastamisele omas olulist mõju ka rekonstrueerimistoetuse väljastamine, mille saamise eelduseks oli renoveerimislaenu kasutamine. Krediidiasutuste leidmiseks, kes pakuksid korterelamu renoveerimislaenu korteriühistutele korraldas SA KredEx hanke teenuse pakujate leidmiseks ja selleks osutusid kaks krediidiasutust (Swedbank ja SEB Pank). Programmi raames pakuti ainukese tootena laenu ja sihtrühmaks olid programmi kõikidele tingimustele vastavad korteriühistud.

„**Korterelamute renoveerimislaenu**“ järelejäänud vahendite väärtust (järelejäänud vahendid ning investeeringute ja osalemiste väärtus enne lõpetamisdokumentide esitamist), mis kantakse ERFi ja ESFi vahenditesse oli **73 113 700** eurot (netointressid (teenitud intressitulu 4 504 095 eurot – võõrfinantseerimise intressi- ja pangagarantii kulu 3 390 882 eurot + tagasilaekunud laenud 11 508 500 eurot + laenusaldo programmi lõpu seisuga 60 491 987 eurot).

Tabel 23. Rahastamisvahendi eelarve, lepingutega kaetavus ja väljamakstud laenumaht

Eelarve maht			Lepingutega kaetud laenude maht			Väljamakstud laenumaht
Ühenduse osalus ERF	Avaliku sektori osalus	KOKKU	Ühenduse osalus ERF	Avaliku sektori osalus	KOKKU	KOKKU
17 736 553	48 974 650 *	66 711 203	17 736 553	54 232 169	71 968 722	71 046 140

* Lõpparuande lisas 15 on toodud punktis III 2.2.1 sõlmitud lepingute maht 48 974 650

Allikas: SA KredEx 27.03.2017

Tabel 24. Korterelamute renoveerimislauenu sertifitseeritud kulud

Programmi sertifitseeritud kulud		
Ühenduse osalus ERF	Avaliku sektori osalus	KOKKU
17 736 553	31 999 987	49 736 540

Allikas: SA KredEx 27.03.2017

Tabel 25. Korterelamute renoveerimislauenu sõlmitud lepingute maht aastate lõikes

Aasta	Lepingute arv	Korterelamute arv	Laenusumma	Väljamakstud laenumaht
2008	0	0	0	0
2009	70	69	5 106 541	5 053 394
2010	155	153	12 478 500	12 531 929
2011	171	160	17 224 890	17 039 133
2012	115	110	14 747 065	14 411 027
2013	103	98	18 148 743	17 929 212
2014	25	25	4 262 982	4 081 445
KOKKU	639	615	71 968 722	71 046 140

Allikas: SA KredEx 27.03.2017

Programmi tegevused

Programmi raames eraldatud eelarveliste vahendite kasutamiseks sõlmis KredEx avaliku konkursi alusel välja valitud pankadega – Swedbank ja SEB Pank – koostöölepingud, mille alusel väljastati programmiperioodil renoveerimislauenu korteriühistutele ja korteriühisustele. Lauenu eesmärk oli korterelamute terviklik rekonstrueerimine, ning tingimused lauenu saamiseks ja kasutamiseks olid kehtestatud programmis.

Programmi tegevused ei olnud eraldiseisvad meetmed, vaid rakendatud programm omas mõju järgnevate arengukavade elluviimisele:

1. Eesti regionaalarengu strateegia 2005-2015
2. Energiasäästu sihtprogramm 2007-2013
3. Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020
4. Üleriigiline planeering "Eesti 2010"
5. Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2008-2011.

Eeltoodud arengukavad ja strateegiad olid üldjoontes suunatud üksikisikute põhivajaduste paremaks tagatuseks erinevates Eesti paikades või siis energiakasutuse tõhustamisele. Programmi elluviimisel oli oluline ka asjaolu, et renoveerimislauenu oli üks osa terviklikust skeemist. See tähendab, et erinevate meetmete abil tõstisime üksikisikute teadlikkust, väljastasime renoveerimislauenu, toetasime ehitusprojekti ja energiaauditi koostamist, samas kvoodimüügivahenditest väljastasime rekonstrueerimistoetust ning riigieelarve vahenditest andsime lisaks ka 90% projekti- ja omanikujärelevalve toetust korterelamutele, kes soovisid

läbi viia tervikliku rekonstrueerimise ja kelle kavandatud energiasääst vastas 35% rekonstrueerimistoetuse tingimustele. Lisaks pakkus KredEx renoveerimislaenu toetavana ka ühistutele ja ühisustele laenukäendust, mis oli vajalik juhul, kui pank hindab maja maksevõimekuse liiga madalaks võlglaste arvu, geograafilise paiknevuse või väiksuse tõttu. Seega kokkuvõtvalt, ERF vahendid ei olnud eraldiseisva tegevuse allikaks, vaid need integreeriti terviklikku skeemi, mis toetas oluliselt korterelamute rekonstrueerimist.

Tabel 26. Programmi tulemused:

Indikaator	Sihttase	Saavutustase	%	Põhjendus
Väljundindikaatorid				
Renoveeritud korterelamute arv	1 120	615	55%	Programmi koostamisel ja indikaatorite seadmisel 2006. a arvestati, et renoveerimislaenu väljastatakse projekti kohta maksimaalselt 63 911 eurot, milline piirang aga hiljem programmi rakendamise käigus eemaldati, sest korterelamute terviklikuks renoveerimiseks, mis tagab kõrge energiasäästu, on vajalik investering maja kohta oluliselt suurem. Laenu keskmiseks summaks kujunes 117 022 eurot, mis on sisuliselt kaks korda suurem kui algselt planeeritud maht.
Väljastatud laenu maht	66 711 203 eurot	71 968 722 eurot (välja makstud 71 046 140)	107,88%	2012. aasta novembriks oli programmi esialgne maht 49 mln pankade poolt korterelamutele väljastatud ning 2013. a aprillis suurendati programmi mahtu lisades fondi Riigikassalt võetud laenu vahendid summas 16 mln. KredEx suunas nii omavahendeid kui ka pankadelt tagasilaekunud vahendid fondi 9,5 mln.
Saavutatud energiasäästlikus kuni 2000m ² suletud netopinnaga elamutes	20%	40,13%	200,65%	Minimaalne saavutatav energiasääst kuni 2000m ² suletud netopinnaga elamutel on 20%. Kuni 2000m ² suletud netopinnaga renoveerimislaenu saanud elamute keskmine saavutatav energiasääst on 40,13%. Saavutatud energiasääst on seega planeerituga võrreldes kahekordne.
Saavutatud energiasäästlikus üle 2000m ²	30%	40,29%	134,3%	Minimaalne saavutatav energiasääst üle 2000m ² suletud netopinnaga elamutel on 30%. Üle 2000m ² suletud

suletud netopinnaga elamutes				netopinnaga renoveerimislaenu saanud elamute keskmine energiasääst on 40,13%, seega kõrgem kui programmis planeeritud tase.
------------------------------	--	--	--	---

Allikas: SA KredEx 27.03.2017

Programmi elluviimist perioodil mõjutas positiivselt samaaegne rekonstrueerimistoetuse eraldamine, mille saamiseks oli taotlejal kohustus kasutada soodsa intressiga ning pika maksetähtajaga renoveerimislaenu. Kõige probleemsem ning aeganõudvam oli protsessis korteriühistu üldkoosoleku otsuseni jõudmine, sest vastuseis rahaliste kohustuste võtmiseks tulenevalt madalast teadlikkusest oli kohati kõrge. SA KredEx kasutas programmi elluviimisel ka sõltumatuid, süvateadmistega konsultante, kes osalesid vastavatel üldkoosolekutel ning kelle abil suurenes oluliselt elanike teadlikkus rekonstrueerimistöde vajalikkusest, energiasäästust ning maksumusest. Programmi edukaks elluviimiseks oli vajalik koostöö krediidasutustega, mis toimis veatult. Kuna korterelamud on eraomandis, puudub riigil võimalus sundida korterelamute elanikke oma eluasemeid energiasäästlikumaks muutma, võimalik on vaid teadlikkuse tõstmine ning erinevate rahastamis- ja toetusmeetmete rakendamine.

Renoveerimislaenu vajadus oli ennekõike tingitud asjaolust, et perioodi algul pankade poolt pakutav intressimarginaal oli sihtgrupi võimekust arvestades liiga kõrge. Lisaks ei olnud pangad võimelised pakkuma laenu pikema tähtajaga. Tulenevalt renoveerimislaenu pikast tähtajast ning madalast intressimäärast, oli korteriomanikel võimalik teha suuremaid investeeringuid, mis tagas tervikliku rekonstrueerimise ja suurema energiasäästu. Mõlemad asjaolud kokku suurendasid oluliselt rekonstrueerimiseks vajalike investeeringute tegemist. Lisaks võimaldas renoveerimislaenu pakkumine tuua turule tervikliku mudeli: laen-toetus-käendus, mis võimaldas laenu kasutada üle-Eestiliselt ning tabada ka sotsiaalselt haavatavamaid regioone.

Laenu andmisel oli oluline faktor pankade huvi vastava laenukapitali vastu ning kogemus ja klienditeenindamise võimekus regionaalselt, sh nendepoolne pangakontorite võrgustik. Lisaks vähendas selline korraldus, kus laenu ja toetust sai korruga taotleda panga kaudu, oluliselt bürokraatiat ning rakendusüksusel puudusid sisuliselt administreerimiskulud.

Programmi lõpuks renoveeriti „Korterelamute rekonstrueerimislaenu“ abiga 615 korterelamut (sihttase 1120, millest täideti 55%). Kõigi nimetatud majade keskmine arvutuslik energiasääst oli ligi 43%. Tegelik energiasääst peale korterelamute rekonstrueerimist oli kohati isegi suurem, osadel juhtudel võis korterelamu tegelik energiasääst olla isegi 70%. Hinnanguliselt tähendab sellise hulga elamute ja säästu puhul ligi 60 GWh aastas kokkuhoitud kütteks minevat energiat ehk ca 12 500 t CO₂ jääb õhku paiskamata. Lähtuvalt eeltoodule hindame, et piiratud eelarveliste vahenditega suudeti rahastada maksimaalne arv KÜ laenulepinguid ja mis kõige tähtsam, planeeritud korterelamutre energialast osutus väga kõrgeks ehk 43%.

Panus ja seosed Läänemere strateegiaga (edaspidi LMS)

Energiamajanduse arendamise projektid on tihedalt seotud LMS valdkonnaga 5, mille eesmärk on kliimamuutuse mõju leevendamine ja sellega kohanemine.

Lähtudes prioriteetse suuna kolm projektide eesmärkidest ja tegevustest, võib projektid panuse iseloomult jagada tabelis järgmiselt:

Tabel 27. Alasuuna projektide mõju LMS prioriteetide elluviimisse:

Meede	Projekti sisu	Panus LMS
Korterelamute renoveerimislaen	Korterelamute energiasäästlikkuse tõstmiseks vajalikud renoveerimis- ja rekonstrueerimistööd	Käesoleva meetme raames rakendatava programmi ajend on korterelamute ehitustehnilise seisukorra parandamine ning seeläbi ka korterelamute energiatõhususe tõstmine, mis pikemas perspektiivis aitab kaasa energiaressursside säästlikumale kasutamisele. Nii panustab programm ka kliimamuutuste mõju leevendamisse.

Allikas: SA KredEx 27.03.2017

Kliimamuutuste mõju leevendamine ja sellega kohanemine ehk valdkond 5 oli LMSis üks oluline prioriteet keskkonna suuna all, kus rõhutati vajadust parandada hoonete energiatõhusust. Kõik prioriteetse suuna 3 raames rahastatavad projektid panustavad otseselt valdkonna 5 eesmärgi saavutamisse, kuna nende lõppeesmärk on energiasäästlikkuse suurendamine.

Kliimamuutuste mõju leevendamine ja sellega kohanemine ehk valdkond 5 oli LMSis üks oluline prioriteet keskkonna suuna all, kus rõhutati vajadust parandada hoonete energiatõhusust. Kõik prioriteetse suuna 3 raames rahastatavad projektid panustavad otseselt valdkonna 5 eesmärgi saavutamisse, kuna nende lõppeesmärk on energiasäästlikkuse suurendamine.

Programmi mõju läbivate horisontaalsete näitajate saavutamisele.

Kodanikuühiskonna areng: Laenusaajad olid korteriühistud ja -ühisused. See aitas kaudselt kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna struktuurivahendid soodustavad saajaorganisatsioonide võimekuse kasvu projektide kavandamisel, juhtimisel ja hindamisel. Sel viisil kasvab organisatsioonide võimekus nii oma valdkonnas tegutsemiseks kui tulemuslikuks partnerluseks. Korterelamute elanikud osalevad demokraatlikus protsessis renoveerimise ettevõtmise otsustamisel, tehtavad tööd parandavad eluasemete omanike ühtekuuluvustunnet ja elukeskkonda tervikuna ning süvendavad vastutustunnet oma elamu ja selle ümbruse korrashoidmiseks. Samas projektide panust kodanikuühiskonna arengusse ei mõõdeta.

Energiatõhususe mõõtmisel prioriteetsetes suunas oli peamisteks indikaatoriteks SA KredExi poolt väljastatud laenude arv ja kogumahult läbiviidud tegevused ning keskmine saavutatav energiasääst. Meetme „Korterelamute renoveerimislaen“ tulemusena nähti ette, et elamutes saavutatakse vähemalt 20%-line energiasääst lõpptarbija juures, kuid laenu saanud projektide

tegelik oodatav energiasääst (energiaauditite alusel) oli pea kaks korda kõrgem ehk 40%, mis on muljetavaldav tulemus.

Tabel 28. Programmi rakendamisel teenitud tulu (intressid)

Intressitulud	4 504 095,04
Investeerimistulu	760 245,69
Makstud intressid CEB	-2 754 520,44
Makstud intressid Riigikassa	-541 498,50
Pangagarantii tasu riigile	-94 863,13
Konverteerimiskulud	-1 576,19

Allikas: SA KredEx 27.03.2017

Programmi rakendamise administreerimiskulu

Administreerimiskulusid ei kantud programmi vahenditest.

Programmi tegevuste jätkusuutlikkus

Tagasilaekuvaid vahendeid kasutatakse ka edaspidi eluasemevaldkonna rahastamisvahendite finantseerimiseks, vahendid laekuvad SA KredExi eluasemevaldkonna sihtfondi.

Lisainformatsioon rakenduskava rahastamisvahendite kohta:

- EARKis ei loodud perioodi jooksul ühtegi fondi;
- kapitaliseeritud intressitoetuste ja garantiitasude toetust ei pakutud;
- teave rakenduskava vahendite tagasivõtmise kohta finantskorraldusvahenditest – Kinnitus, tagasilaekuvaid vahendeid kasutatakse edasi finantsinstrumendina sama sihtgrupi heaks;
- kapitaliseeritud intressitoetuste ja garantiitasudetoetuste summa (nagu on osutatud punktis 3.6.3) – kinnitus, kapitaliseeritud intressitoetuste ja garantiitasude toetust antud rakenduskavas ei pakutud;
- rakenduskavast tehtud maksetest saadud intressitulu, mis kantakse struktuurifondide vahenditesse – teenitud intressitulud kasutati „Korterelamute renoveerimislaenu“ programmis ära;
- teave järelejäänud vahendite kohta, mis hõlmab
  - struktuurifondide vahenditesse kantavate järelejäänud vahendite taaskasutamise kohta käivat teavet, täpsustades järelejäänud vahendite haldamise eest vastutava pädeva ametiasutuse, uuesti kasutamise vormi, eesmärgi, asjaomase geograafilise ala ja kavandatava kestuse – järelejäänud vahendeid kasutatakse SA KredExis vastavalt programmi väljumisstrateegiale, ehk samal eesmärgil. Vahendite väljaviimine SA KredExist ei ole võimalik, kuna vahendid on arvatud sihtkapitali koosseisu.

Täiendav arvuline teave on Lisas 15.

LISAD

LISA 1. TUUMIKINDIKAATORID KUMULATIIVSELT ERF JA ÜF

Tuumikindikaatorid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Loodud töökohtade arv	0	0	100	170,5	502	592,75	882,5	1453	3482,22
Sh meeste töökohad	0	0	51	28,25	145,75	141,25	264,5	410	1074,75
Sh naiste töökohad	0	0	49	138,25	356,25	451,5	618	1043	2407,47
Jäätmekäitlusprojektide arv	0	0	3	5	10	21	36	51	68
Taastavenergeetikaprojektide arv	0	0	0	5	12	16	18	21	21
Lisandunud taastavenergia tootmismahd aastas (MWh)	0	0	0	5800	7686	11 118	14 438	30 965	67170 MWh aastas sh soojus 35389 MWh ja elekter 31781,2 MWh
Välisõhu kvaliteedi parandamise projektide arv	0	0	0	5	12	16	18	21	21
Linna- ja maapiirkondade jätkusuutlikkust ja atraktiivsust tõstvate projektide arv	0	0	10	16	173	220	271	314	426
Haridusprojektide arv	0	1	17	51	78	94	101	130	182
Kasu saavate õpilaste (üliõpilaste) arv	0	800	1050	4916	8002	8588	9520	13236	18315
Tervishoiuprojektide arv	0	0	0	0	3	7	7	7	7
Lisandunud tootmisvõimsus taastuvatest energiaallikatest (MW) ²⁵	0	0	0	0	0	5,9	13,9	19,4	19,4

Allikad: SFCS, 31.12.2016; prioriteetsete suundade seirearuanded

²⁵ Additional capacity of renewable energy production (MW). Tuumikindikaator lisatud vastavalt Euroopa Komisjoni märkusele

LISA 2. RAKENDAMINE PRIORITEETSETE SUUNDADE LÕIKES

Aasta	Prioriteetne suund	Vastavaks tunnistatud taotluste arv*	Rahuldatud taotluste arv**	Rahuldatud taotluste / vastavaks tunnistatud osakaal	Kohustustega kaetud summad	Lõpetatud projektid***	Katkestatud projektid****	Väljamaksed	Mitteabikõlblikud kulud	Keskmine projekti elluviimise aeg (kuudes)
2007	2.4	3								
	2.7	1	1	100,00%	4 136			4 136		5
Kokku		4	1	25%	4 136			4 136		5
2008	2.1	39	23	58,97%	156 057 306					55,22
	2.3	327	316	96,64%	18 317 700	235	0	6 603 154		0,85
	2.4	94	48	51,06%	41 448 270	2	0	3 475 845		22,67
	2.5	42	36	85,71%	62 191 322	1	0	1 917 198		31,64
	2.7	4	4	100,00%	8 566	1	0	8 566		8,25
Kokku		506	427	84%	278 023 164	239	0	12 004 762		8,89
2009	2.1	87	55	63,22%	356 882 660	3	0	4 631 589		56,47
	2.2	10	8	80,00%	14 572 476			6 087 733		39,13
	2.3	1166	1079	92,54%	27 355 963	1030	1	17 663 241	1 772	1,41
	2.4	233	162	69,53%	143 113 876	41	0	61 923 073	180 424	23,09
	2.5	102	98	96,08%	121 947 687	17	0	19 815 851	34 974	25,81
	2.6	10	4	40,00%	102 703 449			31 405 014		61,00
	2.7	9	9	100,00%	75 323	4	0	62 727		10,56
Kokku		1617	1415	88%	766 651 433	1095	1	141 589 228	217 169	8,16
2010	2.1	174	81	46,55%	437 173 186	5	1	35 197 708		49,73
	2.2	196	73	37,24%	73 361 834	3	1	16 106 202		28,26

	2.3	1780	1670	93,82%	27 617 820	1539	1	20 050 162	1 772	1,37
	2.4	437	243	55,61%	211 810 592	106	1	128 958 150	225 093	23,30
	2.5	128	124	96,88%	156 844 541	51	0	59 806 790	104 929	27,54
	2.6	35	35	100,00%	167 983 305			41 192 363	67 024	46,06
	2.7	15	15	100,00%	130 048	9	0	109 659		10,8
Kokku		2765	2241	81%	1 074 921 325	1713	4	301 421 033	398 819	8,58
2011	2.1	218	114	52,29%	505 465 361	11	3	143 323 874	11 799	45,39
	2.2	273	115	42,12%	81 557 805	33	6	31 623 230	12 051	26,45
	2.3	2847	2693	94,59%	28 111 117	2625	1	22 609 753	1 772	1,41
	2.4	532	316	59,40%	281 553 756	171	1	188 548 975	668 051	23,70
	2.5	139	135	97,12%	182 805 892	78	0	102 973 009	318 189	27,73
	2.6	37	37	100,00%	170 856 209	2	0	52 865 687	67 024	46,14
	2.7	19	19	100,00%	173 115	15	0	155 906		11,00
Kokku		4065	3429	84%	1 250 523 255	2935	11	542 100 434	1 078 885	7,34
2012	2.1	237	137	57,81%	515 356 657	27	12	292 813 311	47 438	41,66
	2.2	279	124	44,44%	84 625 668	63	8	57 586 938	24 539	26,03
	2.3	3918	3529	90,07%	28 598 869	3522	1	26 674 169	2 710	1,29
	2.4	552	342	61,96%	321 143 438	221	1	242 193 621	1 100 812	23,90
	2.5	141	137	97,16%	185 975 138	94	1	134 447 702	516 354	27,75
	2.6	37	37	100,00%	170 856 209	9	0	77 098 631	898 354	46,14
	2.7	23	23	100,00%	225 945	19	0	219 896		11,43
Kokku		5187	4329	83%	1 306 781 924	3955	23	831 034 268	2 590 207	6,34
2013	2.1	310	190	61,29%	591 779 799	60	21	445 041 139	554 629	36,21
	2.2	300	142	47,33%	87 486 434	93	8	73 299 379	41 088	25,23
	2.3	4112	3721	90,49%	28 760 242	3716	1	28 361 567	2 710	1,22
	2.4	611	356	58,27%	337 553 974	270	5	295 104 783	2 050 121	23,64
	2.5	148	142	95,95%	190 762 190	101	3	153 744 195	614 609	27,62
	2.6	37	37	100,00%	170 856 209	11	0	102 003 614	956 438	46,14
	2.7	26	26	100,00%	289 945	23	0	253 077		12,27

Kokku		5544	4614	83%	1 407 488 793	4274	38	1 097 807 753	4 219 596	6,37
2014	2.1	351	228	64,96%	616 779 013	125	25	544 605 010	2 114 034	32,75
	2.2	308	153	49,68%	88 530 780	114	9	82 826 540	88 741	24,42
	2.3	4112	3721	90,49%	28 760 242	3720	1	28 760 242	2 710	1,22
	2.4	622	387	62,22%	371 083 785	313	6	329 585 617	3 167 664	22,80
	2.5	156	149	95,51%	199 613 411	126	6	176 621 470	668 240	27,10
	2.6	38	38	100,00%	172 250 866	23	0	124 098 860	1 089 579	45,34
	2.7	30	30	100,00%	742 176	25	0	310 495		13,07
Kokku		5617	4706	84%	1 477 760 272	4446	47	1 286 808 232	7 130 968	6,53
2015	2.1	396	271	68,43%	625 734 082	271	32	625 734 082	2 665 365	28,84
	2.2	320	165	51,56%	92 423 336	165	10	92 423 336	89 869	23,17
	2.3	4112	3721	90,49%	28 760 242	3721	1	28 760 242	2 710	1,22
	2.4	654	429	65,60%	387 058 785	429	6	387 058 785	3 995 422	21,14
	2.5	189	182	96,30%	211 956 324	182	6	211 956 324	704 362	23,75
	2.6	38	38	100,00%	172 250 866	38	0	172 250 866	1 104 818	45,34
	2.7	31	31	100,00%	792 739	31	0	792 739		12,77
Kokku		5740	4837	84%	1 518 976 374	4837	55	1 518 976 374	8 562 546	6,55

Allikas : Struktuuritoetuste registri kesksüsteem seisuga 31.01.2017

LISA 3. RAKENDAMINE MAAKONDADE LÖIKES

Maakond		Rahuldatud taotluste arv	%	Kinnitatud projektide kohustused (EUR)	%	Tehtud väljamaksud (EUR)	%
Harju maakond	Absoluutsummana	1 995	41,25%	505 510 765	26,55%	505 510 765	27,04%
	Inimese kohta	0,0038	105,71%	966,05	68,03%	966,05	69,30%
Hiiu maakond	Absoluutsummana	38	0,79%	12 982 464	0,68%	12 981 633	0,69%
	Inimese kohta	0,0038	104,14%	1 283,11	89,82%	1 283,02	92,04%
Ida-Viru maakond	Absoluutsummana	569	11,77%	281 236 992	15,09%	281 236 992	15,04%
	Inimese kohta	0,0033	92,42%	1 647,37	118,52%	1 647,37	118,17%
Järva maakond	Absoluutsummana	139	2,87%	77 815 479	4,10%	77 815 479	4,16%
	Inimese kohta	0,0038	106,45%	2 149,12	151,89%	2 149,12	154,17%
Jõgeva maakond	Absoluutsummana	106	2,19%	41 630 191	2,30%	41 630 191	2,23%
	Inimese kohta	0,0029	79,61%	1 127,52	83,56%	1 127,52	80,88%
Lääne maakond	Absoluutsummana	141	2,92%	31 459 147	1,68%	31 459 147	1,68%
	Inimese kohta	0,0051	141,90%	1 141,81	81,84%	1 141,81	81,91%
Lääne-Viru maakond	Absoluutsummana	209	4,32%	111 752 428	5,80%	111 752 428	5,98%
	Inimese kohta	0,0031	86,01%	1 658,66	115,52%	1 658,66	118,98%
Pärnu maakond	Absoluutsummana	272	5,62%	111 882 133	5,96%	111 882 133	5,99%
	Inimese kohta	0,0031	85,16%	1 263,31	90,20%	1 263,31	90,62%
Põlva maakond	Absoluutsummana	105	2,17%	32 604 418	1,76%	32 604 418	1,74%
	Inimese kohta	0,0034	93,39%	1 045,85	75,54%	1 045,85	75,02%
Rapla maakond	Absoluutsummana	152	3,14%	51 772 042	2,73%	51 772 042	2,77%
	Inimese kohta	0,0041	114,89%	1 411,30	99,78%	1 411,30	101,24%
Saare maakond	Absoluutsummana	82	1,70%	41 968 219	2,21%	41 968 219	2,25%
	Inimese kohta	0,0024	65,25%	1 204,43	85,05%	1 204,43	86,40%
Tartu maakond	Absoluutsummana	554	11,46%	164 267 105	8,73%	164 267 105	8,79%
	Inimese kohta	0,0037	102,90%	1 100,37	78,38%	1 100,37	78,93%
Valga maakond	Absoluutsummana	82	1,70%	52 186 808	2,84%	52 186 808	2,79%
	Inimese kohta	0,0024	66,36%	1 523,04	110,96%	1 523,04	109,25%
Viljandi maakond	Absoluutsummana	130	2,69%	61 399 521	3,30%	61 399 521	3,28%
	Inimese kohta	0,0023	64,51%	1 098,83	79,19%	1 098,83	78,82%

Võru maakond	Absoluutsummana	125	2,58%	52 134 268	2,78%	52 134 268	2,79%
	Inimese kohta	0,0033	91,04%	1 369,36	97,97%	1 369,36	98,23%
Üleriiklikud/maakondade vahelised projektid	Absoluutsummana	137	2,83%	238 715 361	13,50%	238 715 361	12,77%
	Inimese kohta	0,0001	2,83%	178,02	13,50%	178,02	12,77%
Kokku	Absoluutsummana	4836	100,00%	1 869 317 342	100,00%	1 869 316 511	100,00%
	Inimese kohta	0,0036	100,00%	1 394,04	100,00%	1 394,04	100,00%

Allikas : Struktuuritoetuste registri kesksüsteem seisuga 31.12.2016

LISA 4. KUMULATIIVNE FINANTSTEAVE

Prioriteetne suund	Perioodi 2007-2013 kogueelarve rakenduskava finantstabeli põhjal (EUR) (1)	Kinnitatud programmide/projektide kohustused (EUR) (2)				Tehtud abikõlblikud kulud (rakendusüksuse poolt tehtud väljamaksete aluseks olevad kulud, EUR) (3)			
	EL osalus 1.1	EL osalus 2.1	Eesti avaliku sektori osalus 2.2	Erasektori osalus 2.3	Kinnitatud programmide / projektide eelarved protsendina perioodi kogueelarvest (%) 2.4	EL finantseering 3.1	Eesti avaliku sektori finantseering 3.2	Erasektori finantseering 3.3	Tehtud abikõlblikud kulud protsendina perioodi kogueelarvest (%) 3.4
2.1 Veemajanduse ja jäätmeäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse	626 334 156	625 827 881	90 878 764	22 529 677	99,9	625 827 881	90 878 764	22 529 677	99,9
2.2 Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	92 032 774	92 423 336	9 786 207	352 718	100	92 423 336	9 786 270	352 718	100
2.3 Energiamaajanduse arendamine	28 760 241	28 760 242	34 891 186	15 122 606	100	28 760 242	34 891 186	15 122 606	100
2.4 Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	388 582 823	387 114 128	83 020 208	18 737 037	99,6	387 113 567	83 019 937	18 737 037	99,6
2.5 Hariduse infrastruktuuri arendamine	212 765 713	211 956 324	2 393 314	77 168	99,6	211 956 324	2 393 314	77 168	99,6

2.6 Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	169 110 222	172 250 866	44 263 853	28 697 655	101,8	172 250 866	44 263 853	28 697 655	101,8
2.7 Tehniline abi	2 759 832	792 739			28,7	792 739			28,7
2.HTA Horisontaalne tehniline abi (arvestuslik)	28 553 498	28 553 403	5 038 836		100,00	28 553 403	5 038 836		100
	1 548 899 259	1 547 678 918	270 272 432	85 516 860	99,9	1 547 678 357	270 272 161	85 516 860	99,9

Allikas: Struktuuritoetuste registri kesksüsteem seisuga 31.01.2017

LISA 5. SERTIFITSEERITUD KULUD JA LAEKUMISED EUROOPA KOMISJONILT*

Fond	Prioriteetne suund	Programmiperiood kokku					Laekumised kokku vahemaksete alusel	Laekumised kokku koos ettemaksetega 95%
		Avaliku sektori finantseering			Erasektori finantseering	Kulud kokku		
		Euroopa Liidu finantseering	Eesti avaliku sektori finantseering	Avaliku sektori finantseering kokku				
CF	2.1	626 312 808,33	90 878 764,05	717 191 572,38	23 245 197,72	740 436 770,10	516 725 678,70	595 017 448,20
ERDF	2.2	92 485 401,67	9 786 270,40	102 271 672,07	356 715,97	102 628 388,04	78 957 381,06	87 802 169,20
ERDF	2.3	28 760 241,63	34 891 185,68	63 651 427,31	15 122 605,52	78 774 032,83	24 569 912,82	27 322 228,95
ERDF	2.4	387 105 677,10	83 022 802,76	470 128 479,86	18 809 435,85	488 937 915,71	331 966 831,71	369 153 681,85
ERDF	2.5	211 952 956,33	2 393 314,09	214 346 270,42	77 168,39	214 423 438,81	182 159 015,26	202 564 427,35
ERDF	2.6	172 250 399,01	44 263 852,77	216 514 251,78	28 697 654,70	245 211 906,48	145 697 007,35	162 017 953,48
ERDF	2.7	28 553 402,53	5 038 836,35	33 592 238,88		33 592 238,88	24 081 307,79	26 778 890,50
ERDF	2.8	792 739,08		792 739,08		792 739,08	717 160,36	797 496,50
KOKKU		1 548 213 625,68	270 275 026,10	1 818 488 651,78	86 308 778,15	1 904 797 429,93	1 304 874 295,05	1 471 454 296,03

Allikas: KA 28.03.2017

*Sertifitseeritud kuludes on sisse arvestatud laekumata ja lootusetuks muutuda võivad tagastused. Abikõlblike kulude hulgast on maha arvatud finantskorrektsioonidelt teenitud intressid.

LISA 6. PAIKVAATLUSTE KATVUS

Prioriteetne suund	Aktsepteeritud ja lõpetatud projektide arv kokku	Paikvaadelatud projektide arv kokku	Paikvaadelatud projektide osakaal kõikidest projektides t	Heakskiidetud projektide kohustused kokku (EL osalus)*	Paikvaatlusega kaetud projektide kohustused kokku (EL osalus)*	%	Projektides tehtud abikõlblikud kulud viimase paikvaatluseni (EL osalus)	%
2.1 Veemajanduse ja jäätmeäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse	271	270	99,63%	625 827 880,89	625 815 431,09	100,00%	549 091 480,37	87,74%
2.2 Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	165	165	100,00%	92 423 335,69	92 423 335,69	100,00%	77 243 842,79	83,58%
2.3 Energiamaajanduse arendamine	3721	267	7,18%	28 760 241,63	27 037 863,50	94,01%	24 656 589,05	85,73%
2.4 Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	429	242	56,41%	387 114 127,55	255 544 950,57	66,01%	223 308 944,26	57,69%
2.5 Hariduse infrastruktuuri arendamine	182	182	100,00%	211 956 323,83	211 956, 323,83	100,00%	188 112 261,21	88,75%
2.6 Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	38	38	100,00%	172 250 866,45	172 250 866,45	100,00%	132 588 296,25	76,97%
2.7 Tehniline abi	31	13	41,94%	792 739,08	726 741,72	91,67%	385 658,03	48,65%
	4 837	1 177		1 519 125 515,12	1 385 755 512,85		1 195 387 071,96	

LISA 7. VAIDED PERIOODIL 2007-2015

Prioriteetne suund	Vaide sisu	Esitamise sagedus
2.1	3. KIK-i juhatuse 17.03.2014 otsusega nr 1-25/30 (edaspidi: KIK-i juhatuse otsus) muutis KIK 19.01.2009 otsust nr 1-25/4 ja nõudis makstud toetuse osaliselt tagasi. 4. Vaide esitaja on esitanud KIK-i juhatuse 17.03.2014 otsuse nr 1-25/30 peale vaide, milles taotleb eelnimetatud otsuse tühistamist.	1
2.1	AS-i Veolia Keskkonnateenused vaie SA Keskkonnainvesteeringute Keskus juhatuse otsuse, millega rahuldati AS-i Ragn-Sells taotlus projektile „AS Ragn-Sells biojätmete töötlus ja taaskasutus“, kehtetuks tunnistamiseks.	1
2.1	AS Kovek vaie KIKi 18.02.2011.a. otsus nr 1-25/52 peale (mitte rahuldamise otsus).	1
2.1	Eesti Plast OÜ KIKi 11.04.2013 otsusega nr 1-25/88 rahuldati Eesti Plast OÜ taotlus projekti „Plasti jäätmete töötlemine kvaliteetseks plasti toodete tooraineks“ rahastamiseks. Otsuse p-s 22 sätestati toetuse saajale täiendavad eritingimused. Eesti Plast OÜ esitas 19.04.2013 avalduse taotluse rahuldamise otsuse p-de 22.5-22.7 muutmiseks. KIK-i 02.05.2013 kirjaga nr 4-17/387-21 jäeti Eesti Plast OÜ taotlus valdavas osas rahuldamata. Eesti Plast esitas 03.06.2013 kaebuse Tallinna Halduskohtusse, kus ühtlasi palus eelnimetatud kirju lugeda vastavalt vaideks ja vaideotsuseks. Kohus nõustus viimase seisukohaga ja võttis asja menetlusse. Kohtuvaidlus ei ole lõppenud, kuid 2014. veebruari seisuga on pooled sõlmimas kompromissi.	1
2.1	Keskkonnatehnika OÜ (edaspidi vaide esitaja) esitab käesolevaga STS § 34 alusel vaide SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi KIK) 27.11.2014 otsuse nr 1-25/171 „KIK-i juhatuse 21.07.2011. a otsuse nr 1-25/235 kehtetuks tunnistamise ja toetuse tagasinõudmise kohta“ tühistamise nõudes. Vaide esitaja esitab taotluse haldusakti täitmise peatamiseks.	1
2.1	Keskkonnatehnika OÜ on esitanud 14.03.2014 vaide KIKi 05.03.2014 kirjale nr 4-17/2292-126, milles KIK teatab, et peatab vastavalt rahandusministri 01.03.2007 määruse nr 15 „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse väljamaksmise tingimused ja kord“ § 3 lõikele 15 kõigi projektiga nr 2.1.0601.10-0035 „Pakendite kogumise efektiivistamine vertikaalpresside abil“ seotud väljamaksetaotluste ning vastavalt keskkonnaministri 03.08.2009 määruse nr 47 „Meetme „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine“ tingimused“ § 18 lg 3 toetuse saaja 03.03.2014 esitatud taotluse rahuldamise otsuse muutmise taotluse menetlemise kuni asjaolude selgumiseni ja tõendite hindamise lõpuleviimiseni.	1

2.1	Keskonnatehnika OÜ on esitanud 28.06.2013 vaide KIKi 27.06.2013 kirjale nr 4-17/2589-1, milles KIK teatab, et peatab vastavalt Vabariigi Valitsuse 01.03.2007 määruse nr 15 „Perioodi 2007–2013 struktuuriotetuse väljamaksmise tingimused ja kord“ § 3 lõikele 15 asjaolude selgumiseni kõigi projektiga nr 2.1.0601.10-0035 „Pakendite kogumise efektiivistamine vertikaalpresside abil“ seotud väljamaksetaotluste menetlemise. KIK on nimetatud vaide osas teinud 16.08.2013 vaideotsuse nr 1-16/5, mille kohaselt lõpetakse vaide esitaja poolt praeguseeni esitatud hankega „Jäätmepressid“ seotud väljamaksetaotluste menetlemise peatamine ja jätkatakse nimetatud väljamaksetaotluste nõuetekohast menetlemist.	1
2.1	KIK juhatus 16.05.2016 otsusega nr 1-25/80 ja 25.05.2016 otsusega nr 1-25/88 muudeti rahastamisotsust, vähendades selles ette nähtud toetuse summat.	1
2.1	Nelitäht OÜ 04.07.2013 esitas vaide KIK 05.06.2013 otsuse nr 1-25/128 peale. Vaidlustatud otsusega tunnistati täies mahus kehtetuks KIK-i juhatus 20.01.2012 otsus nr 1-25/35. 10. Otsuses leiti, et nimetatud otsuse alusel läbi viidava projekti teostatavus ning toetuse saaja võimekus omafinantseeringut tagada ei ole enam tuvastatavad. Seetõttu olid ilmnenu asjaolud, mille korral toetuse saaja toetustaotlust ei oleks rahuldatud, lisaks oli toetuse saaja rikkunud STS § 22 lg-t 6, mistõttu oli põhjendatud otsuse kehtetuks tunnistamine STS § 18 lg 6 p 1 ja p 3. Vaide esitaja leidis, et vaidlustatud otsus oli õigusvastane ja nõudis selle kehtetuks tunnistamist. Vaidekomisjon vaide seisukohtadega ei nõustunud. Lisaks tuvastati täiendavalt, et vaide esitaja oli esitanud KIKile toetuse taotlemise ajal teadlikult valeandmeid. Vaie jäeti 04.10.2013 vaideotsusega rahuldamata.	1
2.1	OÜ Strantum 9.8.2013 vaie SA Keskkonnainvesteeringute Keskus juhatus 18.07.2013 otsusele nr 1-25/180. KIK leidis, et taotluses ei ole alternatiive piisavalt analüüsitud. TS esitas vaide raames täiendavad analüüsid.	1
2.1	Poka Arendusselts MTÜ 27.05.2013 vaie SA Keskkonnainvesteeringute Keskus juhatus 9.05.2013 otsuse nr 1-25/105 peale, millega KIK tühistas varasema rahastamisotsuse, kuna pais oli loodusjõudude mõjul hävinud.	1
2.1	Polli Prügila OÜ 19.08.2013 vaie SA Keskkonnainvesteeringute Keskus juhatus 18.07.2013 otsusele nr 1-25/180, millega KIK tühistas varasema tingimusliku rahastamisotsuse muutunud turuolukorra ja Euroopa Komisjoni riigiabi seisukoha tõttu.	1
2.1	Polli Prügila OÜ vaie taotlus rahuldamise otsuse riigiabi puudutava sätte tühistamiseks.	1
2.1	Ragn-Sells AS 17.08.2011 vaie KIKi 18.07.2011 juhatus taotluse rahuldamise otsuse nr 1-25/204 tühistamiseks (Polli Prügila).	1

2.1	Ragn-Sells AS vaidlustas KIKi juhatuse 08.09.2014 otsuse nr 1-25/123, millega tunnistati 19.10.2010 otsus nr 1-25/276 kehtetuks ja nõuti toetuse saajalt selle alusel antud toetus tagasi.	1
2.1	SA KIK tunnistas taotleja meetme määruse nõuetele mittevastavaks, kuna osa taotlejale üleantavast varast asuvad vallale mittekuuluvale reformimata riigimaal. Vaide esitaja arvates ei ole reformimata reoveepuhastite alune riigimaa piisavaks takistuseks taotluse ja taotleja mittevastavaks tunnistamisel kui varasemate taotluste puhul ei ole see (torustike ja rajatiste paiknemine riigimaal) olnud vaide esitaja andmetel taotluse mittevastavaks tunnistamise põhjuseks.	1
2.1	Taotleja esitas vaide KIKi juhatuse 03.01.2014 otsuse nr 1-25/5 kehtetuks tunnistamiseks ja palus teha uue otsuse Tõstamaa Vallavalitsuse taotluse „Tõstamaa jõe korrastamine“ rahuldamiseks.	1
2.1	Taotleja poolt 08.07.2011 esitatud vaie KIKi 9.06.2011 juhatuse taotluse rahuldamata jätmise otsuse nr 1-25/158 tühistamiseks.	1
2.1	Tunnistada kehtetuks SA Keskkonnainvesteeringute Keskus 9. septembri 2015 otsus nr 1-25/243, millega tunnistati SA Keskkonnainvesteeringute Keskus 19. oktoobri 2010 otsus nr 1-25/275 kehtetuks. Muuta projekti „Plastpakendite töötlus ja taaskasutus“ abikõlblike kulude suurus selliselt, et abikõlblikeks kuludeks loetakse Nelitähnt OÜ poolt seni kantud kulud.	1
2.1	Tunnistada kehtetuks SA Keskkonnainvesteeringute Keskus juhatuse 25.02.2014 otsusele nr 1-25/23 “KIK-i juhatuse 28.12.2011.a. otsuse nr 1-25/381 muutmise ja toetuse osalise tagasinõudmise kohta”.	1
2.1	tunnistada kehtetuks taotluse rahuldamise otsus - OÜ Pakendihai	1
2.1	Tunnistada taotluse rahuldamise otsus kehtetuks. Vaid esitajaks OÜ Eesti Plast	1
2.1	Tunnistada taotluse rahuldamise otsus kehtetuks. Vaid esitajaks OÜ Pakendihai.	1
2.1	tunnistada taotluse rahuldamise otsust kehtetuks - OÜ Eesti Plast	1
2.1	Vaide esitaja on esitanud vaide vaidlustatud otsuse p 4 seisukohale, et püsivõrgu rajamise kulud on mitteabikõlblikud, sest puudub piisavalt detailne majandusliku otstarbekuse analüüs ja seetõttu kindlus, et nimetatud seadmed on ÜVK teenuse osutamiseks ja hooldamiseks hädavajalikud.	1
2.1	Vaidlustatakse KIKi juhatuse 25.11.2013 otsus täies ulatuses, sest leitakse, et otsus ei ole põhjendatud. Vaides tuuakse välja mitmeid vaiet põhjendavad asjaolusid.	1

2.1	Vaie projekti „Saarlase vesiveski paisu kalapääs“ rahastamise taotluse nõuetele mittevastavaks tunnistamisele ja taotluse rahuldamata jätmisele 20.05.2014 juhatuse otsusega nr 1-25/55.	1
2.1	Vaie taotluse rahuldamata jätmise otsuse nr 1-25/279 kohta.	1
2.2	25.04.2011 esitas MTÜ Zorru Reisiklubi vaide juhatuse otsusele nr 1-25/89, millega tunnistati taotleja meetme määruse nõuetele mittevastavaks. KIKi 03.05.2011 vaideotsusega nr 1-11/186-2 jäeti vaie rahuldamata.	1
2.2	MTÜ Mullutu Loodushoiu Seltsi vaie tühistada KIKi 11.07.2014.a. otsus nr 1-25/104, millega tunnistati kehtetuks KIK-i juhatuse otsus nr 1-25/17 ja nõuti tagasi toetus. Ühtlasi palub vaide esitaja pikendada projekti abikõlblikkuse perioodi ning määrata MTÜ-le tähtaeg uue veiste soetamise hanke läbiviimiseks.	1
2.2	Taotleja poolt esitatud vaie KIKi 08.07.2010 juhatuse taotluse rahuldamata jätmise otsuse nr 1-25/92 tühistamiseks. Kohtumenetluses.	1
2.2	TS vaidlustas, tuginedes Haldusmenetluse seaduse 5. peatükile, STSi § 34 lõikele 3 ja TS poolt 04.10.2010.a. esitatud projekti „Võlupe ja Mujaste küla rannaniidu hooldamine“ väljamaksetaotluse nr 3, kohta SA KIKi poolt 29.10.2010 tehtud väljamaksetaotluse rahuldamata jätmise otsuse nr 1-25/282. Põhjenduseks toodi, et TS oli võtnud MAK tunnistatud kulude parima hinna tagamiseks suulised hinnapakkumised. Vaie ei rahuldatud 31.12.2010 3-7/17-67 KIKi vaidekomisjoni otsusega.	1
2.2	Vaie 5. juuli 2011. a otsuse nr 1-25/170 peale (mitte rahuldamise otsus).	1

2.4	<p>1. Kuivõrd EAS ei ole pärast lõpparuande kinnitamist rohkem järelevalvet teostanud võis Orava vald selle järelmina olla veendumisel, et Projektiga kaasnenud menetlused, sh riigihankemenetlused on teostatud nõuetekohaselt.</p> <p>2. Orava vald on seisukohal, et vagoneti hankimisel ei ole RHS sätteid rikutud.</p> <p>3. Kuivõrd FIE Matti Kütt oli juba konkreetse omanikujärelevalve teenuse osutamises alltöövõtjana tegev olnud, ei oleks seetõttu nagunii olnud enam võimalik saada võrdlevaid pakkumisi võrdsetel alustel ning arvestades ka ajafaktorit, oli vald õigustatud sõlmima lepingu just FIEga Matti Kütt.</p> <p>4. EAS on projektiga seonduvat kontrollinud jooksvalt seoses väljamakse taotluste rahuldamisega ning EAS-i poolt läbi viidud paikvaatluste tulemusena koostatud protokollides on tunnistatud projekti raames teostatud hanked riigihangete reeglitele vastavaks ning kinnitatud nõuetekohase hankedokumentatsiooni olemasolu. Sellega on ka EAS ise loonud Orava vallale kindlustunde ja õigustatud ootuse, et kõik külastuskeskuse ehitusega seotud menetluslikud toimingud on olnud õiguspärased ning asjas ei esine rahastamistingimustele mittevastavusi.</p> <p>5. EAS-i toetuse osalise tagasi nõudmise otsusest ei nähtu, milles on EAS-i poolne kaalutusõiguse realiseerimine seisnenud.</p> <p>6. Orava vald leiab, et määruses sätestatud konkreetne toetuse tagastamise määr ei jäta EASile kaalutusõigust otsustada sanktsiooni suuruse üle, mistõttu muutub selline haldussanktsioon ebaproportsionaalseks ega vasta tõhususe põhimõttele, kuna haldussanktsiooni rakendamisel puudub võimalus arvestada kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, rikkumise raskust ja laadi.</p> <p>7. Otsusest ei nähtu, kellel – missugusel isikul - EASi hinnangul võis Orava valla projekti elluviimise tulemusel kahju tekkida.</p> <p>Siseministreerium jättis vaide rahuldamata. Tallinna Halduskohtu otsusega kohtuasjas 3-13-495 rahuldati Orava valla kaebus ja tühistati EASi 11.10.2012 otsus seoses oluliste kaalutusvigade esinemisega.</p>	1
2.4	<p>1. Peatada vaidlustatud otsuse kehtivus kuni asjas vaide ja sellele järgneda võiva kohtumenetluse lõppemiseni.</p> <p>2. rahuldada vaie ja tunnistada vaidlustatud otsus täielikult kehtetuks.</p> <p>2.1. Vaide esitaja ei nõustu, et muudatustöö kokkulepe nr 9/24.03.2010 - Sisetrepi klinkerplaadi asendamine lihvitud paekivist astmetega summas 1909,17 € (summa ilma KMT-ta) on sõlmitud vastuolus RHS-ga.</p> <p>2.2. Vaide esitaja ei nõustu EASi käsitlusega, et muudatustöö kokkulepe alusel tasutud summast tuleb abikõlbmatuks lugeda 25%.</p> <p>2.3. Vaide esitaja ei nõustu etteheitega, et hankemenetlus oleks tulnud kvalifitseerimisotsuse järgselt kehtetuks tunnistada põhjusel, et hanke teostamiseks mõeldud aja raames ei saanud lepingut täita ja et esialgu kavandatud lepingu täitmise aega oli vaja nihutada.</p> <p>2.4. EAS on toetuse osalise tagasinõudmise otsust tehes jätnud kasutamata kaalutusõiguse. Toetuse tagasinõudmise otsus ei ole tehtud kooskõlas kaalutusõiguse eesmärgiga ning selle tegemisel ei ole arvestatud olulisi asjaolusid ega kaalutud põhjendatud huve. Sellesisuline otsus on oma olemuselt ebaproportsionaalne, kuivõrd see ei vasta vajalikkuse, sobivuse ega mõõdukuse nõuetele.</p> <p>3. Haldusakti täitmise peatamise taotlus</p>	1
2.4	<p>1. Rikutud diskretsiooni- ja motiveerimise printsiipe;</p> <p>2. Toetuse saaja hinnangul hanked osadeks ei ole jagatud, mistõttu ei kohaldu ka RHS § 23 lg 2.</p> <p>3. Otsuse arvutused ei ole arusaadavad, jälgitavad ega põhjendatud.</p>	1

2.4	23.05.2011 esitas Alatskivi vald Siseministeeriumile vaide, milles Alatskivi vald vaidlustas EAS 03.05.2011 juhatuse otsuse toetuse osalise tagasinõudmise ja taotluse rahuldamise otsuse muutmise kohta. Alatskivi vald leiab, et ei ole toime pannud rikkumist riigihangete seaduse reeglite vastu, mis viis EASi juhatuse 03.05.2011 otsuseni toetuse osaliseks tagasinõudmiseks.	1
2.4	EASi juhatus tegi 11.05.2016 otsuse nr 1.1.-5.1/16/509 toetuse osalise tagasinõudmise ja taotluse rahuldamise otsuse muutmise kohta nelja erineva rikkumise osas. Teotuse saaja esitas 13.06.2016 vaide vaid ühe (RH161160) rikkumise osas tehtud otsuse osa kohta. Vaide esitaja ei nõustunud sellega, et väljakuulutamisetähtaajade läbirääkimistega hankemenetluse korraldamine polnud põhjendatud, ning seetõttu oleks hankija pidanud valida muu hankemenetluse, mis oleks eeldanud ka hanketeate avaldamist.	1
2.4	Kliendi esitatud vaie, 25% osas mitteabikõlblikkusele RHS rikkumisest tulenevalt.	1
2.4	Meremuuseum on esitanud vaide kahe hankerikkumise osas tehtud tagasinõude otsuse kohta.	1
2.4	Rahulolematu taotluse hindamise tulemustega	1
2.4	Rahulolematu taotluse mittevastavaks tunnistamise ja rahuldamata jätmise otsusega	1
2.4	Rahulolematu taotluse rahuldamata jätmise otsuse motivatsiooniga.	9
2.4	Taotleb tunnistada kehtetuks EASi 15.04.2011 otsus, vaide esitaja leiab, et otsus ei ole piisavalt põhjendatud, on formaalne ja pole arvestatud määruses sätestatuga.	1
2.4	Taotles tagasinõude otsuse kehtetuks tunnistamist, ei nõustunud tagasinõude otsuses tehtud järeldustega ebaproportsionaalse kvalifitseerimistingimuse seadmisega; leidis, et tehnilises kirjelduses samaväärsuse nõue tuleneb hankelepingust jms	1
2.4	Toetuse saaja leiab, et EAS ei ole enne uue otsuse tegemist teostatud HMS kohast ärakuulamist, EAS ei ole arvestanud ringkonnakohtu otsuses toodud seiskohtadega, otsus on kaalutlemata ning põhjendamata. Vaide esitaja on seisukohal, et hankerikkumisi ei esine	1
2.4	Toetuse saaja leiab, et projektis korraldatud söögisaali- ja köögitehnika lihthangete puhul pole hankemenetluse reegleid rikutud, hankeesemed ei ole funktsionaalselt koostoimivad ning nende maksumusi ei oleks tulnud summeerida. Samuti leiab toetuse saaja, et EAS on endiselt jätnud teostamata kaalutusõiguse ning pole arvestanud varasemate kohtupraktikaga.	1

2.4	Vaide esitaja ei nõustu tagasinõudega.	1
2.4	Vaide esitaja ei nõustu toetuse tagasinõudmise põhjendustega	1
2.4	Vaide esitaja leiab, et tagasinõude otsuse menetlustähtaega on rikutud, otsus on motiveerimata, ärakuulamine on olnud näiline ning RHS rikkumist ei esine.	1
2.4	Vaide esitaja leiab, et toetuse tagasinõudmise tähtaeg on möödunud, hankemenetlusereegleid ei ole rikutud ning toetuse tagasinõudmise aluseid ei esine	1
2.4	Vaide sitaja ei nõusut tagasinõude summaga	1
2.4	Vaidlustatakse toetuse tagasinõudmine.	1
2.4	Vaie Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse 31.03.2011.a otsusele toetuse väljamaksmisest osalise keeldumise ja taotluse rahuldamise otsuse muutmise kohta	1
2.4	vaie taotluse rahuldamata jätmise kohta	1
2.4	Vaie taotluse rahuldamata jätmise kohta	18
2.4	Vaie taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale, taotleja ei ole rahul taotlusele antud hinnetega.	1
2.4	vaie taotluse rahuldamise otsuse muutmise kohta	1
2.4	Vaie taotluse rahuldamise otsuse muutmise kohta	1
2.4	vaie toetuse tagasinõudmise kohta	1
2.4	Vaie toetuse tagasinõudmise kohta	5
2.4	Vaie toetuse tagasinõudmise otsuse kohta	1
2.4	Vastuväited: 1. EAS on kooskõlastanud riigihangete dokumentatsiooni ning on andnud loa sõlmida hankelepung selliselt, et ehitustöödega alustatakse hankelepungu sõlmimisele järgneval tööpäeval; 2. Narva linn on seisukohal, et: „... hanketoimingud, s.h hankelepungu sõlmimine, olid õiguspärased ega rikkunud riigihangete seadust.“. 3. Narva linn on seisukohal, et: „Alternatiivselt, kui rakendusüksus ja -asutus leiavad jätkuvalt, et hanketoimingud ei olnud riigihangete seadusega kooskõlas, tugineb toetuse saaja usalduse kaitsele haldusmenetluses.“. 4. Haldusorgan on jätnud tuvastamata asjaolud, mis võisid mõjutada lõplikku otsustust. Rakendusüksus on rikkunud diskretsioonireegleid, hoidudes õigusvastaselt otsustusdiskretsiooni kohaldamisest ning jättes arvestamata asjas tähtsust omavad asjaolud.“. 5. Tagasinõudeotsus pole mitte üksnes õigusvastane (sh ebaproportsionaalne – koormav haldusakt ei ole mõõdukas selle kitsas tähenduses), vaid ka ebaotstarbekas. Kokkuvõtvalt on SiM seisukohal, et EASi otsus ei ole piisavalt motiveeritud ning otsuse põhjendusi tuleb lisada. Sellest tulenevalt ning juhindudes HMSi § 85 lõigetest 1 ja 2 rahuldab SiM vaide ning teeb EASile ettekirjutuse asja uueks otsustamiseks.	1

2.5	Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool, kui toetuse saaja, ei ole nõus otsuse nr 4-3/179-11 SA INNOVE poolse põhjendusega, et kooli söökla paigutus ei jäänud 95% ulatuses samaks.	1
2.5	Toetuse osalise tagasinõudmise 30.09.2013 otsuse nr 3-21/1805 vaidlustamine	1
2.5	Toetuse osalise tagasinõudmise, ettemakse taotluse aruande osalise mitteaktsepteerimise ja 18.04.2011 toetuse taotluse rahuldamise otsuse nr 4-3/1136/2.5.0201.11-0066 muutmise vaie	1
2.5	Toetuse saaja ei nõustu toetuse tagasinõudmise otsuses väljatoodud nõude suurusega summas 5257,80 EUR.	1
2.5	Toetuse saaja ei ole nõus toetuse tagasinõudmise otsuses väljatoodud õppevahendite ostmise kulu tunnistamisega mitteabikõlblikuks	1
2.5	toetuse saaja on seisukohal, et SA INNOVE kasutab põhjendamatult projekti nr 2.5.0201.15-0098 vahendite abikõlbmatuks tunnistamise kohta tagasimaksete määruse § 11 ² lõike 2 põhjendust.	1
2.5	Toetuse saaja taotleb otsuse nr 3-2.1/21-2 terviklikult kehtetuks tunnistamist	1
2.5	Toetuse saaja vaidlustab toetuse tagasinõudmise otsuse põhjendused riigihangete korraldamisel tehtud eksimuste kohta.	1
2.5	Toetuse saaja vaidlustas toetuse tagasinõudmise otsuse kulude mitteabikõlblikuks tunnistamise aluste osas	1
2.5	Toetuse tagasinõudmise otsuse kohaselt ei ole Kuressaare Linnavalitsus toetuse saajana täitnud talle pandud kohustusi, olles eksinud riigihanke seaduse (RHS) § 58 lg 3; § 31 lg 3 ja § 4 lg 8 nõuete vastu ehitushankes. Otsuse tühistamise vaie.	1
2.5	VAIE SA INNOVE 11.03.2013 otsusele nr 4-3/708-2 /2.5.0201.10-0055 Meetme „Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine” projekti osas toetuse osaline tagasinõudmine summas 10 552,33 eurot ja 23.03.2010 a. toetuse taotluse rahuldamise otsuse nr 4-3/708/2.5.0201.10-0055 muutmise.	1
2.6	Projekti nr 2.6.0301.10-001 „Viljandi Haigla õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine“ toetuse osalise tagasinõudmise vaidlustus RH 121659 ja RH 131159 osas.	1

2.6	Rakendusüksus esitas 31.01.2013 vaide sotsiaalministri 21.12.2012.a kk nr 192 osas, millega nõuti toetuse tagasimaksmist seoses rikkumisega RH 114615. Toetuse saaja tõi vaites välja, et haldusakti põhjendus on puudulik, rikutud on toetuse saaja õigust olla ära kuulatud ning nõutud on seaduse vastaselt intressi, mistõttu tuleks käskkiri tunnistada kehtetuks. 29.04.2013.a vaideotsusega otsustati vaie rahuldada.	1
2.6	Toetuse saaja ei ole rikkunud RHS par 33 lg 7: hankedokumentide tehnilises kirjelduses on konkreetsete toodete mainimisel kasutatud väljendit "või analoogne". Tagasinõude põhjenduses on märgitud, et projektidokumentatsiooni tehnilises kirjelduses on esitatud kindlaid tootetid ja kaubamärke. Seletuskirjas aga on lisatud "või analoogne".	1

Allikad: SFCS seisuga 31.12.2016

LISA 8. MÕJU HORISONTAALSETELE TEEMADELE

Prioriteetne suund	Mõju keskkonnanahoiule	Mõju võrdsete võimaluste edendamisele	Mõju infoühiskonna edendamisele	Mõju regionaalse arengule	Mõju kodanikuühiskonna arengule	Horisontaalsele teemale positiivset mõju omavate lõpetatud projektide summa (EL osalus; EUR)
2.1 Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse	268	11	14	139	28	623 881 686,57
2.2 Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	164	18	20	118	45	89 072 804,19
2.3 Energiamaajanduse arendamine	3 720	2	4	19	1	28 763 265,78
2.4 Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	272	255	152	420	152	377 529 777,14
2.5 Hariduse infrastruktuuri arendamine	30	87	120	171	53	217 181 761,04
2.6 Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	8	24	9	29	3	171 195 022,06
2.7 Tehniline abi						
Kokku	4 462	397	319	896	282	1 507 624 316,78

Allikas: SFCS seisuga 31.12.2016

**LISA 9. ABIKÕLBLIKE KULUDE JAOTUMINE
SEKKUMISVALDKONDADES**

Prioriteetne valdkond		Võetud kohustuste EL osaluse summa (EUR)
03	Tehnosiire ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) vaheliste koostöövõrgustike, VKEde ja muude äriühingute, ülikoolide, igat liiki keskharidusjärgsete õppeasutuste, piirkondlike ametiasutuste, uurimiskeskuste ning teadus- ja tehnoloogiakeskuste (teadus- ja tehnopargid, tehnoloogiakeskused jne) vaheliste koostöövõrgustike parandamine	20 886 087,01
11	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (juurdepääs, turvalisus, koostalitlusvõime, ohtude ennetamine, teadusuuringud, uuendus, digitaalne infosisu, jne)	17 814 087,07
25	Linnatransport	15 404 550,85
43	Energiaühendus, koostootmine, energiakorraldus	28 760 241,63
44	Majapidamis- ja tööstusjäätmete käitlus	41 329 417,15
45	Veemajandus ja -varustus (joogivesi)	152 293 257,03
46	Reoveepuhastus (heitvesi)	317 876 513,60
47	Õhu kvaliteet	25 871 192,92
50	Tööstuspiirkondade ja saastunud maa taastamine	83 940 434,94
51	Bioloogilise mitmekesisuse ja looduskaitse edendamine (sealhulgas Natura 2000)	20 144 265,83
53	Ohtude ennetamine (sealhulgas kavade koostamine ning meetmete väljatöötamine ja rakendamine, et ennetada ja ohjata looduslikke ning tehnoloogilisi ohte)	38 956 092,32
54	Muud keskkonna säilitamise ja ohtude ennetamise meetmed	55 955 903,78
57	Muu toetus turismiteenuste parandamiseks	68 895 110,59
58	Kultuuripärandi kaitse ja säilitamine	28 041 957,71
59	Kultuuri infrastruktuuri arendamine	4 555 321,83
61	Integreeritud linna- ja maapiirkondade taaselustamise projektid	1 652 384,21
75	Haridusasutused	292 674 757,88
76	Tervishoiuasutused	149 758 856,54
77	Lastehoiuasutused	39 763 852,66
79	Muu sotsiaalne infrastruktuur	113 276 439,74
85	Ettevalmistamine, rakendamine, seire ja kontroll	32 965,94
86	Hindamine ja uuringud; teave ja teavitamine	759 773,14
Rahastamise vorm		Võetud kohustuste EL osaluse summa (EUR)
01	Tagastamatu abi	1 500 906 911,86

02	Abi (laen, intressitoetus, tagatised)	17 736 552,51
----	---------------------------------------	---------------

Territoorium		Võetud kohustuste EL osaluse summa (EUR)
00	Ei kohaldata	87 005 923,93
01	Linnad	870 655 676,29
03	Saared	27 072 023,98
05	Maapiirkond (välja arvatud mäestikud, saared või hõreda ja eriti hõreda asustusega alad)	533 909 840,17

Majandustegevuse valdkond		Võetud kohustuste EL osaluse summa (EUR)
00	Ei kohaldata	279 607 281,71
09	Vee kogumine, puhastamine ja -varustus	470 169 770,63
11	Transport	5 596 074,27
12	Ehitus	179 322 749,79
16	Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	563 352,83
17	Avalik haldus	45 103 992,01
18	Haridus	243 460 903,14
19	Inimeste tervishoid	2 049 248,73
20	Sotsiaaltöö, ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	21 760 659,88
21	Keskkonnaga seotud tegevus	254 672 449,54
22	Mujal liigitamata teenindus	16 336 981,84

Allikas: SFCS, 31.12.2016

LISA 10. TEISE FONDI TÜÜPI KULUTUSTE RAHASTAMISTABEL

Prioriteetne suund		Prioriteetse suuna eelarve EL osa / teist tüüpi kulude maksimaalne summa	Toetuse saajate poolt tehtud abikõlblikud kulud kokku (1)	Avaliku sektori osalus (2)	Erasektori osalus	Rakendusüksuse poolt tehtud väljamaksete aluseks olevad kulud kokku (3)	Maksed Euroopa Komisjonilt (4)
2.1	CF tüüpi kulud	626 334 156	739 232 445	716 702 767	22 529 677	739 232 445	516 725 679
	Ei kohaldu	62 633 416	3 878	3 878	0	3 878	
2.2	ERDF tüüpi kulud	92 032 774	102 562 324	102 209 606	352 718	102 562 324	78 957 381
	ESF tüüpi kulud	9 203 277	0	0	0	0	
2.3	ERDF tüüpi kulud	28 760 241	78 774 033	63 651 427	15 122 606	78 774 033	24 569 913
	ESF tüüpi kulud	2 876 024	0	0	0	0	
2.4	ERDF tüüpi kulud	388 582 823	488 519 380	470 594 917	17 924 463	488 519 380	331 966 832
	ESF tüüpi kulud	38 858 282	351 162	331 800	19 362	351 162	
2.5	ERDF tüüpi kulud	212 765 713	214 425 966	214 348 797	77 168	214 425 966	182 159 015
	ESF tüüpi kulud	21 276 571	840	840	0	840	
2.6	ERDF tüüpi kulud	169 110 222	245 212 374	216 514 719	28 697 655	245 212 374	145 697 007
	ESF tüüpi kulud	16 911 022	0	0	0	0	
2.7	ERDF tüüpi kulud	2 759 832	792 739	792 739		792 739	717 160,00
	ESF tüüpi kulud	275 983	0	0		0	
ESF tüüpi kulud ERDF meetmetes (5)			352 003	332 641	19 362	352 003	1 280 792 987
ERDF tüüpi kulud ESF meetmetes (5)							

Allikas: SFCS KA 15.03.2017

LISA 11. JKS AUDITID PERIOODIL 2015-2016

Auditeeritud asutus	JKS auditi aruande number	Auditi lõpp	Tulemus*	Olulised tähelepanekud	Maandustegevused
EAS	I-111/2012	13.07.2012	II	Puudub kindlustunne, et hangete kontroll-lehel olevad küsimused tagavad, et TS on järginud RH teostamise korda siseriiklikku piirmäära ületanud hangete osas	EAS tuvastas võimalikud probleemsed projektid ning teostas nende üle tugevdatud riigihangete kontrolli.
EAS	I-111/2012	13.07.2012	II	Riigihangete kontrollimisel ei järgita neljasilmaprintsipi või ei järgita neljasilmaprintsipi õigeaegselt	EAS arutas antud teemat MKM, SiM esindajatega ning oleme seisukohal, et kasutame jätkuvalt ühtset lähenemist nii programmide riigihangete kontrollimise kui toetuse saajate siseriiklikku piirmäära ületanud hangete kontrolli osas. Vastavalt järelevalve juhendile (p.1.1.) võib olla väljamaksetaotluse teine kontroll osaline ning seda võib teostada ka paikvaatluse käigus. Hankeid kontrollitakse paikvaatluse käigus valimi alusel. Siseriiklikku piirmäära ületanud hangete puhul teostab teisest kontrolli järelevalve hankespetsialist 100%-liselt enne viimast väljamaksetaotluse menetlemist.
EAS	I-111/2012	13.07.2012	II	Riigihangete kontrollimisest ei ole tagatud piisav kontrolljälg	Lisatud aruande kontroll-lehele K3V10 nõue sisestada kontroll-lehele aruandes sisaldunud hangete viitenumbrid RHR-st Lisaks Hanke ekspertiisi kontroll-lehele juh, mis juhul tuleb täita Märkuste lahter.
EAS	I-112/2012	10.07.2012	II	Korraldusasutuse juhiseid järelkontrolli läbiviimiseks ei olnud alati järgitud	EAS vaatas täiendavalt üle vastavad kontroll-lehed ning viis sisse täiendused
EAS	I-112/2012	10.07.2012	II	RHS-i rikkumise korral ei tuvastatud mitteabikõlblike kulusid	EAS koostas, tuginedes täpsustavatele selgitustele RMI poolt, tabeli väiksemate puudustega riigihangetest ning seal esinenud hinnangulistest mitteabikõlblikest kuludest ja potentsiaalsetest tagasinõuetest
EAS	I-116/2012	28.12.2012	II	Järelkontrolli raames tuvastatud riigiabi ergutava mõju puudumine	EASi juhatuse otsus 1.1-5.1/13/335
EAS	I-116/2012	28.12.2012	II	Kontroll-lehtede täiendamisel ei kontrollita nende nõuetekohasust	10.12.2012-31.01.2013 viidi läbi kõikide meetmete rakendusdokumentide kontrolli meetme määruse vastu ja seadistuste õigsuse kontrolli rakendusdokumentide vastu. Kokku kontrolliti 47 meedet, sh taotlemiseks avatud 24 meedet, ja aruandluseks avatud 23 meedet. Kontroll hõlmas vastavate andmeväljade olemasolu kontrolli taotlusvormis ja kontroll-lehel. Alates 30.04.2013 kehtib EASis uus arendusprotsess K18. Arendusprotsessis on sätestatud muuhulgas kontroll-lehtede välja töötamise ja seadistamise vastutus keskselt- EAS arendusüksus. Läbivalt lisatud eesmärgi küsimus taotlusvormi ja edaspidi kinnitatakse juhatuses ka hindamisaruande vorm ja aruande kontroll-lehed.

EAS	I-120/2014	15.01.2016	II	EAS-il tuleks teostada täiendavad toimingud, saamaks kindlustunnet projekti kulude abikõlblikkuses	EAS on läbi viinud projektide nr 3.1.0702.11-0390, nr 1.4.0202.10-1226 ja nr 3.1.0401.10-0393 osas täiendava kontrolli mille raames selgus, et kuigi TS on aruandluse raames kinnitanud, et kõik projektis ettenähtud tegevused on ellu viidud, ei ole tegelikult tegevusi teostatud nõutaval kujul ja mahus. Projekti nr ...0390 osas on Politsei- ja Piirivalveamet alustanud kriminaalmenetlust soodustuskelmust käsitleva paragrahvi alusel. EAS on alustanud rikkumise menetlust
EAS	I-120/2014	15.01.2016	II	Ekspert hinnangute kvaliteet ja vorm vajab standardit	10.05.2016 on Korraldusamet poolt kinnitatud uuendatud KAMIN juhend, kus on tehtud järgnevad muudatused: KAMIN p 4.2.: Kui meetme spetsiifikast tulenevalt on valdavalt vajalik maksetaotlusega esitatavate kulude sisu, mõistlikkust, tõhusust ja seost projekti eesmärkide saavutamise hinnata RÜ välise ekspertiisi kaasabil, töötab RÜ iga vastava meetme või meetmete kogumi osas välja riskihindamise metoodika, milles on selgelt väljendatud hindamise skaala ja kategooriad, mille koostamisel on selgelt väljendatud hindamise kaasamine kohustuslik. Ekspert hinnangule esitatavad minimaalsed nõuded ja minimaalne küsimustik ekspertidele on esitatud KAMINa juhendi lisa 6.
EAS	I-120/2014	15.01.2016	II	Olemasolev struktuuritoetuste regulatsioon ja praktika ei taga alati, et mittehankijate tehingud oleksid läbipaistvad, kontrollitavad, rahalised vahendid oleks kasutatud säästlikult ja otstarbekalt ning mõistliku hinnaga, konkurentsi korral oleks tagatud erinevate pakkumuste võrdlemise teel parima võimaliku hinna ja kvaliteedi suhe	Toetuse saajatest mittehankijatele on 2016. aasta algusest tekitatud võimalus olemasoleva e-riigihangete keskkonna lihtsustatud kasutamine hangete läbiviimiseks. Uue e-riigihangete keskkonna menetlusmooduli arendamine on planeeritud ajavahemikus sügis 2016-2018. Lisaks on koostatud kasutusjuhend „Riigihangete registri (RHR) kasutajajuhend toetuse saajatele, kes ei ole hankijad riigihangete seaduse (RHS) tähenduses“, mis on üleval alates 13.05.2016 üleval riigihangete registris aadressil https://riigihanked.riik.ee/lr1/web/guest .
EAS	II-148/2013	19.12.2013	II	Kulu- ja maksedokumentide valimipõhise kontrolli riskidel põhinev metoodika ei ole asjakohane	30.05.2014 kinnitas EASi juhatus "K3 J7 Kuludokumentide valimipõhine kontroll" juhendi muudatused.
EAS	II-148/2013	19.12.2013	II	Valimipõhise kontrolli dokumenteerimine on puudulik ning ei ole tagatud piisav kontrollijälj	Alates 31.03 on NAV maksetaotluse kaardi kulude loetelu blokis võimalik kontrollivalimisse kuuluvale kulureale lisada vastav märge, mis on kohustuslik, kui projektis rakendatakse valimipõhist kuludokumentide kontrolli. Samuti saab teha NAV väljavõtte kõikidest valimis olevatest kuluridadest nii skeemi, projekti kui maksetaotluse lõikes. Alates 01.06.14 jõustusid juhendis K3 J7 tehtud muudatused, mis puudutab riskide hindamist ja valimi põhise kontrolli ning selle dokumenteerimist

EAS	II-185/2016	31.10.2016	II	EAS ei ole piisava põhjalikkusega hinnanud toetuse saajate esitatud finantsanalüüside vastavust kehtestatud nõuetele.	EAS palus toetuse saajatel esitada finantsanalüüsid ja seletuskirjad-Projektid EU29826, EU46041 ja EU29154 puhastulu analüüs järgib RM juhendi nõudeid ja prognoosid on realistlikud erinevate stsenaariumite korral. Projektid puhastulu ei teeni.
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	EAS-i protseduurireeglid ei kajasta kuluaruannete koostamise korda ja on ajakohastamata	K2J7 muudatused on ellu viidud (vt lisadokument K2J7 - ver4)
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	EAS-i sisene kord K3 ei reguleeri nooremkonsultandi toiminguid	Alates juuli 2010 on K3-s toodud noormekonsultandi roll ja vastutus "konsultandi" mõiste alla. EAS ei erista noormekonsultandi ja ettevõtluskonsultandi rolli ja vastutust menetlusprotsessi mõistes.
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	Eelnõustamise mõiste ei ole piisavalt defineeritud ja võivad tekkida olukorrad, kus konsultant hindab eelnevalt enda poolt eelnõustatud taotlusi	Eelnõustamine on kirjeldatud meie K3s. Funktsioonide lahusus on tagatud seeläbi, et konsultant teeb taotluse analüüsi ja hindamisaruande, kuid hindab hindamiskomisjon vastavalt hindamismetoodikale ning otsuse teeb juhatus.
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	Järelevalve spetsialistid ei ole kohustatud sõltumatust kinnitavat kirja allkirjastama	Aruannete kontroll-lehtedele on lisatud järelevalvespetsialisti projektist sõltumatuse deklareerimise nõue (K3V10)
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	Konsultandid ei ole hindamisaruandeid allkirjastanud ning hindamisaruande vormil puudub allkirja koht	EAS jätkab hindamisaruannete kinnitamist digitaalses dokumendihaldussüsteemis ning ei pea vajalikuks protsessi (sh vormi) muutmiseks.
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	Konsultantide sõltumatust kinnitavaid kirju ei ole konsultandi vahetumisel / asendamisel täidetud	EAS rakendab põhimõtet, et sõltumatuse kinnitamine on kohustuslik isikutel, kes osalevad projekti hindamises. JÜ töötajad seda ei tee, kuna nende tööülesanded ei ole seotud projektile hinnangu andmisega, vaid selle vastavuskontrolliga.
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	Projektide aruannete menetlemise kontroll-leht ning paikvaatluse protokoll ei anna piisavat kindlustunnet, et toetuse saaja on järginud riigihangete teostamise korda	On täiendatud juhendi K25V1 järelevalve üksuse paikvaatluse protokoll plokki 6.3 RHS nõuetest kinnipidamine täiendavate kontrollküsimustega. Samuti on täiendanud aruannete kontroll-lehti (K3V10) lihthangete läbiviimise õiguspärasuses kontrollküsimustega ning loonud eraldiseisva kontroll-lehe hankekespertsitide läbiviimiseks (K3V9).
EAS	II-99/2008	27.05.2009	II	Rakendusasutuse teavitamine programmide osas teostatava järelevalve käigus tuvastatud mitteabikõlblikest kuludest ei ole piisavalt reguleeritud	Täiendatud EASi omategevusi reguleerivat sisekorda K53 punktiga, mis kohustab projektijuhti koheselt teavitama järelevalveüksuse direktorit toetusena välja makstud mitteabikõlblikuks osutunud kuludest. Samuti on K53 seotud dokumentide loetelus nimetatud K10 EAS mittevastavuste menetlemise kord, mis kehtestab edasised sammud mittevastavuse menetlemiseks.
EAS	N-3/2013	14.11.2013	II	Rakendusüksus ei ole tuvastanud kõiki tegevusi, kus oli ergutava mõju rikkumised	Projektides EU35646 ja EU29431 tehti täiendavad tagasinõuded, vastavalt 13.3.2014 ja 07.03.2014. Projektis EU29286 tehti tagasinõue 08.01.2014. Projektides EU31863 ja EU30142 tehti täiendavad intressi tagasinõuded.

EAS	I-123/2015	14.07.2016	I	RÜ on SFOSis eksinud paikvaatluse liigitamisega	Paikvaatluse liik õigeaks märgitud
EAS	I-123/2015	14.07.2016	I	Arvestades järelkontrollide planeerimisel vaid riigiabi otsusest tuleneva kestvuse nõude pikkusega, esineb oht, et RÜ-l jääb õigeaegselt andmata hinnang üldmääruse artiklile 57	Järelkontrollide ajakava on muudetud
Maanteeamet	I-99/2010	14.10.2010	II	Vaiete lahendamisel ei ole tagatud kohustuste lahusus	ST eeskirja peatükki 8 on täiendatud: TS võib esitada haldusakti peale vaide haldusmenetluse seaduses sätestatud korras. RÜ otsuse peale esitatud vaideid menetleb RA. RÜ esitab TS-ilt saadud vaide (sh originaaldokumendid) viivitamatult RA-le ning RA ettepanekul abistab vaidemenetlusel. TS võib peale vaideotsuse tegemist pöörduda kaebusega halduskohtusse.
MKM	2009/EE/REGIO/J4/789/1	17.02.2010	N/A	Ebatäielik kontrolljälg töötundidega seotud deklareeritud kulude osas	Läbi viidud projekti auditi ERF-41/2010 käigus tuvastati, et üleandmis-vastuvõtu aktis toodud töötunnid ei olnud vastavuses AS Regio töötajate tööajatabelis toodud töötundidega. Kuna tegelikult osutati teenust nelja töötunni eest vähem on teenuse eest enamtasutud summa 2125 EEK mitteabikõlblik kulu. 06.05.2010 tegi EAS tagasinõude.
MKM	2009/EE/REGIO/J4/789/1	17.02.2010	N/A	Euroopa Liidu Teatajas hanketeate avaldamata jätmine	25.03.2010 teostatud haldusotsuse muudatus nr 26.2-2/25-24 ning nimetatud mitteabikõlblik summa arvati maha 31. märtsi 2010. a seisuga Euroopa Komisjonile esitatud kuluaruandest. Lisaks on OLAF-le 2010. a esimese kvartali kohta esitatud aruandega nr EE/10/10012/FD/1 teatatud eeskirjade eiramisest.
MKM	I-124/2015 FEI JKS - MKM	15.07.2016	N/A	FI JKS's on olulised puudused kulude abikõlblikkuse kontrollimisel	Soovitatud kontrollid on teostatud.
MKM	II-114/2009	10.03.2010	II	MKM ei kontrolli, kas riigihanked on viidud läbi vastavalt RHS'le ja MKM is puudub kontroll-leht hankelepingute kooskõlastamiseks juhul kui RIA on toetuse saaja infoühiskonna edendamise investeeringute kava raames	Täiendati RIA käsiraamatut. Lisatud punkt 7.1. Hankemenetluse kontroll, viide on ka punktis 4.2. Hankelepingute kooskõlastamine. Täiendatud on Hankemenetluste protseduuride kontroll-lehte (lisa 16) ning täiendatud on menetluste üldist korda - hankemenetlust kontrollitakse ja kontroll-lehte täidetakse projekti käigus mitu korda (täistaotluse rahuldamisel ja paikvaatlusel kindlasti).
MKM	II-114/2009	10.03.2010	II	MKMi koostatud avatud taotlusvooriga meetme tingimustes toodud nõuded ei ole kooskõlas perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse väljamaksmise tingimuste ja korra põhimõtetega	Meetmete "Ühisturunduse toetamise tingimused ja kord" ning "Välismessitoetuse tingimused ja kord" ühendati uude meetmesse "Ekspordi arendamise tingimused ja kord", kus minimaalset kuludokumendi nõuet ei ole. Samuti puuduvad kitsendavad tingimused tarnijale. Meetmete "Teadus- ja arendustegevuse projektide toetamise tingimused ja kord" ning "Tehnoloogia arenduskeskuste toetamise tingimused" määruste muudatused kinnitati majandus- ja kommunikatsiooniministri 26.04.2012 määrusega nr 36.

MKM	II-114/2009	10.03.2010	II	MKMi riigihangete eelkontroll ei hõlma kõiki olulisi riigihangete seaduse nõudeid ja kõikide teostatud kontrollitoimingute kohta puudub kontroll-jälg	17.06.2014 kinnitati transpordi infrastruktuuri arendamise ning säästva transpordi arendamise meetmete rakendamise eeskiri, millega võeti üle KA koostatud RH kontroll-lehed (eeskirja pt 9 ja selle lisa 4).
MKM	II-114/2009	10.03.2010	II	Osade MKMi avatud taotlemisega meetmete tingimused ei vasta STSis sätestatud nõudele	Meetmed "Ühisturunduse toetamise tingimused ja kord" ning "Välismessitoetuse tingimused ja kord" ühendati uueks meetmeks "Ekspordi arendamise toetuse tingimused ja kord" (hangete ja pakkumistega seonduv on sätestatud §6 lg 6 ning partnereid puudutav §12). Meetmes "Teadmiste ja oskuste arendamise toetamise tingimused ja kord" on hangetega seonduv sätestatud §12. "Turismiinfo jaotuskanalite toetamise tingimused ja kord" määrust muudeti majandus- ja kommunikatsiooniministri 26.04.2012 määrusega nr 36. Määruse §12 lg 3 punktis 2 on toodud, et taotluses tuleb ära tuua ka partneri panus projekti.
MKM	II-114/2009	10.03.2010	II	Riskide juhtimise protsess ei ole süsteemne ning kontroll-jälg sellest on puudulik	iga-aastases riskide hindamise tabelis säilitatakse ka järeltegevuste kontrollijalg. Märgitakse tehtud tegevused ja viited dokumentidele.
RM	1336 (Ares 961775)	06.09.2011	N/A	AA aruandlus ei kajasta auditi ulatus korrektselt ja kulude majanduslikku põhjendatust ei ole piisavalt hinnatud	EK luges tähelepaneku suletuks peale Eesti selgitusi.
RM	1336 (Ares 961775)	06.09.2011	N/A	AA aruandluse puudulik kajastamine	EK esitas 9.08.2013 kirjaga kinnituse, et tähelepaneku võib sulgeda. Tähelepanek suletud 28.07.2016
RM	1336 (Ares 961775)	06.09.2011	N/A	Hindamiskriteeriumid ja nende valik ebapiisav	EK nõustus AA selgitustega, Vt täpsemalt lisatud kinnituskirjast TP nr 4 osas.
RM	1336 (Ares 961775)	06.09.2011	N/A	Pakkumisen menetlus ei ole läbi viidud nõuete kohaselt ja töötaja tabelit ei ole peetud korrektselt	1. EK loobus tagasinõude soovitusel (punkt 2.1, vt lõpparuanne). 2. EE ei nõustunud soovitusel, kuivõrd alus tagasinõudeks puudub. EK esitas 9.08.2013 kirjaga (Ares 2013, 2860281) kinnituse, et tähelepaneku võib sulgeda.
RM	1336 (Ares 961775)	06.09.2011	N/A	Tähistamine ei ole korrektne	AA arvestab avalikustamise nõuete täitmise kontrollil EK soovitusi.
RM	1336 (Ares 961775)	06.09.2011	N/A	Välja selgitada mitteabikõlblik kulu ja teostada finantskorrektsioonid	Teostatud osaline tagasinõude otsus.
RM	15EMPH207EE0 034	14.03.2016	N/A	Hankemenetlus lepingu pikendamisel oli läbipaistmatu ning ei taganud võrdset juurdepääsu potentsiaalsetele pakkujatele	KA ei nõustu EK tähelepanekuga aruande eelnõus ja esitas oma täiendavad seisukohad vastuskirjas (auditi aruande juures)
RM	15EMPH207EE0 034	14.03.2016	N/A	Hankemenetlusreeglite rikkumine	KA andis täiendavaid selgitusi (lisatud vastuskirjas) koos lisatõendusmaterjaliga

RM	Ares (2014) 3033440	29.10.2014	N/A	Approval of user rights and roles	More formal user request policy will be introduced which includes: 1) template for access requests; 2) request for new access rights or for changing existent rights will be initiated by employees' supervisor. New request policy will be formalized in MA's procedure rules for 2007-2013 programming period, which will be amended by the end on 2014.
RM	Ares (2014) 3033440	29.10.2014	N/A	New user roles	See finding No 2.(previous point)
RM	Ares (2014) 3033440	29.10.2014	N/A	Periodical reviews of user accounts	Periodical review is formalized by describing the procedure in MA procedure rules for 2007-2013 programming period: 1) periodical review will be conducted by MA Liaison twice a year; 2) information about access rights will be sent to the supervisors of the SFC2007 users who will have to review the data.
RM	Ares (2014) 3033440	29.10.2014	N/A	Users not removed in a timely manner	More formal user request policy will be introduced which includes that request for removing the rights will be initiated by employees' supervisor by sending an e-mail to the MS Liaison. New request policy is formalized in MA procedure rules for 2007-2013 programming period, which will be amended by the end on 2014.
RM	I-110/2010	14.03.2012	III	Ei ole tagatud makseasutuse kuluaruande koostamise juhendi järgimine	MA vaatas 2011. a üle RÜ-de kuluaruannete koostamise protseduurid ning kohapeal realsed kontrollid. MA soovustega on RÜd arvestanud ning muudetud protseduurid loetud MA poolt piisavaks. 2012. a viis MA läbi paikvaatlused uute protseduuride täitmise kontrolliks. Kontrollide käigus puuduseid ei tuvastatud.
RM	I-110/2010	14.03.2012	III	Makseasutusel puudub piisav ülevaade rakendusüksuste kontrollitegevustest	Alates 2011 III kv koostab MA enne kulude sertifitseerimist RÜ-põhise analüüsi tuvastatud probleemide mõjust kulude sertifitseerimisele. Arvesse võetakse JKS auditite, projektauditite, EK auditite, MA ja KA kontrollide ning RÜ enda kontrollide tulemusi, mis on MA-le kättesaadavad aruandeperioodi lõpus. Vaadatakse jooksvat aastat ja eelmist aastat tuvastamaks probleeme. Aruanne on aluseks kulude sertifitseerimisele (sh mitte-sertifitseerimisele). Protsess reguleeritakse protseduuris
RM	I-110/2010	14.03.2012	III	Puudub kindlus, et makseasutusel on ülevaade kõikidest toetuse saajate pankrottidest ja likvideerimistest	Koostanud uue tagasinõuete juhend, kus käsitletakse ka pankrottide ja likvideerimiste menetlust (veebr 2012). RÜ-de tagasinõuete protseduurid on MA poolt üle vaadatud ning paikvaatluste käigus kontrolliti antud protseduuride vastavust tegeliku RÜ menetlusega. 2012 viis MA läbi paikvaatlused uute protseduuride täitmise kontrolliks. Sertifitseerimist takistavaid puuduseid ei tuvastatud. Riskide alusel jätkatakse kontrolle automaatpäring on arendusettepanekutes ning analüüsimisel.

RM	I-110/2010	14.03.2012	III	Sertifitseerimisprotsessi aluseks olevad rakendusüksuste ning korraldusametuse kinnitused ei paku piisavat kindlustunnet	2011-12 on MA saanud piisava ülevaate RÜde/RAde kontrollitegevusest ja selle piisavusest läbi: a. omapoolsete kontrollide kuluaruannete, väljamaksete, pisteliste väljamaksete kontrollide, tagasimaksete määruse nõuete täitmise valdkonnas. RÜde lõikes on kontrollide tulemuste info RÜde sertifitseerimise aruannetes ja MA kontroll-lehtedel. b. KA poolsete kontrollide abikõlblikkuse, paikvaatluste ja hangete valdkonnas saadetakse infot kvartaalselt. Vastavalt MA töökorra punktile 7.4.1 koondatakse kontrollide ja auditite infot sertifitseerimise aruandesse, mida koostatakse kvartaalselt. Vajadusel viiakse läbi täiendavaid kontrolle.
RM	I-124/2015 FEI JKS - KA	15.07.2016	N/A	perioodi 2007-2013 rahastamisvahendite juhtimis- ja kontrollisüsteemis on olulised puudused kulude abikõlblikkuse kontrollimisel	RA viis läbi SA Kredex vastavad abikõlblikkuse kontrollid, sh topeltfinantseerimise kontrollid võimalikke kattuvuste osas. Stardilaenu kontrolli raames tuvastati ühe projekti osas topeltfinantseerimine. Toimub edasi asjaolude selgitamine ja vajadusel algatatakse rikkumismenetlus
RM	I-94/2010	02.07.2010	N/A	Infosüsteemi talituspidevuse plaanid - Järelauditi soovitus ei ole täidetud.	Infosüsteemi talituspidevuse plaan infoturbe nõukogu poolt heaks kiidetud detsembris 2011.
RM	I-94/2010	02.07.2010	N/A	Kõik RÜ/RA - kinnitada infoturvapoliitika, mis defineeriks üldised turvaalased eesmärgid, prioriteedid ning töötajate kohustused ja vastutuse - järelauditi soovitus ei ole täielikult täidetud (?)	Vastavasisuline teavitamine RA-dele ja RÜdele tehtud septembris 2011, infoturvapoliitikat reguleerivad dokumendid on RMile edastatud. Vastav koondfail on tõendusmaterjalina lisatud EPOsse. SIM kasutab a-st 2008 ISKE-t.
RM	I-94/2010	02.07.2010	N/A	Kuna projekti andmeid saab koordinaator vabalt muuta, siis puudub nimetatud andmete sisestamisel kontrolliefekt SFOSis.	Ei nõustu.. Puudub eraldi vajadus kinnitaja funktsiooni järele: kasutajate tegevused logitakse ning SFOS-is tehtavad muudatused ei too endaga kaasa toetuse saajale mitteabikõlblike kulude väljamaksmist ega eelarve suurendamist.
RM	I-94/2010	02.07.2010	N/A	puudub varukoopiate testimise plaan	RMIT-il olemas avariipäästeplaan (Disaster Recovery Plan), kus kirjeldatud erinevad taastamise plaanid, mida tehakse varukoopiatest.
RM	I-94/2010	02.07.2010	N/A	Teenustaseme lepete raamistik - Järelauditi soovitus ei ole täidetud.	RMi ja RMIT IT koostöö kokkulepe piisavalt põhjalik, lisas fikseeritud spetsiifilised teenustaseme tingimused kõigile RM rakendustele. Puudub vajadus eraldi teenustaseme lepete raamistiku loomise järele.
RM	I-94/2010	02.07.2010	N/A	teenustaseme lepped - Järelauditi soovitus ei ole täidetud.	20.04.2012 sõlmiti RMi ja RMITi vahel IT koostööleping, mille lisades on ära toodud spetsiifilised teenustaseme tingimused kõigile RMi rakendustele, sh SFOS-ile. Rakendussüsteem loeti "K2 kõrge käideldavusega".
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	KA koordineeritav SV riskijuhtimise protsess ei ole olnud süsteemne	Uuendatud riskijuhtimise juhendmaterjal.

RM	II-117/2011	10.04.2012	II	Korraldusasutusele ei ole tagatud paikvaatluste info piisavus ja õigsus struktuuriotetuse registris	Paikvaatluste moodul SFOSis on uuendatud. Andmete kvaliteedi osas on teostatud kontroll ning edaspidiseks kvaliteedi tõstmiseks koostab kohustuslike andmeväljade täitmise kohta terviklik juhendmaterjal ja andmekvaliteedi kontrolli protseduur, mis integreeritakse RA või RÜ protseduuridesse.
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	Korraldusasutusel puudub piisav ülevaade projektivaliku protsessi tegelikust rakendamisest rakendusüksustes	Uuendatud KA töökorra punktis 5.4., on sätestatud, et "KA vaatab rakendusüksuste olulisemad protseduurid üle vähemalt kaks korda perioodi jooksul". KA'st RA'dele delegeeritud kontrollide korral lähtutakse juhendist "Juhendmaterjal rakendusüksustele järelevalve teostamiseks rakendusüksustes".
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	Korraldusasutuse riigihangete protseduuride kontroll ei anna kindlustunnet, et rakendusüksuste praktika riigihangete kontrollimisel on piisav võimalike vigade tuvastamiseks	KA uuendatud töökorras on reguleeritud, et olulisemate protsesside kontroll teostatakse rakendusüksustes minimaalselt kahel korral perioodi jooksul (TK 5.4. p 1.2.). KA'l on ülevaade sellest, kuidas rakendusüksused praktikas riigihankeid kontrollivad, kuna RÜ'del oli kohustus üle võtta KA poolt koostatud kontroll-lehed ja 2012 II pa kontrolliplaanis on riigihangete õiguspärasuse kontroll koos kontroll-lehtede täitmise kvaliteedi kontrolliga nendes RÜ-des, kus ei teostatud erakorralisi riigihangete kontrolli teemalisi JKS auditeid.
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	Korraldusasutuse teatisega esitatud kinnitus kulude kontrollimise kohta on üldsõnaline ning ei anna piisavalt teavet, millistele andmetele tuginedes on hinnang antud	KA on uuendanud teatise esitamisega kaasnevat kontroll-lehte: tuuakse välja ettepanekud kulude mittesertifitseerimise kohta (TK p 1.6.). Projektauditite ning JKS auditite järeletoimingute õigeaegsuse ja asjakohasuse kontrolli protseduur on KA töökorras uuendatud (TK p 1.5.). Paikvaatluste andmete kvaliteetsemaks kasutamiseks on vastavasisuline SFOS arendus töös.
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	KA töökorras puudub auditite kontrolli protsessikirjeldus ning ei ole tagatud järeletoimingute tähtaegset läbiviimist	Korraldusasutuse töökorda on lisatud (TK p 5.5.) tegevused projektauditite tähelepanekute järeletoimingute tähtaegadest kinnipidamise kontrollimiseks.
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	Korraldusasutuse ülesannete täitmise järjepidevus ei ole tagatud, sest töötajad vahetuvad sageli ja osade ülesannete täitmiseks olemasolev inimressurs ei ole piisav	Seire eest vastutav nõunik asus tööle 19.03.2012.a. 02.04.2012 alustas tööd täiendav riigihangete spetsialist. Kommunikatsiooni ja koolitustega seonduvad ülesanded koondati ühe inimese kätte. Järelevalvesse lisaks üks täiskohaga töötaja, kelle põhiülesanneteks on auditite tähelepanekute täitmise jälgimine ning juhtimis- ja kontrollisüsteemide tähelepanekute analüüs ja vajadusel KA kontrollide läbiviimine.
RM	II-117/2011	10.04.2012	II	Väljamaksetaotluste menetlemise protseduur ei ole vastavuses korraldusasutuse järelevalve üldjuhendis toodud nõuetele	Väljamaksetaotluste menetlemise protseduuri on uuendatud ja viidud vastavusse järelevalve üldjuhendiga. Praktiliselt rakendatakse uuendatud protseduure ellu alates 04.04.2012.

RM	II-117-J/2013	26.04.2013	II	Korraldusasutus ei ole 2012. aastal taganud paikvaatluste informatsiooni õigsust ja piisavust SFOSis	SFOSi andmete õigsuse eest vastutab RÜ. Oleme 2012 II pa andmete kvaliteeti kontrollinud ning leitud puudused on kõrvaldatud. Alates 01.01.2013 on kasutusel mooduli uuendus, kus on võimalik sisestada tähelepanekuid ja nende järeltegevusi. Kasutajajuhend on uuendatud. Materjal on kättesaadav ekstranetis. Jätkame pistelist paikvaatluste sisulise kvaliteedi kontrollimist kontrolli-lehtede alusel ning SFOSi sisestatud andmete kvaliteedi kontrollimist.
RM	II-117-J/2013	26.04.2013	II	Korraldusasutusel puudub piisav ülevaade rakendusasutustelt tellitud kontrollide järeltegevustest	Süsteemikontrollide info SFOSi kandmine töös - valminud analüüsi dokument ja programmeerimisel. Juhendmaterjal on uuendatud. kuni SFOS arenduse kasutamismis saamiseni teeb KA delegeeritud kontrollide järeltegevuste seiret vähemalt 2 korda aastas
RM	II-162/2014	18.11.2014	I	Valimipõhise kontrolli mahu määramise põhimõtted vajavad täiendamist	Auditi poolt väljatoodud soovitused on täiendatult käsiraamatusse lisatud. KA käsiraamat kinnitati kantsleri poolt 01.09.2015
RM	II-165/2014	11.02.2015	II	Puudub riigieelarveliste ja muude välisabi vahendite kaardistus	Koostatud kokkuvõtte meetmete topeftinantseerimisest seisuga 15.06.2015.
RM	II-165/2014	11.02.2015	II	Täiendavate kontrollimeetmete rakendamine topeftinantseerimise	Koostatud kokkuvõtte, kus kirjeldatud pettuse riskide tulemused seisuga 15.06.2015 ning välja toodud juba täiendavalt kasutusele võetud meetmed.
RM	I-118/2014	29.01.2015	II	RÜ töökord ja kontroll-lehed ei kajasta piisavalt hankelepingute täitmisel aset leidvate tööde muudatuste ja reservi kasutamise vastavuseks teostatavaid kontrolle	RA-I puuduvad protseduurid auditi tulemuste üle vaatamiseks ja soovituste rakendamiseks. Töökord on kinnitatud kantsleri käskkirjaga nr 058, 29.05.2015
RM	I-118/2014	29.01.2015	II	VRO töökord ning kontroll-leht ei kirjelda piisavalt paikvaatluste ja järelkontrolli kava koostamise põhimõtteid ega teostatavaid kontrolle	Töökorda ja kontroll-lehte on täiendatud tulenevalt auditi soovitustest. Töökord on kinnitatud kantsleri käskkirjaga nr 058, 29.05.2015
RM	I-118/2014	29.01.2015	II	Väljamakse taotluste menetlemise kontrollijalg ei anna piisavat infot kontrollitegevuse sisu ja kvaliteedi kohta	Toetuse väljamaksmiseks esitatavad dokumendid on toodud meetme määruuses. Puuduvate dokumentide kohta tehakse märged kontrollilehel. Hankeid kontrollitakse eraldi kontroll-lehe alusel juristi poolt.
RM	15EMPH207EE0034	14.03.2016	N/A	Hankemenetlus lepingu pikendamisel oli läbipaistmatu ning ei taganud võrdset juurdepääsu potentsiaalsetele pakkujatele	Eesti edastas täiendavad selgitused, mille alusel tähelepanekust loobuti.
RM	15EMPH207EE0034	14.03.2016	N/A	Hankemenetlusreeglite rikkumine	Eesti edastas täiendavad tõendavad dokumendid, mille alusel tähelepanekust loobuti.

RM	2014/EE/REGIO/ C2/1400/1	09.10.2015	N/A	Artikli 20 kohane aruanne ning tagasivõetud ja tagasinõutud summade register ei olnud omavahel vastavuses.	Aruanne parandatud. Nõutav informatsioon esitatud
RM	2014/EE/REGIO/ C2/1400/1	09.10.2015	N/A	Artikli 20 kohane aruanne ning tagasivõetud ja tagasinõutud summade register ei olnud omavahel vastavuses.	Aruanne parandatud. Nõutav informatsioon esitatud
RM	2014/EE/REGIO/ C2/1400/1	09.10.2015	N/A	Artikli 20 kohane ning tagasivõetud ja tagasinõutud summade register ei olnud omavahel vastavuses.	Aruanne parandatud. Nõutav informatsioon esitatud
RM	2014/EE/REGIO/ C2/1400/1	09.10.2015	N/A	Tegime kindlaks, et tagasivõetud summa nr 26194 (projekt nr. 4.1.0101.11-0061), oli kõigis kolmes 2013. aasta tagasivõetud ja tagasinõutud summade registris valesti näidatud.	Erinevus tekkis tulenevalt tagastusest nr 26194. Tagastuse kajastamine aruandes on parandatud
RM	2014/EE/REGIO/ C2/1400/1	09.10.2015	N/A	MIS-süsteemist saadud Exceli fail ei anna audiitoritele piisavat kindlust selles suhtes, et Exceli tabelis sisalduvad summad on samad mis MIS-süsteemis registreeritud summad, kuna Exceli tabelis sisalduvat teavet võidakse muuta või see võib kaduma minna.	Esitati väljavõtte MIS süsteemist
RM	I-123/2014	14.07.2016	I	RÜ on SFOSis eksinud paikvaatluse liigitamisega	Paikvaatluseliik õigeks märgitud
RM	I-123/2014	14.07.2016	I	Järelekontrolli teostaja(te) erapooletus kontrollitavast projektist ei ole tagantjärele tuvastatav	RÜ täiendas järelekontrolli kontrolli-lehe vormi.
RM	I-124/2015	15.07.2016	N/A	FEI JKS on olulised puudused kulude abikõlblikkuse kontrollimisel	RA on läbiviinud nõutavad kontrollid. KA on hinnanud kontrollide piisavust
RM	II-172/2015	12.08.2015	I	Projekti nr 2.1.0101.10-0060 osas 2014. a Euroopa Komisjonile deklareeritud eelarve vähendamise summas 297 788,36 eurot on ebakorrektned	Andmed korrigeeritud ja esitatud korrektne aruanne
INNOVE	I-113/2012	24.07.2012	II	RÜ ei kontrolli riigihangete läbiviimist 3.05.2012 kinnitatud täiendatud kontrolli-lehe alusel meetmete puhul, mida rahastatakse ESFist.	Soovitus on rakendatud, kõik ülekontrollitud hanked osutusid korrektseteks, rikkumisi ei tuvastatud

INNOVE	I-113/2012	24.07.2012	II	RÜ ei ole hangete järelkontrolli käigus korrektselt hinnanud hankelepingu maksumuse suurendamise põhjendatust.	RÜ on läbi viinud lisakontrollid (lisas) ning on veendunud, et 1 projekti osas on järginud RHS §69 lõikest 3 tulenevat nõuet ja teise projekti osas ei saa lugeda raamatukoguriulite mõõtmete muudatust ettenägematuks asjaoluks. RÜ on koostanud tagasinõude otsuse nr 4-3/1667, 28.12.2012.
INNOVE	II-110/2009	09.07.2009	II	Puudub piisav kontrolljälg väljamaksetaotluse menetlemisel läbiviidavate kontrollide kohta, kui kuludokumente on kontrollitud toetuse saaja juures kohapeal	Kuludokumentide kontrollimise toetuse saaja juures täidetakse kontroll-leht ja allkirjastatakse kontrolli läbiviijate poolt. Kontroll toimub protseduuriliselt samamoodi, nagu tehakse seda rakendusüksuses.
INNOVE	II-110/2009	09.07.2009	II	Rakendusüksus ei järgi riigihangete kontrollimisel neljasilmaprintsipi	SA Innove poolt 07.07.10 käskkirja nr 1.1-4/354 on kinnitatud uus "Toetuse kasutamise järelevalve kord"
INNOVE	II-110/2009	09.07.2009	II	Rakendusüksuses kasutatav riigihangete kontroll-leht ei anna piisavalt kindlustunnet, et toetuse saaja on järginud riigihangete seadusest tulenevaid nõudeid	SA Innove juhatus 08.03.2011 käskkirjaga nr 1.1-4/414 on kinnitatud uued korrad „Struktuuritoetuse väljamaksete menetlemise kord“, muudetud antud korra lisa 1 „Väljamakse taotluse kontroll-leht“ ja lisa 2 „Riigihangete kontroll-leht“.
INNOVE	II-110/2009	09.07.2009	II	VMT kontroll-lehel olevad küsimused ei anna piisavat kindlustunnet, et TS on järginud RH teostamise korda alla riigihanke piirmäära jäävate hangete läbiviimisel ning lihtsustatud korras tellitavate teenuste tellimisel	SA Innove juhatus 08.03.2011 käskkirjaga nr 1.1-4/414 on kinnitatud uued korrad „Struktuuritoetuse väljamaksete menetlemise kord“, muudetud antud korra lisa 1 „Väljamakse taotluse kontroll-leht“ ja lisa 2 „Riigihangete kontroll-leht“.
INNOVE	II-110/2009	09.07.2009	II	VMT menetlemiseks loodud lihtsustatud meetodika ei taga olulise finantsmõjuga kuluridade kontrollimist	Metoodikat on täiendatud ja tagatud on olulise finantsmõjuga kulude sattumine valimisse.
INNOVE	II-110/2009	09.07.2009	II	Väljamaksetaotluste menetlemiseks loodud lihtsustatud meetodikas kasutatav projekti riskide hindamise meetodika ei ole asjakohane	Rakendusüksus koostas uue valimi meetodika, mis on sisse viidud väljamaksete menetlemise korda, kinnitatud SA Innove juhatus 21.09.2010 käskkirjaga nr 1.1-4/371
INNOVE	II-136/2011	28.12.2012	II	RÜ paikvaatluse aktis puudusid detailsed kontrollküsimused KA järelevalve juhendis nõutud aspektide kontrollimiseks	KA järelevalve juhendis kajastatud küsimused on lisatud järelevalve protseduuri (Lisa 1, paikvaatluse juhend - täpsemad selgitused ja ülevaade täiendustest lisatud failis)
INNOVE	I-123/2015	14.07.2016	I	Järelkontrolli valimi meetodika ei ole detailselt kirjeldatud ja järelkontrolli valimi muudatustest ei ole säilitatud kontroll-jälge	Tõhustatud tööprotseduure ja tagame edaspidi nõutava kontroll-jälje olemasol. Järelevalve korra lisa 1 p 3.4 on reguleeritud omandisuhte kontrollimine (punkt 3)
KIK	I-123/2015	14.07.2016	I	RÜ ei ole järelkontrolli valimi koostamisel arvestanud VKE-dele kehtiva kestvuse nõude tähtsusega, millest tulenevalt võivad kontrollid jääda õigel ajal teostamata	Koostatud järelkontrolli valim - RÜ arvestab järelkontrollide planeerimisel VKE-dele STS-is kehtiva erisusega. RÜ teostas projektile nr 2.3.0401.09-0034 järelkontrolli 23.09.2016. Järelkontrolli andmed on sisestatud SFOSi vastava projekti juurde.

KIK	I-123/2015	14.07.2016	I	RÜ on arvestanud valimi mahu hulka järelkontrollid, mis on teostatud KA üldjuhendis ettenähtust varem	Tähelepanekus toodud projektid on meetmete valimi minimaalse mahu arvestuse hulgast välja võetud. Projekt 2.1.0701.09-001 lülitatakse 2017.a valimisse
KIK	I-123/2015	14.07.2016	I	RÜ on SFOSis eksinud paikvaatluse liigitamisega ning arvestanud järelkontrollide hulka paikvaatluse, mis oma sisult ei ole projektijärgne	Paikvaatluseliiik õigeks muudetud
KIK	II-164/2014	25.06.2015	II	Riigihangete kontroll-leht ei sisalda kõiki olulisi kontrollikohti riigihangete korraldamisest ja tellija reservi kasutamisest	Kontroll-lehti on täiendatud tulenevalt RHS'ist ja KAMIN muudatustest.
KIK	II-164/2014	25.06.2015	II	Rakendusüksus ei ole hinnanud hanke nr 129957 hankelepingu muudatuste ja tellija reservi kasutamise vastavust riigihangete seadusele	KIK on teostanud täiendava kontrolli ja esitanud tulemuse AA'le 04.11.2016. Täiendatud kontroll-lehti.
KIK	II-164/2014	25.06.2015	II	Rakendusüksus ei ole hinnanud hangete nr 135917 ja 134136 hankelepingute muudatuste ja tellija reservi kasutamise vastavust riigihangete seadusele	KIK on teostanud täiendava kontrolli ja esitanud tulemuse AA'le 04.11.2016. Täiendatud kontroll-lehti.
KKM	I-88/2009	27.11.2009	II	Puuduvad erinevad protseduurid - ST kasutamise seotud aruannete kontrollimiseks, koostamiseks ja edastamiseks; rikkumiste menetlemiseks ja teavitamiseks; auditi tulemuste üle vaatamiseks ja soovitude rakendamiseks.	RA on oma tööprotseduure täiendanud ja koostanud puudolevad tööprotseduurikirjeldused
KREDEX	I-81/2008	29.04.2009	II	Rakendusüksus ei kontrolli kulude abikõlblikkust piisavalt põhjalikult	Tõhustatud kontrolli taotluste üle. 12. okt 2009 tehtud tagasinõude otsus nr 321.
KREDEX	I-81/2008	29.04.2009	II	Rakendusüksus ei teosta paikvaatlust toetuse saaja üle	Programmide raames teostab järelevalvet) MKM (sätestatud halduslepingutes). Meetme "Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine" paikvaatluste protseduur sätestatud struktuuriotetuste rakendamise korra punktis 3.3, kontroll-leht lisa 2.
KREDEX	II-128/2010	21.12.2010	II	Kontroll-jälg erikontrolli teostamisest taotluste analüüsimisel ei ole piisav	Allutatud laenude menetlemise ja väljastamise kord, kinnitatud juhataja käskkirjaga 13.12.2010. Erikontrolli mõiste muudetud täiendavaks kontrolliks, sätestades selle alused punktis 2.2.8,
KREDEX	II-128/2010	21.12.2010	II	Programmide korral on laenu ja käenduste taotluste analüüsimise kontroll-jälg puudulik	Otsuste ja otsuse aluseks olevate dokumentide paremale dokumenteerimisele (sh esifluste sisu) on rohkem tähelepanu pööratud.

KREDEX	II-128/2010	21.12.2010	II	RÜ's ei toimu terviklikku ja süsteemset riskide juhtimist ning puudub riskide hindamise ja juhtimise kord	Koostöös E&Y Baltic AS-ga on üldine riskihindamine läbi viidud ja riskide koondtabel koostatud. Tänaasel päeval on töös riske maandavate sisekontrollimeetmete kirjeldamine.
KREDEX	II-128/2010	21.12.2010	II	Struktuurivahenditega seotud dokumendid asuvad kolmes erinevas süsteemis, mille omavahelised seosed ei ole protseduurides kirjeldatud ning dokumendid on raskesti leitavad	Allutatud laenude menetlemise ja väljastamise kord, kinnitatud juhataja käskkirjaga 13.12.2010. Lisaks hakkas 13.12.2010 kehtima uus Allutatud laenude menetlemise kord, mille raames täpsem viidete süsteem välja töötatud.
SIM	I-96/2010	13.12.2010	II	Kontrolljälg hindamisprotsessist on puudulik, kuna projektide hindamistulemuste põhjendusi ei dokumenteerita piisavalt	Nõustume. Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamise meetmes edaspidi eeltaotluse hindamist ei toimu, tähelepanekuga arvestatakse linnaliste piirkondade arendamine meetme ettepanekute edasisel hindamisel.
SIM	I-96/2010	13.12.2010	II	RA järelevalve programmi elluviija (toetuse saaja) üle ei taga piisavat kindlust kulude abikõlblikkuse osas	Programmi korra järgi teostab RÜ ülesandeid EAS. Halduslepingud viidud kooskõlla programmi korruga ning järelevalve programmi elluviija üle delegeritud EAS-i järelevalve üksuse ülesandeks.
SOM	II-113/2010	10.02.2011	II	RÜ'l/RA'lpuuduvad protseduurireeglid auditite tulemuste ülevaatamiseks ja soovitude rakendamiseks	Finantsauandluse protseduurireegel on täiendatud ning korrigeeritud. Protseuurireegel kinnitati 31.10.2011 sotsiaalministri käskkirjaga nr. 121
SOM	II-113/2010	10.02.2011	II	RA-le suunatud- Ametnike asendamiste korral ei ole täidetud kohustuste lahususe nõue rakendusasutuse ja toetuse saaja ülesannete täitmisel	3. aprill 2011.a jõustus SOMi TTO põhimääruse (Sotsiaalministri 29. aprilli 2004. a määrus nr 38) muudatus, millega loodi TTOsse struktuuriliselt eraldi ESF talitus, alludes ülesannete täitmise osas otse kantslerile. Lisaks määratleti muudatusega TTO ESF talituse ametnike puhul asendamiste reeglistik.
SOM	II-113/2010	10.02.2011	II	RA-le suunatud- Puuduvad protseduurireeglid rahaliste vahendite arvestamise ja kasutamise kohta	Koostatud on protseduurireegel- kinnitatud sotsiaalministri käskkirjaga 19.01.2012 nr. 16
SOM	II-113/2010	10.02.2011	II	RA-le suunatud- Rakendusasutusel puuduvad protseduurid rakendusüksuse üle kontrolli teostamiseks	Protseuurireegel RÜ üle järelevalve teostamiseks on RA poolt koostatud ning kinnitatud: Sotsiaalministri käskkiri 07.12.2011 nr. 133.
SOM	II-113/2010	10.02.2011	II	RÜ-le suunatud- Järelevalve funktsioon ei ole sõltumatu projektide menetlemisest	Järelevalveametnike käskkirjad on kõikide meetmete osas muudetud selliselt, et projekti koordineerija ei osale oma projektide paikvaatlustel järelevalveametnikuna.
SOM	II-113/2010	10.02.2011	II	RÜ-le suunatud- Vaiete lahendamisel ei ole tagatud kohustuste lahusus rakendusüksuse funktsioonidest	Vaiete menetlemise protseduurireegel on parandatud- uus protseduurireegel vaadati üle ka Rahandusministeeriumi poolt ning sai kinnitatud 29.06.2011 sotsiaalministri käskkirjaga nr. 19

SOM	II-140-J/2012	08.11.2012	III	RÜ ei ole analüüsinud hangete järelkontrolli käigus piisavalt TS hanke põhjendatust hanke nr 126231 puhul	Hanke läbiviimise õiguspärasus kontrollitud. Rikkumist RÜ ei tuvastanud. Info edastatud ka korralduasutusele.
SOM	II-140-J/2012	08.11.2012	III	Rakendusüksus ei ole kontrollinud hanke nr 114615 hankelepingu muudatusi ja tellija reservi kasutamist	Hankelepingu reservi kasutamise osa uuesti üle kontrollitud. RÜ hinnangul ei ole reservi kasutamisel õiguslikku alust ning tuleb algatada rikkumismenetlus. Kontroll-leht vastavalt täiendatud.
SOM	II-140-J/2012	08.11.2012	III	Rakendusüksus ei ole piisava põhjalikkusega kontrollinud, et hangete nr 120518 ja 123701 puhul ei ostetaks ehitustööde hankelepinguga asju, mis ei ole hankelepingu esemeks olevateks ehitustöödeks vajalik	Hanke 123701 osas on RHS § 4 lg 8 rikkumisega seoses vormistatud 25.04.2013 ministri käskkirjaga nr 51 toetuse tagasinõudmise otsus. Hanke 120518 osas on vormistatud RHS § 4 lg 8 rikkumine sotsiaalministri 11.03.13 käskkirjaga 31. Hankes 123701 nõuti ministri 21.12.12 käskkirjaga nr 118 tagasi 25%. RH 120518 ja 123701 osas rikkumine puudub. Rakendusüksus on algatanud rikkumismenetluse RH 120518 osas, mille puhul on kahtlus kooskõlas RHS § 4 lõikega 8.
SOM	II-140-J/2012	08.11.2012	III	Rakendusüksus ei ole piisava põhjalikkusega kontrollinud, et hangete nr 122636, 128788 ja 114615 puhul ei ostetaks ehitustööde hankelepinguga asju, mis ei ole hankelepingu esemeks olevateks ehitustöödeks vajalik (Oluline)	Vastavalt toetuse saajalt 4.11.2012 saadud täiendavale infole on RÜ-l piisav kindlus, et hangete 122636, 128788 ja 114615 puhul ei ole ostetud ehitustööde hankelepinguga asju, mis ei ole hankelepingu esemeks olevateks ehitustöödeks vajalikud. Kontroll-lehed täiendatud.
SOM	II-140-J/2012	08.11.2012	III	Rakendusüksus ei ole piisava põhjalikkusega kontrollinud tellija reservi kasutamist hangete nr 120518, 120783 ja 123701 puhul (Oluline)	Täiendav kontroll teostatud. Hanke 120783 osas on tellija reservi kasutamise õigustatud (ettenägematu) - muudatused, mis olid tingitud Päästeameti, tervisekaitse ja Eesti Energia täiendavatest nõuetest. Hanke 120783 osas on punkti 6, 12 ja 16 osas lepinguga ette nähtud vahendite kasutamine tööde teostamiseks põhjendatud, et hankija saaks kvaliteetsema tulemuse - kooskõla RHS § 69 lg 3, 4 tingimustega.

* I - I kategooria (JKS toimib); II – II (JKS toimib, kuid mõningad parandused on vajalikud; III - III (JKS toimib osaliselt, mistõttu on olulised parandused vajalikud; IV - IV kategooria – JKS ei toimi; N/A - hinnanguta

Allikas: Struktuuritoetuse registri kesksüsteem (14.03.2017)

Allikad: KA, 23.03.2017

LISA 12. EARK PROJEKTIAUDITID PERIOODIL 2007-2016

RÜ	Meede	TS/P/IK/AT	Proj. meetmes	Meetme maht (EL)	Väljamaksed (EL)	Meetme eelarvest välja makstud EL osa	Auditeeritud kulud (kokku)	Toetuse %	Ligikaudne auditeeritud EL osa	Ligikaudne auditeeritud EL osa %	Auditeeritud arv	Mitteabikõlblik EL osa aruandes	Mitteabikõlblike kulude auditeeritud kuludest %	Mitteabikõlblik EL osa – lõpetatud tähelepanekud	Mitteabikõlblike kulude % auditeeritud kuludest (lõpetatud, lõpetamata)
EAS	2.4.1	Inv. kava	205	146 087 909,96	146 023 202,21	99,96	27 609 720,84	75,58	20 866 743,04	14,29	33	284 934,24	1,37	119 568,13	0,57
EAS	2.4.2	Inv. kava	65	59 244 681,81	59 139 524,50	99,82	18 421 843,01	81,23	14 963 281,70	25,30	8	309 902,97	2,07	118 875,53	0,79
EAS	2.4.3	Avatud taotlemine	83	92 112 806,54	91 532 313,83	99,37	22 553 594,57	81,08	18 286 278,44	19,98	25	674 955,58	3,69	408 391,85	2,23
EAS	2.4.4	Inv. kava	8	30 436 784,50	30 436 784,50	100,00	15 097 343,49	77,88	11 757 545,31	38,63	4	53 574,66	0,46	55 430,65	0,47
EAS	2.4.5	Avatud taotlemine	20	19 943 463,48	19 779 089,25	99,18	655 213,00	84,94	556 507,31	2,81	1				
EAS	2.4.6	Avatud taotlemine	43	17 814 087,07	17 814 087,07	100,00	1 025 546,00	84,89	870 567,73	4,89	2				
EAS	2.4.7	Avatud taotlemine	5	22 333 783,89	22 333 783,89	100,00	706 375,83	84,42	596 303,16	2,67	1				
INNOVE	2.5.1	Inv. kava	51	20 125 230,51	20 125 230,51	100,00	2 059 408,15	91,49	1 884 197,75	9,36	5	194,67	0,01	194,67	0,01
INNOVE	2.5.2	Inv. kava	108	160 501 642,41	160 501 642,41	100,00	32 034 458,79	99,92	32 008 795,04	19,94	23	92 218,86	0,29	77 337,04	0,24
INNOVE	2.5.3	Inv. kava	23	31 329 450,91	31 329 450,91	100,00	2 913 868,72	98,67	2 875 080,03	9,18	4	15 785,76	0,55	6 177,12	0,21
KIK	2.1.1	Avatud taotlemine	139	470 171 735,37	470 075 971,86	99,98	177 359 140,10	84,89	150 561 639,04	32,03	68	69 001,73	0,05	163 328,78	0,11
KIK	2.1.10	Avatud taotlemine	57	13 892 741,57	13 892 741,57	100,00	1 233 190,25	97,47	1 201 949,41	8,65	2				
KIK	2.1.11	Programm	1	2 597 940,87	2 597 940,87	100,00		100,00							
KIK	2.1.12	Avatud taotlemine	2	25 952 535,63	25 871 192,92	99,69	2 292 738,43	82,84	1 899 368,97	7,34	1				
KIK	2.1.13	Programm	1	2 458 877,83	2 458 877,83	100,00		100,00							

KIK	2.1.2	Avatud taotlemine	22	18 746 912,00	18 746 912,37	100,00	6 044 854,23	89,95	5 437 338,87	29,00	5	8 286,48	0,15	8 286,48	0,15
KIK	2.1.3	Inv. kava	6	43 704 418,01	43 704 418,01	100,00	22 986 122,02	100,00	22 986 122,02	52,59	3				
KIK	2.1.4	Inv. kava	2	6 142 243,80	6 142 243,80	100,00	3 113 593,23	100,00	3 113 593,23	50,69	2				
KIK	2.1.5	Inv. kava	3	16 818 187,60	16 818 187,60	100,00	1 011 604,57	100,00	1 011 604,57	6,01	2				
KIK	2.1.6	Avatud taotlemine	35	21 410 375,06	20 987 406,06	98,02	6 620 141,81	52,18	3 454 537,72	16,46	5				
KIK	2.1.7	Avatud taotlemine	1	1 595 098,43	1 595 098,72	100,00		85,00							
KIK	2.1.8	Inv. kava	2	2 843 090,51	2 843 090,51	100,00	1 286 156,86	51,16	657 990,99	23,14	1				
KIK	2.2.1	Inv. kava	13	8 217 266,40	8 217 266,40	100,00	268 803,00	100,00	268 803,00	3,27	1				
KIK	2.2.2	Inv. kava	8	38 956 092,00	38 956 092,32	100,00	39 399 334,34	85,00	33 489 432,94	85,97	5				
KIK	2.2.3	Avatud taotlemine	46	4 421 592,34	4 421 592,56	100,00	724 970,60	86,45	626 703,33	14,17	3				
KIK	2.2.4	Inv. kava	1	1 658 077,95	1 658 077,95	100,00		100,00							
KIK	2.2.5	Programm	1	3 613 040,34	3 613 040,32	100,00		100,00							
KIK	2.2.6	Inv. kava	82	12 109 633,00	12 109 632,95	100,00	627 697,20	100,00	627 697,20	5,18	3				
KIK	2.2.7	Avatud taotlemine	13	22 292 364,00	22 292 363,96	100,00	1 700 215,30	89,71	1 525 307,08	6,84	4				
KIK	2.2.8	Programm	1	1 155 269,56	1 155 269,23	100,00		100,00							
KIK	2.3.4	Avatud taotlemine	21	8 689 320,28	8 689 320,07	100,00	742 900,00	41,67	309 575,25	3,56	1				
KREDEX	2.3.1	Programm	1	448 515,00	448 515,00	100,00		100,00							
KREDEX	2.3.2	Avatud taotlemine	3698	1 885 853,21	1 885 854,05	100,00	13 500,91	49,41	6 670,65	0,35	16				
KREDEX	2.3.3	Programm	1	17 736 552,51	17 736 552,51	100,00	49 000 125,00	26,59	13 027 696,60	73,45	3				
RM	2.6.1	Inv. kava	3	112 621 447,37	112 621 447,37	100,00	83 952 735,89	69,02	57 947 911,88	51,45	10	890 063,05	1,54	340 226,15	0,59
RM	2.6.2	Inv. kava	14	32 442 292,78	32 442 292,78	100,00	1 615 708,42	85,65	1 383 873,87	4,27	3	12 676,20	0,92	7 955,21	0,57
RM	2.6.3	Inv. kava	21	27 187 126,30	27 187 126,30	100,00	1 657 262,11	62,52	1 036 163,44	3,81	7				

Elukeskkonna arendamise rakenduskava seirearuanne

2007-
2015

RM	2.7.1	Avatud taotlemine	31	839 470,22	792 739,08	94,43		100,00											
----	-------	-------------------	----	------------	------------	-------	--	--------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Allikas: Struktuuritoetuse registri kesksüsteem (23.03.2017)

LISA 13. RIKKUMISED 2009-2016

Aasta	Prioriteetne suund	Meede	Rikkumise nr	Rikkumise liik	OLAFi number	EL finantsmõju
2009	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/09/03/01	hankereeglid	10015	178 757,68
2009	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/09/04/02	hankereeglid	10017	35 447,94
2009	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/09/03/01	hankereeglid	10016	34 622,33
2010	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/10/01/04	valeandmed	10033	29 465,19
2010	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/10/40/02	hankereeglid	10041	15 846,26
2010	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/10/35/01	hankereeglid	10027	29 433,23
2010	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/10/31/03	hankereeglid		6 315,18
2010	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/10/29/01	hankereeglid	10030	15 038,02
2010	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/10/12/01	hankereeglid		5 353,17
2010	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/10/51/01	hankereeglid		4 785,96
2010	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/10/26/02	hankereeglid	10028	69 612,59
2010	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/10/25/02	hankereeglid	10024	309 163,82
2010	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/10/24/02	hankereeglid	10023	79 100,23
2010	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/10/23/02	hankereeglid	10022	119 677,84
2010	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/10/22/02	hankereeglid	10029	19 901,96
2010	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/10/08/02	valeandmed	10001	49 349,06
2010	2.5	2.5.1	INNOVE/2007-2013/10/07/03	mitteabikõlblik kulu	10004	12 715,97
2010	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/10/11/01	hankereeglid		4 877,63
2010	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/10/10/02	hankereeglid	10021	24 226,99
2010	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/10/09/05	mitteabikõlblik kulu	10013	12 032,50
2010	2.6	2.6.1	SOM/2007-2013/10/01/04	hankereeglid	10042	75 850,37
2011	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/11/16/01	hankereeglid		1 953,62
2011	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/11/07/02	mitteabikõlblik kulu		2 730,86
2011	2.1	2.1.2	KIK/2007-2013/11/05/02	hankereeglid		8 286,48
2011	2.2	2.2.1	KIK/2007-2013/11/02/02	pettus (IRQ 3)	10006	276 162,36
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/15/01	hankereeglid	10026	12 050,54
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/14/01	hankereeglid		45,00
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/13/01	hankereeglid	10022	36 237,90
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/09/01	hankereeglid	10020	49 493,33
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/10/01	hankereeglid	10019	31 320,00
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/12/01	hankereeglid	10018	32 842,30
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/11/01	hankereeglid	10017	39 154,18
2011	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/11/06/01	hankereeglid	10016	15 976,27

2011	2.2	2.2.5	KIK/2007-2013/11/08/01	topelt finantseerimine		546,37
2011	2.2	2.2.5	KIK/2007-2013/11/04/01	hankereeglid	10012	15 775,34
2011	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/11/17/01	hankereeglid		464,40
2011	2.2	2.2.7	KIK/2007-2013/11/18/01	Hankereeglid		247,33
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/92/02	hankereeglid	10028	14 080,90
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/89/01	mitteabikõlblik kulu		3 989,23
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/82/01	hankereeglid	10030	20 423,08
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/78/04	hankereeglid	10024	13 014,93
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/75/01	hankereeglid		4 906,10
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/56/01	hankereeglid	10008	13 315,90
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/55/03	hankereeglid	10005	697,92
2011	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/11/53/02	hankereeglid	10009	21 931,28
2011	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/11/93/05	hankereeglid	10029	25 613,86
2011	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/11/74/01	hankereeglid	10021	29 038,07
2011	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/11/86/03	hankereeglid	10031	42 813,48
2011	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/11/67/03	hankereeglid	10015	32 307,47
2011	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/11/65/02	hankereeglid		4 352,25
2011	2.4	2.4.4	EAS/2007-2013/11/85/01	tegevused lõpetamata		9 030,81
2011	2.5	2.5.1	INNOVE/2007-2013/11/21/04	mitteabikõlblik kulu	10011	18 620,85
2011	2.5	2.5.1	INNOVE/2007-2013/11/19/04	hankereeglid	10007	88 985,56
2011	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/11/29/02	hankereeglid	10027	15 623,10
2011	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/11/28/11	hankereeglid	10034	50 400,81
2011	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/11/27/02	mitteabikõlblik kulu		119,79
2011	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/11/16/04	mitteabikõlblik kulu		271,25
2011	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/11/15/04	hankereeglid	10003	90 906,48
2011	2.5	2.5.3	INNOVE/2007-2013/11/20/02	hankereeglid	10010	6 177,12
2012	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/12/29/01	hankereeglid		2 855,06
2012	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/12/28/01	mitteabikõlblik kulu		1 166,22
2012	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/12/27/02	hankereeglid	10003	14 540,89
2012	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/12/25/02	hankereeglid	10001	17 077,28
2012	2.1	2.1.2	KIK/2007-2013/12/26/02	hankereeglid		5 139,18
2012	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/12/24/09	pettuse kahtlus	10002	479 976,48
2012	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/12/30/01	tegevused lõpetamata		3 585,60
2012	2.2	2.2.4	KIK/2007-2013/12/23/02	hankereeglid		3 504,00

2012	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/12/31/01	hankereeglid		346,50
2012	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/12/22/02	hankereeglid		514,62
2012	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/12/21/01	hankereeglid		279,84
2012	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/12/20/01	hankereeglid		2 139,76
2012	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/12/19/01	hankereeglid		5 694,00
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/237/02	hankereeglid	10086	106 851,82
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/231/02	hankereeglid	10084	2 639,07
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/230/02	hankereeglid	10088	2 631,39
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/229/01	hankereeglid		8 314,33
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/164/02	hankereeglid		60,20
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/163/04	hankereeglid	10036	21,64
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/160/02	hankereeglid		60,70
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/157/03	hankereeglid	10032	5 941,68
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/142/02	hankereeglid	10082	12 894,46
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/148/02	hankereeglid		9 742,95
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/141/02	hankereeglid		5 207,59
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/145/04	hankereeglid	10028	170 033,24
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/147/03	hankereeglid		3 501,67
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/132/05	hankereeglid	10017	13 756,13
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/128/03	hankereeglid	10029	14 656,95
2012	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/12/112/01	hankereeglid	10006	31 527,90
2012	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/12/193/01	hankereeglid		1 037,73
2012	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/12/166/01	hankereeglid		3 768,14
2012	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/12/161/02	hankereeglid	10034	2 796,64
2012	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/12/159/01	hankereeglid	10052	32 890,10
2012	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/12/236/01	hankereeglid	10002	13 359,01
2012	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/12/235/01	mitteabikõlblik kulu	10001	10 443,38
2012	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/12/191/01	hankereeglid		3 682,21
2012	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/12/144/05	hankereeglid	10023	15 417,42
2012	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/12/136/03	hankereeglid	10022	22 412,74
2012	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/12/133/01	hankereeglid		4 485,95
2012	2.4	2.4.4	EAS/2007-2013/12/108/02	hankereeglid	10010	982 104,81
2012	2.4	2.4.4	EAS/2007-2013/12/105/04	hankereeglid	10008	36 047,75
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/42/03	hankereeglid		8 194,41
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/41/04	hankereeglid		5 910,71
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/39/02	hankereeglid		8 557,34
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/38/02	hankereeglid	10050	4 471,18
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/34/03	mitteabikõlblik kulu		5 246,19
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/33/03	mitteabikõlblik		4 015,80

				kulu		
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/32/03	hankereeglid		9 786,87
2012	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/12/30/01	mitteabikõlblik kulu		3 707,26
2012	2.5	2.5.3	INNOVE/2007-2013/12/37/03	hankereeglid	10030	1 310,64
2012	2.6	2.6.1	SOM/2007-2013/12/09/02	hankereeglid	10087	147 635,91
2012	2.6	2.6.1	SOM/2007-2013/12/07/03	mitteabikõlblik kulu	10020	20 907,34
2012	2.6	2.6.1	SOM/2007-2013/12/06/03	hankereeglid	10021	65 190,11
2012	2.6	2.6.1	SOM/2007-2013/12/02/06	hankereeglid	10014	670 813,38
2012	2.6	2.6.2	SOM/2007-2013/12/20/02	hankereeglid		4 221,83
2012	2.6	2.6.2	SOM/2007-2013/12/19/02	hankereeglid		5 404,47
2012	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/12/15/01	hankereeglid	10089	10 352,26
2012	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/12/13/01	hankereeglid		3 431,52
2012	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/12/08/01	hankereeglid	10051	58 950,78
2012	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/12/04/01	hankereeglid		7 250,61
2012	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/12/05/01	hankereeglid		3 190,27
2012	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/12/03/04	topelt finantseerimine mitteabikõlblik kulu		9 652,23
2013	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/13/47/04	mitteabikõlblik kulu	10004	54 958,06
2013	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/13/43/02	hankereeglid		1 275,34
2013	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/13/44/02	hankereeglid		1 460,09
2013	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/13/40/01	hankereeglid		5 018,30
2013	2.1	2.1.2	KIK/2007-2013/13/38/01	hankereeglid		201,60
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/50/01	hankereeglid		3 014,00
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/45/01	hankereeglid		3 207,98
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/42/01	valeandmed	10003	23 750,00
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/39/07	hankereeglid	10008	966 024,56
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/37/14	pettuse kahtlus	10002	504 902,02
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/35/07	hankereeglid	10001	301 227,09
2013	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/13/34/01	hankereeglid		372,40
2013	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/13/49/08	tegevused lõpetamata	10053	103 870,45
2013	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/13/36/01	hankereeglid		1 073,25
2013	2.2	2.2.5	KIK/2007-2013/13/32/01	hankereeglid		789,18
2013	2.2	2.2.7	KIK/2007-2013/13/48/01	mitteabikõlblik kulu		907,20
2013	2.2	2.2.7	KIK/2007-2013/13/41/02	hankereeglid		419,04
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/463/02	hankereeglid		4 109,57
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/448/03	hankereeglid	10057	16 623,48
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/434/03	hankereeglid	10045	3 779,54

2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/415/02	hankereeglid		1 066,86
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/411/03	hankereeglid	10028	7 284,44
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/410/02	hankereeglid	10035	10 091,35
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/354/01	hankereeglid		9 667,24
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/338/02	hankereeglid	10030	22 084,04
2013	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/13/248/01	hankereeglid	10015	10 759,15
2013	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/13/451/01	hankereeglid	10059	16 405,39
2013	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/13/435/02	hankereeglid	10046	20 362,97
2013	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/13/263/02	hankereeglid	10017	15 383,66
2013	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/13/244/02	hankereeglid	10011	3 546,31
2013	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/13/241/01	hankereeglid	10006	23 739,21
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/461/02	hankereeglid		6 919,49
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/456/01	hankereeglid		4 621,27
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/438/02	hankereeglid	10054	21 823,60
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/425/02	mitteabikõlblik kulu	10041	238 850,00
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/423/04	tegevused lõpetamata	10040	3 189 517,36
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/421/01	hankereeglid	10039	10 289,63
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/406/02	hankereeglid	10034	4 322,63
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/336/02	hankereeglid	10033	1 236,99
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/243/02	hankereeglid	10008	52 038,33
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/242/01	hankereeglid	10007	54 678,55
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/240/01	hankereeglid		4 805,73
2013	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/13/239/02	hankereeglid	10004	137 060,78
2013	2.4	2.4.4	EAS/2007-2013/13/458/01	hankereeglid	10061	40 135,58
2013	2.4	2.4.4	EAS/2007-2013/13/445/01	hankereeglid		8 710,95
2013	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/13/64/02	hankereeglid	10063	17 448,04
2013	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/13/62/02	mitteabikõlblik kulu		3 439,72
2013	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/13/58/02	hankereeglid	10051	10 331,82
2013	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/13/53/03	hankereeglid	10016	15 261,62
2013	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/13/52/02	hankereeglid	10009	10 552,33
2013	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/13/48/03	hankereeglid		4 031,02
2013	2.5	2.5.3	INNOVE/2007-2013/13/59/02	5.a reegel	10052	12 156,76
2013	2.6	2.6.2	SOM/2007-2013/13/28/05	hankereeglid	10039	7 284,24
2013	2.6	2.6.2	SOM/2007-2013/13/25/04	hankereeglid	10014	26 744,28
2013	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/13/23/01	hankereeglid	10010	19 627,77
2013	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/13/22/01	hankereeglid		4 522,26
2014	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/14/56/01	mitteabikõlblik kulu		423,88

2014	2.1	2.1.10	KIK/2007-2013/14/52/01	5.a reegel	10002	187 070,00
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/62/04	mitteabikõlblik kulu	10007	1 256 834,49
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/61/01	hankereeglid	10006	30 400,00
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/59/01	hankereeglid		3 150,00
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/57/01	hankereeglid	10005	15 713,66
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/58/01	hankereeglid		3 706,23
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/55/01	hankereeglid		1 800,00
2014	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/14/51/01	hankereeglid	10001	11 150,23
2014	2.1	2.1.8	KIK/2007-2013/14/54/01	hankereeglid	10003	27 433,91
2014	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/14/63/05	5.a reegel	10038	89 879,92
2014	2.2	2.2.3	KIK/2007-2013/14/60/04	valeandmed	10025	251 068,57
2014	2.2	2.2.6	KIK/2007-2013/14/53/01	tegevused lõpetamata	10014	11 666,58
2014	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/14/512/04	hankereeglid	10037	38 962,99
2014	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/14/499/02	hankereeglid	10035	7 883,53
2014	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/14/479/03	hankereeglid	10020	17 563,52
2014	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/14/488/02	hankereeglid		1 318,42
2014	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/14/470/01	hankereeglid		3 463,46
2014	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/14/502/02	hankereeglid		6 977,99
2014	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/14/496/04	hankereeglid	10027	5 782,94
2014	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/14/492/05	hankereeglid	10023	2 011,87
2014	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/14/471/04	pettuse kahtlus	10008	103 345,35
2014	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/14/509/03	hankereeglid	10036	317,46
2014	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/14/504/03	hankereeglid	10028	46,61
2014	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/14/74/01	hankereeglid		3 553,37
2014	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/14/68/03	mitteabikõlblik kulu		5 159,23
2014	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/14/67/02	hankereeglid	10003	14 606,80
2014	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/14/66/03	hankereeglid		4 220,21
2014	2.5	2.5.3	INNOVE/2007-2013/14/71/02	topelt finantseerimine		5 432,30
2014	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/14/33/01	hankereeglid		5 158,40
2014	2.6	2.6.3	SOM/2007-2013/14/32/02	hankereeglid		5 976,98
2015	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/15/69/01	hankereeglid		550,62
2015	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/15/70/01	hankereeglid		975,00
2015	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/15/67/03	hankereeglid	10001	16 328,00
2015	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/15/66/01	hankereeglid		666,22
2015	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/15/65/02	hankereeglid		7 743,00
2015	2.2	2.2.7	KIK/2007-2013/15/68/02	mitteabikõlblik kulu		1 128,55

2015	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/15/551/02	hankereeglid	10015	4 926,54
2015	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/15/534/01	hankereeglid	10010	15 765,00
2015	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/15/564/00	hankereeglid	10027	22 488,67
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/553/02	hankereeglid		751,55
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/559/01	hankereeglid	10018	1 946,79
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/555/01	hankereeglid	10017	34 218,08
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/549/02	mitteabikõlblik kulu	10019	6 219,99
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/544/03	hankereeglid		2 246,23
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/539/06	hankereeglid	10012	3 222,01
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/535/03	hankereeglid	10011	2 384,78
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/523/06	pettuse kahtlus	10005	452 363,45
2015	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/15/538/00	hankereeglid		2 494,99
2015	2.4	2.4.4	EAS/2007-2013/15/536/00	hankereeglid	10013	27 952,76
2015	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/15/520/03	hankereeglid	10021	2 864,71
2015	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/15/522/02	hankereeglid	10006	1 895,67
2015	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/15/554/01	hankereeglid		38,07
2015	2.4	2.4.7	EAS/2007-2013/15/561/02	hankereeglid	10022	7 209,46
2015	2.4	2.4.7	EAS/2007-2013/15/550/00	hankereeglid		4 195,80
2015	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/15/82/03	hankereeglid	3703	34 351,58
2015	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/15/81/02	hankereeglid		2 058,33
2015	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/15/80/01	hankereeglid		8 351,95
2016	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/16/78/01	mitteabikõlblik kulu		1 964,74
2016	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/16/75/02	mitteabikõlblik kulu		5 895,13
2016	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/16/76/01	mitteabikõlblik kulu		1 451,81
2016	2.1	2.1.1	KIK/2007-2013/16/74/02	mitteabikõlblik kulu		4 191,86
2016	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/16/73/04	pettuse kahtlus	21523	422 969,00
2016	2.1	2.1.6	KIK/2007-2013/16/72/02	hankereeglid		592,00
2016	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/16/601/02	hankereeglid	21524	14 518,68
2016	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/16/591/03	hankereeglid	10001	5 131,27
2016	2.4	2.4.1	EAS/2007-2013/16/585/03	hankereeglid	3554	32 049,49
2016	2.4	2.4.2	EAS/2007-2013/16/577/01	hankereeglid	3581	619,92
2016	2.4	2.4.3	EAS/2007-2013/16/590/02	mitteabikõlblik kulu		6 126,31
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/604/01	pettuse kahtlus		39 567,50
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/602/01	pettuse kahtlus		230 081,12
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/605/01	pettuse kahtlus		27 883,68
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/15/568/01	mitteabikõlblik	10002	12 243,98

				kulu		
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/588/01	topelt finantseerimine		3 579,49
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/576/02	mitteabikõlblik kulu	10003	16 407,48
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/574/03	hankereeglid	3582	28 474,44
2016	2.4	2.4.5	EAS/2007-2013/16/575/03	hankereeglid		489,60
2016	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/16/90/01	hankereeglid		8 632,50
2016	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/16/86/01	hankereeglid	3585	35 278,73
2016	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/16/87/02	hankereeglid	3584	37 849,85
2016	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/16/84/02	hankereeglid	3583	38 270,22
2016	2.5	2.5.2	INNOVE/2007-2013/16/83/03	mitteabikõlblik kulu		6 934,94
2016	2.5	2.5.3	INNOVE/2007-2013/16/89/01	mitteabikõlblik kulu	3586	43 121,13
2016	2.6	2.6.2	RM/2007-2013/15/19/03	hankereeglid	3587	7 955,21
2016	2.6	2.6.3	RM/2007-2013/15/18/02	pettuse kahtlus	3588	372 048,83

KOKKU:**15 508 318,71**

Allikas: KA, AFCOS 20.02.2017

LISA 14. RAKENDUSKAVA PRIORITEETSED SUUNAD JA MEETMED

Prioriteetne suund/ Meetme nimetus	Rakenduskeem (avatud voor, investeeringute kava, programm)	Meetme määruse kinnitamise aeg	Kinnitatud programmide/projektide kohustused (EUR) EL osalus
2.1. Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse			625 827 881
Veemajanduse infrastruktuuri arendamine	avatud taotlemine	13.03.2008	470 169 771
Vooluveekogude seisundi parandamine	investeeringute kava	02.02.2009	6 142 244
Vooluveekogude seisundi parandamine	avatud taotlemine	05.07.2010	13 892 742
Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks	programm	05.10.2010	2 597 941
Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel	investeeringute kava	13.02.2009	16 818 188
Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate (poolkoksi mäed) sulgemine ja korrastamine	investeeringute kava	01.08.2008	43 704 418
Põlevkivienergeetika jäätmeheidlate (tuhaväljade) sulgemine ja tuhäärastussüsteemi uuendamine	investeeringute kava	25.09.2009	2 843 091
Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine	avatud taotlemine	13.03.2008	18 746 912
Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste ladestusala laiendamine	avatud taotlemine	13.04.2009	1 595 099
Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine	avatud taotlemine	03.08.2009	20 987 406
Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuse rajamine Kagu-Eestisse	avatud taotlemine	19.04.2009	0
Säästva transpordi arendamine	avatud taotlemine	21.09.2012	25 871 193
Jääkreostusobjektide inventariseerimine ja ohutustamine	programm	02.04.2014	2 458 878
2.2. Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine			92 423 336
Looduse mitmekesisuse säilitamine	investeeringute kava	02.11.2009	12 109 633
Looduse mitmekesisuse säilitamine	avatud taotlemine	09.08.2009	4 421 592
Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikidele tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks	programm	29.09.2009	3 613 040
Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine	avatud taotlemine	07.12.2009	22 292 364
Keskkonnajärelevalve arendamine	investeeringute kava	25.09.2009	8 217 266
Keskkonnaseire arendamine	investeeringute kava	10.07.2008	1 658 078
Keskkonnaseire ja andmehõive arendamine	programm	13.10.2011	1 155 270
Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine	investeeringute kava	12.07.2009	38 956 092
2.3. Energiamaajanduse arendamine			28 760 242

Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks	avatud taotlemine	24.03.2009	8 689 320
Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine	avatud taotlemine	12.06.2008	1 885 854
Korterelamute renoveerimislaen	programm	05.12.2008	17 736 553
Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest	programm	28.04.2008	448 515
2.4. Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng			387 114 128
Kohalike avalike teenuste arendamine	investeeringute kava	01.11.2007	146 023 202
Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine	avatud taotlemine	01.11.2007	91 532 874
Linnaliste piirkondade arendamine	investeeringute kava	25.05.2008	59 194 307
Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide arendamine	investeeringute kava	09.06.2008	30 436 785
Kompetentsikeskuste arendamine	avatud taotlemine	16.07.2009	19 779 090
Internetiühenduste kättesaadavuse parandamine uue põlvkonna elektroonilise side võrgu kasutuselevõttuga piirkondades	avatud taotlemine	18.02.2011	17 814 087
Gümnaasiumivõrgu korrastamine	avatud taotlemine	07.10.2012	22 333 784
2.5. Hariduse infrastruktuuri arendamine			211 956 324
Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine	investeeringute kava	14.01.2008	20 125 231
Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine	investeeringute kava	18.04.2008	160 501 642
Hariduslike erivajadustega õpilaste õpikeskkonna kaasajastamine	investeeringute kava	19.05.2008	31 329 451
2.6. Tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamine			172 250 866
Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine	Investeeringute kava	31.03.2008	112 621 447
Õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine	Investeeringute kava	20.07.2009	27 187 126
Riiklike hoolekandeaasutuste reorganiseerimine	Investeeringute kava	03.11.2008	32 442 293
2.7. Tehniline abi			792 739
Horisontaalne tehniline abi	RE seaduses määratud kord	30.04.2007	792 739
2.8. Horisontaalne tehniline abi			28 553 403
Tehniline abi	RE seaduses määratud kord	30.04.2007	28 553 403

Allikad: Struktuuritoetuste registri süsteem 31.01.2017

LISA 15. FINANTSINSTRUMENTIDE RAKENDAMINE

No. of section in SFC2007	Required information/data	Required format information/data	Comments
II. Description and identification of the entities which implement financial engineering instrument - level of the specific fund implemented without a holding fund (Article 67(2)(j)(i&ii) of Council Regulation (EC) No 1083/2006)			
II.1	Financial engineering instrument (name and registered place of business)	text	Programme "Renovation loan for apartment buildings", Estonia
II.2	Attributable to Article 44, first paragraph (a), (b) or (c) of Council Regulation (EC) No 1083/2006)?		
	(a) financial engineering instruments for enterprises	selection	C
	(b) urban development funds (c) funds or other incentive schemes providing loans, guarantees for repayable investments, or equivalent instruments, for energy efficiency and use of renewable energy in buildings, including in existing housing		
II.3	Type of financial product offered by the financial engineering instrument to the final recipients		
II.3.1	equity	selection	NO
II.3.2	loan		YES
II.3.3	guarantee		NO

II.3.4	other product (interest rate subsidies, guarantee fee subsidies and equivalent measures)		NO
II.4	Financial engineering instrument manager (name and registered place of business)	text	Foundation KredEx, Estonia. Hobujaama 4, 10151 Tallinn
II.7	Legal status of the financial engineering instruments		
	independent legal entities governed by agreements between the co-financing partners or shareholders	selection	NO
	separate block of finance within a financial institution		YES
II.6	Date of signature of funding agreement with managing authority	date (format: DD/MM/YY)	05/12/2008
III. Operational Programme contributions paid to the financial engineering instrument (Article 67(2)(j)(iii) of Council Regulation (EC) No 1083/2006)			
III.2	Operational Programme contributions paid to the specific fund		
III.2.1	Amounts of assistance from the Structural Funds paid to the specific fund		
III.2.1.1*	ERDF amounts of assistance committed in the funding agreement with managing authority (in EUR)	number (amount in EUR)	17 736 553
III.2.1.2	ERDF amounts of assistance paid to the specific fund (in EUR)	number (amount in EUR)	17 736 553
III.2.1.3*	ESF amounts of assistance committed in the funding agreement with managing authority (in EUR)	number (amount in EUR)	0
III.2.1.4	ESF amounts of assistance paid to the specific fund (in EUR)	number (amount in EUR)	0

III.2.2	Amounts of national co-financing paid to the specific fund		
III.2.2.1*	National public co-financing committed in the funding agreement with managing authority (in EUR)	number (amount in EUR)	48 974 650
III.2.2.2	National public co-financing paid to the specific fund (in EUR)	number (amount in EUR)	48 974 650
III.2.2.3*	National private co-financing committed in the funding agreement with managing authority (in EUR)	number (amount in EUR)	0
III.2.2.4	National private co-financing paid to the specific fund (in EUR)	number (amount in EUR)	0
III.2.3	Other ERDF or ESF Operational Programme(s) providing contributions to the specific fund	selection (yes/no)	NO
III.3*	Amounts of other assistance paid to the specific fund outside this Operational Programme (in EUR)	number (amount)	0
III.4	Management costs and fees paid to the specific fund (in the meaning of Article 78(6)(d) of Council Regulation (EC) No 1083/2006) (in EUR)	number (amount in EUR)	0
IV.6	Additional information for the final report on implementation		
IV.6.1	Amount of capitalised interest rate subsidies and guarantee fee subsidies	number (amount in EUR)	N/A
IV.6.2	Interest generated by payments from the programme and attributable to the	Sum (amount)	760 246

	Structural Funds (in EUR):	in EUR)	
IV.6.2.1	out of which interest generated by payments from the programme to the specific fund attributable to Structural Funds and <u>invested</u> in activities according to Article 78(6) and the first paragraph of Article 78(7) of the General Regulation (in EUR)	number (amount in EUR)	760 246
IV.6.2.2	out of which interest generated by payments from the programme to the specific fund attributable to Structural Funds, <u>not used</u> in activities according to Article 78(6) and the first paragraph of Article 78(7) of the General Regulation (in EUR)	number (amount in EUR)	0
IV.6.3	The date of winding up (as envisaged in the funding agreement)	date (format: DD/MM/YY)	31/12/2014
IV.6.4	Withdrawals of programme resources from FEIs (in EUR)	number (amount in EUR)	0
III.7.4? or IV.6.5?	Value of legacy resources (residual funds and value of investments and participations recorded before the submission of closure documents) attributable to ERDF/ESF resources	number (amount in EUR)	73 113 700
IV. Operational Programme contributions paid by financial engineering instrument(s) to final recipients (Article 67(2)(j)(iv) of Council Regulation (EC) No 1083/2006)			
IV.1	Operational Programme contributions paid to final recipients in loans		
IV.1.1	Name of loan product	text	renovation loan

IV.1.2*	Number of final recipients supported		N/A
IV.1.2.1*	out of which large enterprises	number	N/A
IV.1.2.2*	out of which SMEs	number	N/A
IV.1.2.2.1*	out of which micro-enterprises	number	N/A
IV.1.2.3*	out of which individuals	number	N/A
IV.1.2.4*	out of which urban projects	number	N/A
IV.1.2.5*	out of which other recipients supported	number	615
IV.1.3*	Number of loan contracts signed with final recipients	number	639
IV.1.4*	Total value of loans committed in contracts signed with final recipients (in EUR)	number (amount in EUR)	71 968 722
IV.1.4.1*	out of which Operational Programme contributions	number (amount in EUR)	66 711 203
IV.1.5	Amounts of Operational Programme contributions paid to final recipients in loans (in EUR)	number (amount in EUR)	71 046 141
IV.1.5.1	out of which amounts of assistance from the Structural Funds (in EUR)	number (amount in EUR)	66 711 203
IV.1.6	Date of signature of funding agreement between a managing authority and a specific fund for this loan product	date (format: DD/MM/YY)	05/12/2008
IV.1.7*	Total amount of other contributions, outside ERDF or ESF mobilised at the level of final recipients (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A

IV.2	Operational Programme contributions paid to final recipients in guarantees		
IV.2.1	Name of guarantee product	text	N/A
IV.2.2*	Number of final recipients supported		
IV.2.2.1*	out of which large enterprises	number	N/A
IV.2.2.2*	out of which SMEs	number	N/A
IV.2.2.2.1*	out of which micro-enterprises	number	N/A
IV.2.2.3*	out of which individuals	number	N/A
IV.2.2.4*	out of which urban projects	number	N/A
IV.2.2.5*	out of which other recipients supported	number	N/A
IV.2.3*	Amounts of Operational Programme contributions blocked for guarantee contracts signed (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.2.4	Amounts of Operational Programme contributions blocked for guarantee contracts for loans paid (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.2.4.1	out of which amounts of assistance from the Structural Funds (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.2.5*	Number of loans paid to final recipients in relation to guarantees contracts signed with final recipients	number	N/A
IV.2.6	Amount of loans actually paid to final recipients in relation to guarantees contracts signed (in EUR)	number (amount)	N/A
IV.2.7	Date of signature of funding agreement between a managing authority and a specific fund for this guarantee product	date (format: DD/MM/YY)	N/A

IV.3	Operational Programme contributions paid to final recipients in equity/venture capital		N/A
IV.3.1	Name of equity/venture capital product	text	N/A
IV.3.2*	Number of final recipients supported		
IV.3.2.1*	out of which large enterprises	number	N/A
IV.3.2.2*	out of which SMEs	number	N/A
IV.3.2.2.1*	out of which micro-enterprises	number	N/A
IV.3.2.3*	out of which urban projects	number	N/A
IV.3.2.4*	out of which other recipients supported	number	N/A
IV.3.3*	Number of equity/venture capital investments made in line with agreements signed between a managing authority and a specific (equity/venture capital) fund	number	N/A
IV.3.4	Amounts of Operational Programme contributions paid to investments made in line with agreements (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.3.4.1	out of which amounts of assistance from the Structural Funds (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.3.5	Date of signature of funding agreement between managing authority and specific fund for this equity/venture capital product	date (format: DD/MM/YY)	N/A
IV.3.6*	Total amount of other contributions, outside ERDF or ESF mobilised at the level of final recipients (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.4	Operational Programme contributions paid to final recipients in other financial products		
IV.4.1	Name of other financial product	text	N/A
IV.4.2*	Number of final recipients supported		

IV.4.2.1*	out of which large enterprises	number	N/A
IV.4.2.2*	out of which SMEs	number	N/A
IV.4.2.2.1*	out of which micro-enterprises	number	N/A
IV.4.2.3*	out of which individuals	number	N/A
IV.4.2.4*	out of which urban projects	number	N/A
IV.4.2.5*	out of which other recipients supported	number	N/A
IV.4.3	Amounts of Operational Programme contributions paid to the final recipients (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.4.3.1	out of which amounts of assistance from the Structural Funds (in EUR)	number (amount in EUR)	N/A
IV.4.4*	Number of other financial products provided to final recipients	number	N/A
IV.4.5	Date of signature of funding agreement between a managing authority and a specific fund for this (other) financial product	date (format: DD/MM/YY)	N/A
IV.5	Indicators		
IV.5.1*	Number of jobs created	number	N/A

LISA 16. LÕPULEVIIDUD SUURPROJEKTID

RAKENDUSKAVA NIMI													PÕHINÄITAJAD (kui on asjakohane)
Elukeskkonna arendamise rakenduskava													
RAKENDUSKAVA ÜHTNE TUNNUSKOOD													
2007EE161PO002													
PRIORITEET	PROJEKTI ÜHTNE TUNNUSKOOD	PROJEKTI NIMI	KOMISJONI OTSUSE KUUPÄEV	LÕPULEVIIMISE KUUPÄEV	LÕPLIKE INVESTEERIMISKULUDE KOGUSUMMA	LIIDU TOETUS	RIIGI AVALIKU SEKTORI ERALDISED	RIIGI ERASEKTORI ERALDISED	MUUD RAHASTAMISALLIKAD	EIP/EIFI LAENUD	PEAMISED VÄLJUNDNÄITAJAD	PEAMISED TULEMUSNÄITAJAD	
Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine	2.6.0101.09-0001	Tartu Ülikooli Kliinikumi Maarjamõisa meditsiinilinnaku II ehitusjärg	06.06.2013	31.12.2015	42 012 903	32 349 935	-	9 662 968	-	38 000 000	Ehitatav pind 20337 m ²	Stationsaars eks ravitegevuse ks kasutatavate hoonete arv - 2	-
Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine	2.6.0101.09-0002	SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla juurde-, ümberehitus	11.03.2010 ja 14.07.2015	31.12.2015	106 244 628	68 885 435	37 359 193	-	-	65 460 000	Ehitatav pind 37200 m ² ja renoveeritav pind 20136 m ²	Stationsaars eks ravitegevuse ks kasutatavate hoonete arv - 1	-
Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine	2.2.0201.09-0006	Multifunktsionaalse reostustõrje laeva soetamine	23.02.2010	1.01.13	32 877 859	27 946 180	4 931 679	--	-	-	-	Hangitud reostustõrje-laevade arv-1	-
Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse	2.1.0101.09-0012	Narva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise projekt	10.06.2009	15.10.2015	34 535 915	29 335 528	5 180 387	-	-	-	-	*	-

Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine ning välisõhu kaitse	2.1.0101.09-0036	Kohtla-Järve piirkonna veevarustussüsteemide rekonstrueerimine	14.12.2009	31.12.15	35 137 205	29 866 624	5 270 581	-	-	-	*
--	------------------	--	------------	----------	------------	------------	-----------	---	---	---	---

*Kohtla-Järve piirkonna veevarustussüsteemide rekonstrueerimine

Peamised väljundnäitajad

Joogiveetorustiku ehitamine ja rekonstrueerimine	147 km
Joogiveetöötusjaama ehitamine	2

Peamised tulemusnäitajad

EARK Elanike arv, kellele on loodud võimalus liituda ühisveevärgiga (Arv)	268
EARK Joogiveevarustussüsteemide ja –töötusjaamade rekonstrueerimise tulemusel nõuetekohase joogiveega kindlustatud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	50731

*Narva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise projekt

Peamised väljundnäitajad

Isevoolse kanalisatsiooni rekonstrueerimine	30,26 km
Joogiveetorustiku rekonstrueerimine	45 km
Joogiveetöötusjaama ehitamine	1

Peamised tulemusnäitajad

Elanike arv, kellele projekti tulemusena on loodud võimalus ühiskanalisatsiooniga liituda	33
EARK Ühisveevärgiga täiendavalt ühinenud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	33
EARK Joogiveevarustussüsteemide ja –töötusjaamade rekonstrueerimise tulemusel	60648

nõuetekohase joogiveega kindlustatud rahvastik (üle 2000 tarbijaga ühisveevärgid)	
---	--

LISA 17. PEATATUD PROJEKTID

Tegemist on haldus- või kohtumenetluste tõttu peatatud projektidega, millele ei ole tagasinõuet vormistatud ning mille kulud jäetakse abikõlblikuks kuluaruandesse.

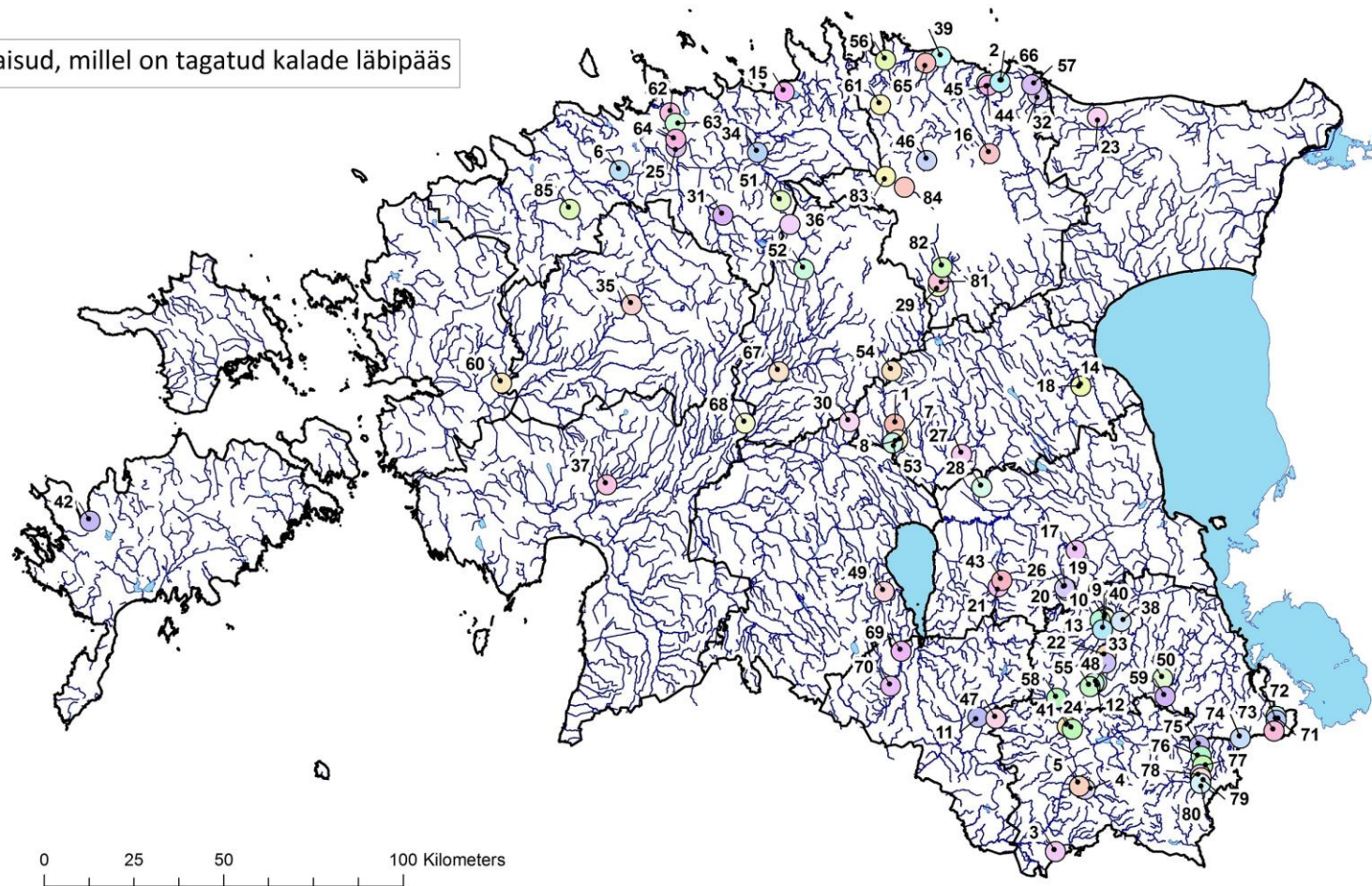
RAKENDUS- KAVA NIMI							
ÜHTNE TUNNUS- KOOD							
PRIORITEET	PROJEKTI VIITENUMBER	PROJEKTI NIMI	PROJEKTI NIMI / TOETUSESAAJA NIMI	TOETUSE SAAJA MAKSTUD RAHASTAMIS- KÕLBLIKUD KULUD ¹⁾ (eurodes)	LIIDU OSALUS ²⁾ (eurodes)	HALDUSMENETLUS E TÕTTU PEATATUD PROJEKTID*	KOHTUMENETLUS E TÕTTU PEATATUD PROJEKTID*
2.4.	2.4.0301.10-0105	Kärdla sadama rekonstrueerimine	sihtasutus Kärdla Sadam	4 576 368,90	3 084 916,33		X
2.4.	2.4.0501.15-0036	Targa Maja Kompetentsikeskus (edaspidi TMKK)	SIHTASUTUS VIRUMAA KOMPETENTSIK ESKUS	231 944,14	197 152,51		X
2.4.	2.4.0501.11-0026	Targa Maja Kompetentsikeskus	SIHTASUTUS VIRUMAA KOMPETENTSIK ESKUS	3 724 025,94	3 165 439,05		X
2.4.	2.4.0501.09-0017	Targa Maja Kompetentsikeskus	SIHTASUTUS VIRUMAA	34 045,35	28 900,94		X

			KOMPETENTSIK ESKUS				
--	--	--	-----------------------	--	--	--	--

*sh projektid, mis kriminaalmenetluse tõttu peatatud ja mille osas rakendusüksus ootab kriminaalmenetluse või kohtumenetluse tulemusi, misjärel saab jätkata haldusmenetlusega

LISA 18. PAISUD, MILLEL ON TAGATUD KALADELE LÄBIPÄÄS

Paisud, millel on tagatud kalade läbipääs

Legend**NR, Paisu_nimi**

1, Põltsamaa linna pais	22, Aarna vesiveski pais	44, Kaliküla Toolse jõel	66, Kunda jõe AS Estonian Celli pais
2, Kunda tsemenditehase pais	23, Sillaoru pais	45, Ojaküla truubid	67, Pärnu jõgi- Türi-Särevere pais
3, Vastse-Roosa pais	24, Utita veskipais	46, Neeruti pais	68, Kurgja pais
4, Kaugu Ala-Raudsepa pais	25, Vaskjala pais	47, Sarapuu pais	69, Leebiku pais
5, Sänna-Mäeveski pais	26, Ploomi paisjärve pais	48, Kaskal ja Kaska II	70, Tõrva pais
6, Saku mõisapargi tiigi pais	27, Puurmani pais	49, Tarvastu Ordulinnuse pais	71, Korela pais
7, Kamari pais I	28, Laeva paisjärve pais	50, Viira vesiveski pais	72, Tsüdsina pais
8, Kamari pais II	29, Ao I (Ao veskijärve) pais	51, Vetla pais	73, Tillo
9, Leevijõe Veski järve pais	30, Pilstvere pais	52, Vana-Veski (Puiatu) pais	74, Saarõ
10, Leevijõe Külajärve pais	31, Kose veskijärve pais	53, Külmoja pais	75, Tamme
11, Sangaste Vastsemõisa	32, Koila vesiveski pais	54, Rutikvere pais	76, Keldre
12, Roti veskiveski pais	33, Mõksi pais	55, Vedelä pais	77, Jõksi
13, Karilatsi kalakasvatuse pais	34, Kehra paisu kalapääs	56, Sae pais	78, Makõ
14, Joaveski pais	35, Kuusiku vesiveski pais	57, Adrika kalapääsu rajamine	79, Kelbä
15, Loo pais	36, Sae pais	58, Jõgehara vesiveski pais	80, Oro pais
16, Rägavere I	37, Pärivere pais	59, Leevi Võhandu jõgi	81, Põltsamaa jõgi - Ao II pais
17, Kurepalu paisjärve pais	38, Kiidjärve vesiveski pais	60, Laastre pais	82, Nõmme Veski järve pais
18, Koseveski pais	39, Pajuveski paisjärve pais	61, Loobu pais	83, Tapa pais
19, Lalli I Porijõgi	40, Piigaste Karilatsi pais	62, Nehatu pais	84, Vahakulmu pais
20, Lalli II Porijõgi	41, Räägu Veski järve	63, Loo pais	85, Laitse pais
21, Peedu pais	42, Pidula oja 2-II pais	64, Paritõkke	
	43, Tõravere pais	65, Vihula alumine pais	